

ΑΠΑΝΤΑ, ΜΑΞΙΜΟΥ τοῦ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ *

6 ^{ος} Τόμος 14 Ε	1
... συνέχεια ... ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΑΠΟΡΙΩΝ	1
ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ	43

6^{ος} Τόμος 14 Ε

... συνέχεια ... ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΑΠΟΡΙΩΝ *
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΚΑΙ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

... συνέχεια ... ΠΡΟΣ ΙΩΑΝΝΗΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΚΥΖΙΚΟΥ

ΡΕ (105). ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, ΕΚ ΤΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΒΑΠΤΙΣΜΑ Β' ΛΟΓΟΥ, ΕΙΣ ΤΟ «ΤΡΙΣΣΗΝ ΓΕΝΝΗΣΙΝ ΗΜΙΝ..».

(≡14Ε_010⇒)

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ εἰς τό βάπτισμα β' λόγου, εἰς τό «Τρισσὴν γέννησιν ἡμῖν οἶδεν ὁ Λόγος, τὴν ἐκ σωμάτων, τὴν ἐκ βαπτίσματος, τὴν ἐξ ἀναστάσεως»· εἶτα ἐπειπόντος τούτοις τινά, καὶ τὰ γεννήσεις ἐρμηνεύοντος, φῆσαι, «Ταύτας δέ τὰς γεννήσεις ἀπάσας παρ' ἑαυτοῦ τιμήσας ὁ ἐμός Χριστός φαίνεται, τὴν μὲν τῷ ἐμφυσήματι τῷ πρώτῳ καὶ ζωτικῷ, τὴν δέ τῇ σαρκώσει καὶ τῷ βαπτίσματι ὅπερ αὐτός ἐβαπτίσατο, τὴν δέ τῇ ἀναστάσει ἧς αὐτός ἀπήρξατο, ὡς ἐγένετο πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς, οὕτω καὶ πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν γενέσθαι καταξιώσας».

Πῶς ἐν τούτοις ὁ θεόφρων οὗτος διδάσκαλος δοκεῖ περιττοτέραν τὴν ἐπανάληψιν τῶν προῤῥηθέντων πεποικέναι; Τρισσὴν γάρ εἰπὼν γέννησιν, τὴν ἐκ σωμάτων, τὴν ἐκ βαπτίσματος, τὴν ἐξ ἀναστάσεως, ἐπήγαγεν ὡσπερ ἐπιλαθόμενος διὰ τῆς δοκούσης περιττῆς εἶναι φράσεως καὶ τετάρτην διὰ τοῦ φάναι, "τὴν μὲν τῷ ἐμφυσήματι τῷ πρώτῳ καὶ ζωτικῷ". Ἦς (≡14Ε_012⇒ γάρ μετὰ τῶν τριῶν οὐκ

* Τό ἔργο τοῦ ἁγίου Μαξίμου χωρίστηκε σέ τόμους καὶ ἀναγράφονται οἱ σελίδες σύμφωνα μέ τή σειρά "ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ" τῶν ἐκδόσεων "ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ" Θεσσαλονίκη 1992, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΝΗΠΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΣΚΗΤΙΚΩΝ, γιά νά μπορεῖ εὐκόλα ὁ ἀναγνώστης νά συμβουλευέται μετάφραση. Τό κείμενο προέρχεται ἀπό τρεῖς πηγές: 1) ἀπό τὴν ἠλεκτρονική βιβλιοθήκη ἐλληνικῶν κειμένων, Thesaurus Linguae Graecae, TLG (<http://www.tlg.uci.edu>), 2) κείμενα πού δέν περιλαμβάνονται στό TLG ἀπό τὴν πατρολογία τοῦ Migne, τόμος 90^{ος} καὶ 91^{ος} (τά δακτυλογράφησε ἡ μητέρα τοῦ π. Ἀρσενίου Μέσκου), καὶ 3) τὰ σχόλια στά ἔργα τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτη ἀπό τίς ἐκδόσεις ΒΥΖΑΝΤΙΟ, τό κείμενο περάστηκε ἀπό σκάνερ, ἀκολούθησε ὀπτική ἀναγνώριση χαρακτήρων καὶ ἔλεγχος.

Τόμος καὶ σελίδα γιά τίς ἐκδόσεις ΒΥΖΑΝΤΙΟ ἀναγράφονται μέ τόν ἀκόλουθο τρόπο: (≡15Β_010⇒, δηλαδή ἀκολουθεῖ ἡ δέκατη σελίδα τοῦ 15Β τόμου. Ἐπίσης ὑπάρχει καὶ ἔνδειξη γιά τὴν σελίδα τῆς πατρολογίας Migne (=0364=) ὅταν τό κείμενο προέρχεται ἀπό ἐκεῖ.

* Τό κείμενο προέρχεται ἀπό τὴν πατρολογία τοῦ Migne, τόμος 91^{ος} (τό δακτυλογράφησε ἡ μητέρα τοῦ π. Ἀρσενίου Μέσκου), σέ ἀντιπαράθεση μέ τό κείμενο τῶν ἐκδόσεων "ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ" τῆς σειρᾶς "ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ" Θεσσαλονίκη 1992, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΝΗΠΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΣΚΗΤΙΚΩΝ, τόμος 14 Ε.

ἐμνημόνευσε γεννήσεων ὡς περί προλεχθείσης ἐπήγαγεν εἰπών, "Τὴν μὲν τῷ ἐμφυσηματι τῷ πρώτῳ καὶ ζωτικῷ». Πῶς οὖν τοῦτο κατ' ἀλήθειαν εἴρηκεν ὁ διδάσκαλος, οἶδε πάντως ὁ κατ' ἀρετὴν αὐτῷ γεγονώς παραπλήσιος, καὶ μὴ πόρρω τῆς αὐτοῦ περί τὰ θεῖα σοφῆς ἐπιστήμης διεστηκώς. Ὅσον δ' οὖν ἐμέ γινώσκειν κατὰ τό ἐμῆς ἀσθενοῦς διανοίας ἀβληχρόν, οὐκ οἶμαι περιττὴν εἶναι τὴν ἐπαχθεῖσαν τετάρτην γέννησιν, ἀλλὰ μᾶλλον συμπληρωτικὴν τῆς ἐκ σωμάτων προτεθείσης γεννήσεως, καὶ ἐρμηνευτικὴν τῶν ἐπ' αὐτῇ θείων λόγων τε καὶ τρόπων. Ὁ γὰρ τῆς γενέσεως ἔνεκεν τοῦ πρώτου Ἀδάμ ἄνθρωπος γενέσθαι καταδεξάμενος χάριν οὐκ ἀπαξιώσας, διὰ μὲν τῆς γενέσεως τὴν πρὸς τὸν πεσόντα συγκατάβασιν, διὰ δὲ τῆς γεννήσεως τὴν πρὸς τὸν καταδεδικασμένον ἐκούσιον κένωσιν ἐπιδείξατο· τῇ μὲν γενέσει φυσικῶς εἰς ταυτόν τῷ ἄνθρωπῳ κατὰ τὴν ζωτικὴν ἀγόμενος ἔμπνευσιν, ἐξ ἧς τό κατ' εἰκόνα λαβὼν ὡς ἄνθρωπος ἄπρατον διέμεινεν ἔχων τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀναμαρτησίας καὶ ἄχραντον. τῇ δὲ γεννήσει κατα τὴν σάρκωσιν τὴν πρὸς τὸν ἄνθρωπον τῆς φθορᾶς ὁμοίωσιν ἐκουσίως διὰ τῆς δουλικῆς μορφῆς ὑποδύς τοῖς αὐτοῖς παραπλησίως ἡμῖν κατὰ θέλησιν ὑποκεῖσθαι φυσικοῖς παθήμασι χωρὶς ἀμαρτίας, ὡς ὑπεύθυνος ὁ ἀναμάρτητος, ἠνέσχετο. Κατ' ἄμφω γὰρ ταῦτα μέρη τεμῶν ἐκ μερῶν συνετέθη, καὶ γέρονε (=1317=) τελείως νέος Ἀδάμ, τὸν πρῶτον τοῖς κατ' ἄμφω μέρεσιν Ἀδάμ ἐν ἑαυτῷ φέρων ἀμείωτον.

Τῆς γὰρ πρό τῆς παραβάσεως τοῦ Ἀδάμ γενέσεως νόμῳ συγκαταβάσεως ἀνασχόμενος κατὰ τὴν πλάσιν τό ἀναμάρτητον φυσικῶς λαβὼν διὰ τῆς ἐμπνεύσεως, ἄφθαρτον οὐ προσέλαβε. Τῆς δὲ μετὰ τὴν παράβασιν ἐκ καταδίκης γεννήσεως κατὰ τὴν ἐκούσιον κένωσιν τό παθητόν φυσικῶς εἰληφώς τό ἀμαρτητικόν (≡14E_014⇒) οὐ προσείληφε, καὶ γίνεται νέος Ἀδάμ, γένεσιν λαμβάνων τὴν αὐτὴν ἀναμάρτητον καὶ γεννήσεως τῆς αὐτῆς παθητῆς ἀνεχόμενος. Ἄμφω γὰρ ἀλλήλαις τελείως περί ἑαυτὸν ἐναλλάξ τοῖς κατ' ἄμφω μέρεσιν συμπλέξας ἄμφω δι' ἀλλήλων τῇ ἐλλείψει τοῦ περί ἑκατέραν ἄκρου δυνατῶς ἐξιάσατο, τῆς μὲν πρώτης καὶ τιμίας τὴν δευτέραν καὶ ἄτιμον ποιούμενος σωστικὴν τε καὶ ἀνανεωτικὴν, τῆς δὲ δευτέρας τὴν πρώτην συστατικὴν τε καὶ περιποιητικὴν καταστήσας. Ἄκρα δὲ φημι τῆς μὲν γενέσεως πρώτης καὶ τιμίας ὑπαρχούσης τό ἄφθαρτον, ὡς ἀναμαρτησίας ἀρχή, τῆς δὲ γεννήσεως ὡς δευτέρας οὔσης καὶ ἀτίμου τό ἀμαρτητικόν, ὡς παντός πάθους αἴτιον καὶ φθορᾶς. Ἄπερ εἰς ἑαυτὸν κατὰ τὴν σάρκωσιν μηδαμῶς εἰληφώς ὁ Σωτὴρ καὶ τὰ δι' αὐτὰ καταδεξάμενος τῆς μὲν γενέσεως τὴν γέννησιν σωστικὴν ἐποίησατο, τῷ καθ' αὐτὴν πάθει παραδόξως τὴν τῆς γενέσεως ἀφθαρσίαν ἀνανεούμενος, τῆς δ' αὖ πάλιν γεννήσεως τὴν γένεσιν περιποιητικὴν κατεστήσατο, τῇ κατ' αὐτὴν ἀναμαρτησίᾳ τὴν τῆς γεννήσεως καθαγιάζων ἐμπάθειαν, ἵνα τὴν μὲν γένεσιν παντελῶς ἀνασώσῃται, τῷ κατ' αὐτὴν θεοτελεῖ λόγῳ τὴν φύσιν διακρατοῦσαν, τῆς δὲ γεννήσεως τὴν ὑποπεσοῦσαν αὐτῇ φύσιν διὰ τὴν ἀμαρτίαν παντελῶς ἐλευθερώσῃ, τῷ κατ' αὐτὴν ἴσως τοῖς λοιποῖς ἐπὶ γῆς ζώοις ἐπιβρύτῳ τῆς σπορᾶς τρόπῳ μὴ κρατουμένην. Συνάψας οὖν γένεσιν καὶ πλάσιν καὶ ἔμπνευσιν φυσικῶς τῇ σαρκώσει καὶ τῇ γεννήσει, κατὰ μόνην ἐπίνοιαν ἀλλήλων δῖελε, καὶ εὐρήσεις κατὰ τὸν μέγαν διδάσκαλον τὴν τετάρτην γέννησιν, συμπληροῦσαν τὴν ἐκ σωμάτων, καὶ μόνη ἐπίνοια τὴν ἀπ' αὐτῆς δεχομένην διάκρισιν κατὰ τὸν ἀποδοθέντα τρόπον. Λέγω δὲ ταυτόν εἶναι τὴν γένεσιν προεπινοουμένην φυσικῶς τῆς ἐπεισάκτου γεννήσεως, ἧς ἰδιὸν ἐστὶ τό ἐμφύσημα τό πρῶτον καὶ ζωτικόν.

PS (106). ΘΕΩΡΙΑ ΕΙΣ ΤΟ, «ΤΡΙΣΣΗΝ ΓΕΝΝΗΣΙΝ ΗΜΙΝ ΟΙΔΕΝ Ο ΛΟΓΟΣ»

(≡14E_016⇒)

Θεωρία εἰς τό, "Τρισσὴν γέννησιν ἡμῖν οἶδεν ὁ Λόγος».

Καί συλλήβδην εἶπειν, εἰ βούλοιο γινῶναι τῶν τοῦ διδασκάλου λόγων τήν ἀκρίβειαν, ζήτηι τίς ὁ κατ' αἰτίαν προηγούμενος τῆς ἀνθρώπου γενέσεως λόγος ἐστίν, ὁ τῆς ἰδίας ἐντός μένων ἀεὶ μονιμότητος ἀνεκφοιτήτως, καί τίς ὁ κατά τήν παιδευτικήν οἰκονομίαν τῆς γεννήσεως αὐτοῦ διά τήν ἀμαρτίαν τρόπος, ὁ τέλος ἔχων τήν τοῦ παιδαγωγουμένου διόρθωσιν καί πρὸς τόν λόγον τῆς αὐτοῦ γενέσεως τήν τελείαν ἐπάνοδον, καί μαθήση σαφῶς πῶς ὁ Θεός γενόμενος ἄνθρωπος κατ' ἄμφω τελείως γέγονε, (=1320=) πρὸς ὃν εἶχεν ἀληθῶς τῆς γενέσεως λόγον τόν κατ' οἰκονομίαν σοφῶς ἐπανάγων τρόπον, καί τότε δικαίως θαυμάσεις τῆς συνέσεως τόν διδάσκαλον, πῶς τὰ κατά τήν φύσιν συνημμένα κατ' ἐπίνοιαν διελὼν τόν ὄλον τοῦ ἐφ' ἡμῖν θειοτάτου μυστηρίου κρυφίως διετράνωσε λόγον. Τήν γάρ ἐκ σωμάτων γέννησιν τῷ ζωτικῷ ἐμφυσηματι καί τῇ σαρκώσει κατ' ἐπίνοιαν ἐπιμερίσας τήν πρὸς τόν κατὰ τήν γένεσιν λόγον τοῦ κατὰ τήν γέννησιν τρόπου διαφοράν παρηνίξατο. Ὡν ἐπιλαβόμενος δι' ἡμᾶς ὁ τήν φύσιν ἀνακαινίσας Θεός, μᾶλλον δέ καινίσας εἶπειν ἀληθέστερον, καί πρὸς τό ἀρχαῖον κάλλος αὐτὴν τῆς ἀφθαρσίας ἐπαγαγὼν διά τῆς ἐξ ἡμῶν ἀγίας αὐτοῦ καί λογικῶς ἐψυχωμένης σαρκός, καί πλεόν παρασχόμενος αὐτῇ φιλοδώρως τήν θέωσιν, ἧς μεταπεσεῖν παντελῶς ἀμήχανον αὐτῷ τῷ σαρκωθέντι Θεῷ ψυχῆς τρόπον ἐνούσης σώματι, δι' ὅλου περιχωρήσασαν ἀσυγχύτως κατὰ τήν ἔνωσιν, καί τῆς αὐτοῦ κατ' αὐτὴν ἐκφάνσεως τοσοῦτον ἀντιλαβοῦσαν τό κρύπτεσθαι ὅσον αὐτός δι' αὐτὴν γέγονε φανερός καί τῆς οἰκείας φυσικῆς κρυφίότητος ἐκβεβηκῶς ἐνομίσθη·

(=14E_018=> Καί τί τούτου παραδοξότερον, ὅτι φύσει Θεός ὑπάρχων, καί ἄνθρωπος φύσει γενέσθαι καταξιώσας, οὐδετέρας φύσεως τοὺς φυσικοὺς ὄρους διά τῆς ἐτέρας παντελῶς παρήμειψεν, ἀλλ' ὅλος Θεός ὢν ὅλος γενόμενος διέμεινεν ἄνθρωπος; οὐ τῷ εἶναι Θεός ἄνθρωπος γενέσθαι κωλυόμενος, οὔτε μὴν τῷ γενέσθαι ἄνθρωπος τοῦ εἶναι Θεός ἐλαττούμενος, εἷς καί ὁ αὐτός ὅλος δι' ἀμφοῖν συντηρούμενος, ἄμφω φυσικῶς κατὰ ἀλήθειαν ὑπάρχων, μήτε τῷ ἀκραιφνεῖ τῆς κατ' οὐσίαν τῶν μερῶν φυσικῆς διαφορᾶς διαιρούμενος, μήτε μὴν τῷ ἄκρως μοναδικῶ τῆς ὑποστάσεως συγγεόμενος, οὐ τραπεῖς εἰς τήν κάτω φύσιν καί εἰς ὅπερ οὐκ ἦν μεταπεσῶν. Οὐ φαντάσας σαρκός εἶδει καί σχήματι τήν οἰκονομίαν, καί ὅσα ἐτέρα καθ' ὑποκειμένου λέγεται εἶναι χωρὶς τοῦ ὑποκειμένου λαβῶν, ταύτην ἐπλήρωσεν, ἀλλ' αὐτὴν κυρίως πράγματι καί ἀληθείᾳ τήν ἀνθρωπίνην προσλαβῶν φύσιν ἦνωσεν ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν ἀτρέπτως καί ἀναλλοιώτως καί ἀμειώτως καί ἀδιαιρέτως, τῷ κατ' οὐσίαν αὐτῆς λόγῳ καί ὄρω συνέχων ἀνέκπτωτον. Καθ' ἦν καί τήν ἐκ σωμάτων κατὰ τόν ἅγιον τοῦτον καί μέγαν διδάσκαλον ἡμετέραν ἐτίμησε γέννησιν, καί γενόμενος ἄνθρωπος ἀληθῶς καί ἀνθρωπίνως γεννώμενος, ἵνα ἡμᾶς τῶν δεσμῶν τῆς γεννήσεως ἐλευθερώσῃ, καί τοῦ παραπλησίως χόρτου σπειρόμενους ἐκ καταδίκης διά τήν ἀμαρτίαν φύεσθαι νόμου, καί τοῦ τήν αὐτὴν ἔχειν φυτοῖς τε καί ἀλόγοις ζώοις τῆς πρὸς τό εἶναι γενέσεως τήν συγγένειαν. Ὡς πού φησιν ὁ μέγας καί τῶν μεγάλων θεατῆς Ἰεζεκιήλ τὰ θεῖα μυσταγωγούμενος καί τήν αἰτίαν τῆς νῦν περὶ τόν ἄνθρωπον ὑπαρχούσης οἰκονομίας ἐκπαιδευόμενος, ὡς πρὸς Ἱερουσαλήμ φάσκων· τάδε λέγει Κύριος τῇ Ἱερουσαλήμ, Ἡ ρίζα σου καί ἡ γέννησίς σου ἐκ γῆς Χαναάν, ὁ πατήρ σου Ἀμοιρῥαῖος, καί ἡ μήτηρ σου Χετταία· (=1321=) ἐν ἡμέρᾳ ἧ ἐτέχθης οὐκ ἔδυσαν τόν ὀμφαλόν σου, καί ἐν ὕδατι οὐκ ἐλούθης, (=14E_020=> οὐδέ ἀλί ἀλίσθης, καί σπαργάνοις οὐκ ἐσπαργανώθης, καί ἀπερῥίφης ἐπὶ πρόσωπον τοῦ πεδίου τῆ σκολιότητι τῆς ψυχῆς σου ἐν ἧ ἡμέρᾳ ἐτέχθης· καί διῆλθον ἐπὶ σέ, καί εἶδόν σε πεφυρμένην ἐν τῷ αἵματί σου, καί εἶπα σοι, Ἐκ τοῦ αἵματός σου ἡ ζωὴ σου, πληθύνου, καθὼς ἡ ἀνατολή τοῦ ἀγροῦ δέδωκά σε.

Τῆς οὖν τοῦ φύεσθαι διὰ τῆς σποραῖς ἴσα χόρτω καί δι' αἵματος κατά τὰ λοιπά ζῶα τὴν ζωὴν ἔχειν καταδίκης ὁ τὴν φύσιν ἐξιώμενος καί πρὸς τὴν ἀρχαίαν τῆς ἀφθαρσίας χάριν ἐπανάγων Κύριος, ἦλθεν αὐτὴν ἐλευθερῶσαι, καί ἐμφανῶς μὲν αὐτῇ δεῖξαι πρὸς ὅπερ γενομένη κατ' ἀρχαίαν οὐδόλως ἐκινήθη καλόν, καί πατῆσαι τό πονηρόν πρὸς ὅπερ ἅμα τῷ γενέσθαι διὰ τῆς ἀπάτης τὴν ὅλην αὐτῆς κινήσεια παρά φύσιν κατεκένωσε δύναμιν, καί καταδῆσαι πρὸς ἑαυτὸν τὴν τῆς ἐπιθυμίας δύναμιν (ἧς ὑπάρχει ὁ ὀμφαλὸς σύμβολον), τὴν ἐν τῷ ἀγαθῷ γόνιμον ἔξιν λαβοῦσαν παγίαν καί ἀμετάπτωτον, καί λουῖσαι ἐν ὕδατι, καθᾶραι λέγων τῶν μολυσμῶν τῆς ἀγνοίας τῷ πελάγει τῆς περιχυθείσης αὐτῇ κατά τὴν χάριν γνώσεως, καί ἀλίσαι ἀλί, καί σπαργανῶσαι σπαργάνοις, τουτέστι τὴν πρὸς ὅπερ γέγονεν ἀγαθόν φυσικὴν ἐνέργειαν ἀπρίξ στερεώσας τῷ πνεύματι, σήψεως παθῶν καθαρὰν καταστῆσαι καί ἀνεπίδεκτον, καί τῇ περιβολῇ τῶν ἐν τοῖς οὖσιν ἀληθῶν λόγων δίκην σπαργάνων περισφίγγας ἀδιάχυτον παντελῶς ἀπεργάσασθαι.

PZ (107). ΑΛΛΗ ΕΙΣ ΤΟ ΑΥΤΟ ΘΕΩΡΙΑ

Ἄλλη εἰς τό αὐτό θεωρία.

Τυχόν δέ διὰ τῶν εἰρημένων ὁ διδάσκαλος διττόν εἶναι τόν κατά τὴν γένεσιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως λόγον τε καί τρόπον (=14E_022=> εἰσηγούμενος, τόν μὲν ψυχῆς, τόν δέ σώματος, τὴν ἐκ σωμάτων γέννησιν εἰς δύο κατ' ἐπίνοιαν διεῖλε γεννήσεις, τὴν μὲν ψυχὴν ἐμφαίνων ἀρρήτως ἐκ τοῦ θείου καί ζωτικῶ ἐμφυσηματος συνισταμένην, τό δέ σῶμα ἐκ τῆς ὑποκειμένης ὕλης τοῦ ἐξ οὐπέρ ἐστὶν ἅμα τῇ ψυχῇ κατά τὴν σύλληψιν γινόμενον σώματος. Οὐ γάρ τόν αὐτόν ἀπαραλλάκτως φάναι θέμις ἐπ' ἀμφοῖν τῆς γενέσεως εἶναι τόν λόγον καί τόν τρόπον, ὅτι μηδέ ταυτόν ἀλλήλοις κατά τὴν οὐσίαν ἀμφω ταῦτα τυγχάνουσιν. Ὡν γάρ ἀλλήλοις μὴ ταυτόν ἐστὶ τό εἶναι, τούτων δηλονότι καί ὁ πρὸς ἄλληλα τῆς γενέσεως παρήλλακται λόγος καί τρόπος. Ἀλλά ψυχῆς μὲν ἄλλον εἶναι δίκαιον οἴεσθαι καί λόγον καί τρόπον, καθ' ὃν γίνεται τε καί ἔστι καί ἀμεταβόλως μένει σῶμα καί ψυχῇ συναπτόμενον.

PH (108). ΘΕΩΡΙΑ ... ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΛΕΓΟΝΤΑΣ ΠΡΟΪΠΑΡΧΕΙΝ ἢ ΜΕΘΥΠΑΡΧΕΙΝ ... ΤΑΣ ΨΥΧΑΣ

Θεωρία σύντομος πρὸς τοὺς λέγοντας προϋπάρχειν ἢ μεθυπάρχειν τῶν σωμάτων τὰς ψυχὰς.

Εἰ καί ἅμα κατά τὴν ὑπαρξιν ἀμφοτέρων, ψυχῆς λέγω καί σώματος, ὁ αὐτός ἐστὶ τῆς γενέσεως χρόνος, οὐδενός τοῦ ἐτέρου προϋπάρχοντος, ὡς ἔφην, κατά τὴν γένεσιν ἢ μεθυπάρχοντος, ἵνα μὴ τοῦ ἐξ (=1324=) ἀμφοῖν εἶδους ὡς ὄλου λυθῆ, δικαίως ἂν ὁ τοῦ πρὸς τι λόγος πρεσβυτέραν ἔχων καθ' ἑαυτὴν οὖσαν τὴν τοῦ ἐνός ὡς μέρους ὑπόστασιν, καί πρὸς ἄλλο κατά τὴν φύσιν παντάπασιν ἄσχετον ἔχουσαν τὴν ἔνωσιν, καί διὰ τοῦτο μηδέποτε τὴν σὺν ἄλλω κατά σύνθεσιν ἄλλου τινός φυσικῶς συμπληροῦσαν ὑπόστασιν χωρὶς φθορᾶς καί τῆς πρὸς ὅπερ οὐκ ἦν ἀλλοιώσεως. Τό γάρ καθ' ἑαυτό ἰδικῶς προϋφιστάμενον εἰς ἄλλου τινός εἶδους ὑπόστασιν οὐ πέφυκεν ἄγεσθαι. Εἰ δέ εἰς τὴν ἐτέρου εἶδους συμπλήρωσιν τὴν πρὸς ἄλλο δέχεται σύνθεσιν (=14E_024=> τό προϋφιστάμενον, ἢ κατά φύσιν τοῦτο ποιεῖ πάντως, ἢ παρά φύσιν. Καί εἰ μὲν κατά φύσιν, οὐδέποτε τῆς πρὸς ἄλλο πρὸς ἐκπλήρωσιν εἶδους ἐτέρου συνθέσεως παυόμενον ὀραθήσεται, διὰ τὴν βίαν τῆς φύσεως ἑαυτῆς ἐκστῆναι μὴ δυναμένης, καί τούτῳ τῷ λόγῳ οὔτε σώματος χωρὶς ἢ

ψυχή, οὔτε ψυχῆς σῶμά ποτε νοηθήσεται, καί περιετράπη τοῖς περιττοῖς τήν σύνεσιν εἰς ἡλιθιότητα τό σοφόν, ἐναχθεῖσι βία πρὸς ὅπερ φεύγειν ἐσπούδασαν. Εἰ δέ παρά φύσιν τήν πρὸς ἄλλου συμπλήρωσιν εἶδους θάτερον τούτων τήν πρὸς τό ἕτερον δέχεται σύνθεσιν, φθείρεται πάντως, τοῦ κατὰ φύσιν ἐξιστάμενον ὄρου, καί γινόμενον ὅπερ μή πέφυκε καί εἰς ὅπερ οὐκ ἦν μεταπίπτον. Οὐ τί γένοιτ' ἄν ἀσυνετώτερον; Ἄλ' ἐπί τό προκείμενον ἐπανέλθωμεν.

Ψυχῆς μέν οὖν γένεσις, ὡς φησιν ἐμφαντικῶς ὁ διδάσκαλος, ἐξ ὑποκειμένης ὕλης οὐ γίνεται, καθάπερ τά σώματα, ἀλλά τῷ βουλήματι τοῦ Θεοῦ διά τῆς ζωτικῆς ἐμπνεύσεως ἀρρήτως τε καί ἀγνώστως, ὡς οἶδε μόνος ὁ ταύτης δημιουργός. Ἡ ψυχή τό εἶναι λαμβάνουσα κατὰ τήν σύλληψιν ἅμα τῷ σώματι πρὸς ἑνός ἀνθρώπου συμπλήρωσιν ἄγγεται, τό δέ σῶμα ἐκ τῆς ὑποκειμένης ὕλης τοῦ ἑτέρου δηλαδή γίνεται σώματος κατὰ τήν σύλληψιν, ἅμα τῇ ψυχῇ τήν τοῦ ἑν εἶδος εἶναι σύν αὐτῇ δεχόμενον σύνθεσιν. Ὅπερ ἀλλαχοῦ τρανότερον ἐμφαίνων φησίν ὁ διδάσκαλος, «Κατά τήν διπλῆν τοῦ ἐμφυσηματος δύναμιν, καί πνοήν ἐμφυσώμενοι πάντες καί Πνεῦμα ἅγιον». Μεριστέον οὖν τῇ ἐπινοίᾳ κατὰ τήν σύλληψιν τό μέν ζωτικόν ἐμφύσημα καί τό Πνεῦμα τό ἅγιον τῇ νοεῖᾳ τῆς ψυχῆς οὐσία, τήν δέ σάρκωσιν καί τήν πνοήν τῇ φύσει τοῦ σώματος, καθῶς οἱ Πατέρες φασί. Καί ἡ τοῦ προπάτορος Ἀδάμ μυστικῶς παρήχθη γένεσις, ἕτερον τῆς ψυχῆς ἔχουσα τόν τε τοῦ εἶναι λόγον καί τόν τοῦ γενέσθαι τρόπον, καί ἕτερον δηλαδή τοῦ σώματος, ὡς τό θεῖον (≡14E_026⇒) ἡμᾶς μεγαλοφυῶς ἐμυσταγόγησε Γράμμα, μή συγχωροῦν τήν ψυχήν καί τό σῶμα καθ' ἕνα καί τόν αὐτόν τρόπον τῆς γενέσεως ἀλλήλοις συμπεσόντα φυρῆναι κατὰ τήν φύσιν καί τόν ἐκάστου τῆς οὐσίας λόγον ἀγνοηθῆναι, καί τόν τῆς γενέσεως τρόπον.

(=1325=) Εἰ δέ τῷ Ἀδάμ ἐνηκολούθησεν ἡ διπλῆ τοῦ ἐμφυσηματος δύναμις κατὰ τήν εἰς τό εἶναι γένεσιν σύνδρομος, τί ἄν τις εἴποι περί τοῦ κατὰ τήν ἀνθρωπότητα συναμφοτέρου τοῦ Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ψυχῆς λέγω καί σώματος; ὅπερ κρᾶμα κατὰ τό δυνατόν ἐμφέρειαν σώζει πολλήν πρὸς τόν πρῶτον Ἀδάμ. Ὅσπερ γάρ, ὡς αὐτός φησιν ὁ διδάσκαλος, παρά τῆς ὕλης τό σῶμα λαβών ὁ Θεός, νεοτελοῦς δηλονότι προϋποστάσης, παρ' ἑαυτοῦ δέ ζωήν ἐνθείς, ὁ δὴ νοεράν ψυχήν καί εἰκόνα Θεοῦ οἶδεν ὁ λόγος, δημιουργεῖ τόν ἀνθρωπον, τόν αὐτόν τρόπον καί ἐξ ἀχράντου Παρθένου οἶονεῖ γῆς ἀμιάντου τό σῶμα λαβών, παρ' ἑαυτοῦ δέ ζωήν ἐνθείς, ὁ δὴ ψυχήν νοεράν καί εἰκόνα Θεοῦ οἶδεν ὁ λόγος, τό ἑαυτοῦ ἀνθρώπινον ἐδημιούργησεν, ἢ ἑαυτόν ἀτρέπτως κατὰ πρόσληψιν σαρκός νοερώς τε καί λογικῶς ἐψυχωμένης, δι' ἡμᾶς ἐκουσίως ὡς παντοδύναμος δημιουργήσας ἐποίησεν ἀνθρωπον.

Ταύτη γοῦν καί τετιμηκέναι, καθάπερ οἶμαι, φησίν ὁ διδάσκαλος τήν Κύριον ἡμῶν καί Θεόν τήν καθ' ἡμᾶς τρισήν γέννησιν, τουτέστι τούς καθόλου τρόπους τῆς ἡμῶν εἰς τό εἶναι καί τό εὔ εἶναι καί ἀεὶ εἶναι γενέσεως, τήν μέν ἐκ σωμάτων, μίαν οὕσαν τοῦ συναμφοτέρου κατὰ τήν ἅμα τῶν μερῶν ἀλλήλοις συνύπαρξιν, ψυχῆς λέγω καί σώματος, εἰς δύο διαιρουμένην, διά τόν ἕτεροῖον τῆς ἑκατέρου γενέσεως τρόπον, δι' ἧς τό εἶναι λαμβάνομεν, τήν δέ ἐκ βαπτίσματος, καθ' ἣν τό εὔ εἶναι πλουσίως ὑποδεχόμεθα, τήν δέ ἐξ ἀναστάσεως, καθ' ἣν πρὸς τό ἀεὶ εἶναι διά χάριτος μεταποιούμεθα. Ἀκριβῶς τοίνυν δεῖ τοῖς τοῦ διδασκάλου (≡14E_028⇒) λόγοις ἐπισκήπτειν διά τούς ἐπηρεαστάς τῶν καλῶν κειμένων. Τῇ γάρ ἐπινοίᾳ μόνῃ διελῶν τήν ἐκ σωμάτων γέννησιν διά τήν ἀποδοθεῖσαν αἰτίαν, ἅμα τῇ συλλήψει κατὰ ταυτόν χρονικῆς οὐ ὅλως ῥοπῆς προεπινοουμένης, εἰληφέναι τόν Κύριον τό ζωτικόν πνεῦμα, ἥτοι ἐμφύσημα κατὰ τό ἀνθρώπινον αὐτοῦ, λέγω δέ τήν νοεράν ψυχήν μετά

τοῦ σώματος τοῦ ἐκ τῆς ἀχράντου Παρθένου, καί οὐ μετά τήν σύλληψιν, ὁ διδάσκαλος διορίζεται.

ΡΘ (109). ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΛΕΓΟΝΤΑΣ ΠΡΟΥΪΠΑΡΧΕΙΝ ΤΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ ΤΑΣ ΨΥΧΑΣ

Πρός τούς λέγοντας προϋπάρχειν τῶν σωμάτων τὰς ψυχὰς.

Τινές μὲν γάρ φασι, ὡς ἤδη προλαβὼν ἔφην, προϋπάρχειν τῶν σωμάτων τὰς ψυχὰς, τινές δέ τό ἐναντίον, τῶν ψυχῶν προϋπάρχειν τὰ σώματα. Ἡμεῖς δέ τήν μέσσην ὁδὸν ὡς βασιλικήν κατὰ τούς πατέρας ἡμῶν ὀδεύοντες οὔτε προϋπαρξίν οὔτε μεϋπαρξίν ψυχῆς ἢ σώματος, συνϋπαρξίν δέ μᾶλλον φαμεν, τὰς ἐφ' ἑκάτερα φυλαττόμενοι ἐγκλίσεις, καί μήτε ἀριστερά μήτε δεξιά, καθὼς φησιν ἡ ἀγία Γραφή, παντάπασιν ῥέποντες, φόβον φοβούμενοι (=1328=) οὐ πλέον φοβεῖσθαι οὐδέν ἐστι φοβερώτερον, μήπως προϋπάρχειν λέγοντες τῶν σωμάτων τὰς ψυχὰς, καί τιμωρίας ἔνεκεν τῶν ψυχῶν ἐφευρέσθαι τὰ σώματα, διὰ τήν προγεγεννημένην τῶν ἀσωμάτων κακίαν, τῆς τῶν ὀρομένων ἐκπρεποῦς μεγαλοουργίας, δι' ἧς ὁ Θεός γινώσκειται σιωπῆ κηρυττόμενος, αἰτίαν εἰκότως εἶναι μόνην ὑποτιθέμεθα τήν κακίαν, ἀνάγκην ἐπάγουσαν τῷ Θεῷ παρά πρόθεσιν ἣν οὐκ εὐδόκησεν οὐσίαν δημιουργῆσαι, ἧς τυχόν ἀπ' ἀρχῆς οὐδέ τόν λόγον ἔχει πρό τῶν αἰώνων μετά τῶν ἄλλων ἀπόκρυφον. Τῶν γάρ παρά πρόθεσιν γινομένων λέγειν τόν Θεόν ἔχειν τούς τῆς οὐσιώσεως λόγους, οὐ μοι δοκεῖ συνετῆς διανοίας εἶναι, καί ὀπωσοῦν (=14E_030=> εὐ συνησθημένης Θεοῦ μεγαλειότητος, τοῦ ἀπαθοῦς καί μόνου ἀληθοῦς, καί μηδέν ἔχοντος καθόλου κατὰ τούς ἐν αὐτῷ προόντας τῶν ὄντων λόγους πρόσφατον, καί μάλιστα παρά πρόθεσιν. Πάντα γάρ αὐτῷ τὰ ὀπωσοῦν ὄντα ἢ γενησόμενα κατὰ τήν οὐσίαν προτεθέληται τε καί προεννενόηται, καί προέγνωσται· ἕκαστον δέ τῶν ὄντων κατὰ τόν εὐθετον καί ἐπιτήδειον καιρόν οὐσιοῖ καί ὑφίστησι.

Μηδέ γάρ ὅτε τι κατασκευάζοντα τόν Θεόν ὀρώμεν, τότε καί τῆς περί αὐτό θελήσεως ἤρχθαι ἐννοίας τε καί γνώσεως αὐτόν νομίσωμεν. Ἄπαγε. Πολλῆς γάρ ὄντως ἐστί τοῦτο μεστόν ἀτοπίας, εἰ ὅπερ ὁ Θεός ἐξ ἀρχῆς πρό τῶν αἰώνων μήτε ἐνενόησεν ἢ ἔγνω ἢ ἐθέλησεν εἶναι, νῦν νοήσας τε καί θελήσας καί γνούς, ἢ μεταγνούς εἰπεῖν οἰκειότερον, ὡς καλόν ἐξετέλεσεν· ἵνα μή λέγω ὅτι οὐδέ αὐτήν ὦν τούς λόγους προηγουμένως οὐκ ἔχει, γινώσκει τήν ποιήσιν. Ἀλλά πάντα τῆ βουλήσει τοῦ Θεοῦ προγνωστικῶς κατὰ τήν ἄπειρον αὐτοῦ δύναμιν αἰεὶ περιέχεσθαι πιστεύομεν, μηδενός αὐτῷ καθ' οἰανδήποτε τρόπον προσφάτως ἐπινοουμένου, καί τό εἶναι κατὰ τήν οὐσίαν λαμβάνοντος. Μηδέ γάρ οἶεσθαι δεῖν εὐσεβῶς φρονούντας ὑπολαμβάνω τόν Θεόν τὰ κατὰ πρόγνωσιν ἀπειροδυνάμως ἐν ἑαυτῷ κατὰ τούς ἑαυτῶν λόγους προπεριεχόμενα ἕκαστα μανθάνειν διὰ τῆς εἰς τό εἶναι παραγωγῆς. Ἄλλ' ἡμῖν οἱ αἰῶνες τε καί οἱ χρόνοι κατὰ τόν προωρισμένον καί τόν εὐθετον ἐκάστου καιρόν σοφῶς ἕκαστα δημιουργούμενα δεικνύουσι, καί εἰς τό εἶναι προβάλλονται, καθά καί περί τοῦ Λευί φησιν ὁ θεῖος Ἀπόστολος οὕτως διεξιῶν, Ἔτι γάρ ἐν τῇ ὀσφύϊ τοῦ πατρὸς ἦν, πρὶν εἰς τό εἶναι παρελθεῖν. Ὅστις δυνάμει μὲν ἐν τῷ πατριάρχῃ Ἀβραάμ ὑπάρχων, κατὰ δέ τόν τετελεσμένον καιρόν (=14E_032=> τήν πρὸς τό εἶναι διὰ κυήσεως κατ' ἐνέργειαν γένεσιν λαβῶν, εἰρμῶ καί τάξει κατὰ τήν ἀπόρρητον σοφίαν τοῦ Θεοῦ τὰ πάντα τήν πρὸς τό εἶναι γένεσιν δέχεσθαι νοεῖν ἡμᾶς καί πιστεύειν κατὰ τόν προγνωσθέντα καιρόν ὑπηγάγετο.

(=1329=) Πάντων οὖν τῶν κατ' οὐσίαν ὑπαρκτικῶς ὄντων τε καί ἐσομένων, ἢ γενομένων, ἢ γενησομένων ἢ φαινομένων, ἢ φανησομένων, ἐν τῷ Θεῷ προϋπάρχουσι παγίως ὄντες οἱ λόγοι, καθ' οὓς καί εἰσὶ τὰ πάντα καί γεγόνασιν καί διαμένουσιν αἰεὶ τοῖς ἑαυτῶν κατὰ πρόθεσιν λόγοις, διὰ κινήσεως φυσικῆς ἐγγίζοντα

καί πρὸς τό εἶναι μᾶλλον συνεχόμενα, κατὰ τὴν ποιάν τε καί ποσὴν τῆς προαιρέσεως κίνησιν τε καί ῥοπήν, τό εὖ δι' ἀρετὴν καί τὴν πρὸς τὸν λόγον καθ' ὃν ἐστὶν εὐθυπορίαν, ἢ τό φεῦ εἶναι διὰ κακίαν καί τὴν παρά τὸν λόγον καθ' ὃν ἐστὶ κίνησιν λαμβάνοντα, καί συντόμως εἰπεῖν κατὰ τὴν ἕξιν ἢ τὴν στέρησιν τῆς αὐτῶν κατὰ φύσιν μεθεκτικῆς δυνάμεως τοῦ παντελῶς ἀμεθέκτου κατὰ φύσιν ὑπάρχοντος, καί πᾶσιν ἀπλῶς ἑαυτὸν ἀξίοις τε καί ἀναξίοις ὄλον κατὰ χάριν δι' ἄπειρον ἀγαθότητα παρέχοντος, καί τὴν τοῦ ἀεὶ εἶναι καθὼς ἕκαστος ὑφ' ἑαυτοῦ διατέθειταί τε καί ἔστι διαμονὴν ἐμποιήσοντος. Οἷς ἢ τοῦ κυρίως ὄντος καί εὖ ὄντος καί ἀεὶ ὄντος ἀνάλογος μέθεξις ἢ ἀμεθεξία, τιμωρίας τῶν μετασχεῖν μὴ δυναμένων, καί ἀπολαύσεως τῶν μετασχεῖν δυναμένων, ἐπίτασίς ἐστι καί ἐπαύξεις. Οὐδέν γάρ τό παράπαν ἔστι τῶν ὄντων οὐ μὴ παρά τῷ Θεῷ πάντων ὁ λόγος προένεστιν. Ὡν δέ παρά τῷ Θεῷ προϋπάρχουσιν ὄντες τῆς οὐσίας οἱ λόγοι, τούτων δηλαδή κατὰ πρόθεσιν θεῖαν πάντως ἐστὶν ἡ γένεσις. Ὡν δέ κατὰ πρόθεσιν θεῖαν ἐστὶν ἡ γένεσις, τούτων ἢ κατ' οὐσίαν ὑπαρξίς μένει πρὸς τό μὴ ὄν ἀμεταχώρητος. Ὡν δέ πρὸς τό μὴ ὄν ἀμεταχώρητος μετὰ τὴν γένεσιν ἀπὸ τοῦ ὄντος ἢ κατ' οὐσίαν ὑφέστηκεν ὑπαρξίς, τούτων οἱ λόγοι τυγχάνουσι μόνιμοί τε καί βάσιμοι, μόνην (≡14E_034⇒) ἔχοντες ἀρχὴν τοῦ εἶναι τὴν σοφίαν, ἕξ ἧς καί δι' ἣν ὑπάρχουσι, καί ὑφ' ἧς τὴν πρὸς τό εἶναι δύνασθαι παγίως δύναμιν ἔχουσιν. Ὡν δέ οἱ λόγοι μονίμως ὑπάρχουσι παρά τῷ Θεῷ, καί ἡ περὶ αὐτοῦ τοῦ πεπονηκότος τά πάντα Θεοῦ πρόθεσις ἐστὶν ἀδιάπτωτος· χρονικοῖς γάρ ἢ τοῦ Θεοῦ πρόθεσις παντάπασιν οὐ περιείληπται πέρασιν, οὔτε μὲν τὴν ἐκ μεταβολῆς ἀλλοίωσιν ἐπιδέχεται τοῖς ὑποκειμένοις συμμεταπίπτουσα, τούτων ἀναμφηρίστως αἱ ὑπάρξεις σαφῶς εἰσὶν ἀδιάφθοροι.

Ἡ γάρ οὖν κατὰ πρόθεσιν θέλων πεποίηκεν ὁ Θεὸς τὰ ἀνθρώπινα σώματα, καί μένει δι' αὐτὸν πρὸς τό μὴ ὄν ἀμετάπτωτα παντελῶς, ἀεὶ θέλοντα εἶναι τό σύν λόγῳ καί σοφίᾳ κατὰ πρόθεσιν θεληθέν, καί οὐκ ἔσται κατ' αὐτοῦ ἢ παντελῆς τῶν σωμάτων πρὸς τό μὴ ὄν ἀπογένεσις, ἢ κατὰ πρόθεσιν οὐ πεποίηκε, καί μὴ θέλων ἐτυραννήθη, κατὰ βίαν ἀγόμενος πρὸς γένεσιν, ὧν τοὺς λόγους ἔχων οὐ πέφανται. Καί εἰ μὲν τυραννηθεὶς παρά πρόθεσιν ἤλθε ποιῆσαι μὴ θέλων τὰ σώματα, λόγος δηλονότι καί σοφία τῆς τούτων γενέσεως οὐδαμῶς καθηγήσατο. Τό γάρ παρά πρόθεσιν θεῖαν γινόμενον, λόγου καί σοφίας παντελῶς ἐστέρηται τε (=1332=) καί ἡλλοτριώται. Τό δέ λόγου καί σοφίας παντελῶς ἐστερημένον μόνον ἐστὶ τό κακόν, οὐ τό εἶναι χαρακτηρίζει ἢ ἀνυπαρξία, οὔτινος ποιητὴν τὸν Θεὸν μήτε ἐννοεῖν ἡμῖν γένοιτο πώποτε, μήτιγε δέ λέγειν ἀναφανδόν, καί πιστεύειν ὀλεθρίως τολμᾶν. Τίς δέ ὁ τυραννήσας τὸν Θεόν, εἶπερ τετυράννηται, καί θέμις ὄλως εἰπεῖν ποιῆσαι παρά πρόθεσιν ὃ μὴ βεβούληται; Καί πῶς ὁ τυραννηθεὶς ἐστὶ Θεός, πρὸς ἀνάγκης ὑφιστῶν παρά πρόθεσιν ἐπ' ἀπωλείᾳ γένεσιν πραγμάτων; Οἱ ταύτην περιέποντες τὴν δόξαν λέγειν τολμάτωσαν. Ἡ γάρ ἂν τὸν Θεόν ταῦτα πεποιηκέναι φαῖεν, καί τὰ μέγιστα βλασφημήσαιεν, (≡14E_036⇒) ἀνάγκην ἐπάγοντες τῷ Θεῷ ποιῆσαι τι παρά πρόθεσιν· ἢ μὴ πεποιηκέναι, καί ἐξ ἀνάγκης ἄλλην ἀρχὴν Μανιχαϊκῶς τὴν ταῦτα ποιοῦσαν εἰσάγοντες φωραθήσονται. Πάντως γάρ ἴδιόν ἐστὶ τῶν δύο ἀρχὰς ἀλλήλαις ἀντιπαρεξαγόντων τό τῆς προϋπάρξεως δόγμα. Οὐς χάριτι Θεοῦ τοῦ παντελεήμονος ὁ βαθύς τῆς ἀφανείας ζόφος περιλαβὼν εἰς τελείαν ἀπήλασε λήθην, τό φέγγος τῆς κηρυττομένης ὑπὸ τῶν ἀγίων Πατέρων ἡμῶν ἀληθείας οὐ φέροντας.

Θαυμάζω δέ πῶς αὐτοῦς, ἵνα παραλείψω νῦν ὅσα ρηθῆναι δυνατόν ἐστὶ, διὰ τὴν συμμετρίαν τοῦ λόγου, τό κατὰ Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν μυστήριον, οὐ δυσωπεῖ ταύτην προθύμως ἑαυτῶν ἐκτινάξασθαι τὴν δόξαν. Εἰ γάρ πάντων τῶν θεῶν μυστηρίων μυστηριωδέστερον τό κατὰ Χριστὸν ὑπάρχει μυστήριον, καί πάσης τῆς κατὰ πάσαν ἔννοιαν ἐν πᾶσιν ἢ οὐσης ἢ γενησομένης τελειότητος ὀριστικόν, καί

παντός ὄρου καί πέρατος ὑπεράνω καθέστηκε, τοῦτο δέ τό μυστήριον μετά τοῦ σαρκωθέντος καί τελείως ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ Λόγου εἶναι τε καί ὑπάρχειν διδάσκει τό σῶμα τό ἐξ ἡμῶν ληφθέν καί ὁμοούσιον ἡνωμένον αὐτῷ καθ' ὑπόστασιν, μεθ' οὗ καί ἀνελήθη εἰς οὐρανοῦς, ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καί ἐξουσίας καί δυνάμεως καί κυριότητος καί παντός ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλά καί ἐν τῷ μέλλοντι, καί τῷ Θεῷ καί Πατρί νῦν τε καί εἰς τούς ἀπείρους αἰῶνας συγκαθέζεται, πάντας διεληλυθώς τούς οὐρανοῦς, καί ὑπεράνων πάντων γενόμενος, καί πάλιν ἐλεύσεται ἐπί μεταποιήσει τε καί μεταστοιχειώσει τοῦ παντός καί σωτηρία τῶν ἡμετέρων ψυχῶν τε καί σωμάτων, καθώς ἐπιστεύσαμεν τε καί πιστεύομεν καί εἰς αἰεὶ πιστεύοντες διαμένομεν, τίς οὕτως τολμηρός ἐστι καί αὐθάδης, καί πρός τά δηλά τε καί προφανῆ μάχεσθαι μόνον εἰδώς (≡14E_038=> προπετώς, ὥστε κἄν ψιλῶς ἐνθυμηθῆναι πάροδον τήν (=1333=) εἰς τό μή ὄν ἔξειν ποτέ τά σώματα, κατά τήν εἰς τό τέλειον, ὡς ἐκεῖνοί φασι, τῶν λογικῶν προκοπήν, τόν Κύριον αὐτόν καί Θεόν τῶν ὄλων πιστεύων μετά σώματος εἶναι νῦν τε καί εἰς αἰεὶ, τόν καί τοῖς ἄλλοις τήν τοῦ προκόπτειν δύνασθαι παρεχόμενον δύναμιν, καί πάντας πρός τήν οἰκείαν δόξαν, ὡς ἐφικτόν τῇ δυνάμει τῆς ἐνανθρωπήσεως, ἐνάγοντά τε καί προσκαλούμενον ὡς ἀρχηγόν τῆς πάντων σωτηρίας, καί τās ἐν ὄλοις ἀνακαθαίροντα κηλίδας;

Ἄλλ' οὐχ ὑπ' ἐκείνων ὡς τύπων τῆς αὐτοῦ τελειότητος, εἴπερ ὅλως τοῦτο κἄν ἐννοῆσαι τολμήσαιεν, ἀγόμενον πρός ἀπόθεσιν τοῦ σώματος. Οὐ γάρ ἔπεται πρός τελείωσιν ἄλλοις, οὔτε διά προκοπῆς ἐνθεωρούμενον ἔχει τό τέλειον, ὁ μόνος κατά φύσιν τελειότατος καί πάσης ποιητής τελειότητος, οὔτε σύν ἄλλοις ἀναμένει τό τέλειον δέξασθαι, κατ' οὐδέν οὐδενί τῶν ὄντων τό σύνολον εἰς τό δεῖσθαι προκοπῆς ὑπάρχων ὁμοιος, ἵνα καί αὐτός τότε τοῦ σώματος τήν φύσιν ἀπόθηται, ὅτε τοῖς λοιποῖς ἢ ἐπ' ἄκρον προκοπή τήν τοῦ σώματος ἀπόθεσιν γενέσθαι παρασκευάζει. Ἐπεὶ οὐκ ἔτι ἀρχηγός τῶν σωζομένων ἐστί καί Σωτήρ, ὡς τό καθ' ἡμᾶς τέλος τῆς τελειότητος μυστικῶς ἐφ' ἅπαξ ἐν ἑαυτῷ μή παραδείξας, ἀλλ' εἷς τῶν σωζομένων καί ἀρχομένων καί δεομένων ἄλλου τοῦ δεικνύοντος ἐν ἑαυτῷ τήν ἐφ' ἣν πάντες οἱ λόγου φυσικῶς μετεληφότες ἐπείγονται τελειότητα καί αὐτός ὑπάρχων ἀναφανήσεται.

Οὐχ οὕτω δέ τοῦτ' ἔχει. Πόθεν; Οὐδέ τῆς ἀληθείας ὁ λόγος τῶν ταῦτα λεγόντων ἀνέχεται. Ἀρχηγόν γάρ καί τελειωτήν τῆς ἡμῶν σωτηρίας αὐτόν φησιν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ὡς σαρκωθέντα δι' ἡμᾶς ἵνα τήν ἡμῶν ἀμαρτίαν ἐν ἑαυτῷ δαπανήσῃ, καί τῆς κατ' ἀρετήν ἀγωγῆς ἑαυτόν πᾶσιν δῶ τύπον καί πρόγραμμα (≡14E_040=> τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν, ὡς διδάσκαλος ἀγαθός τε καί σοφός, τά ῥητέα καί τά πρακτέα πρός ὑποτύπωσιν ἡμῶν δι' ἑαυτοῦ πρότερον ἐκτελοῦντα, ἀποθανόντα καί ἀναστάντα καί ἀναληφθέντα εἰς οὐρανοῦς, καί καθεσθέντα μετά τοῦ σώματος ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ καί Πατρός, ἵνα καί ἡμεῖς ἀποθνήσκοντες βεβαίως ἐλπίζωμεν ἀναστῆναι, καί ζωὴν ζῆσαι παντός θανάτου καί πάσης φθορᾶς παντελῶς κεχωρισμένην, καί ἀναληφθῆναι εἰς οὐρανοῦς, καί τήν ἐν τῷ Θεῷ καί Πατρί διά τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ μεσιτεύοντος τιμὴν τε καί δόξαν λήψεσθαι, καί τήν σύν αὐτῷ μακαρίαν καί αἰώνιον μονήν, σώματος δέ καθ' ὅτιοῦν ἀπόθεσιν μή ἐκδέχεσθαι, ὅτι μηδέ τῆς ἀγίας Γραφῆς ὁ λόγος ἡμᾶς τοῦτο διδάσκει. Μῆτε μὴν ἐν τῷ ἀρχηγῷ τῆς σωτηρίας ἡμῶν τεθεάμεθα τοῦτο προγεγενημένον. Εἰ γάρ φίλον ἦν αὐτῷ καί τοῦτο γενέσθαι, πρῶτος ἂν αὐτός ἐν ἑαυτῷ προενήργει καί τοῦτο μετά τῶν λοιπῶν, οἷς ἑαυτόν δι' ἡμᾶς ὡς φιλόανθρωπος ὑποθείς καθ' ἡμᾶς ἐτελείωσεν, εἰς τό ἡμᾶς μετά τῶν ἄλλων εἰς τοῦτο πιστεύοντας ἐλπίζειν.

Πῶς δέ, εἶπερ ἀνασχοίμεθα (=1336=) τοῦτο λεγόντων αὐτῶν, κατά τόν ἅγιον τοῦτον διδάσκαλον, πιστεύσομεν ὅτι τό ἐνωθέν τῷ Θεῷ καί σώζεται; " Ὁ γάρ, φησί πρὸς Κληδόνιον γράφων, ἦνῶται τῷ Θεῷ, τοῦτο καί σώζεται». Ἦνῶθη δέ τῷ Θεῷ Λόγῳ μετά τῆς ψυχῆς καί τό σῶμα. Ἄρα μετά τῆς ψυχῆς καί τό σῶμα σωθήσεται. Καί πάλιν, εἰ διά τοῦτο σαρκοῦται, κατά τόν θεόφρονα τοῦτον διδάσκαλον, ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἵνα καί τήν εἰκόνα σώση καί τήν σάρκα ἀθανάτη, πῶς τό σωζόμενον ἀπολείται, καί θνήσκει πάλιν τό ἀθανατιζόμενον, μᾶλλον δέ κυριώτερον εἰπεῖν, θεωθέν ὅλον διά μέσης τῆς νοεράς ψυχῆς θεότητι μεσιτευούσης καί σώματι, παροῦσαν ὅλην ἀρρήτως οὐσιωδῶς (≡14E_042⇒) τήν τοῦ σαρκωθέντος ὑπόστασιν Θεοῦ Λόγου δεξάμενον, καί ἴδιον αὐτό σῶμα ποιησαμένου τε καί ἀποφήναντος, οὐκ ἔχω συνιδεῖν. Τίνος δέ χάριν, εἶπερ τῷ μυστηρίῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως καί τοῦτο περιέχεται τό δόγμα, μή τοῖς ἄλλοις συμπεριελήφθη ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς κατά τήν ἀμώμητον πίστιν τῶν Χριστιανῶν ἐκθέσεως ὑπό τῶν ἀγίων καί μακαρίων Πατέρων ἡμῶν, τῶν συναθροισθέντων κατά καιρούς ἐπί βεβαιώσει τῶν θείων τῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ καί ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας δογμάτων, λέγειν τοῖς σοφοῖς καταλείψωμεν. Ἄλλ' ἀρχεῖν οἶμαι πρὸς τό παρόν παρεκβατικῶς ταῦτα ρηθῆναι πρὸς τούτους. Πρὸς δέ τούς ἄλλους τρεψώμεθα.

PI (110). ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΛΕΓΟΝΤΑΣ ΤΩΝ ΨΥΧΩΝ ΠΡΟΪΠΑΡΧΕΙΝ ΤΑ ΣΩΜΑΤΑ

Πρὸς τούς λέγοντας τῶν ψυχῶν προῦπάρχειν τά σώματα.

Τό μεθυπάρχειν τῶν σωμάτων τὰς ψυχάς, ὧ οὔτοι, λέγειν εὔκολον καί τοῦ βουλομένου παντός, τό δέ λόγῳ συστήσασθαι τό λεγόμενον πάνυ δύσκολον καί ἐργῶδες, καί οὔποτε ῥάστην ἔχον τῆς σπουδῆς τήν ἀπόδειξιν. Εἰ γάρ τό καταβαλλόμενον καθ' ὑμᾶς εἰς πρόφασιν τῆς ἀνθρωπίνης γενέσεως παντάπασιν ἐστίν ἄψυχον, καί ζωτικῆς δηλονότι δυνάμεως πάντη καθέστηκεν ἄμοιρον. Τό γάρ ψυχῆς παντελῶς τῆς οἰασοῦν ἐστερημένον καί πάσης ζωτικῆς ἐνεργείας ἐστίν ἔρημον. Εἰ δέ ψυχῆς καί τῆς κατ' αὐτήν ζωτικῆς δυνάμεως τε καί ἐνεργείας παντελῶς καθέστηκεν ἄμοιρον, δηλονότι νεκρόν τυγχάνει· εἰ δέ νεκρόν αὐτό ὑποτιθέμεθα εἶναι, οὔτε τρέφεται οὔτε αὔξεται, οὐδ' ὅλως ὑποστήσαι δυνησεται, καί μεῖναι παντελῶς ἀσκέδαστόν τε καί ἀδιάχυτον. Τεκμηριοῖ δέ τό λεχθέν ὁ ἐν τοῖς σώμασι τῶν ἐλκῶν ἀκεσμός. Ἦνίκα γάρ ἐφάπτονται τούτων ἰατρῶν παῖδες, εἰ εὔροισιν ἐπιπολάζον σῶμα νεκρόν, τοῖς κατεσθίουσι τοῦτο φαρμάκοις (≡14E_044⇒) προαναλώσαντες, οὕτω τά πρὸς ἀνάδοσιν τοῦ κοιλανθέντος ἐκ τῆς ὠτειλῆς σώματος ἐπιβάλλουσιν εἰς ἀναπλήρωσιν, ὡς τοῦ ζῶντος (=1337=) δηλαδή σώματος φύσιν ἔχοντος ἀναπεμπάζουσιν καί δύναμιν τῆς οἰκείας ἕξως συστατικὴν τε καί ἐπανακλητικὴν, τοῦ δέ νεκροῦ τοῦτο μηδαμῶς ἐνεργοῦντος, ἅπαξ νεκρωμένου καί παντελῶς ζωτικῆς ἐστερημένου δυνάμεως, καί διά τοῦτο ἀνενεργήτου τυγχάνοντος. Πῶς δέ καί στήσεται τό φύσει σκεδαστόν τε καί εὐδιάλυτον, μή οἰοεῖ θεμελίου τρόπον κατ' ἐπίνοιαν προῦποκειμένης τινός ζωτικῆς δυνάμεως, περὶ ἑαυτήν φυσικῶς συγκρινούσης τε καί διασφιγγούσης τό σκεδαννύμενον, ἐν ᾗ τό εἶναι τε καί εἰδοποιεῖσθαι παρά τῆς τὰ ὅλα σοφῶς τεχνιτευούσης δυνάμεως ἔχειν ἔλαχεν; Ἐν ᾧ γάρ ἂν πράγματι μετά τό τεχθῆναι περίεστιν ἀληθῶς τό εἶναι τῷ σώματι, ἐν ἐκείνῳ πάντως δικαίως ἂν λέγοιτο ἔχειν καί τήν ἀρχὴν τῆς ὑπάρξεως. Οὕτινος γάρ τῷ χωρισμῷ διαλύεσθαι πέφυκε τό σῶμα, τούτου δηλαδή τῆς ὑπάρξεως κατά τήν γένεσιν εὐλόγως ἂν πάντως καί συνυφέστηκεν.

Εἰ δέ τούτοις στενοχωρούμενοι τοῖς λογισμοῖς, ὧ οὔτοι, φατέ μή νεκρόν εἶναι παντάπασι τό καταβαλλόμενον εἰς πρόφασιν τῆς ἀνθρωπίνης συστάσεως, ζωτικῆς δέ

τινος κᾶν ποσῶς μετέχειν δυνάμεως, ὡς ψυχὴν ἔχον δηλονότι τῆς τοιαύτης μεθέξει δυνάμεως (χωρὶς γάρ ψυχῆς εἶδος ζωῆς οὐκ ἂν εἴη πώποτε καθάπαξ ἐν τοῖς ὑπὸ φύσιν ἀναγομένοις καὶ τῆς οὐρανίου δῆλον ἀεικινήτου περιφορᾶς ἐντός διειλημμένοις, αἰεὶ δὲ ζωῆς εἶδος ἄνευ ψυχῆς τό παράπαν οὐκ ἔστι κατά τὴν λογικὴν ἀκολουθίαν), οἷον δ' ἂν ὑποτίθεσθε ζωῆς εἶδος τό καταβαλλόμενον ἔχειν κατά τὴν σύλληψιν, ψυχῆς τινος μόνον ιδιότητα ἐνεφήνατε, συστατικὴν μὲν τῆς ἐν ἧπέρ ἐστιν οὐσίας ἀφοριστικὴν δὲ τῶν μὴ τοιούτων διαφορὰν. Εἰ δὲ καὶ ψυχὴν ἔχειν τό ἔμβρυον βίας πρὸς τό δέον ὑπὸ τῆς ἀληθείας ὠθούμενοι λέγετε, τίνα τε (=14E_046=> καὶ ὁποῖαν ταύτην, καὶ πῶς θεωρουμένην ἢ λεγομένην, ὑμᾶς λέγειν ἐστὶν ἀκόλουθόν τε καὶ πρόσφορον. Καὶ εἰ μὲν μόνην τὴν θρεπτικὴν τε καὶ αὐξητικὴν ἔχειν αὐτό διαβεβαιουῖσθαι ψυχὴν, φυτοῦ τινος δηλονότι καὶ οὐκ ἀνθρώπου τῷ λόγῳ τούτῳ καθ' ὑμᾶς τό τρεφόμενον καὶ αὐξόμενον ἔσται σῶμα. Καὶ πῶς τοῦ φυτοῦ πατήρ ὁ ἄνθρωπος ἔσται σινιδεῖν οὐκ ἔχω, πολλά σκοπῶν, ἐξ ἀνθρώπου παντελῶς τό εἶναι κατά φύσιν ἔχοντος.

Εἰ δὲ τὴν αἰσθητικὴν μόνην τῷ ἐμβρύῳ προσνέμετε ψυχὴν, ἵππου πάντως ἢ βοός ἢ ἑτέρου τινός τῶν χερσαίων ἢ ἑναερίων ζῶων ψυχὴν ἔχων δειχθήσεται κατά τὸν σύλληψιν τό ἔμβρυον, καὶ πατήρ οὐκ ἔσται κατά φύσιν ἀνθρώπου καθ' ὑμᾶς ὁ ἄνθρωπος, κατά τὴν πρώτην σύστασιν· ἀλλὰ φυτοῦ τινος, καθὼς ἔφην, ἢ ζώου τῶν ἐπὶ γῆς. Οὐ τί γένοιτ' ἂν ἀτοπώτερον ἢ φρενοβλαβέστερον; Τό γάρ μὴ συνυπάρχειν διαβεβαιουῖσθαι τῇ πρώτῃ συστάσει τῶν ὄντων κατά τὴν ἐκάστου φυσικὴν διαφορὰν ἀπαραλείπτως τοὺς οἰκείους τῆς ὑπάρξεως ὀρισμούς, φύρειν ἐστὶν εἰς ἄλληλα τὰ πάντα, καὶ μηδὲν εἶναι κυρίως τῶν ὄντων ὅπερ ἐστὶ τε καὶ λέγεται δυσχυρίζεσθαι. Καὶ τό δὴ μείζον κακόν, διαβολὴν (=1340=) τῆς θείας σοφίας τε καὶ δυνάμεως ἀρίδηλον ἔχον μεγίστην πάντως δειχθήσεται. Εἰ γάρ πάντα τὰ ὁπωσοῦν ὄντα πρό γενέσεως αὐτῶν κατά τὴν πρόγνωσιν τοῦ Θεοῦ τῷ οἰκείῳ λόγῳ τό τέλειον ἔχει, δηλονότι καὶ ἅμα τῷ εἶναι κατά τὸν ἴδιον λόγον πρὸς γένεσιν παραγόμενα ἀπαραλείπτως αὐτῇ τῇ ἐνεργείᾳ τό τέλειον ἔξει. Εἰ δὲ τό μὲν τέλειον κατά τὴν πρόγνωσιν ἔχει τὰ ὄντα, κατά δὲ τὴν εἰς τό εἶναι παραγωγὴν τε καὶ γένεσιν τό ἀτελές, ἢ οὐκ αὐτὰ ἐκεῖνα ἔσται τὰ προγνωσθέντα, ἀλλ' καθ' ἑτέρων ἕτερα, ἢ τοῦ δημιουργοῦ πρόδηλος ἀσθένεια (=14E_048=> τοῦτο ἂν εἴη καὶ σαφές, μὴ δυνηθέντος κατά τὴν πρόγνωσιν τό προγνωσθέν ἀθρόως ἅμα τῇ γενέσει κατά τὴν ἐνεργειαν ὡς εἶναι πέφυκε κατά τὴν οὐσίαν, παραστῆσαι πληρέστερον.

Εἰ δὲ τούτους ὑφορώμενοι τοὺς ἐλέγχους ἐπ' ἐκεῖνο καταφύγοιτε τελευταῖον, φάσκοντες μὴ δίκαιον εἶναι τό κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ θεῖον (οὕτω τὴν νοεράν καλοῦντες ψυχὴν) ῥεύσει καὶ ἡδονῇ ῥυπαρᾶ συνυπάρχειν, μετὰ δὲ τὰς τεσσαράκοντα τῆς συλλήψεως ἡμέρας ἐπεισκρίνεσθαι λέγειν εὐσχημονέστερον οἶεσθαι δεῖν, τὸν τῆς φύσεως δημιουργόν σαφῶς αἰτιώμενοι φανήσεσθε, καὶ τὸν ἐντεῦθεν τῆς βλασφημίας ἀναφαινόμενον εἰκότως ὑπέχοντες φοβερὸν δειχθήσεσθε κίνδυνον. Εἰ γάρ κακός ὁ γάμος, δηλονότι καὶ ὁ κατά φύσιν τῆς γενέσεως ὁ νόμος· εἰ δὲ κακός ὁ τοιοῦτος τῆς κατά φύσιν γενέσεως νόμος, ὁ τὴν φύσιν δηλονότι πεποιηκώς, καὶ δούς αὐτῇ νόμον γενέσεως, δικαίως ἂν καθ' ἡμᾶς αἰτιαθήσεται. Καὶ τί τοὺς ἀπὸ Μάνεντος καὶ τοὺς πρό αὐτοῦ αἰρετικούς, ταύτης ἕνεκα τρόπον τινὰ καὶ μόνης τῆς αἰτίας, δύο ἀρχὰς ὑποστησαμένους, καὶ τὸν ἐπὶ πάντων Θεὸν ἀρνησαμένους, ἀποστρεφόμεθα, τό αὐτό λέγοντας, εἰ καὶ μὴ διὰ τῶν αὐτῶν, καὶ ὑμᾶς εὐρηκότες; Εἰ δὲ ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας συνυπάρχειν τῷ σώματι κατά τὴν σύλληψιν τὴν λογικὴν τε καὶ νοεράν ψυχὴν λέγειν δι' αἰσχύνης εὐλάβειαν παραιτεῖσθε μηδὲ μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας, μήτε μετὰ τὸν ἐννεαμηνιαῖον τῆς κυοφορίας χρόνον, μήτε μὴν μετὰ τὸν τόκον, πρό τῶν μ' ἡμερῶν τοῦ καθαρισμοῦ φάναι τολμήσετε τό γεννηθέν ἔχειν τὴν λογικὴν τε καὶ

νοεράν ψυχὴν. Οὐ γάρ προσιτόν τῷ ναῶ τοῦ Θεοῦ τέως ἐστὶ τό τεχθέν, ὡς ἀκάθαρτον τῷ νόμῳ διοριζόμενον. Ὡς λοιπόν μέχρι τῆς τῶν ἡμερῶν τοῦ καθαρισμοῦ συμπληρώσεως μὴ ἔχειν τό τικτόμενον τὴν λογικὴν τε καὶ νοεράν ψυχὴν κατὰ τὸν εἰκότα λόγον ὑπονοεῖν, ἀλλὰ τινος, ὡς ἔφην μικρῷ πρόσθεν, φυτοῦ ἢ ζώου ἀλόγου τῶν ἐν τοῖς οὔσι διειλημμένων. Εἰ δὲ πρόφασις ὑμῖν τοῦ τοιοῦτου λόγου (≡14E_050⇒) καθέστηκε τό γεγραφέναι τὸν μέγαν Μωϋσῆν, δίκας μὴ ἀπαιτεῖσθαι τὸν πλήξαντα τὴν κυοφοροῦσαν γυναῖκα, πρό τεσσαράκοντα ἡμερῶν εἰ συμβαίη διὰ τῆς πληγῆς αὐτὴν παρά τὸν καιρὸν ἀποθέσθαι τό ἔμβρυον, ἰστέον ὡς οὐ τὴν εἰς τό σῶμα τότε τῆς λογικῆς ψυχῆς γινομένην εἴσοδον ἐμφαίνων ὁ σοφὸς Μωϋσῆς, ἀλλὰ τὸν τέλειον τοῦ καταβληθέντος ἐξεικονισμόν ἀπαρτίζουσαι τότε δηλῶν, (=1341=) τέως κατὰ τὸν πρόχειρον νοῦν τοῦτο γέγραφε.

Προσεπιτούτοις δὲ πᾶσι, δέδοικα τὸν τοιοῦτον προσδέξασθαι λόγον, μήπως ἡ τοῦ λόγου καθ' εἰρμόν προβαίνουσα τάξις φοβερῶν ποιήσῃ με δικαίως ἐγκλημάτων ὑπεύθυνον, ὅπερ μὴ θέμις εἶπεῖν ὅσον ἐκ τῆς ἀκολουθίας τοῦ λόγου με βιαζομένη τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Θεὸν λέγειν, εἴπερ ἀληθῶς καθ' ἡμᾶς γενέσθαι κατηξίωσεως ἄνθρωπος χωρὶς ἀμαρτίας, κατὰ τὴν σύλληψιν ἄψυχον καὶ ἄνουν ἄνθρωπον γεγονέναι, καὶ τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας οὕτως ἔχοντα μεμενηκέναι, τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν καὶ διδασκάλων διαβρήδην βωόντων, μᾶλλον δὲ τῆς δι' αὐτῶν λαλούσης τε καὶ λαλουμένης ἀληθείας, ἅμα τῇ καθόδῳ τοῦ Θεοῦ Λόγου κατὰ τὴν σύλληψιν ἀχρόνως διὰ μέσης ψυχῆς λογικῆς ἐνωθῆναι σαρκὶ τὸν Κύριον αὐτὸν καὶ Θεὸν Λόγον, ἀλλ' οὐ διὰ μέσης σαρκὸς ἀψύχου λογικὴν ψυχὴν προσδέξασθαι προσγινομένην, καὶ οὐκ ἄψυχον σῶμα παντελῶς ἢ ἄνουν ψυχὴν καὶ ἄλογον ἐνεληφέναι, ἀλλὰ τελείαν ἀνελλιπῶς τὴν φύσιν τὴν ἐκ ψυχῆς λογικῆς ἅμα καὶ σώματος συνισταμένην ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν ἀρρήτως ἐνώσαι. Διό μάλιστα περιέχομαι τοῦ τῆς συνυπάρξεως λόγου, τοὺς ἐφ' ἐκάτερα δι' ἐναντίας ὄντας ἀλλήλοις τε καὶ τῇ μεσότητι προσφυῶς ἀποπεμπόμενος, αὐτὸν τὸν τῆς φύσεως ποιητὴν ἔχων τῷ καθ' ἑαυτὸν μυστηρίῳ τῆς ἐνσωματώσεως τοῦ τοιοῦτου λόγου συνήγορόν τε καὶ διδάσκαλον ἀπαραλόγιστον, τὸν γενόμενον ἀληθῶς ἄνθρωπον, καὶ τὴν φύσιν τελείως ἔχουσαν ἅμα τῷ εἶναι κατὰ τὴν γένεσιν ὑφίστασθαι (≡14E_052⇒) δι' ἑαυτοῦ βεβαιωσάμενον, καὶ μόνην καινοτομήσαντα τὴν καινοτομίαν τῆς φύσεως λέγω δὴ τὴν διὰ σποραῶς σύλληψιν καὶ τὴν διὰ φθοραῶς γέννησιν, ὅσπερ ἡ φύσις μετὰ τὴν παράβασιν ἐπεσπάσατο, τῆς θείας ἀποπεσοῦσα καὶ πνευματικῆς εἰς πλῆθος αὐξήσεως, ἀλλ' οὐ τὸν λόγον τῆς φύσεως καθ' ὃν ἔστι τε καὶ γίνεσθαι πέφυκεν ἅμα τῷ εἶναι ἐκ ψυχῆς λογικῆς ὑφισταμένη καὶ σώματος.

ΡΙΑ (111). ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΩΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΓΙΝΕΤΑΙ ΤΩΝ ΚΑΙΝΟΤΟΜΟΥΜΕΝΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ ...

Περὶ τοῦ πῶς καινοτομία γίνεται τῶν καινοτομουμένων πραγμάτων μενόντων ἀτρέπτων κατὰ τὴν φύσιν.

Πᾶσα γάρ καθόλου φάναι καινοτομία περὶ τὸν τρόπον τοῦ καινοτομουμένου πράγματος πέφυκεν, ἀλλ' οὐ περὶ τὸν λόγον τῆς φύσεως γίνεσθαι, διόπερ ὁ μὲν λόγος καινοτομούμενος φθείρει τὴν φύσιν, οὐκ ἔχουσαν τὸν καθ' ὃν ἐστὶ λόγον ἀραδιούργητον, ὁ δὲ τρόπος καινοτομούμενος φυλαττομένου δηλαδὴ τοῦ κατὰ φύσιν λόγου θαύματος ἐνδείκνυται δύναμιν, ὡς τὴν φύσιν ἐνεργουμένην τε καὶ ἐνεργοῦσαν ὑπὲρ τὸν ἑαυτῆς ἀποδεικνύς δηλονότι θεσμόν. Λόγος δὲ φύσεως ἀνθρωπίνης ἐστὶ τό ψυχὴν καὶ σῶμα καὶ ἐκ ψυχῆς λογικῆς εἶναι τὴν φύσιν καὶ σώματος, τρόπος δὲ ἢ ἐν τῷ ἐνεργεῖν καὶ ἐνεργεῖσθαι φυσικῶς τάξις ἐστίν,

ἀμειβομένη τε πολλάκις καὶ ἀλλοιουμένη, τὴν δὲ φύσιν ἑαυτῇ παντελῶς οὐ συναμείβουσα. (=1344=) Καθάπερ καὶ ἐπ' ἄλλου παντός ἔχει πράγματος, ἠνίκα καινίσει τι περὶ τὴν ἑαυτοῦ κτίσιν ὁ Θεὸς βουλευθῆ πρόνοιας ἔνεκεν τῶν προνοουμένων, καὶ ἐνδείξεως τῆς ἐπὶ πάντα καὶ διὰ πάντων διηκούσης δυνάμεως. Ὡσπερ ἀμέλει παραδοξοποιῶν ταῖς ἀνέκαθεν τῶν θαυμάτων τε καὶ σημείων μεγαλειότησι καινοτομίας λόγῳ πεποίηκε, πρὸς ἕτερον εἶδος ζωῆς παρὰ τὸ ἐν σαρκὶ τῇ ὑπὸ φθορὰν (≡14E_054⇒ μεταβιβάσας τὸν Ἐνώχ τε καὶ τὸν Ἥλιον τοὺς μακαρίους, οὐ κατ' ἀλλοίωσιν φύσεως, ἀλλὰ κατὰ παραλλαγὴν τῆς κατ' αὐτὴν ἀγωγῆς καὶ διοικήσεως, ὕδωρ εἰς ἐπίκλυσιν τῶν ἐπὶ γῆς μοχθηρῶν ἀνθρώπων καθιστῶν τῷ πολλαπλάσιον, ἐν τῇ κιβωτῷ μετὰ θηρίων ἀγρίων ἀποφαίνων τὸν πρῶτον πλωτῆρα Νῶε δίαιταν ἔχειν ἀλύμαντον, Ἀβραάμ καὶ Σάρραν τοὺς μεγάλους αὐτοῦ θεράποντας παιδί τιμῶν παρ' ἡλικίαν καὶ τὸν νεομισμένον πρὸς παιδοποιίαν ὄρον τε καὶ χρόνον τῆς φύσεως, πῦρ τὴν ἐπὶ τὰ κάτω ποιεῖσθαι φθορὰν εἰς ἐπίκλυσιν ἀσεβῶν παρασκευάζων, οὐδ' ὄλως τοῦ κατὰ φύσιν λόγου διὰ τοῦτο μειούμενον, τῆς βάτου πῦρ ἀκαύστως ἐξάπτων εἰς τὴν τοῦ θεράποντος πρόσκλησιν, ὕδωρ ἐν Αἰγύπτῳ πρὸς αἵματος μεταβάλλων ποιότητα, τὴν φύσιν αὐτοῦ παντελῶς μὴ ἡρνημένον, ὕδωρ μείναν κατὰ φύσιν καὶ μετὰ τὴν φοίνιξιν,

Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἐκεῖσε θαυμάτων τε καὶ σημείων ἐπιτελῶν, πρὸς τὸ δοῦναι τοῖς μὲν πιστοῖς τῶν κατεχόντων δεινῶν ἐλευθερίας ἐλπίδα, τοῖς ἀπίστοις δὲ συναίσθησιν τῆς κολαζούσης δυνάμεως, πρὸς ἀπόθεσιν τῆς κατεχούσης αὐτοὺς περὶ τὸ θεῖον πωρώσεως, θάλασσαν τέμνων ῥάβδῳ καὶ τὸ συνεχές διαλύων τοῦ ὕδατος, τῆς οἰκείας μὴ ἐξισταμένου φύσεως, εἰς δίοδον μὲν τῶν δι' αὐτὸν διωκομένων, ἐποχὴν δὲ τῶν ἀναιτίως διωκόντων τὸ εὐγενές καὶ ἐλεύθερον, ὕδωρ ξύλω γλυκαίνων, καὶ ἄρτον ἀνήροτον οὐρανόθεν ὕων ξένον καὶ ἄγνωστον, καὶ πλῆθος ὀρνέων ἐδωδίμων ἐξαίφνης τῆς θαλάττης ἐκβράζων, χωρὶς τῆς κατὰ φύσιν ἐξ ἀλλήλων διαδοχῆς, πρὸς παραμυθίαν τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ κακοπαθούντων, ὕδατος μητέρα τὴν πέτραν ἀποδεικνύς, εἰς βεβαίωσιν πίστεως τῶν ἐν τοῖς ἀγῶσι λειποτακτούντων, ποταμόν ἀνακόπτων πρὸς διάβασιν ἄβροχον λαοῦ (≡14E_056⇒ θεοσεβοῦς, ἡλίου τε καὶ σελήνης δρόμον ἐπέχων ἀκώλυτον παραδόξως, τὴν ἀεικίνητον τοῦ περιέχοντος φύσιν στήσας ἀκίνητον, πρὸς ὄλεθρον ἀσεβοῦς δυναστείας ἀμαθῶς ἀντιπαραταττομένης Θεῷ, καὶ πρὶν λάβῃ πέρας τῶν ὀρομένων ἢ δύναμις, καὶ εἰς κατάσχεσιν τῆς πόρρωθεν ἀψευδῶς ἐπηγγελμένης κληρονομίας.

Καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα δὴ πεποιηκέναι λέγεται, κατὰ τε τὴν γῆν τῆς κατασχέσεως καὶ τὰς λοιπὰς εἰς ὅσας ἤλθε παρανομήσας ὁ παλαιὸς Ἰσραὴλ, περὶ τὸν τρόπον τῆς ἐνεργείας, ἀλλ' οὐ περὶ τὸν λόγον τῆς ὑπάρξεως, τὴν φύσιν καινοτομήσας τῶν καινοτομηθέντων πεποίηκεν ὁ Θεός. Μεθ' ὧν ἀπάντων καὶ μεθ' ἃ τὸ δι' ὅ πάντα καὶ δι' οὗ καινότατον ὄντως μυστήριον τῆς αὐτοῦ δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσεως ἐπιτελέσας περὶ τὸν τρόπον, ἀλλ' οὐ περὶ τὸν λόγον τὴν φύσιν (=1345=) ἐκαινοτόμησε, προσλήψει σαρκὸς διὰ μέσης ψυχῆς νοεραῖς, ἀρρήτως κηθεῖς ἄνευ σποραῖς, καὶ γεννηθεῖς ἀληθῶς ἄνευ φθοραῖς ἄνθρωπος τέλειος, ψυχὴν νοεράν μετὰ σώματος ἐξ αὐτῆς τῆς ἀφράστου συλλήψεως ἐσχηκῶς.

PIB (112). ΟΤΙ ΠΑΣΑ ΦΥΣΙΣ ΤΩ ΟΙΚΕΙΩ ΛΟΓΩ ΔΙΑΠΑΝΤΟΣ ΕΧΕΙ ΤΟ ΤΕΛΟΣ

Ὅτι πᾶσα φύσις τῷ οἰκειῷ λόγῳ διαπαντός ἔχει τὸ τέλος.

Πᾶσα γάρ, καθολικῶς εἰπεῖν, φύσις, νοητὴ τε καὶ αἰσθητὴ, ἡγουν ἀπλῆ καὶ σύνθετος, καθ' οἷονδῆποτε τρόπον ἐκ μέρους τὴν πρὸς τὸ εἶναι τῆς γενέσεως ἀρχήν, οὐδέποτε δέχεται, οὔτε μὴν ἐξ ἡμισείας μοίρας ὑφίστασθαι δύναται. Ἄλλ' εἰ μὲν

σύνθετος φύσις ἐστίν, ὅλη τελεία τελείοις τοῖς οἰκείοις μέρεσιν ἀθρόως συνυφίσταται, μή ἔχουσα πρὸς ἑαυτὴν ἢ πρὸς ἄλληλα τῶν ἐξ ὧν ἐστὶ μερῶν τὴν οἴαντοῦν κατὰ τὸν χρόνον διάστασιν. Εἰ δὲ ἀπλὴ φύσις ἐστίν, ἤγουν νοητὴ, ὡσαύτως ἅμα τοῖς ἑαυτῆς ἀπαραλείπτως λόγοις τελεία τελείοις ἀθρόως συνυφίστασθαι πέφυκε, (≡14E_058⇒ χρόνου τινός τὸ σύνολον αὐτὴν τῶν οἰκείων λόγων, οὐδαμῶς διακρίνοντος. Οὔτε γάρ ἦν ποτε καθόλου τις φύσις ἐν τοῖς οὖσιν, οὔτε ἔστιν, οὔτε ἔσται κατὰ τὸν ἑαυτῆς λόγον ὑπάρχουσα ὅπερ νῦν οὐκ ἔστιν, οὔτε μὴν νῦν ἐστὶν ἢ ἐς ὕστερον ἔσται ὅπερ οὐκ ἦν πρότερον. Ὡν γάρ οἱ λόγοι παρά τῷ Θεῷ ἅμα τῷ εἶναι τὸ τέλειον ἔσχον, τούτων ἢ κατὰ τοὺς οἰκείους λόγους παραγωγή καὶ οὐσίωσις προσθήκης πάσης καὶ ἐλλείψεως τῆς πρὸς τὸ εἶναι ὅπερ ὄντα τυγχάνει παντελῶς ἐστὶν ἀνεπίδεκτος. Ἄλλ' ἀρκεῖν οἶμαι κατὰ τὴν τοῦ λόγου παρέκβασιν καὶ πρὸς τούτους τὰ νῦν ῥηθέντα, πρὸς τὸ μὴ παρασύρεσθαι ῥαδίως εἰς ἀτόπους δόξας παρά τῶν πίστιν ποιουμένων τὴν ἐν ταῖς κομψείαις τῶν λόγων τεχνικὴν πιθανότητα.

ΡΙΓ (113). ΔΙΑ ΤΙ ΣΥΝῆΨΕ Τῆ ΣΑΡΚΩΣΕΙ ΤΗΝ ΕΚ ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΟΣ ΓΕΝΝΗΣΙΝ Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ

Διὰ τί συνῆψε τῆ σαρκώσει τὴν ἐκ βαπτίσματος γέννησιν ὁ διδάσκαλος.

Πρὸς τί δὲ βλέπων καὶ τίνος ἔνεκεν τῆ σαρκώσει συνῆψε τὴν ἐκ βαπτίσματος γέννησιν ὁ διδάσκαλος (τοῦτο γάρ εἰς τὴν ἐξέτασιν ἔτι τοῦ προκειμένου λείπεται λόγου), συντόμως ὡς ἔμαθον ἐρῶ κατὰ δύναμιν. Φασὶν οἱ τὰ θεῖα μυστικῶς περιέποντες λόγια, καὶ τοῖς ὑψηλοτέροις, ὡς εἰκός, αὐτὰ σεμνύνοντες θεωρήμασι, κατ' εἰκόνα Θεοῦ κατ' ἀρχὰς γεγενῆσθαι τὸν ἄνθρωπον, ἐπὶ τῷ πάντως γεννηθῆναι κατὰ προαίρεσιν πνεύματι, καὶ προσλαβεῖν τὸ καθ' ὁμοίωσιν διὰ τῆς τηρήσεως τῆς θείας ἐντολῆς αὐτῷ προσγενόμενον, ἵνα ἢ ὁ αὐτός ἄνθρωπος πλάσμα μὲν τοῦ κατὰ φύσιν, Υἱός δὲ Θεοῦ καὶ Θεός διὰ Πνεύματος κατὰ χάριν. Οὐ γάρ ἦν δυνατόν ἄλλως Υἱόν ἀποδειχθῆναι Θεοῦ καὶ Θεόν κατὰ τὴν ἐκ χάριτος θέωσιν τὸν γενόμενον ἄνθρωπον, μὴ πρότερον κατὰ προαίρεσιν γεννηθέντα τῷ Πνεύματι, (≡14E_060⇒ διὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ φυσικῶς αὐτοκίνητον καὶ ἀδέσποτον δύναμιν. (=1348=) Ἦντινα θεοποιόν καὶ θεῖαν καὶ ἄυλον γέννησιν, διὰ τὸ προτιμῆσαι τῶν νοουμένων καὶ ἀδήλων τέως ἀγαθῶν τὸ κατ' αἴσθησιν τερπνόν καὶ ἐπίδηλον, παραλιπῶν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, τὴν ἐκ σωμάτων εἰκότως ἀπροαίρετον καὶ ὑλικὴν καὶ ἐπικηρον ἔχειν καταδικάζεται γέννησιν, ἀξίως κρίναντος τοῦ Θεοῦ τὸν ἐκουσίως τῶν κρειττόνων τὰ χεῖρονα προελόμενον, τὴν ἐμπαθῆ καὶ δούλην καὶ κατηναγκασμένην, καθ' ὁμοιότητα τῶν ἐπὶ γῆς ἀλόγων τε καὶ ἀνοήτων κτηνῶν γέννησιν τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀπαθοῦς καὶ αὐθαιρέτου καὶ ἀγνῆς ἀνταλλάξαι γεννήσεως, καὶ τῆς σὺν Θεῷ καὶ θείας καὶ ἀνεκκλήτου τιμῆς τὴν μετὰ τῶν ἀνοήτων κτηνῶν ἄτιμον ἀντιλαβεῖν συμπαρενύλησιν. Ἦστινος τὸν ἄνθρωπον ἐλευθερῶσαι καὶ πρὸς τὴν θεῖαν εὐκληρίαν ἐπαναγαγεῖν βουλόμενος ὁ τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων δημιουργήσας Λόγος, ἄνθρωπος ἐξ ἀνθρώπων ἀληθῶς γίνεται τε καὶ γεννᾶται σωματικῶς χωρὶς ἁμαρτίας διὰ τὸν ἄνθρωπον, καὶ βαπτίζεται, τὴν εἰς υἰοθεσίαν πνευματικὴν ὑπὲρ ἡμῶν ἐκουσίως ὑπερχόμενος γέννησιν, ὁ κατ' οὐσίαν Θεός καὶ Θεοῦ κατὰ φύσιν Υἱός, εἰς ἀθέτησιν τῆς ἐκ σωμάτων γεννήσεως.

Ἐπειδὴ τοίνυν δι' ἡμᾶς ὁ ποιήσας ἡμᾶς καὶ μόνος τῷ Πατρί μετὰ τοῦ Πνεύματος ὁμόθεος καὶ ὁμόδοξος Υἱός καὶ Λόγος καθ' ἡμᾶς ἐξ ἡμῶν ἀληθῶς ἄνθρωπος γίνεται, καὶ σωματικῶς γεννᾶται χωρὶς ἁμαρτίας, καὶ τὴν ἐκ βαπτίσματος εἰς υἰοθεσίαν πνευματικὴν ὑπὲρ ἡμῶν ὑπελθεῖν καταδέχεται γέννησιν ὁ φύσει Θεός, διὰ τοῦτο συνῆψε τῆ σαρκώσει, καθὼς οἶμαι, τὴν ἐκ βαπτίσματος γέννησιν ὁ

διδάσκαλος, ὡς εἰς ἀθέτησιν καὶ λύσιν τῆς ἐκ σωμάτων ἐπινοηθῆναι γεννήσεως. Ὅπερ γάρ ὁ Ἀδάμ (λέγω δέ τὴν εἰς θέωσιν ἐκ πνεύματος γέννησιν) ἐκουσίως παραλιπὼν γεννᾶσθαι σωματικῶς εἰς φθορὰν κατεκρίθη, τοῦτο κατὰ θέλησιν ὡς ἀγαθός καὶ φιλόανθρωπος ἐν τῷ ἡμῶν παραπτώματι γενόμενος ἄνθρωπος, καὶ συγκατακρίνας ἡμῖν ἑαυτὸν (≡14E_062≡) ἐκουσίως, ὁ μόνος ἐλεύθερος καὶ ἀναμάρτητος, καὶ τὴν ἐκ σωμάτων γεννηθῆναι καταδεξάμενος γέννησιν, ἐν ἧ τὸ κράτος ὑπῆρχε τῆς ἡμῶν κατακρίσεως, τὴν ἐν πνεύματι μυστικῶς διωρθώσατο γέννησιν, καὶ τῆς σωματικῆς γεννήσεως λύσας ὑπὲρ ἡμῶν ἐν ἑαυτῷ τὰ δεσμὰ δέδωκεν ἡμῖν ἐξουσίαν διὰ τῆς κατὰ πνεῦμα γεννήσεως κατὰ θέλησιν, τέκνα Θεοῦ ἀντὶ σαρκός καὶ αἵματος γενέσθαι τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Σάρκωσις οὖν καὶ σωματικὴ πρότερον τῆς ἐμῆς ἕνεκα κατακρίσεως ἐπὶ τοῦ Κυρίου παρηκολούθησε γέννησις, καὶ οὕτως ἢ διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐν πνεύματι παραλειφθεῖσα ἐπηκολούθησε γέννησις, ὑπὲρ τῆς ἐμῆς κατὰ χάριν σωτηρίας καὶ ἀνακλήσεως, ἢ σαφέστερον εἰπεῖν ἀναπλάσεως· οἷα συνάπτοντος περὶ ἐμέ τοῦ Θεοῦ τὸν τε τοῦ εἶναί μου λόγον καὶ τὸν τοῦ εἶναι, καὶ τὴν γενομένην παρ' ἐμοῦ τούτων ἐνοποιοῦντος τομὴν καὶ διάστασιν, καὶ διὰ τούτων πρὸς τὸν τοῦ ἀεὶ εἶναι λόγον σοφῶς συνελάνθοντος, καθ' ὃν οὐκέτι τὸ φέρειν ἔστι καὶ φέρεσθαι περὶ τὸν ἄνθρωπον, λαβούσης τέλος περὶ τὸ φέρεσθαι τῆς τῶν φαινομένων οἰκονομίας διὰ τῆς μεγάλης καὶ κοινῆς ἀναστάσεως, εἰς ἀθανασίαν (=1349=) γεννώσης τὸν ἄνθρωπον καθ' ὑπαρξιν ἀναλλοίωτον, δι' ὃν τῶν φαινομένων ἢ φύσις τὸ εἶναι κατὰ γένεσιν εἴληφε, καὶ μεθ' οὗ λήψεται χάριτι τὸ κατ' οὐσίαν μὴ φθειρεσθαι.

Ἄλλ' εἰ δοκεῖ τῶν εἰρημένων κατ' ἐπιτομὴν ἐπιμνησθέντες τὴν δύναμιν, κεφαλαιώσωμεν. Ἔχομεν τὴν ἐκ σωμάτων γέννησιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν κατ' ἐπίνοιαν διαιρεθεῖσαν εἰς τὸν προηγούμενον τῆς φύσεως λόγον καὶ εἰς τὸν νῦν αὐθις ὑπάρχοντα καθ' ἡμᾶς, εἰς ὃν ἐτελεύτησε, καὶ πάλιν εἰς τὸν κατὰ φύσιν τῆς γενέσεως λόγον καὶ εἰς τὸν τῆς γενέσεως τρόπον, προσέτι γε μὴν καὶ εἰς διαφόρους τρόπους τῆς κατ' οὐσίαν γενέσεως τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος καὶ προσεπιτούτους εἰς τὴν ἄνευ σπορᾶς σύλληψιν καὶ τὴν ἄνευ φθορᾶς γέννησιν. Ἐφ' ὑμῖν οὖν ἔστιν ὡς κριταῖς δικαίως τῶν λελεγεμένων ἐπιβολῶν ἐγκρίναι τὴν κρείττονα.

ΡΙΑ (114). ...». ΤΙ ΦΑΡΜΑΚΑ ΕΠΙΖΗΤΕΙΣ, ΤΑ ΜΗΔΕΝ ΟΝΗΣΟΝΤΑ; ΤΙ ΚΡΙΤΙΚΟΝ ΙΔΡΩΤΑ..».

(≡14E_064≡)

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό, «Τί φάρμακα ἐπιζητεῖς, τὰ μηδὲν ὀνήσοντα; τί κριτικὸν ἰδρῶτα, ἴσως παρεστῶτος τοῦ ἐξοδίου;»

Τοῦτο, καθὼς ἔφασκεν ὁ μακάριος γέρον, πρὸς τοὺς ὑπερτιθεμένους τὸ βάπτισμα, τὸ ῥητόν τέθεικεν ὁ διδάσκαλος, ἐλπίδι τοῦ ζήσεσθαι τὸ βάπτισμα φιληδονίας ἕνεκεν ὑπερτιθεμένους, καὶ φησι, "Τί παρ' ἄλλου δέη μαθεῖν τὴν ἐξοδον, τοῦ βίου δηλονότι, ἀλλ' οὐχ ὡς ἤδη παρουσίας διανοήσης; Τί φάρμακα ἐπιζητεῖς, τὰ μηδὲν ὀνήσοντα; τί κριτικὸν ἰδρῶτα, ἴσως παρεστῶτος τοῦ ἐξοδίου;" Ἐπειδὴ γάρ τέσσαρας ἡμέρας κρισίμους εἶναι φασιν ἰατρῶν παῖδες ἐν τοῖς πυρεκτιῶσι, τὴν δ', καὶ τὴν ζ', καὶ τὴν θ', καὶ τὴν ια', τυχόν δέ καὶ τὴν ιγ', (ἐν ταύταις γὰρ ἂν εὕρωσιν ἐν τῷ νοσοῦντι, καθὼς φασι, νενοτισμένον ἐξ ἰδρῶτος τὸ σῶμα τεκμηριοῦσι ζῆσειν τὸν κείμενον), ἵνα οὖν μὴ τοῦτον ἐκδεχόμενος ὁ νοσῶν τὸν ἰδρῶτα κακοβούλως ὑπερτίθεται τὸ βάπτισμα, περίοδον ἔχειν ἐτῶν, συμβουλεύει πάνυ σοφῶς ὁ διδάσκαλος τῷ κάμνοντι, μὴ τούτῳ τῷ ἰδρῶτι θαρρῆναι καὶ μάτην ἐρεῖδεσθαι, δυνατοῦ ὄντος ἀντὶ τούτου τὸν ἐξόδιον ἰδρῶτα συμβῆναι, τὸν βοῶντα τῆς παρουσίας

ζωῆς τό τέλος, ἵνα μή, ὡς εἶπον, διά τοῦτον ἀπατώμενος ὁ νοσῶν τόν ἰδρῶτα τῆς μέν προδήλου καί θείας ζωῆς καί αἰεὶ διαμενούσης ἀλλοτριούμενος λάθη, τήν δέ ἀνθρωπίνην καί ἐπίκηρον καί πάντως λυθησομένην εὐρεθῆ περιέπων, ἀκράτητον κατά φύσιν ὑπάρχουσαν καί αἰεὶ διά φθορᾶς καί ἀλλοιώσεως ρέουσαν, καί θᾶπτον τάς τῶν ἔχειν νομιζόντων χειῖρας διαφεύγουσαν ἢ ὄναρ ἀνυπόστατον βλέποντα.

PIE (115). ..»ΟΥ ΓΑΡ ΠΟΛΛΑΚΙΣ ΧΡΙΣΤΟΣ ΦΙΛΕΙ ΚΛΕΙΠΤΟΜΕΝΟΣ, ΚΑΙ ΕΙ ΛΙΑΝ ΕΣΤΙ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΟΣ»

(=14E_066=>

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό, «Οὐ γάρ πολλάκις Χριστός φιλεῖ κλεπτόμενος, καί εἰ λίαν ἐστὶ φιλάνθρωπος».

Τί δήποτε, φασίν ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενοί τινες, εἰ λίαν ἐστὶ φιλάνθρωπος ὁ Θεός, καί πηγὴ φιλανθρωπίας ἀνέκλειπτος, ὥστε μὴδ' ὀτιοῦν ὑπὸ τῶν ἀρρομένων ἐλαττοῦσθαι, μή φιλεῖ κλεπτόμενος; Οὕτω γάρ ἂν μᾶλλον τό φιλάνθρωπον ἐπεδείκνυτο, (=1352=) μή ἐλαττούμενον διά τοῦ διδόναι χώραν τοῖς ἐθέλουσι κλέπτειν, καί μάλιστα κλοπὴν σωτήριον, καί ὁσάκις ἂν θέλοιεν. Πρὸς οὓς Θεοῦ λόγον χαριζόμενου φαμέν, ὅτιπερ αὐτό τοῦτο φιλανθρωπίας πλήρες ἐστὶ, μᾶλλον δέ αὐτό φιλανθρωπία, καί τούς περί τι κλέπτειν ἐθέλοντας, ἀγαθῆς προμηθείας ἔνδειξις σαφειστάτη, τό μὴ συγχωρεῖν τοῖς ἐθέλουσι τυγχάνοντος τοῦ σφετερισμοῦ τῆς σωτηρίας ῥάστη γένηται κατά τό εἶκός καί ἡ τοῦ δωρηθέντος ἀποβολή, ὡς εὐμαρῶς πάλιν ληφθῆναι δυναμένου, καί τῆς ἐν τῷ καλῷ ἀμεταθέτου καί παγίας ἕξεως ἀμαθεῖς ἀποφανθῶσιν οἱ τυγχάνοντες τῆς δωρεᾶς, εὐέμπυτον εἰς κακίαν τήν γνώμην ἔχοντες διά τήν εὐμάρειαν τῆς τοῦ καλοῦ κτήσεως, τῷ εὐώνῳ καταφρονουμένης.

PIS (116). ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΚ ΤΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΠΑΣΧΑ ... «ΓΥΜΝΟΝ ΤΗ ΑΠΛΟΤΗΤΙ ΚΑΙ ΖΩΗ ΑΤΕΧΝΩ

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ εἰς τό Πάσχα λόγου, εἰς τό, «Γυμνόν τῇ ἀπλότητι καί ζωῇ ἀτέχνῳ, καί δίχα παντός ἐπικαλύμματος καί προβλήματος. Τοιοῦτον γάρ ἔπρεπεν εἶναι τόν ἀπ' ἀρχῆς».

Τί μέν διά τούτων ὁ μέγας οὗτος διδάσκαλος κρυφίως (=14E_068=> ἀποκαλύπτει, μόνους ἐκείνους εἰδέναι φημί τούς τό ἴσον αὐτῷ τῆς σοφίας εἰληφότας καί τῆς γνώσεως χάρισμα, οἱ διά τό πᾶσαν τήν ἐκ παθῶν καί πάσης ὑλικῆς προσπαθείας λήμην ἀποθέσθαι τῶν νοερῶν ὀμμάτων τήν ἀκτῖνα τῆς ἐν ὄλοις ἀληθοῦς γνώσεως χωρεῖν ἐδυνήθησαν, καθ' ἣν τῷ ἀπλῷ κατά τό ἐφικτόν καί ἐνοειδεῖ λόγῳ τόν νοῦν ἀπό τῶν πολλῶν περιστείλαντες πᾶσαν τήν ἐπιστημονικὴν τῶν ὄντων ἀπλῆ συνέσει περιέλαβον εἶδησιν. Ἡμῖν δέ οἷς ὁ ζόφος ἔτι τῆς ἀγνοίας ἐπιπροσθεῖ πρὸς τήν τοῦ ἀληθοῦς κατανόησιν, διά τήν περί μόνα τά σαλευόμενα τοῦ νοῦ συστροφίην, ὥσπερ τυφλός ἄμφω τῷ χειρε φορυτόν ὕλης ἀφάσσων εὐρίσκει πολλάκις τι τῶν τιμίων, οὕτως ἐπιχειροῦμεν καί ἡμεῖς μετὰ τῆς ἑαυτῶν ἀσθενείας εἰπεῖν τι περί τοῦ προκειμένου ζητήματος. Καί δή λέγομεν ἄλλο τό παράπαν οὐδέν ἢ ὅπερ ὁ Θεός ἐν χερσίν ἡμῶν παραδῶ κατά τό γεγραμμένον, πρὸς τό θρέψαι κατά δύναμιν ἡμῶν τούς καλούς πατέρας ὑμᾶς, λέγω δέ τῷ ψηλαφητικῷ λόγῳ τῆς ἐν ἡμῖν νοερᾶς δυνάμεως ἀπλοῦν καί ἀπέριττον θεώρημα καί ἡμῖν σύμμετρον, καί πατρικὴν εὐλογίαν προσκαλούμενον, μήπως ἀφυῶς τόν ἀγρόν τῶν αἰσθητῶν αἰσθητῶς κατά τόν Ἡσαῦ περιοδεύοντες στερηθῶμεν διά βραδύτητα τῆς ἐτοιμῆς τοῦ

τρεφομένου πατρός εύλογίας, ἢ πάλιν δι' ὑψηλοφροσύνην τι μείζον τῆς δυνάμεως ἡμῶν ἐπιζητοῦντες ἐκ τῶν οἰκούντων ἔτι τό ὄρος ἡμῶν τῆς θεωρίας, τρωθῶμεν κατά τόν Ἰσραήλ, περί ᾧν ὁ νόμος φησίν ὅτι παραβιασάμενοί τινες ἀνέβησαν εἰς τό ὄρος, καί ἐξῆλθεν ὁ Ἀμορράϊος ὁ οἰκῶν ἐν τῷ ὄρει ἐκείνῳ καί ἐτίτρωσκεν αὐτούς.

Ἐπινοῶ τοίνυν ὅτι τήν διαφοράν τῆς (=1353=) πρό τοῦ παραπτώματος κράσεως τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἐν τῷ προπάτορι (=14E_070=> Ἀδάμ πρός τήν νῦν θεωρουμένην ἐν ἡμῖν καί κρατοῦσαν ἐνδείξασθαι βουλόμενος ταῦτά φησιν ὁ διδάσκαλος, ὡς τότε δηλαδή τοῦ ἀνθρώπου ἐναντίας καί φθαρτικαῖς ἀλλήλων κατά τήν κρᾶσιν τοῦ σώματος μή διελκομένου ποιότησιν, ἀλλ' ὡσαύτως ἔχοντος δίχα ῥοῆς καί ἀπορροῆς, καί τῆς ἐφ' ἑκάτερα τούτων κατά τήν ποιότητων ἐπικράτειαν συνεχοῦς ἀλλοιώσεως ἐλευθέρου τυγχάνοντος, οἷα δὴ τῆς κατά χάριν ἀθανασίας οὐκ ἀμοιροῦντος, καί τήν νῦν μαστιγοῦσαν αὐτόν τοῖς ἑαυτῆς κέντροις φθοράν οὐκ ἔχοντος, ἀλλ' ἑτέραν δηλονότι πρέπουσαν αὐτῷ κρᾶσιν τοῦ σώματος, ἀμάχοις καί ἀπλαῖς ποιότησι συνεχομένην. Καθ' ἣν γυμνός ἦν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, οὐχ ὡς ἄσαρκος καί ἀσώματος, ἀλλ' ὡς τήν παχυτέραν τήν σάρκα ποιοῦσαν καί θνητήν καί ἀντίτυπον κρᾶσιν οὐκ ἔχων. Κατά τοῦτον τόν μέγαν διδάσκαλον ἀτέχνως τε ἔζη μή διαπνεόμενος τήν ἄπαξ οὐσιωδῶς δοθεῖσαν αὐτῷ φυσικήν εὐεξίαν, καί περιβολῆς ὑπῆρχεν ἀπροσδεής, διά τε τήν ἐνοῦσαν ἀπάθειαν αἰσχύνην μή ὑφορώμενος καί τό μή κρυμοῖς καί θάλπεσιν αὐτόν ὑποκεῖσθαι, δι' ἃ μάλιστα τῆς τε τῶν οἰκῶν καί τῶν ἐσθημάτων περιβολῆς ὁ τρόπος τοῖς ἀνθρώποις ἐπινενόηται.

PIZ (117). ΑΛΛΗ ΠΕΡΙ ΑΥΤΟΥ ΘΕΩΡΙΑ

Ἄλλη περί αὐτοῦ θεωρία.

Ἡ μήποτε καί ἐκ τῶν νῦν περί τόν ἄνθρωπον θεωρουμένων τά τότε περί αὐτόν ὄντα τῇ περιαιρέσει τῶν νῦν περί αὐτόν ὄντων παραδείκνυσιν ὁ διδάσκαλος. Κινεῖται γάρ νῦν ὁ ἄνθρωπος, ἢ περί φαντασίας ἀλόγους παθῶν ἐξ ἀπάτης διά φιληδονίαν, ἢ περί λόγους τεχνῶν ἐκ περιστάσεως διά τήν χρείαν, ἢ περί φυσικούς λόγους ἐκ τοῦ νόμου τῆς φύσεως διά μάθησιν, ᾧν οὐδέν κατ' ἀρχήν εἰκότως ἀξ ἀνάγκης εἶλκε τόν ἄνθρωπον, (=14E_072=> ὑπεράνω πάντων γενόμενον. Οὕτω γάρ ἔπρεπεν εἶναι τόν ἀπ' ἀρχῆς, μηδενί τό σύνολον περισπώμενον, τῶν ὑπ' αὐτόν, ἢ περί αὐτόν, ἢ κατ' αὐτόν, καί πρός τελείωσιν ἑνός μόνου προσδεόμενον, τῆς πρός τόν ὑπέρ αὐτόν, φημί δέ τόν Θεόν, καθ' ὅλην τήν ἀγαπητικήν δύναμιν ἀσχέτου κινήσεως. Ἀπαθῆς γάρ χάριτι ᾧν ἀπάτην παθῶν φαντασίας δι' ἡδονῆς οὐ προσίετο· καί ἀπροσδεής ὑπάρχων τῆς περί τέχνας περιστατικῆς ἀνάγκης διά τήν χρείαν ἐλεύθερος ἦν· καί σοφός ᾧν τῆς περί τήν φύσιν θεωρίας ὑπεράνω καθειστήκει διά τήν γνῶσιν. Οὐδέν οὖν εἶχεν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος μεταξύ Θεοῦ καί αὐτοῦ προβεβλημένον πρός εἶδησιν, καί κωλύον αὐτοῦ τήν δι' ἀγάπης αὐθαίρετον κατά τήν πρός Θεόν κίνησιν γενησομένην συγγένειαν, καί διά τοῦτο "γυμνός τῇ ἀπλότητι" προσηγορεύθη τῷ διδασκάλῳ, ὡς ὑπεράνω πάσης τῆς κατά φύσιν ὑπάρχων ζητήσεως, καί "ζωῆ τῇ ἀτέχνῳ», ὡς πάσης τεχνῶν ἐνδεοῦς καθαρεύων ζωῆς, καί "δίχα παντός ἐπικαλύμματος καί προβλήματος», οἷα τῆς πρός τά αἰσθητά τῶν αἰσθήσεων ἐμπαθοῦς συμπλοκῆς τυγχάνων ἐλεύθερος, εἰς ὑπήχθη δικαίως ὕστερον, ἐλλείψας τήν ἔλλειψιν, (=1356=) καί τοῦ πλήρης εἶναι τό κενός πάντων γενέσθαι αὐθαίρετως ἐλόμενος, κάτω γενόμενος ᾧν ὑπεράνω φυσικῶς ὑπῆρχε γεγενημένος.

ΡΙΗ (118). ΑΛΛΗ ΠΕΡΙ ΑΥΤΟΥ ΘΕΩΡΙΑ

Ἄλλη περί αὐτοῦ θεωρία.

Ἦ μήποτε "γυμνός», ὡς φησιν ὁ διδάσκαλος, τῆς περί φύσιν ποικίλης θεωρίας καί γνώσεως, καί "ζωῆ τῆ ἀτέχνω», τῆς περί πρᾶξιν καί ἀρετήν πολυτρόπου μεθοδείας ὑπάρχων ἐκτός, κατά τήν ἕξιν ἔχων τούς τῶν ἀρετῶν ἀμολύντους λόγους, καί "δίχα παντός ἐπικαλύμματος καί προβλήματος», τῆς ἐπ' αἰσθήσει τῶν φαινομένων διανοίας πρός κατανόησιν τῶν (≡14E_074⇒) θείων, προηγουμένως οὐ χρήζων, μόνην τήν ἀπλήν τῆς ἐνοειδοῦς καί ἀπλῆς καί συνεκτικῆς τῶν μετά Θεόν ἀρετῆς τε καί γνώσεως ἔχων προβολήν, τῆς ἐπ' ἐνεργεία μόνης κινήσεως πρός ἔκφανσιν αὐθαίρετον χρήζουσαν. Ἀμέλει γοῦν ὅσοι φιλοσόφω λόγῳ τῆς τοῦ προπάτορος ἐγείρειν ἑαυτούς βούλονται παραπτώσεως, πρῶτον ἀπάρχονται τῆς τῶν παθῶν παντελοῦς ἀφαιρέσεως, εἶθ' οὕτως τῆς περί τούς λόγους τῶν τεχνῶν ἀσχολίας, καί τέλος τήν φυσικήν ὑπερκύψαντες θεωρίαν εἰς τήν ἄυλον παρακλύπτουσι γνώσιν, τήν μή ἔχουσαν παντελῶς αἰσθήσει τυπουμένην μορφήν, ἢ νόημα προφορᾷ λόγου χωρούμενον, καθῶς ἐξ ἀρχῆς τόν πρῶτον ἄνθρωπον ἐποίησεν ὁ Θεός, γυμνοί τῆ ἀπλότητι τῆς γνώσεως καί τῆ ἀπορισιπᾶστω ζωῆ, καί τῆ νεκρώσει τοῦ νόμου τῆς σαρκός γενόμενοι. Ἦν μέντοι καί κατ' ἄλλον τρόπον ὑψηλοτέρως θεωρῆσαι τό προκείμενον ἄπορον, ἀλλά παρείσθω τά νῦν δι' ἦν ὁ ἀρχόμενος τοῦ λόγου προεῖπον αἰτίαν.

ΡΙΘ (119). ...»ΩΣ ΗΛΙΟΝ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ, Ἢ ΕΚΕΙΘΕΝ ΟΡΜΩΜΕΝΟΝ, Ἢ ΤΩ ΟΡΩΜΕΝΩ ΠΕΡΙΓΡΑΠΤΟΝ...».

Τοῦ αὐτοῦ λόγου εἰς τό: «Ἐνιαύσιον δέ, ὡς ἥλιον δικαιοσύνης, ἢ ἐκεῖθεν ὀρμώμενον, ἢ τῷ ὀρωμένῳ περιγραφτόν».

Πολλά τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν εἰσιν αἱ προσηγορίαι, καί πολύτροπος ὁ ἐφ' ἐκάστη κατά τήν αὐτῆς ἐπίνοιαν τῆς κατά θεωρίαν ἀναγωγῆς καθέστηκεν τρόπος, διά τό πολλάς κατά τήν φυσικήν θεωρίαν τοῦ παραδειγματικῶς εἰς προσηγορίαν τοῦ Κυρίου λαμβανομένου πράγματος ἐπιδέχεσθαι δύνασθαι θεωρημάτων ἐπιβολάς. Ὡσπερ ἀμέλει καί τό νῦν προκείμενον ἡμῖν ἄπορον ἔχει. Πολλούς γάρ ὅσους οὐδέπω δυνατοῦ τυγχάνοντος τοῦ λόγου θεωρημάτων περί τοῦ ἡλίου τρόπους ἐκθέσθαι διά (≡14E_076⇒) τό σύντομον, καθ' ἦν ὁ διδάσκαλος αὐτό ἐπίνοιαν ἐθεώρησε, καί ἡμεῖς θεωρήσωμεν, τά συνεπτυγμένως αὐτῷ δηλονότι ῥηθέντα κατά δύναμιν ἐξαπλοῦντες. Ἐνιαυτός τοίνυν ἐστὶ κατά τούς ἀγίους καί σοφούς ἡμῶν διδασκάλους ἢ τοῦ ἡλίου ἀπό τοῦ αὐτοῦ σημείου εἰς τό αὐτό σημεῖον ἀποκατάστασις, τῆς κατά χρόνον πενταπλῆς ιδιότητος περιεκτικῆ. Ὁ γάρ χρόνος εἰς ἡμέραν (=1357=) καί ἐβδομάδα καί μῆνα καί καιρόν καί ἐνιαυτόν μερίζεσθαι τε καί συνάγεται· καί ὁ ἐνιαυτός ὡσαύτως, εἰς ὥραν καί ἡμέραν καί ἐβδομάδα καί μῆνα καί καιρόν, συνεχῶς καί ἀδιαστάτου τῆς κατ' αὐτόν μενούσης κινήσεως, περί ἦν αἱ κατά τήν ἀλλοίωσιν διαιρέσεις θεωρούμεναι τήν συνεχῆ καί ἀδιάστατον ἠρίθμησαν τοῦ χρόνου κίνησιν.

Εἰ δὴ τούτῳ τῷ τρόπῳ παρ' ἡμῖν κατά τήν τοῦ ἡλίου φοράν ἐνιαυτός γίνεται, ἐνιαυτός δηλαδή Κυρίου δεκτός ἐστὶ πάντως, ὡς γέγραπται, κατά τόν τῆς ἀλληγορίας τρόπον, ἢ πᾶσα τῶν αἰώνων παράτασις, ἀπ' ἀρχῆς ἢς εὐδόκησεν ὁ Θεός οὐσιῶσαι τά ὄντα, καί τοῖς μή οὖσιν ὑπαρξίν δοῦναι, καί διά τῆς προνοίας, ὡσπερ τις νοητός ἥλιος τῆς πρός διαμονήν συνεχούσης τό πᾶν δυνάμεως, συγκαταβατικῶς ἐφεῖναι τήν ἀκτίνα ἀνεχόμενος, ποικίλαι τούς τρόπους ἀξιῶσας πρός τελεσφόρησιν

ὧν τοῖς οὖσιν οἰκείων κατέσπειρεν ἀγαθῶν μέχρι τῆς πάντων ἀποπερατώσεως τῶν αἰώνων, καθ' ἣν συλλέξει τῆς οἰκείας σπορᾶς τούς καρπούς ζιζανίων ἀμιγεῖς καί πάσης ἀχυρώδους ἄχνης καί συμφορήσεως καθαρούς, καί ὁ σύμπαρ τῆς τῶν κινουμένων κινήσεως περαιωθήσεται λόγος, λαβόντων τῶν ἀξίων τὴν ἐπηγγελμένην τῆς θεώσεως ἐσχάτην μακαριότητα. " Ἥλιος" οὖν "δικαιοσύνης" ὁ Κύριος προσηγόρευται, ὡς ποιητής καί συντελεστής τῶν αἰώνων, καί ὡς ἀρχὴ πάντων καί τέλος, καί τῆς πενταπλῆς κατὰ τὴν πρόνοιαν τῶν προνοουμένων σοφῆς εὐταξίας δημιουργός, καί ὡς πληρῶν τὰ πάντα φωτός αἰδίου ταῖς ἀνεκλείπτους ἐπιβολαῖς τῆς ἀγαθότητος, καί τούς εὐρύνοντας πρὸς ὑποδοχὴν τῆς αὐτοῦ μακαρίας ἀκτῖνος τούς ἑαυτῶν νοητούς πόρους πεπείρους καί ἐδωδίμους τῷ Θεῷ (≡14E_078≡> καί Πατρί ποιούμενος. Ὁ αὐτός δέ καί ἐνιαυτός ἐστὶ Κυρίου δεκτός, ὡς διὰ πάντων τῶν σωζομένων πληρούμενος κατὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ νοητῶς γινομένην πεντάτροπον κίνησιν, ὡς Ἥλιος δικαιοσύνης, ἦντινα νοήσει πάντως ὁ διὰ τῆς τῶν φαινομένων ἀκριβοῦς κατὰ λόγον φυσικῆς θεωρίας τὴν τῶν νοουμένων πνευματικὴν ἐπιστήμην συλλεγόμενος. Ἐκεῖθεν δέ "ὀρμώμενος" εἴρηται τῷ διδασκάλῳ, " ἢ τῷ ὀρωμένῳ περιγραπτός», ἢ ὡς φῶς ἐκ φωτός, καί Θεός ἀληθινός ἐκ Θεοῦ κατ' οὐσίαν ἀληθινοῦ τοῦ Πατρός γεννητῶς ὀρμώμενος, ἢ ὡς ἄνθρωπος ὁ αὐτός τῷ καθ' ἡμᾶς ὀρωμένῳ τῆς φύσεως εἶδει περιγραπτός, καθάπερ ἥλιος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὀρμώμενος τῷ φαινομένῳ δισκοειδεῖ σώματι περιγέγραπται.

PK (120). ...». ΘΑΥΜΑΣΤΟΝ ΟΥΔΕΝ ΕΙ ΜΑΛΙΣΤΑ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ ΕΚΑΣΤΟΝ ΕΠΙΖΗΤΕΙΤΑΙ ΤΟ ΠΡΟΒΑΤΟΝ»

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου εἰς τό· «θαυμαστόν οὐδέν εἰ μάλιστα κατ' οἶκον ἕκαστον ἐπιζητεῖται τό πρόβατον».

Εἶποι δ' ἄν τις, καί εὐλόγως, ὡς οἶμαι, τυχόν, εἴπερ εἷς ἐστὶν ὁ Χριστός ὁ διὰ νόμου καί προφητῶν καί τῆς κατὰ τὴν κτίσιν μεγαλειότητος μυστικῶς (=1360=) τοῖς ἀκούειν πνευματικῶς καί ὀρᾶν δυναμένοις κηρυττόμενος, πῶς τόν τύπον ὁ νόμος ἐπιτελῶν τοῦ Χριστοῦ πολλά πρόβατα κελεύει θύεσθαι κατ' οἴκους πατριῶν; Πρὸς ὃν φαμεν, ὡς εἴπερ αὐτόν δεξιόμεθα τόν λόγον, νοητῶς τῶν ὧτων τῆς ψυχῆς καί τῶν ὀμμάτων ἀπτόμενον, καί διανοίγοντα ταῦτα πρὸς ὑποδοχὴν μὲν καί θεωρίαν τῶν αὐτοῦ μυστηρίων, ἐκδίκησιν δέ πάσης παρακοῆς καί ἀποστροφὴν πάσης ματαιότητος, γνοίημεν πάντως τό μυστικόν βούλημα τῆς ἀγίας Γραφῆς, τῷ προκειμένῳ συνάψαντες ὅμοιον ἐκ τοῦ ἀγίου Ἀποστόλου φάσκοντος, τό· Οὐδέν ἔκρινα εἶδέναι ἐν ὑμῖν, εἰ μή (≡14E_080≡> Χριστόν Ἰησοῦν, καί τοῦτον ἐσταυρωμένον. Ὡσπερ οὖν ἕκαστος τῶν πεπιστευκότων τῷ Χριστῷ κατὰ τὴν οἰκείαν δύναμιν καί τὴν ὑποκειμένην αὐτῷ τῆς ἀρετῆς ἔξιν τε καί ποιότητα σταυροῦται τε καί συσταυροῖ ἑαυτῷ τόν Χριστόν, Χριστῷ δηλονότι πνευματικῶς συσταυρούμενος. Ἄλλος γάρ κατ' ἄλλον ἀρετῆς τρόπον ἑαυτῷ κατάληλον ποιεῖται τὴν σταύρωσιν· ὁ μὲν μόνῃ σταυρούμενος τῇ κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτία, καί ταύτην νεκρῶν τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ προσηλωμένην· ὁ δέ καί αὐτοῖς τοῖς πάθεσι σταυρούμενος καί τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς ἐξιώμενος· ὁ δέ καί αὐταῖς τῶν παθῶν ταῖς φαντασίαις, οὐκ ἔων τὰς αἰσθήσεις ἀφέτους, πρὸς ὑποδοχὴν τινος τῶν κατὰ ταῦτα μετεωρισμῶν· ὁ δέ καί τοῖς περὶ τὰ πάθη λογισμοῖς καί ἐνθυμήμασιν· ὁ δέ καί τῇ κατ' αἴσθησιν ἀπάτῃ· ἄλλος δέ καί τὴν πρὸς τὰ αἰσθητά τῶν αἰσθήσεων διὰ τῆς φυσικῆς οἰκειότητος σταυρούμενος ἀποτίθεται σχέσιν· ἄλλος δέ καί πᾶσαν καθολικῶς αἰσθητικὴν τῷ σταυρῷ κατασβέννυσι κίνησιν, πρὸς τό μηδέν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ τό παράπαν φυσικῶς ἐνεργούμενον· ἄλλος δέ καί αὐτῆς τῆς κατὰ νοῦν ἀποπαύεται παντελῶς ἐνεργείας,

καί ἵνα τό μείζον εἶπω, ὁ μὲν τῇ πρακτικῇ σταυρούμενος φιλοσοφία δι' ἀπαθείας, καί πρὸς τὴν ἐν πνεύματι φυσικὴν θεωρίαν ὡσπερ ἀπὸ τινος σαρκὸς τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ μεταβαίνων, ὁ δὲ καί τῇ φυσικῇ θεωρίᾳ νεκρούμενος, διὰ τῆς ἀποβολῆς τῆς κατὰ νοῦν περὶ τὰ ὄντα συμβολικῆς θεωρίας, καί πρὸς τὴν ἐνοειδῆ καί ἀπλῆν τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης μυσταγωγίαν ὡσπερ ἀπὸ τινος ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν νοῦν αὐτοῦ μετατιθέμενος, ὁ δὲ καί ἀπὸ ταύτης εἰς τὴν δι' ἀποφάσεως παντελοῦς ἄρρητον ἀφαιρετικὴν ἀοριστίαν ὡσπερ ἀπὸ τινος ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ νοός πρὸς τὴν αὐτοῦ θεότητα μυστικῶς ἀναγόμενος·

Ἐκαστος, ὡς ἔφην, κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, καί τὴν κατ' (=14E_082=> ἀξίαν χορηγούμενην αὐτῷ τὰς ὑψηλὰς διὰ τῆς πρὸς πάντα νεκρώσεως ἀναβάσεις ποιούμενον, οὕτως καί τὸν θεῖον ἀμνὸν ἕκαστος ἡμῶν ὡς ἐν οἰκίᾳ τινὶ τῷ ἰδίῳ τάγματι τῆς κατ' ἀρετὴν ἀρμοζούσης αὐτῷ καταστάσεως θύει τε τὸν ἀμνὸν καί μεταλαμβάνει τῶν αὐτοῦ σαρκῶν, καί ἐμφορεῖται τοῦ Ἰησοῦ. Ἐκάστου γάρ ἴδιος γίνεται ἀμνός Χριστός Ἰησοῦς, ὡς ἕκαστος χωρεῖν τε καί ἐσθίειν αὐτόν δύναται, ἴδιος, Παύλου τοῦ μεγάλου τῆς ἀληθείας (=1361=) κήρυκος, καί ἰδιοτρόπως ἴδιος ἐκάστου τῶν ἀγίων κατὰ τό μέτρον τῆς ἐν ἐκάστῳ πίστεως, καί τὴν ἐπιχορηγούμενην χάριν τοῦ Πνεύματος, ᾧ μὲν οὕτως, ᾧ δὲ οὕτως, εὕρισκόμενος ὅλος ὅλῳ, πᾶσι δὲ πάντα γινόμενος.

PKA (121). ...»... ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΕΝΔΟΣΘΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΡΥΦΙΩΝ ΤΟΥ ΝΟΥ ΒΡΩΘΗΣΕΤΑΙ ΚΑΙ ΕΙΣ ΠΕΨΙΝ ..».

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου εἰς τό· «Ὅσον μὲν σαρκῶδες τοῦ λόγου καί τρόφιμον, μετὰ τῶν ἐνδοσθίων καί τῶν κρυφίων τοῦ νοῦ βρωθήσεται καί εἰς πέψιν πνευματικὴν ἀναδοθήσεται».

Ὁ πᾶσαν μετὰ σοφίας φύσιν ὑποστήσας Θεός, καί πρώτην ἐκάστη τῶν λογικῶν οὐσιῶν δύναμιν τὴν αὐτοῦ γνῶσιν κρυφίως ἐνθέμενος, δέδωκε καί ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς ἀνθρώποις, ὡς μεγαλόδωρος Δεσπότης, κατὰ φύσιν τὸν εἰς αὐτόν πόθον καί ἔρωτα, συνεπιπλέξας αὐτῷ φυσικῶς τοῦ λόγου τὴν δύναμιν, ἐφ' ᾧ δυνηθῆναι μετὰ ῥαστώνης γνῶναι τοὺς τρόπους τῆς τοῦ πόθου πληρώσεως, καί μὴ παρασφαλέντας διαμαρτεῖν οὔ τυχεῖν ἀγωνιζόμεθα. Κατὰ τοῦτον οὖν κινούμενοι τὸν πόθον (=14E_084=> περὶ τε τῆς ἀληθείας αὐτῆς καί τῆς εὐτάκτως τοῖς ὄλοις ἐμφαινομένης σοφίας τε καί διοικήσεως ζητεῖν ἐναγόμεθα ἐκείνου τυχεῖν, διὰ τούτων γλιχόμενοι, οὔ χάριν τὸν πόθον ἐλάβομεν. Καί τοῦτο μυστικῶς ἐγνωκότες οἱ φιλομαθεῖς καί φιλότιμοι τῆς ἀληθείας ἐρασταί μίαν ἐστήσαντο σχολὴν καί προσεδρεῖαν ἑαυτοῖς τὴν περὶ τούτου φιλόπονον ἄσκησιν, ἀκριβῶς ὑπ' αὐτῆς τῶν πραγμάτων τῆς ἀληθοῦς κατανοήσεως τε καί ἀκολουθίας μαθόντες ὡς, εἴπερ κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ποσῶς δι' εὐσεβῶν θεωρημάτων τὴν μέλλουσαν ἀλήθειαν εἰκονίσαιτο, καί τὸν πόθον πληροφορήσουσιν, ἐτοιμοτέραν ὡς τοῖς ἐνταῦθα καλῶς γυμνασθεῖσαν τὴν ψυχὴν ἐσχηκότες, ἀκμητί μετὰ τὸν βίον τοῦτον ἐπὶ τὴν μέλλουσαν ἀλήθειαν μεταβήσονται, σκιαγραφηθεῖσαν αὐτοῖς ἤδη καλῶς διὰ τῶν θειοτέρων νοημάτων, ἄγοντος αὐτούς ἐπ' αὐτὴν δηλαδὴ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καί ἀπλῆν καί ἀρίδηλον καί δίχα πάσης ἀπορίας, συμβολικῆς τε ποικιλίας καί πάσης αἰνιγματώδους ἀσαφείας, αὐτοῖς παραδεικνύντος, ἀποδρασάσης αὐτοῖς ὡσπερ ἐπὶ τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς ὁδύνης καί λύπης καί στεναγμοῦ διὰ τὴν ἀπάθειαν, οὕτω καί ἐπὶ τῆς θεωρητικῆς γνώσεως, ἀσαφείας πάσης καί ἀπορίας, διὰ τὴν σοφίαν, προστεθείσης αὐτοῖς, ἐντεῦθεν λαβοῦσι τὰς ὑποτυπώσεις αὐτῆς, τηνικαῦτα γυμνῆς τῆς ἀληθείας. Παντί γάρ, φησί,

τῷ ἔχοντι, δηλονότι τόν περί τῶν μελλόντων πόθον, δοθήσεται, καί προτεθήσεται πάντως ἢ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἀπόλαυσις.

Πλούσιος γάρ ὑπάρχων ὁ Θεός ἡμῶν οὐδέποτε λήγει τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν τά θεῖα διανεμῶν δῶρα τῆς γνώσεως, ἅπερ οὐδ' ὀνομάζειν κατά τόν αἰῶνα τοῦτον δυναμέθα, διά τό αὐτῶν ὕψος καί μέγεθος, εἴπερ ἀληθεύει φάσκων περί τῆς ἐσχάτης μακαριότητος ὁ μέγας Ἀπόστολος ὑπεράνω παντός ὀνόματος ὀνομαζομένου αὐτήν εἶναι, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλά καί ἐν τῷ μέλλοντι τήν μετά πᾶσαν πάντων τῶν χαρισμάτων (≡14E_086=> διανομήν τε καί (=1364=) ἀνάβασιν δειχθησομένην τῶν ἀγαθῶν ἀκροτάτην κορυφήν αἰνιττόμενος, τήν μηδενί λόγῳ ἢ νῶ ῥηθῆναι ἢ γνωσθῆναι δυναμένην, τόν τε κατά τόν αἰῶνα τοῦτον ἡμῖν ἐφικτῶν, τῶν τε κατά τόν μέλλοντα δειχθησομένων, καί ὀνομασθῆναι καί γνωσθῆναι τυχόν ἡμῖν δυναμένων. Ἀεὶ γάρ ὁ διεληλυθὼς τοὺς οὐρανοὺς Ἰησοῦς, ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, καί ὑπεράνων πάντων τῶν οὐρανῶν γενόμενος, τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτῷ διά πράξεως καί θεωρίας μεταβιβάζει τε καί μετατίθεισιν ἀπό τῶν ἡττόνων ἐπὶ τά κρείττονα, καί ἀπό τούτων πάλιν ἐπὶ τά ἔτι τούτων ἀνώτερα, καί ἀπλῶς εἰπεῖν, ἐπιλείπει με ὁ χρόνος λέγοντα τάς θείας τῶν ἀγίων ἀναβάσεις τε καί ἀποκαλύψεις κατά τήν ἀπό δόξης εἰς δόξαν ἀλλοίωσιν, ἕως ἕκαστος τήν ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι, ἀρμόζουσαν δέξοιτο θέωσιν.

Τόν τοίνυν προῤῥηθέντα περί Θεοῦ φυσικόν πόθον ἔχοντας ἡμᾶς εἰδῶς οὗτος ὁ μέγας διδάσκαλος προτρέπει τε πάντας καί καλεῖ διά τῆς αὐτοῦ διδασκαλίας πρὸς τήν πνευματικὴν βρῶσιν τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν σφαιρισθέντος ἀμνοῦ, φυλάξαι τε εὐκρινῶς καί εὐχρήστως ὑποτίθεται τῶν αὐτοῦ, τοῦ ἀμνοῦ δηλονότι, μελῶν τήν ἀρμονίαν ἄθραυστον καί ἀσύμφυρτον, ἵνα μὴ κατακριθῶμεν ὡς διασπῶντες καί διασπαράττοντες τήν εὐθετον ἀρμονίαν τοῦ θείου σώματος, ἢ θρασέως, ὡς ὑπὲρ δύναμιν, ἢ ἀνιέρως, ὡς παρά δύναμιν, τοῦ ἀμνοῦ καί Λόγου τάς σάρκας ἐσθίοντες· ἀλλ' ἕκαστος κατά τήν αὐτοῦ δύναμιν τε καί τάξιν, καί τήν ἐπιβάλλουσαν αὐτῷ χάριν τοῦ Πνεύματος, μεταλαμβάνέτω τοῦ θείου Λόγου κατά τήν ἐκάστου μέλους ἐπίνοιαν. Οἷον κεφαλῆς μὲν ὁ ἐξ ἀναποδείκτων ἀρχῶν ἀφέτους παντελῶς ἔχουσαν τοὺς περί θεολογίας λόγους πίστιν κεκτημένος μεταλήψεται, ἐξ ἧς τό πᾶν σῶμα τῶν ἀρετῶν τε καί τῶν γνώσεων συμβιβαζόμενον αὖξει τήν πνευματικὴν αὖξησιν. Ὡτων δέ μεταλήψεται ὁ τοὺς θείους λόγους πνευματικῶς μετ' ἐπιστήμης ὑποδεχόμενος, καί (≡14E_088=> εὐπειθῆς καί ὑπήκοος Θεῷ δι' αὐτούς μέχρι θανάτου διά τῶν ἔργων γινόμενος· ὀφθαλμῶν δέ, ὁ τήν κτίσιν πνευματικῶς κατανοῶν, καί πάντας τοὺς κατ' αἴσθησίν τε καί νοῦν λόγους ἀπροσκόπως εἰς μίαν δόξης Θεοῦ συναγῶν ἐκπλήρωσιν. Στήθους δέ μεταλήψεται ὁ τήν καρδίαν θεολογικῶν πληρώσας θεωρημάτων, κατά τόν μέγαν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην, καί πηγῆς ἀεννάου δίκην τόν περιεκτικόν τῆς τοῦ παντός προνοίας εὐσεβῶς προχέων τοῖς μανθάνουσι λόγον τε καί τρόπον. Χειρῶν δ' αὖ μεταλαμβάνει δεόντως ὁ μηδέν τῶν κατ' ἐντολήν ἀνειμένως ἔργων καί ἡμελημένως ἐπιτελῶν, ἀλλ' ὄλην ἔχων ἐτοίμην καί εὐτονον πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν θείων νόμων τῆς ψυχῆς τήν κατά τήν πράξιν ἐνέργειαν· κοιτίας δέ, ὁ τό γόνιμον τῆς ψυχῆς ἀεὶβλυστον ἔχων, καί πληθυνόμενος τοῖς πνευματικοῖς θεωρήμασι, καί ἀκατάσβεστον τόν καυστικώτατον τῆς πρὸς τήν θείαν συνουσίαν ἀπαθοῦς ἐφέσεως ἔρωτα κεκτημένος. Ἐνδοσθίων δέ μεταλήψεται προσηκόντως, ὁ τῇ κρυφιώτερᾳ ζητήσει τε καί γνώσει τοῦ νοῦ τά βάθη τοῦ Θεοῦ διερευνώμενος, καί ἀπορρήτων ἐμφορούμενος μυστηρίων.

(=1365=)Τολμήσει τι μεῖζον ὁ λόγος. Τῶν κάτω τοῦ Λόγου μερῶν μεταλαμβάνέτω σωφρόνως, ὁ λογικῶς κατά τῆς ὕλης ἰστάμενος, καί παντάπασιν ἀμόλυντον μετά τῆς ψυχῆς τήν σάρκα διατηρῶν, καί ὄλον ἀπαραλείπτως αὐτῇ τόν

Λόγον ταῖς ἀρεταῖς διαμορφῶν σάρκα γενόμενον. Μηρῶν δέ μεταλήψεται ὁ τόν λόγον ἐπικείμενον ἔχων τῷ τῆς ψυχῆς παθητικῷ μέρει, καί παντελῶς ἐκτέμνων αὐτῆς τήν πρόσυλον κίνησιν· γονάτων δέ, ὁ πρός τούς κειμένους καί ἀσθενούντας τῇ πίστει συμπαθῶς κατά πρόνοιαν ἐπικλινόμενος, καί τήν πρός ἡμᾶς τοῦ Λόγου μιμούμενος συγκατάβασιν. Κνημῶν δέ καί ποδῶν μεταλαμβάνετω πρός τούτους, ὁ ἐπί τῆς πίστεως καί τῆς ἀρετῆς καί τῆς γνώσεως ἀσαλεύτους ἔχων τῆς ψυχῆς τάς βάσεις καί ἀκλονήτους, καί κατά σκοπόν πρός τό βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως (≡14E_090⇒) ἐπειγόμενος, καί τῆς ἀγνοίας τά ὄρη καί τούς βουνούς τῆς κακίας ὑπερπηδῶν μετά τοῦ Λόγου καί διαλλόμενος.

Ἄλλά τίς δυνήσεται πάσας τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ τάς δι' ἡμᾶς ἐπινοίας ἐξαριθμησαί καθ' ἅς ἐδώδιμον ἑαυτόν καί μεταληπτόν ἀναλόγως ἐκάστῳ πεποίηκεν. Ἔτι γάρ ἔχει πρός τούτους πᾶσιν ὁ Κύριος βοστρύχους, καί ῥίνας, καί χεῖλη, τράχηλόν τε, καί ὦμους, καί δακτύλους, καί ὅσα τῆς ἡμετέρας κατασκευῆς ἐπ' αὐτοῦ λέγεται τροπολογικῶς. Ὡν προσφυῶς τε καί εὐχρήστως μεταλαμβάνουσιν οἱ πρός ἕκαστον καί δι' ἐκάστου μέλους σημαινόμενον πνευματικόν μεταποιούμενοι λόγον. Οὕτως ὁ ἀμνός τοῦ Θεοῦ βιβρώσκειται, κατά τόν ἅγιον τοῦτον καί μέγαν διδάσκαλον, καί εἰς πέψιν πνευματικὴν ἀναδίδεται, μεταποιῶν πρός ἑαυτόν τῷ πνεύματι τούς μεταλαμβάνοντας, ἕκαστον αὐτῶν εἰς τόν τοῦ βρωθέντος ὑπ' αὐτοῦ πνευματικῶς μέλους τόπον κατά τήν θέσιν τῆς σωματικῆς ἀρμονίας ἐνάγων τε καί μετατιθέμενος, ὥστε φιλανθρώπως τόν ἐν τοῖς ὅλοις λόγον τοῖς πράγμασιν οὐσίαν γίνεσθαι τόν μόνον ὑπέρ φύσιν καί λόγον.

PKB (122). ..». ΝΕΚΡΩΣΑΣ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΑ ΕΠΙ ΤΗΣ ΓΗΣ, ΚΑΙ ΤΗΝ ΖΩΝΗΝ ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΙΜΟΥΜΕΝΟΣ..».

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό· «Νεκρώσας τά μέλη τά ἐπί τῆς γῆς, καί τήν ζώνην Ἰωάννου μιμούμενος, τοῦ ἐρημικοῦ καί προδρόμου καί μεγάλου τῆς ἀληθείας κήρυκος».

Ὁ τήν Ἰωάννου ζώνην μιμούμενός ἐστιν ὁ τῇ δυνάμει τοῦ λόγου τό γόνιμον τῆς ψυχῆς διά γνώσεως πρακτικῶς ἐπισφίγγων, καί ἀδιάχυτον αὐτό πρός τήν ὕλην διαφυλάττων. Ἐρημικός δέ ἐστιν ὁ παθῶν καθαρεύουσαν τήν ἕξιν κτησάμενος. (≡14E_092⇒) Πρόδρομος δέ ὁ διά τῆς γνησίας μετανοίας τήν ἐπακολουθοῦσαν αὐτῇ δικαιοσύνην, καί διά τῆς φαινομένης ἀρετῆς τήν ἐπιδημεῖν αὐτῶν μέλλουσαν γνῶσιν προμηνύων. Μέγας δέ τῆς ἀληθείας κήρυξ ἐστιν ὁ τῷ οἰκείῳ βίῳ τόν ὑπ' αὐτοῦ λαλούμενον τῆς διδασκαλίας λόγον πιστούμενος.

PKG (123). ..». ...ΠΕΜΠΕΤΑΙ... ΑΧΑΛΚΩ ΚΑΙ ΑΡΑΒΔΩ ΚΑΙ ΜΟΝΟΧΙΤΩΝΙ, ΕΤΙ ΚΑΙ ΓΥΜΝΟΠΟΔΕΙΝ..».

(=1368=) Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό· «Καί εἴ τις μαθητής ἐπί τό Εὐαγγέλιον πέμπεται, φιλοσόφως καί ἀπερίττως· ὄν δεῖ πρός τῷ ἀχάλκῳ καί ἀράβδῳ καί μονοχίτωνι, ἔτι καί γυμνοποδεῖν, ἵνα φανῶσιν οἱ πόδες ὡραῖοι τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην».

Εὐαγγελίον ἐστιν ὁ περί τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας ὑψηλότερος λόγος· βασιλεία δέ ἐστι Θεοῦ ἡ πάσης ὕλης καί πασῶν τῶν κατ' αὐτήν φαντασιῶν καθαρεύουσα λῆξις. Μαθητής οὖν ἐπί τό Εὐαγγέλιον πεμπόμενος εἰκότως ἐστίν ὁ τοῖς τρόποις παντελῶς τήν πρός τόν κόσμον τοῦτον ἐπιδεικνύμενος ἀλλοτρίωσιν τῷ τε ἀχάλκῳ καί ἀράβδῳ καί μονοχίτωνι, τήν τε φιλαργυρίαν καί τόν θυμόν ἢ τήν ἐπι δυναστεία

τινὶ πεποιθήσιν ἑαυτοῦ περικόψας, ἀτέχναστόν τε καὶ ἄπλαστον καὶ μονότροπον καὶ πάσης ἐλευθέραν διπλόης τὴν ἠθικὴν, ὥσπερ ἓν χιτώνιον, μετιῶν φιλοσοφίαν, μηδὲν τὸ σύνολον νεκρότητος τῷ ἵχνει τῆς ψυχῆς, ὥσπερ ὑπόδημα, σύμβολον ἑναφείας, οἷα τῆς μεγάλης εἰρήνης ὑπάρχων ἄγγελος, καὶ τῆς μηκέτι φοβουμένης τὸν ἐκ τῶν παθῶν πόλεμον, μηδέ θάνατον σώματος ὑποστελλομένης καταστάσεως κῆρυξ, ὥστε δύνασθαι τοὺς εἰς αὐτόν συνετῶς ὀρῶντας ἐκ τῆς καθ' ἄρετὴν περὶ τὸν βίον ἀναλλοιώτου ταυτότητος (≡14E_094⇒ τὴν ἐν ἀγγέλοις περὶ Θεὸν εὐπρεπεστάτην εἰκονίζεσθαι πολιτείαν τε καὶ εὐστάθειαν.

PKΔ (124). ΑΛΛΟ ΕΙΣ ΤΟ ΑΥΤΟ ΘΕΩΡΗΜΑ

Ἄλλο εἰς τὸ αὐτὸ θεώρημα.

Ἦ μήποτε διὰ τὸ ἀπλῶς εἰπεῖν, καὶ κατὰ μίμησιν τῆς Ἰωάννου ζώνης, καὶ πάλιν εὐαγγελικῶς δύνασθαι τὸ Πάσχα ἐσθίεσθαι, τὰς τε διαφορὰς τῶν μεταλαμβάνοντων καὶ τοὺς τρόπους αὐτοῦ τοῦ Πάσχα διδασκαλικῶς ὁ Πατὴρ παρηνίξατο. Τρία γὰρ Πάσχα παραδίδωσιν ὁ Παλαιᾶς Γραφῆς λόγος, ἐν κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἐπιτελούμενον, καὶ ἕτερον κατὰ τὴν ἔρημον, καὶ τὸ ἄλλο κατὰ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Ἡ μὲν οὖν Αἴγυπτος κατὰ μίαν τῶν περὶ αὐτὴν ἐπινοιῶν ἀλληγορουμένη τοῦτον δηλοῖ τὸν κόσμον, ἡ δὲ ἔρημος ὡσαύτως κατὰ μίαν τῶν ἐπ' αὐτῆς θεωριῶν τὴν μετὰ θάνατον κατάστασιν τῶν ψυχῶν ἀλληγορικῶς ὑποφαίνει, ἡ δὲ γῆ τῆς ἐπαγγελίας τὸν μέλλοντα προτυποῖ. Τρεῖς γὰρ τόποι καὶ καταστάσεις εἰσὶν ἐν οἷς οἱ ἄνθρωποι γινόμεθα· οὗτος ὁ ἐν ᾧ τὸ εἶναι λαμβάνοντες γεννώμεθα κόσμος, καὶ ὁ μετὰ θάνατον ἐν ᾧ ἐντεῦθεν ἀπιόντες γινόμεθα τόπος, καὶ ὁ μέλλον αἰῶν, ἐν ᾧ μετὰ ψυχῶν συγκλειόμεθα καὶ σωμάτων. Ἐφ' ὅσον οὖν χρόνον ἐσμέν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἐν Αἰγύπτῳ ἄγομεν τὸ Πάσχα, τῶν καθ' ἁμαρτίαν κηλίδων ἐκκαθαιρόμενοι· ἐπὶ δὲ ταύτην διὰ θανάτου περάσωμεν τὴν ζωὴν, ὡς ἐν ἐρήμῳ πάλιν ἄγομεν ἕτερον Πάσχα, τρανοτέρους τοὺς τῶν ὄντων λόγους, (=1369=) χωρὶς συμβόλων καὶ αἰνιγμάτων καὶ τῆς δι' αἰσθήσεως ποικιλίας, νοητῶς τε καὶ ἄσωμάτως μανθάνοντες· καὶ αὖθις κατὰ τὸν μέλλοντα τῶν θείων ἀπαγγελιῶν αἰῶνα ἐορτάζομεν τὸ Πάσχα, τὸν ἀκρότατον ἀμέσως ἐσθίοντες τῆς σοφίας λόγον, πρὸς ὃν μεταποιηθέντες κατὰ χάριν θεοῦμεθα, (≡14E_096⇒ τὴν πρὸς ἄλλο Πάσχα διάβασιν καθ' ὅτι οὖν ἄλλην οὐκ ἔχοντες, πλὴν ὅτι καὶ ἐνταῦθα παροῦσιν ἡμῖν δυνατόν ἐστι πρὸς τὴν ἐκάστου κατάστασιν εἰκονισθῆναι τῶν εἰρημένων τῶν ἰδιότητα. Ὁ γὰρ ἐκάστου ἡμῶν βίος χαρακτηριστικός ἐστὶ τοῦ ἐν ᾧ ἐστὶ τόπου.

Οἷον, εἰ μὲν τὴν πρακτικὴν ἀνδρικῶς μετερχόμεθα φιλοσοφίαν, ἐν Αἰγύπτῳ τὸ Πάσχα καλῶς ἐπιτελοῦμεν, μετὰ τῶν Αἰγυπτίων μὲν ὑπάρχοντες, οὐκ Αἰγύπτιοι δὲ τυγχάνοντες, ὡς ἐν σαρκὶ μὲν ὄντες, οὐ κατὰ σάρκα δὲ στρατευόμενοι. Εἰ δὲ τὴν φυσικὴν ἐν πνεύματι θεωρίαν εὐσεβῶς ἐξασκούμεθα, ὅπλα τῷ Θεῷ δυνατὰ τὰς τῆς ψυχῆς ποιούμενοι δυνάμεις, πρὸς καθαίρεσιν μὲν ὀχυρωμάτων καὶ παντός ὑψώματος ἐπαιρομένου κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, θεωρίαν δὲ τῶν ἐν τοῖς οὔσι πνευματικῶν λόγων, ὥσπερ γυμνοὶ σώματος καὶ τῆς κατὰ τὴν αἴσθησιν ἀπατηλῆς φαντασίας ἐλεύθεροι, τὴν πρὸς τὰς θείας ἐπαγγελίας γνωστικῶς ποιούμενοι πορείαν, ἐσμέν ἐν τῇ ἐρήμῳ, τῇ παθῶν λέγω, καὶ πάσης ὑλικῆς φαντασίας καθαρουμένη καταστάσει. Εἰ δὲ τὴν θεολογικὴν μυσταγωγίαν ἀρρήτοις νοός κινήμασι μορφαζόμεθα, τί τὸ πλάτος καὶ μήκος καὶ βάθος καὶ τὸ ὑπερβάλλον εἰς ἡμᾶς μέγεθος τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας κατὰ τὸ ἐφικτόν ἀνθρώποις οὐκ ἀγνοοῦντες, ἐσμέν ἐν τῇ γῇ τῆς ἐπαγγελίας. Τὴν πρακτικὴν οὖν, καὶ τὴν φυσικὴν, καὶ τὴν θεολογικὴν φιλοσοφίαν οἶμαι διὰ τῆς διαιρέσεως τῶν τριῶν προσώπων τὸν

διδάσκαλον παραινίττεσθαι, δι' ὧν ἀναλόγως ἕκαστος κατά τήν ὑποῦσαν αὐτῶ δύναμιν τό νοητόν ἐσθίει Πάσχα.

PKC (125). ...». ΕΙ ΤΙΣ ΕΙ ΡΑΧΗΛ ἢ ΛΕΙΑ, ... ΤΑ ΕΙΔΩΛΑ ΚΛΕΨΟΝ ἈΠΕΡ ἈΝ ΕΥΡΗΣ ΤΟΥ ΣΟΥ ΠΑΤΡΟΣ...».

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό· «Εἰ μὲν τις εἶ Ῥαχὴλ ἢ Λεῖα, ψυχὴ πατριαρχικὴ καὶ μεγάλη, καὶ τὰ εἶδωλα κλέψον ἄπερ ἄν εὔρης τοῦ σοῦ πατρός, οὐχ ἵνα φυλάξης, ἀλλ' ἵνα (≡14E_098⇒ ἀφανίσης· εἰ δέ Ἰσραηλίτης σοφός, πρὸς τήν γῆν τῆς ἐπαγγελίας μετένεγκαι».

Ῥαχὴλ μὲν, ὡς φασιν, ἀμνάς ἢ ποιμαίνουσα ἐρμηνεύεται, ἡ δέ Λεῖα, κοπουμένη ἢ κόπωσις ἐρμηνεύεται. Ποιμαίνεται οὖν καὶ ποιμαίνει καὶ ἄγεται καὶ ἄγει ἡ Ῥαχὴλ, κατά τήν τῆς προσηγορίας δύναμιν. Ῥαχὴλ οὖν ἐστὶ πᾶσα ψυχὴ θεωρητικὴ, ἡ τῶ νόμῳ τοῦ θεοῦ ὡς ἀμνάς ποιμαινομένη τε καὶ ἀγομένη, καὶ κατά τόν νόμον τοῦ Θεοῦ τοῖς κατά πρᾶξιν θεσμοῖς ποιμαίνουσά τε καὶ ἄγουσα αὐτῆς τὰ κινήματα καὶ τὰ διανοήματα, καὶ τὰ πάθη τῆς σαρκός τῶ γονίμῳ τῆς ἀρετῆς ὑποτάσσουσα τέως, καὶ οὕτως μετὰ τήν εἰς γνῶσιν εἴσοδον παντελῶς ἀφανίζουσα. Λεῖα δέ ἐστὶ πᾶσα ψυχὴ πρακτικὴ, τήν ὑπὲρ ἀρετῆς ἔχουσα κόπωσιν, ἣν μάλιστα πρώτην πᾶς τις τήν θείαν μετιῶν (=1372=) φιλοσοφίαν γαμικῶς εἰσοικίζεται. Ἰσραηλίτης δέ σοφός ἐστὶ νοῦς θεωρητικός τὰ τοῦ αἰῶνος τούτου νοήματα πρὸς τήν χώραν τῆς γνώσεως μεταβιβάζων κατά τόν μέγαν ἐκεῖνον Ἰακώβ, τόν πάντα τὰ τοῦ Λάβαν πρὸς τήν γῆν τῶν Πατέρων μετακομίσαντα. Καθάπερ γάρ ἐκεῖνος ὁ θαυμαστός Ἰακώβ ἱστορικῶς τὰς ῥάβδους λεπίσας καὶ ὑποθεῖς ταῖς ληνοῖς τῶν ὑδάτων πρὸς αὐτάς ἐγκισσᾶν ἐποίει τὰ πίνοντα πρόβατα, οὕτω καὶ πᾶς ἐν Πνεύματι σοφώτατος νοῦς τῆς περικειμένης ὕλης τοὺς τῶν ὄντων θειοτέρους λόγους ἀπογυμνώσας, καὶ τοῖς κατά τήν θεωρίαν τρόποις τῆς γνώσεως ὑποθέμενος, τήν τῶν ἀσωμάτων κατάστασιν μορφοῦσθαι, τοὺς τε μανθάνοντας πάντας καὶ τὰ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ἐκδιδάσκει κινήματα. Πατριάρχης οὖν τῶν μὲν διὰ πρακτικῆς κοπώσεως τήν ἀρετὴν κατορθούντων ἐστὶν ἡ Λεῖα, τῶν δέ διὰ τῆς φυσικῆς θεωρίας τήν ἀρετὴν λογικῶς μετιόντων ἐστὶν ἡ Ῥαχὴλ, ὡς εὐπειθῶς ἀγομένη τῶ νόμῳ τοῦ (≡14E_100⇒ Θεοῦ καὶ πράως κατ' αὐτόν ἄγουσα. Τῶν δέ κατά θεωρίαν πνευματικὴν τό ὕψος μεταδιωκόντων τῆς γνώσεως, Ἰακώβ ὁ πανεύφημος, τῶν μὴ τὰ φαινόμενα καθὼς φαίνονται παντελῶς, ἀλλὰ καθὼς νοοῦνται, θεωμένων τε καὶ γινωσκόντων, καὶ μετὰ τῶν ἐν τούτοις νοημάτων πλουσίως πρὸς τήν αὐλὸν καὶ ἀσώματον μεταβιβαζομένων γνῶσιν.

PKS (126). ..». ἈΝ ΣΙΜΩΝ ἢς ΚΥΡΗΝΑΙΟΣ, ΤΟΝ ΣΤΑΥΡΟΝ ἈΠΟΝ ΚΑΙ ἈΚΟΛΟΥΘΗΣΟΝ»

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό· «Ἄν Σίμων ἢς Κυρηναῖος, τόν σταυρόν ἄρον καὶ ἀκολουθήσον».

Σίμων μὲν ὑπακοή, Κυρηναῖος δέ ἐτοιμότης, ὡς φασιν, ἐρμηνεύεται. Πᾶς οὖν ἐτοιμος πρὸς ὑπακοήν τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ προθύμως διὰ νεκρώσεως τῶν ἐπὶ γῆς μελῶν τήν ὑπὲρ ἀρετῆς κατά τήν πρακτικὴν φιλοσοφίαν ὑπερχόμενος κάκωσιν, Σίμων γέγονε Κυρηναῖος, ἐκούσιον μετερχόμενος ἀρετὴν, ἐπ' ὤμων τε τόν σταυρόν ἔχων καὶ ἀκολουθῶν τῶ Χριστῶ ἀνεσταλαμένην παντελῶς τῆς γῆς τοῦ κατά Θεόν βίου τήν ἀγωγὴν ἐπιδεικνύμενος.

PKZ (127). ..». ΕΑΝ ΣΥΣΤΑΥΡΩΘΗΣ ΩΣ ΛΗΣΤΗΣ, ΩΣ ΕΥΓΝΩΜΩΝ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΓΝΩΡΙΣΟΝ»

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό· «Ἐάν συσταυρωθῆς ὡς ληστής, ὡς εὐγνώμων τόν Θεόν γνώρισον».

Ληστής ἐστίν εὐγνώμων συσταυρούμενος τῷ Χριστῷ πᾶς ἄνθρωπος ὑπέρ ἁμαρτιῶν πάσχω κακῶς ὡς ὑπεύθυνος, τῷ (≡14E_102⇒) ἀνευθύνως δι' αὐτόν κακοπαθοῦντι Λόγῳ συγκακοπαθῶν καί φέρων μετ' εὐχαριστίας, καί τόν κατά πρόνοιαν τῆς δικαίας κρίσεως Λόγον συνόντα γνωρίζον, καί ὁμολογῶν τήν ὑπέρ ὧν πάσχει κακῶς αἰτίαν, καί αἰτιῶν ὡσπερ αὐτῷ τοῦ πάθους ἐκοινωνήσεν ἀνεύθυνος ὧν ὁ λόγος, οὕτω δι' ἑαυτόν τόν λόγον τῆς οἰκείας εὐπαθείας ἀναξίῳ τυγχάνοντι μεταδοῦναι, καί τήν ἐκ περιστάσεως νέκρωσιν εἰς ἐκούσιον αὐτοῦ ἀρετήν διά τήν εὐγνωμοσύνην λογίσασθαι, ἡνίκα τῆς προνοίας τά σοφά τοῦ λόγου προκαλύμματα πέρας λαβόντα τῆς αὐτοῦ (=1373=) βασιλείας τό φῶς φανῆ τό ἀπρόσιτον. Οὕτω περιστάται αὐτῷ πάσχοντι δι' ἁμαρτίας ἢ ἐκ περιστάσεως τῶν μελῶν τοῦ σώματος νέκρωσις, δι' εὐγνώμονος εὐχαριστίας εἰς αὐθαίρετον ἀρετήν μεταπίπτουσα, καθ' ἣν τῶν καθ' ἁμαρτίαν πολλῶν ἀπολυόμενος ὀφλημάτων μετά τοῦ Λόγου δικαίως εἴσεισιν εἰς τήν χώραν τῆς γνώσεως, φημί δέ τόν παράδεισον, ἐν ᾗ γενόμενος γνῶσεται τήν αἰτίαν τῆς ἐν ᾗ καθείργμεθα νῦν καταδίκης καί κακοπαθείας.

Ληστής δέ ἀγνώμων ἐστίν ὁ δι' ἁμαρτίας πάσχω κακῶς ὡς ὑπεύθυνος, καί μή γνωρίζων διά φιλαπεχθήμονα γνώμην τόν ἀνευθύνως ὑπέρ φιλανθρωπίας αὐτῷ συμπάσχοντα τῆς δικαιοσύνης Λόγον, ἀλλά βλασφήμως ἀποπεμπόμενος τόν ἐπ' αὐτῷ κατά πρόνοιαν δικαίως ὀρισθέντα τῆς κρίσεως λόγον, ὅς ἐπειδή μή ἐγνώρισε τόν ἀτίμως αὐτῷ κατά βούλησιν συγκαταδικασθέντα Λόγον καί ἠτήσατο χάριν ὧν ἐπλημμέλησεν, ἀφίεται τῆς βασιλείας ἀλλότριος, οὐδεμίαν τοῦ ποτε ταύτης τεύξεσθαι παρά τοῦ Λόγου λαβῶν ἐπάγγελον.

PKH (128). ΑΛΛΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΑΥΤΟ ΘΕΩΡΗΜΑ

Ἄλλος εἰς τό αὐτό θεώρημα.

Καί πάλιν ληστής ἐστίν εὐγνώμων ὁ κᾶν ἐπ' αὐτό τό πέρας τῆς παρουσίας αὐτῷ γενόμενος ζωῆς ἐλθῶν εἰς συναίσθησιν (≡14E_104⇒) τῶν πλημμεληθέντων αὐτῷ, καί γνωρίζων μετά συνέσεως τόν ἐπ' αὐτῷ δικαίως ὠρισμένον ἐνταῦθα τῆς θείας κρίσεως συντελούμενον αὐτῷ λόγον, καί αἰτῶν συγγνώμην εἰλικρινῶς ἐκ βάθους ψυχῆς ὧν ἤμαρτεν. Ἀγνώμων δέ ληστής ἐστίν ὁ κατ' αὐτό τό πέρας τῆς παρουσίας αὐτῷ ζωῆς γενόμενος καί τόν κατά ψῆφον δικαίαν τοῦ Θεοῦ τεθέντα σοφῶς τοῦ μερισμοῦ τῆς ψυχῆς ἀπό τοῦ σώματος νόμον τε καί ὄρον ὡς μή καλῶς δοθέντα διά φιλοζῶϊαν μεμφόμενος.

PKΘ (129). ΑΛΛΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΑΥΤΟ ΘΕΩΡΗΜΑ

Ἄλλο εἰς τό αὐτό θεώρημα.

Καί πάλιν ἐπειδήπερ ἕκαστος ἡμῶν διπλοῦς ἐστι τήν φύσιν, ἐκ ψυχῆς καί σώματος συνεστῶς, ληστής ἐστίν ὁ καθ' ἑκάτερον τῶν ἐξ ὧν συνέστηκεν κατά τήν θατέρου φύσιν νόμον ὑπέρ ἀρετῆς τῷ λόγῳ μυστικῶς συσταυρούμενος, καί τόν μέν τῆς σαρκός νόμον, ὡσπερ ἀγνώμονα ληστήν τῷ λόγῳ τῆς ἀρετῆς ἀντιπίπτοντα, τόν δέ τοῦ πνεύματος νόμον ὡσπερ ληστήν ἔχων εὐγνώμονα, καί τόν Σωτῆρα Λόγον διά τῶν κατά τήν πρακτικήν τρόπων, κᾶν ἐπίπονοι ὦσιν, ἀποδεχόμενον, ᾧ

συνεισέρχεται γεγηθώς εἰς τόν τῆς εὐχάρας τόπον τόν πάσης κατάκορον γνώσεως, τοῦ κατά σάρκα φρονήματος παντελῶς ἀπηλλαγμένος.

ΡΛ (130). ΑΛΛΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΑΥΤΟ ΘΕΩΡΗΜΑ

Ἄλλο εἰς τό αὐτό θεώρημα.

Καί αὐθις ληστής ἐστίν εὐγνώμων ὁ καταξιοθεῖς συσταυρωθῆναι Χριστῷ διά παντελοῦς καί ὀλοκλήρου τῶν παθῶν νεκρώσεως, καί δεξιῶς αὐτῷ συσταυρούμενος, τουτέστι μετά λόγου καί γνώσεως πᾶσαν διεξιῶν ἀρετήν, καί ἀπρόσκοπον πᾶσιν (≡14E_106≡> (=1376=) ἀνθρώποις τόν βίον διατηρῶν, καί μηδεμίαν ἔχων τό παράπαν τῆς τοῦ λόγου πραότητος ἀπάδουσαν δι' αὐστηρότητα κίνησιν. Ἀγνώμων δέ ληστής ἐστίν ὁ δόξης ἔνεκεν ἢ λημμάτων ἀδροτέρων τοῖς φαινομένοις τρόποις ὑπούλως τόν κατ' ἀρετήν βίον ὑποκρινόμενος, καί ἕνα καί μόνον πρός τούς ἔξω τόν κόλακα λόγον ἀντί πάσης ἀρετῆς τε καί γνώσεως μετερχόμενος, πρός δέ τούς συνήθεις σκολιός τις τήν γνώμην παντάπασιν ὦν καί δυσάντητος, ὃν δεῖ μάλα γε τήν ὁδόν τοῦ Θεοῦ βλασφημοῦντα μετά συνέσεως ἐπιστοιμίζειν. Ἴσως γάρ παύσεται τοῦ διαβάλλειν διά τῆς οἰκείας ἀναστροφῆς τόν Λόγον τῇ παραινέσει τοῦ ἐπιπλήσσοντος, ὥσπερ ἐπί τοῦ σταυροῦ πέπονθεν ὁ τήν βλασφημίαν ἀδεῶς προσενέγκας ληστής. Τό γάρ μή ἀντιφθέγξασθαι τῷ ἐπιπλήξαντι σημεῖον ἔχει τῆς τοῦ ῥηθέντος ἀποδοχῆς λόγου τήν σιωπήν.

Καθ' ἦντινα γοῦν τῶν εἰρημένων θεωρίαν τῷ Χριστῷ συσταυρούμεθα σπουδάσωμεν, ὡς ἔσμεν ἐνταῦθα, τόν συσταυρούμενον ἡμῖν ἰλεώσασθαι Λόγον, καί τήν ἀψευδή δέξασθαι κατά συνείδησιν καθαρθεῖσαν τῶν πλησόντων αὐτήν νοημάτων τῆς ἀναπαύσεως ἐπαγγελίαν, εἶπερ ἡ σήμερον τήν ἐνεστῶσαν τούτου τοῦ αἰῶνος ἡμέραν ἐνδείκνυται (σήμερον γάρ, φησίν, ἔση μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ), ἡ δέ αὔριον τήν τοῦ μέλλοντος, καθ' ἦν οὐδεμίαν μέν ἄφεσιν ἀμαρτημάτων ἐκδέχεσθαι χρή, μόνην δέ τῆς ἐκάστῳ πρεπούσης κατ' ἀξίαν ἀμοιβῆς τῶν βεβιωμένων ἀντίδοσιν.

ΡΛΑ (131). ...». ΚΑΝ ΙΩΣΗΦ ΗΣ Ο ΑΠΟ ΑΡΙΜΑΘΑΙΑΣ, ΑΙΤΗΣΑΙ ΤΟ ΣΩΜΑ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥΝΤΟΣ»

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό: «Κἄν Ἰωσήφ ἦς ὁ ἀπό Ἀριμαθαίας, αἴτησαι τό σῶμα παρά τοῦ σταυροῦντος».

Τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἐστίν ἡ ψυχή, ἢ αἱ ταύτης δυνάμεις, (≡14E_108≡> ἢ αἱ αἰσθήσεις, ἢ τό σῶμα τοῦ καθ' ἕκαστον, ἢ τά μέλη τοῦ σώματος, ἢ αἱ ἐντολαί, ἢ αἱ ἀρεταί, ἢ οἱ λόγοι τῶν γεγονότων, ἢ ἀπλῶς εἰπεῖν ἀληθέστερον, ἰδίᾳ τε καί κοινῇ, ταῦτα πάντα καί τούτων ἕκαστόν ἐστίν τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Σταυροῖ δέ τοῦτο, ἦγουν ταῦτα πάντα ὁ διάβολος, ἐν τῷ παραδεξαμένῳ τούτων τήν σταύρωσιν, οὐκ ἔων αὐτά, κατά φύσιν ἐνεργεῖσθαι. Ἰωσήφ δέ ἐρμηνεύεται κατά Ἑβραίων φωνήν, Πρόσθεσις Ἀριμαθία δέ, Ἄρον ἐκεῖνο. Πῶς οὖν; Ἄνθρωπος προσθήκας πίστεως ἔχων καί τοῖς κατ' ἀρετήν ἠύξημένος τρόποις, καί πᾶσαν ἀπάτην τῶν ὑλικῶν ἑαυτοῦ περιελόμενος, οὗτος Ἰωσήφ ἐστίν πνευματικός, δυνάμενος τό σῶμα λαβεῖν τοῦ Χριστοῦ καί καλῶς ἐνταφιάσαι καί ἐνθεῖναι τῇ ἐκ πίστεως λελατομημένη καρδίᾳ, τό τε σῶμα τό ἑαυτοῦ ὡς Χριστοῦ σῶμα διά τήν χάριν, καί τά σώματος μέλη ὄπλα δικαιοσύνης τῷ Θεῷ εἰς ἁγιασμόν ποιούμενος, τὰς δέ αἰσθήσεις τοῦ σώματος ὑπουργούς εἶναι τῇ ψυχῇ κατα τόν ἔμφυτον λόγον πρός τήν ἐν πνεύματι φυσικήν θεωρίαν παρασκευάζων, αὐτήν δέ τήν ψυχὴν ἰσονομεῖν ταῖς δυνάμει (=1377=)

ποιῶν πρὸς τὴν τῶν ἀρετῶν ἐκπλήρωσιν, καὶ ἔτι τὴν ψυχὴν τε καὶ τὰς αὐτῆς δυνάμεις δουλώσας ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ, αὐτάς δέ τὰς ἐντολάς φυσικὰς τῆς ψυχῆς ἀποδεικνύς ἐνεργείας, καὶ διὰ τῆς κατ' ἀρετὴν ἀμεταθέτου καὶ παγίας ἕξεως εἰς κατανόησιν αὐτῆς καὶ ὑποδοχὴν τῶν ἐγκεκρυμμένων ταῖς ἐντολαῖς θειοτέρων λόγων διεγειρόμενος, καὶ ὡσπερ σινδόνι τινὶ τοῖς περὶ τὸν αἰῶνα τοῦτον πνευματικοῖς λόγοις περιβάλλειν τὸν πρῶτον, ἐξ οὗ καὶ δι' οὗ καὶ εἰς ὃν τὰ πάντα, Λόγον. Ὁ ταύτην οὕτω τηρήσας τὴν εὐκοσμον εὐταξίαν, Ἰωσήφ ἐστὶ, τὸ μυστικὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ μυστικῶς ἐνταφιάζων.

ΡΑΒ (132). ΑΛΛΟ ΕΙΣ ΤΟ ΑΥΤΟ ΘΕΩΡΗΜΑ

Ἄλλο εἰς τὸ αὐτὸ θεώρημα.

Καὶ ἔτι συντόμως εἰπεῖν, ὁ πράξει καὶ θεωρία τοὺς περὶ (≡14E_110≡) τοῦ σταυροῦ τοῖς ἀκούουσι θαυμαστῶς λόγους ἀποδιδούς, οὗτος Ἰωσήφ μὲν γέγονεν ἄλλος διὰ τῆς προσθήκης τῶν κατὰ τὴν θεωρίαν ἀγαθῶν εἰς γνῶσιν ἐπαυξήσας πνευματικὴν, Ἀριμαθαῖος δέ διὰ τῆς γνησίας τῶν ἀρετῶν οἰκειότητος κατὰ τὴν πρᾶξιν πᾶσαν τῶν ὑλικῶν ἑαυτοῦ περιτέμνων τὴν προσπάθειαν.

ΡΑΓ (133). ΑΛΛΟ ΘΕΩΡΗΜΑ ΕΙΣ ΤΟ ΑΥΤΟ

Ἄλλο θεώρημα εἰς τὸ αὐτό.

Σταυροῦσι δέ πάλιν τὸν Χριστόν οἱ βλασφήμως τοὺς περὶ τῆς ἐνσωματώσεως τοῦ Θεοῦ διδάσκοντες λόγους, ἐνταφιάζει δέ πάλιν ὁ τοὺς περὶ τῆς σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ λόγους μετὰ παρῆρησίας πᾶσιν εὐσεβῶς ἀνακηρύττων.

ΡΑΔ (134). ...». ΚΑΝ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΗΣ Ο ΝΥΚΤΕΡΙΝΟΣ ΘΕΟΣΕΒΗΣ, ΜΥΡΟΙΣ ΑΥΤΟΝ ΕΝΤΑΦΙΑΣΟΝ»

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ «Κᾶν Νικόδημος ἦς ὁ νυκτερινός θεοσεβής, μύροις αὐτόν ἐνταφίασον».

Νικόδημος ἐστὶν, νυκτερινός θεοσεβής καὶ μύροις τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἐνταφιάζων, ὁ κατὰ διάνοιαν μὲν ἐρῶμενος εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ Χριστοῦ, τὴν δέ τῆς πράξεως τῶν ἐντολῶν φιλοτιμίαν ὡς δειλός διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων (λέγω δέ τῶν παθῶν ἢ τῶν δαιμόνων τὰς προσβολὰς) φειδοῖ τῆς σαρκός παραιτούμενος, ᾧ μέγα πρὸς ἀποδοχὴν κᾶν τὸ καλά φρονεῖν περὶ Χριστοῦ καὶ μὴ βλασφήμους προΐεσθαι λόγους.

ΡΑΕ (135). ...». ΚΑΝ ΜΑΡΙΑ ΤΙΣ ΗΣ ..., ΚΑΝ ΣΑΛΩΜΗ, ΚΑΝ ΙΩΑΝΝΑ, ΔΑΚΡΥΣΟΝ ΟΡΘΡΙΑ..».

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ (≡14E_112≡) «Κᾶν Μαρία τις ἦς, κᾶν ἡ ἄλλη Μαρία, κᾶν Σαλώμη, κᾶν Ἰωάννα, δάκρυσον ὀρθρία. Ἴδε πρώτη τὸν λίθον ἠρμένον, τυχόν δέ καὶ τοὺς ἀγγέλους, καὶ Ἰησοῦν αὐτόν».

Μαρία ἡ πρώτη, ἐξ ἧς ἐκβέβληκεν ὁ λόγος ἑπτὰ δαιμόνια, ἐστὶ πᾶσα πρακτικὴ ψυχὴ, διὰ τοῦ λόγου τῶν εὐαγγελικῶν ἐντολῶν τῆς περὶ τὸν αἰῶνα τοῦτον καθαρθεῖσα πτοήσεως. Ἐβδοματικός γάρ οὗτος ὁ αἰὼν, τῇ εἰς ἑαυτὸν τοῦ χρόνου περιελίξει (≡1380≡) πληρούμενος, οὕτινος ἐλευθεροῖ τοὺς ἑαυτοῦ θιασώτας ὁ Λόγος, πάντως αὐτοῦς ὑπεράνω τιθεὶς τῶν ὑπὸ χρόνον. Ἡ δέ ἄλλη Μαρία ἐστὶ πᾶσα ψυχὴ

θεωρητική, διά γνώσεως ἀληθοῦς τὴν πρὸς τὸν λόγον κατὰ χάριν κτησαμένη συγγένειαν. Σαλώμη δέ ἐστιν, ἣτις ἐρμηνεύεται Εἰρήνη ἢ Πληρεστάτη, πᾶσα ψυχὴ διὰ μὲν τῆς ἀποβολῆς τῶν παθῶν εἰρηνεύουσα, καὶ τῇ περιουσίᾳ τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν τό φρόνημα τῆς σαρκὸς καθυποτάξασα τῷ νόμῳ τοῦ πνεύματος, διὰ δέ τῆς πληρώσεως τῶν κατὰ θεωρίαν πνευματικῶν νοημάτων τὴν τῶν ὄντων γνῶσιν κατὰ τό δυνατόν σοφῶς περιλαβοῦσα. Ἰωάννα δέ ἐστιν, ἣτις ἐρμηνεύεται περιστέρα, τό πρᾶον ζῶον καὶ ἄχολον καὶ πολύγονον, πᾶσα ψυχὴ διὰ πραότητος τό ἐμπαθές ἀποθεμένη, καὶ τὴν ἐν γνῶσει πολυγονίαν τοῦ πνεύματος διάπυρον ἔχουσα. Αὗται δέ δακρύουσιν ὄρθρια, τουτέστι δάκρυα προχέουσι γνωστικά, ζητοῦσαι τὸν πάσης ἀρετῆς τε καὶ γνώσεως ἀρχικώτατον Λόγον. Καὶ πρῶτον ὀρώσι τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας ἡρμένον τοῦ μνημείου, τουτέστι τὴν ἐπικειμένην τῇ καρδίᾳ τῆς ἀσαφείας τοῦ Λόγου πῶρῶσιν· εἶτα τοὺς ἀγγέλους, τουτέστι τοὺς ἐν πνεύματι τῶν ὄντων φυσικούς λόγους, σιωπῇ κηρύττοντας τὸν παναίτιον Λόγον.

ΡΑΣ (136). ΑΛΛΟ ΘΕΩΡΗΜΑ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΓΕΛΟΥΣ

Ἔλλο θεώρημα εἰς τοὺς ἀγγέλους.

Ἦ τοὺς λόγους τῆς ἀγίας Γραφῆς, τὴν περί τοῦ Χριστοῦ (=14E_114=> ὡς Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, ἤγουν τὴν περί θεολογίας καὶ οἰκονομίας, τρανοτέραν αὐταῖς παρεχομένους ἔννοϊαν. Ἔνα γάρ φησὶν ὁ λόγος αὐτάς ἐωρακέναι πρὸς τῇ κεφαλῇ, καὶ ἕνα πρὸς τοῖς ποσὶ. Πρὸς τῇ κεφαλῇ γάρ εἶναι τὸν τῆς θεολογίας λόγον διὰ τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ, πρὸς δέ τοῖς ποσὶ τὸν τῆς οἰκονομίας διὰ τὴν σάρκωσιν, καὶ Χριστοῦ μὲν κεφαλὴν τὴν θεότητα αὐτοῦ, πόδας δέ τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ λέγων τις τοῦ εἰκότος οὐχ ἁμαρτήσεται.

ΡΑΣ (137). ΑΛΛΟ ΘΕΩΡΗΜΑ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ

Ἔλλο θεώρημα εἰς τοὺς αὐτούς.

Ἦ τυχόν τὰς κατὰ συνείδησιν περί τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας κινήσεις εἶναι τοὺς ἀγγέλους, διὰ τὴν παντελῆ τῆς κακίας τε καὶ ἀγνωσίας ἀποβολὴν· κηρύττουσας αὐταῖς νοητῶς τοῦ ποτέ διὰ κακίαν ἐν αὐταῖς νεκρωθέντος Λόγου τὴν ἀνάστασιν. Καὶ τέλος αὐτόν ὀρώσι τὸν Λόγον διαρρήδην αὐταῖς ἐμφανιζόμενον, συμβόλων δίχα καὶ τύπων, καὶ πληροῦντα χαρᾶς νοητῆς τὰς νοεράς αὐτῶν χωρήσεις.

ΡΛΗ (138). ...». ΓΕΝΟΥ ΠΕΤΡΟΣ Η ΙΩΑΝΝΗΣ· ΕΠΙ ΤΟΝ ΤΑΦΟΝ ΕΠΕΙΧΘΗΤΙ, ΑΝΤΙΤΡΕΧΩΝ...».

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό· «Γενοῦ Πέτρος ἢ Ἰωάννης· ἐπὶ τὸν τάφον ἐπέιχθητι, ἀντιτρέχων, συντρέχων, τὴν καλὴν ἄμιλλαν ἀμιλλώμενος».

Πέτρος μὲν ἐστὶ πᾶς ἄνθρωπος τό στερέωμα τῆς εἰς Χριστόν πίστεως κατὰ τὴν ἀναστροφὴν τοῦ βίου κτησάμενος· Ἰωάννης δέ ὁ διὰ πραότητα πολλὴν (=1381=) καὶ τὴν ἐκ ταύτης ἀκραίφνη καθαρότητα τῆς καρδίας ἀγαπώμενος τῷ Λόγῳ, καὶ διὰ τοῦτο (=14E_116=> τοὺς τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως θησαυρούς πιστευόμενος, καὶ τῇ ἐπὶ τό στήθος ἀναπτώσει ἐξ αὐτῆς τοῦ Λόγου τῆς κρυφίας θεότητος τὴν τῆς θεολογίας κομισάμενος δύναμιν. Ἀντιτρέχουσι δέ ἀλλήλοις οὗτοι, ὁ μὲν κατὰ τὴν ἐνάρετον πρᾶξιν τὴν τοῦ ἐτέρου θεωρίαν νικῆσαι φιλονεικῶν, ὁ δέ κατὰ τὴν γνωστικὴν θεωρίαν τὴν πρᾶξιν τοῦ ἄλλου παραδραμεῖν ἐπειγόμενος. Συντρέχουσι

δέ κατά τήν πρόθεσιν ἀλλήλοις, ἐκάτερος κατά τόν ἴσον περί τό οἰκεῖον ἀγαθόν εὐδοούμενος.

ΡΛΘ (139). ΑΛΛΟ ΘΕΩΡΗΜΑ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ

Ἄλλο θεώρημα εἰς τούς αὐτούς.

Πέτρος δέ ἐστι πάλιν, καί Ἰωάννης, ἕκαστος ἄνθρωπος Θεῷ πλησιάζειν ἠξιωμένος, καί τό μέν πρακτικόν τῆς ψυχῆς οἷόν τινα Πέτρον, τό δέ θεωρητικόν οἷόν τινα Ἰωάννην, ἀλλήλοις κατά τόν λόγον ἔχων συντρέχοντα, δίχα τῆς θατέρου πρὸς τό ἕτερον ὑπερβολήν καί ἐλλείψεως· καί πάλιν ἀλλήλοις κατά τήν πρόθεσιν ἀντιστρέχοντα τῷ περί ἐκάτερον ἄκρῳ παραδραμεῖσθαι θάτερον ὑπό θατέρου νομίζεται.

ΡΜ (140). ..». ΚΑΝ ΩΣ ΘΩΜΑΣ ΑΠΟΛΕΙΦΘΗΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ... ΟΤΑΝ ΙΔΗΣ, ΜΗ ΑΠΙΣΤΗΣΤΗΣ..».

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ, εἰς τό· «Κἄν ὡς Θωμᾶς ἀπολειφθῆς τῶν μαθητῶν οἷς Χριστός ἐμφανίζεται, ὅταν ἴδῃς, μή ἀπιστήσῃς. Κἄν ἀπιστήσῃς, τοῖς λέγουσι πίστευσον. Εἰ δέ μή τούτοις, τοῖς τύποις τῶν ἡλῶν πιστώθητι»

Θωμᾶς ἐρμηνεύεται δίδυμος, ὃ ἐστι δισταγμός ἢ διστάζων (≡14E_118⇒ τοῖς λογισμοῖς, καί διά τοῦτο χωρίς τῆς τῶν τύπων τῶν ἡλῶν ψηλαφήσεως μηδέ πιστεύων γεγονέναι τοῦ Λόγου τήν ἀνάστασιν. Θωμᾶς οὖν ἐστι πᾶς διστακτικός ἄνθρωπος τήν τοῦ ἐν αὐτῷ Λόγου τῆς ἀρετῆς καί τῆς γνώσεως γίνεσθαι δυσκόλως πιστεύων ἀνάστασιν, ὄντινα μόνον αἱ μνήμαι τῶν προγεγονότων ἀμαρτημάτων, ἀπαθῶς τυπούμεναι κατά διάνοιαν, πείθουσι τοῦ ἐν αὐτῷ θείου Λόγου δέξασθαι τήν ἀνάστασιν, καί ὁμολογήσαι αὐτόν Κύριον καί Θεόν· Κύριον μέν ὡς τῆς κατά πρᾶξιν τελειότητος νομοθέτην, Θεόν δέ ὡς τῆς κατά τήν θεωρίαν παντελοῦς μυσταγωγίας ὑψηλῆς. Ἀπαθῆς δέ μνήμη ἐστὶ τῶν προγεγενημένων τύπων ἢ χωρίς ἡδονῆς καί λύπης περί πρᾶξιν καί Λόγον ἐγγινομένη τῇ ψυχῇ περί τῶν ἰδίων ἔργων ἢ νοημάτων διάγνωσις, τύπος, ἀλλ' οὐ τρήσεις ἔχουσα τῶν τραυμάτων διά τήν ἐγγενομένην ἀπάθειαν συνουλωθέντων.

ΡΜΑ (141). ΑΛΛΟ ΘΕΩΡΗΜΑ ΕΙΣ ΤΟ ΑΥΤΟ

Ἄλλο θεώρημα εἰς τό αὐτό.

Ἡ πάλιν ἡλοι τυγχάνουσιν οἱ κατά τήν πρακτικὴν φιλοσοφίαν τρόποι τῶν ἀρετῶν, προσηλωμένην μετὰ πόνου τῷ θείῳ φόβῳ κρατοῦντες τῆς ψυχῆς τήν (=1384=) διάθεσιν, οὓς οἱ ἀπαθεῖς καί ἀπλοῖ καί ἄρρητοι τῆς γνώσεως διαδεξάμενοι λόγοι διαπρύσιον βοῶσι τήν κατά τήν θέωσιν τῆς ψυχῆς γενομένην αὐτῇ τοῦ θείου Λόγου ἀνάστασιν, πιστῶς μαρτυροῦσαν προδεικνύντες τῆς θεοειδοῦς ἕξεως τήν ἀπάθειαν· ἦν ὁ μή παθῶν οὐδ' ἄλλῳ ποτέ ἀφηγουμένῳ περί αὐτῆς πιστεύσειεν, ὡςπερ οὐδέ Θωμᾶς ταύτην παθοῦσι τήν ἀνάστασιν τοῖς ἀποστόλοις πρό τῆς δια τοῦ παθεῖν πείρας ἐπίστευσε λέγουσιν.

ΡΜΒ (142). ..». ΑΝ ΕΙΣ ΑΔΟΥ ΚΑΤΗ, ΣΥΓΚΑΤΕΛΘΕ. ΓΝΩΘΙ ΚΑΙ ΤΑ ΕΚΕΙ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΑ..».

(≡14E_120⇒)

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό· «Ἄν εἰς ἄδου κατίη, συγκάτελθε. Γνώθι καί τά ἐκεῖ τοῦ Θεοῦ μυστήρια τίς ὁ λόγος τῆς διπλῆς καταβάσεως».

Ὁ πνευματικός ἄνθρωπος πανταχοῦ γινώσκων ἀχράντως ὑπάρχειν τόν τοῦ Θεοῦ Λόγον ἔπεται διά θεωρίας αὐτῶ, τῆς ἐπί πάντα προνοίας μετά συνέσεως τήν ἐπιστήμην δρεπόμενος. Οὕτω καί εἰς ἄδου κατερχομένῳ τῶ Λόγῳ συγκάτεισι, οὐκ ἐπί κακῶ δῆλον, ἀλλ' ἐπί τῶ ἐρευνῆσαι καί μαθεῖν τό μυστήριον τῆς εἰς τὸν ἄδην τοῦ Θεοῦ καταβάσεως, καί τῶν ἐκεῖσε γινομένων τε καί ἐπιτελουμένων τόν ὑπερφυᾶ διδαχθῆναι λόγον.

PMΓ (143). ΑΛΛΟ ΘΕΩΡΗΜΑ ΕΙΣ ΤΟ ΑΥΤΟ

Ἄλλο θεώρημα εἰς τό αὐτό.

Ἡ πάλιν, ἐπειδή ἄδης ἐστί πᾶσα ἁμαρτία, ζοφεράν καί ἀειδῆ καί διεφθαρμένην τήν ὑπ' αὐτῆς κρατουμένην ἀπεργαζομένη ψυχήν, ὁ περί παθῶν διαλεγόμενος εἰς ἄδην κατιόντι τῶ λόγῳ τῆς διδασκαλίας συγκάτεισι, τήν ὑφ' ἐκάστης κακίας νεκρωθεῖσαν ἀρετήν διά τοῦ λόγου ζωοποιῶν καί εἰς ἀνάστασιν ἄγων, καί τά δεσμά τῆς ὑλικῆς προσπαθείας τῶν ψυχῶν, ἀνδρικῶς τῶ λόγῳ συνδιαρρήσων. Λόγος δέ τῆς διπλῆς καταβάσεως κατά τόν πρόχειρον νοῦν ἐστί, πρὸς μέν τήν πρώτην ἐπιβολήν, τό καί μετά σωμάτων ψυχᾶς σώζειν διά πίστεως καί ἀγωγῆς βίου καθαράς, ἐπί τῆς γῆς, καί χωρίς σωμάτων εἰς τόν ἄδην κατελθόντα τόν Λόγον τάς ἐκεῖσε τῶν προτετελευτηκότων ψυχᾶς διά μόνης περιποιεῖσθαι τῆς πίστεως δύνασθαι· πρὸς δέ τήν δευτέραν ἐπιβολήν, τό καί τήν ἕξιν τῆς κακίας καί (≡14E_122⇒) τήν ἐνέργειαν ὑπό τοῦ Λόγου δέχεσθαι τήν πρὸς ἀρετήν καί γνώσιν ἐπάνοδον.

PMΔ (144). ...»KAN ΕΙΣ ΟΥΡΑΝΟΥΣ ΑΝΙΗ, ΣΥΝΑΝΕΛΘΕ. ΓΕΝΟΥ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ... ΑΓΓΕΛΩΝ...».

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό· «Κᾶν εἰς οὐρανοῦς ἀνίη, συνάνελθε. Γενοῦ μετά τῶν παραπεμπόντων ἀγγέλων ἢ τῶν δεχομένων· ἀρθῆναι ταῖς πύλαις διακέλευσαι».

Ὁ διά πολλήν περιουσίαν γνώσεως καί τήν τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου πλουσίαν μετοχήν τόν περί προνοίας ἀρκούντως κατά τό δυνατόν περαιώσας λόγον, καί τήν κατ' αὐτόν ἐπιστήμην περιλαβῶν εἰς οὐρανοῦς ἀπό γῆς ἀνιόντι τῶ Λόγῳ συνάνεισι, τήν πάντων τῶν προνοουμένων φύσιν, ὀρατῶν τε καί ἀοράτων, μετά τῶν κατ' αὐτήν λόγων γνωστικῶς (=1385=) διαπεράσας, καί εἰς τήν οὐδ' ὅλως τήν οἰانوῦν φοράν ἢ κίνησιν ἔχουσας, πρὸς ἣν ἠπείγετο μάλιστα, διά παντός λόγου τε καί τρόπου λήξιν ἀναληφθεῖς, ἀπό τῶν παραπεμπόντων ὡσπερ ἀγγέλων τινῶν τῶν ἐν τοῖς οὔσι τῆς προνοίας λόγων ἐπί τήν τῶν ὑποδεχομένων ἀρρήτων τῆς θεολογίας λόγων τε καί μυστηρίων χώραν ἀναγόμενος, καί ταῖς κατά μέρος ἀναβάσεις ὑψηλοτέρας ποιῶν πρὸς ὑποδοχήν τοῦ θεαρχικωτάτου Λόγου, τάς νοεράς τῆς ψυχῆς πύλας.

PME (145). ΑΛΛΟ ΘΕΩΡΗΜΑ ΕΙΣ ΤΟ ΑΥΤΟ

Ἄλλο θεώρημα εἰς τό αὐτό.

Καί ἑτέρως δέ πάλιν ἀνιόντι τῶ λόγῳ συνάνεισιν ὁ ἀπό τῶν κατ' ἀρετήν τρόπων τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας ὡσπερ ἀπό τινος γῆς εἰς τινὰς οὐρανοῦς τούς

κατά θεωρίαν πνευματικούς (≡14E_124⇒) τῆς γνώσεως τῷ ἀνατατικῶς ἔλκοντι θείῳ συνυψούμενος Λόγω.

PMS (146). ΑΛΛΟ ΘΕΩΡΗΜΑ ΕΙΣ ΤΟ ΑΥΤΟ

Ἄλλο θεώρημα εἰς τό αὐτό.

Καί μυστικώτερον ἔτι περί τούτων εἰπεῖν, ὁ δυνάμενος ἀπό τῆς κατά τήν οἰκονομίαν γνώσεως, ἀφ' ἧς ὁ τῆς σαρκός τοῦ Λόγου κόσμος γέγονε παρά τῷ Πατρί, εἰς τήν τῆς πρό τοῦ τόν κόσμον τῆς τοῦ Λόγου σαρκώσεως εἶναι παρά τῷ Πατρί δόξης ἔννοϊαν ἀναχθῆναι, κατά ἀλήθειαν οὗτος συνανῆλθεν εἰς οὐρανοῦς τῷ δι' αὐτόν ἐπί γῆς κατελθόντι Θεῷ καί Λόγω, πληρώσας τῆς ἀνθρώποις χωρητῆς κατά τόν αἰῶνα τοῦτον γνώσεως τό μέτρον, καί γενόμενος τοσοῦτον Θεός ὅσον ἐκεῖνος ἄνθρωπος, τῷ ὑψωθῆναι τοσοῦτον ταῖς θείαις ἀναβάσεσι διά τόν Θεόν, ὅσον διά τόν ἄνθρωπον ὁ Θεός πρός τό ἔσχατον τῆς ἡμετέρας φύσεως ἑαυτόν ἀτρέπτως κενώσας κατελήλυθεν.

PMZ (147). ...ΕΚ ΤΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΙΝΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗΝ ...ΕΓΚΑΙΝΙΖΕΤΑΙ ΔΕ Η ΣΚΗΝΗ ΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΙΟΥ...».

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ εἰς τήν Καινὴν Κυριακὴν λόγου, εἰς τό· «Ἐγκαινίζεται δέ ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου, καί λίαν πολυτελῶς, ἦν Θεός παρέδειξε, καί Βεσελεὴλ ἔτελείωσε καί Μωϋσῆς ἐπήξατο».

Πολύτροπον ὄντα τόν κατα τήν σκηνὴν ἀναγωγικόν τῆς θεωρίας λόγον ἐπί τοῦ παρόντος ὡς ἔλαβεν αὐτόν ὁ διδάσκαλος καί ἡμεῖν θεωρήσωμεν αὐτόν. Σκηνὴ τοιγαροῦν τοῦ μαρτυρίου (≡14E_126⇒) ἡ μυστηριώδης ἐστίν οἰκονομία τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκώσεως, ἦν ὁ Θεός καί Πατήρ εὐδοκήσας παρέδειξε, καί τό Πνεῦμα τό ἅγιον διά τοῦ σοφοῦ Βεσελεὴλ προτυπούμενον συνεργῆσαν ἔτελείωσε, καί ὁ νοητός Μωϋσῆς ὁ τοῦ Θεοῦ καί Πατρός μονογενῆς Υἱός αὐτούργησε, τήν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐν ἑαυτῷ πηξάμενος ἐνώσει τῇ καθ' ὑπόστασιν.

PMH (148). ΑΛΛΟ ΕΙΣ ΤΟ ΑΥΤΟ ΘΕΩΡΗΜΑ

Ἄλλο εἰς τό αὐτό θεώρημα.

Πλήν ὅτι καί τῆς ὄλης κτίσεως νοητῆς τε καί αἰσθητῆς ἐστίν εἰκὼν ἡ σκηνή, ἦν ὁ Θεός καί (=1388=) Πατήρ οἷα Νοῦς ἐνενόησε, καί ὁ Υἱός οἷα Λόγος ἐδημιούργησε, καί τό Πνεῦμα τό ἅγιον ἔτελείωσε. Καί αὐθις τῆς αἰσθητῆς μόνης φύσεως, καί μόνου τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἐκ ψυχῆς ὄντος καί σώματος, καί μόνης αὐτῆς ψυχῆς καθ' ἑαυτήν τῷ λόγῳ θεωρουμένης, ἐστίν εἰκὼν ἡ σκηνή, κατά τόν ἐκάστῳ πρέποντα δηλαδή θεωρουμένη λόγον.

PMΘ (149). ...ΕΓΚΑΙΝΙΖΕΤΑΙ ΔΕ Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΔΑΒΙΔ, ΚΑΙ ΟΥΧ ΑΠΑΞ, ΑΛΛΗ ΧΡΙΣΜΕΝΟΥ ...».

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό· «Ἐγκαινίζεται δέ ἡ βασιλεία Δαβίδ, καί οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ χρισμένου τό πρότερον, καί ἀναγορευομένου τό δεύτερον».

Ὅμοίως καί τόν μέγαν Δαβίδ τόν προφήτην καί βασιλέα, πολύσεμον ἔχοντα τόν ἐπ' αὐτῷ τῆς ἀναγωγῆς λόγον, καθ' ὃν ἐπί τοῦ παρόντος αὐτόν ὁ διδάσκαλος ἔθεώρησε, καί ἡμεῖς ἐκδεξώμεθα. Δαβίδ τοίνυν ἐστὶ νοητός ὁ ἀληθινός βασιλεὺς τοῦ

Ἰσραήλ καί ὀρώντος Θεόν Ἰησοῦς Χριστός, κατά μέν τήν (≡14E_128⇒ πρώτην αὐτοῦ παρουσίαν, τῇ ἐπινοίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος χριόμενος, ὡσπερ ἀλλαχοῦ φησιν ὁ διδάσκαλος, χρίσας τήν ἀνθρωπότητα τῇ θεότητι, καί ποιήσας ὅπερ τό χρίσαν· κατά δέ τήν δευτέραν αὐτοῦ καί ἔνδοξον ἐπιφάνειαν, ὡς Θεός καί Κύριος καί πάσης κτίσεως βασιλεύς, καί ὑπάρχων καί ἀναγορευόμενος.

PN (150). ..».... ΕΠΙΛΑΘΟΜΕΝΟΣ ΤΗΣ ΙΔΙΑΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΣ, ΤΗΝ ΤΩΝ ΕΓΚΑΙΝΙΩΝ ΗΜΕΡΑΝ ...».

Εἰς τόν παρόντα λόγον τινές ἀποροῦσι φάσκοντες, Τί δήποτε φήσας ὁ διδάσκαλος ὑπερβαίνειν τήν ἀναστάσιμον ἡμέραν πάσας τὰς ἐπί γῆς ἑορτάς, οὐ τὰς ἀνθρωπικάς μόνον καί χαμαί ἐρχομένας, ἀλλ' ἤδη καί τὰς αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ καί ἐπ' αὐτῷ τελουμένας, ὡσπερ ἐπιλαθόμενος τῆς ἰδίας ἀποφάσεως, τήν τῶν ἐγκαινίων ἡμέραν ταύτης ὑπετίθησιν εἰπών, «Ἵψηλῶς ὑψηλότερα, καί θαυμασίας θαυμασιότερα», ὡς ἐκ τούτου νομισθῆναι ἑαυτῷ περιπίπτειν τόν διδάσκαλον.

Πρός ταῦτα λεκτέον, ὡς αὐτός ὁ διδάσκαλος ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ μετά τινά φησιν· «Οὐ βούλεται σε ὁ λόγος ποτέ ἐν τῷ αὐτῷ μένειν, ἀλλ' αἰεὶ κινητόν εἶναι, εὐκίνητον, πάντως νεόκτιστον». Ὡσπερ οὖν τόν ἐγκαινιζόμενον ὑψηλότερον ἑαυτοῦ γίνεσθαι καί θεοειδέστερον ταῖς εἰς ἀρετήν προκοπαῖς φαιδρυνόμενον γινώσκωμεν, οὕτω δὴ καί πᾶσαν δι' ἡμᾶς ἐπινοηθεῖσαν ἑορτῆς ἡμέραν ἐν ἡμῖν καί δι' ἡμῶν ἑαυτῆς ὑψηλότεραν γίνεσθαι (≡14E_130⇒ πιστεύειν ἡμᾶς χρί, τοῦ δι' αὐτῆς σημαινομένου μυστηρίου τήν οἰκείαν δύναμιν ἐν ἡμῖν πρὸς τελείωσιν ἄγοντος. Εἰκότως οὖν ὑψηλῆς ὑψηλότεραν τήν καινήν ὁ διδάσκαλος ἔφη Κυριακήν, ὡς αἰεὶ τῆς αὐτῆς ἡμῖν συνυψουμένης, καί ἑαυτήν ὑπερβαινούσης· οἷα τῆς ἀναστάσεως, λέγω δέ τῆς πρώτης Κυριακῆς, κρυφίως διὰ τοῦ κατ' αὐτήν μυστηρίου πάσης προσύλου (=1389=) μόνον φαντασίας παντάπασι καθαρεύουσας ζωὴν δωρουμένης τοῖς οὕτω τό κατ' αὐτήν πνευματικῶς ἐπιτελοῦσι μυστήριον, τῆς δέ νέας Κυριακῆς πρὸς τούτοις καί πάσης αὐτοῦ ἐν μετουσίᾳ ποιούσης τῆς ὧν ἡ πρό αὐτῆς ἀπήρξατο θείων ἀγαθῶν ἀπολαύσεως.

PNA (151). ΑΛΛΟ ΘΕΩΡΗΜΑ ΕΙΣ ΤΟ ΑΥΤΟ

Ἄλλο θεώρημα εἰς τό αὐτό.

Εἰ δέ τῷ πιστόν εἶναι δοκεῖ τό λεγόμενον, φασί τήν μέν πρώτην Κυριακήν τύπον εἶναι τῆς κατά τήν προαίρεσιν εἰς ἀρετήν ἀναστάσεως, τήν δέ δευτέραν τῆς κατά προαίρεσιν ἔξω εἰς γνῶσιν τελειότητος.

PNB (152). ΑΛΛΟ ΘΕΩΡΗΜΑ ΕΙΣ ΤΟ ΑΥΤΟ

Ἄλλο θεώρημα εἰς τό αὐτό.

Καί αὐθις τήν μέν πρώτην Κυριακήν τῆς μελλούσης φυσικῆς ἀναστάσεως καί ἀφθαρσίας εἶναι σύμβολον, τήν δέ δευτέραν τῆς κατά χάριν μελλούσης θεώσεως φέρειν εἰκόνα. Εἰ τοίνυν τῆς μέν καθαρευούσης κακῶν ἔξω εἰς τῶν ἀγαθῶν ἀπόλαυσίς ἐστὶ τιμιωτέρα, τῆς δέ κατ' ἀρετήν ὑγιουῦς προαιρέσεως ἔξις τῆς κατά τήν ἀληθῆ γνῶσιν τελειότητος, καί τῆς φυσικῆς ἀφθαρσίας ἡ ἐν χάριτι πρὸς τόν Θεόν κατά τήν θέωσιν μεταποιήσις, ὧν ἡ μέν πρώτη Κυριακή φέρει τύπον, ἡ δέ δευτέρα (≡14E_132⇒ τυγχάνει σύμβολον, εἰκότως ὑψηλῆς ὑψηλότεραν ἀγόμενος πνεύματι, τήν καινήν ὁ διδάσκαλος ἔφη Κυριακήν.

PNΓ (153). ...». ΜΙΣΩ ΚΑΙ ΤΗΝ ΔΙ' ΑΕΡΟΣ ΣΥΝΗΘΕΙΑΝ»

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό «Μισῶ καί τήν δι' ἀέρος συνήθειαν».

Πρός γυναῖκας, καί μάλιστα τόν μονήρη βίον ἐπανηρημένας, πολύν περι κατορθώσεως ἡθῶν ἀποτείνας λόγον δι' ἐμφάσεως ὁ διδάσκαλος ἡπίως, οἶμαι, παραινεῖ, μή δεῖν τάς ἀσκουμένας οἴκοθεν θυρίσι κατοπτεῦειν τινά παντελῶς, καί μάλιστα τούς παριόντας, ὡς ἄν μή λάβοιεν κέντρα θανάτου διά τῆς ἀκαίρου θεωρίας.

PNΔ (154). ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΚ ΤΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΝ ΛΟΓΟΥ...»...».

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ εἰς τήν ἁγίαν Πεντηκοστήν λόγου, εἰς τό «Μιάς δεούσης ἡμέρας, ἦν ἐκ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος προσεληφάμεν, ὀγδόην τε οὔσαν τήν αὐτήν καί πρώτην, μᾶλλον δέ μίαν καί ἀκατάλυτον. Δεῖ γάρ ἐκεῖσε καταλήξει τόν ἐνταῦθα σαββατισμόν τῶν ψυχῶν».

Ὁ ἐπτά κατά τήν ἁγίαν Γραφήν, ὡς μέν ἀριθμός μόνον λαμβανόμενος, πολλήν ἔχει φυσικῶς τήν ἐπ' αὐτῷ κειμένην φιλοπονούντων τά θεῖα μυστικήν θεωρίαν. Σημαίνει γάρ καί χρόνον, καί αἰῶνα, καί αἰῶνας, κίνησιν τε καί περιοχὴν καί μέτρον, καί ὄρον καί πρόνοιαν, καί ἕτερα πολλά, κατά τήν ἐκάστου λόγον καλῶς θεωρούμενος. Ὡς ἀνάπαυσις δέ μόνον σκοπούμενος, καί οὕτω πολλήν ἔχει τήν (=1392=) ἐπ' αὐτῷ μυσταγωγουμένην (≡14E_134⇒ γνῶσιν. Ἄλλ' ἵνα μή καθ' ἕκαστον διεξιὼν φορτικόν τόν λόγον ποιήσωμαι, τό δοκοῦν ὑψηλότερον τῶν ἄλλων εἶναι γυμνάσωμεν. Τρεῖς γάρ φασι τρόπους οἱ τῶν θείων ἐπιστήμονες. Ὁ σύμπασι τῆς ὅλης τῶν λογικῶν οὐσιῶν γενέσεως ἔχων θεωρεῖται λόγος τόν τοῦ εἶναι, τόν τοῦ εὔ εἶναι, καί τόν τοῦ ἀεὶ εἶναι, καί τόν μέν τοῦ εἶναι πρῶτον κατ' οὐσίαν δεδωρῆσθαι τοῖς οὔσι, τόν δέ τοῦ εὔ εἶναι δευτέρον δέδοσθαι κατά προαίρεσιν αὐτοῖς ὡς αὐτοκινήτοις, τόν δέ τοῦ ἀεὶ εἶναι τρίτον αὐτοῖς κατά χάριν πεφιλοτιμησθαι. Καί τόν μέν πρῶτον δυνάμεως, τόν δέ δευτέρον ἐνεργείας, τόν δέ τρίτον ἀργίας εἶναι περιεκτικόν. Οἷον ὁ μέν τοῦ εἶναι λόγος μόνην φυσικῶς ἔχων τήν πρὸς ἐνέργειαν δύναμιν, αὐτήν πληρεστάτην δίχα τῆς προαιρέσεως τήν ἐνέργειαν ἔχειν οὐ δύναται παντελῶς· ὁ δέ τοῦ εὔ εἶναι αὐτήν μόνην γνωμικῶς ἔχων τῆς φυσικῆς δυνάμεως τήν ἐνέργειαν, αὐτήν ὀλόκληρον τήν δύναμιν τό σύνολον χωρίς οὐκ ἔχει τῆς φύσεως· ὁ δέ τοῦ ἀεὶ εἶναι τῶν πρό αὐτοῦ καθ' ὅλου περιγράφων, τοῦ μέν τήν δύναμιν, τοῦ δέ τήν ἐνέργειαν, οὔτε φυσικῶς κατά δύναμιν τοῖς οὔσιν ἐνυπάρχει παντελῶς, οὔτε μήν ἐξ ἀνάγκης τό παράπαν θελήσει προαιρέσεως ἔπεται· πῶς γάρ τοῖς ἀρχὴν κατά φύσιν καί τέλος κατά κίνησιν ἔχουσιν οἷόν τε ἐκεῖναι τό ἀεὶ ὄν καί ἀρχὴν καί τέλος οὐκ ἔχον; ἀλλ' ὅρος ἐστί, στάσιμον ποιῶν τήν μέν φύσιν κατά τήν δύναμιν, τήν δέ προαίρεσιν κατά τήν ἐνέργειαν, οὐδ' ἑτέρας ἀμεΐβων παντάπασι τόν καθ' ὄν ἐστί λόγον, καί πᾶσι πάντας αἰῶνάς τε καί χρόνους ὀρίζων. Καί τοῦτό ἐστιν, ὡς οἶμαι, τυχόν τό μυστικῶς εὐλογημένον Σάββατον, καί ἡ μεγαλή τῆς τῶν θείων ἔργων καταπαύσεως ἡμέρα, ἥτις, κατά τήν Γραφήν τῆς κοσμογενείας, οὔτε ἀρχὴν, οὔτε τέλος, οὔτε γένεσιν ἔχουσα φαίνεται, ἢ μετὰ τήν τῶν ἐν μέτρῳ διωρισμένων κίνησιν τῶν ὑπὲρ ὄρον καί μέτρησιν ἔκφανσις, καί ἢ μετὰ τήν τῶν κεχωρημένων καί περιγεγραμμένων (≡14E_136⇒ ποσότητα τῶν ἀχωρήτων καί ἀπεριγράφων ἄπειρος ταυτότης.

Ὡς ἄν οὖν ἢ κατά προαίρεσιν ἐνέργεια χρήσαιτο τῇ δυνάμει τῆς φύσεως, εἴτε κατά φύσιν, εἴτε παρά φύσιν, τό εὔ ἢ τό φεῦ εἶναι τό πέρασ αὐτήν ἔχουσαν

ὑποδέξεται, ὅπερ ἐστὶ τό ἀεὶ εἶναι, ἐν ᾧ σαββατίζουσιν αἱ ψυχαί, πάσης λαβοῦσαι παῦλαν κινήσεως. Ὀγδὴ καὶ πρώτη, μᾶλλον δὲ μία καὶ ἀκατάλυτος ἡμέρα ἢ ἀκραιφνῆς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ καὶ παμφαῆς παρουσία, μετὰ τὴν τῶν κινουμένων στάσιν γινομένη, καὶ τοῖς μὲν τῷ τοῦ εἶναι λόγῳ κατὰ φύσιν προαιρετικῶς χρῆσαμένοις, ὅλου προσηκόντως ὅλοις ἐπιδημοῦντος, καὶ τό ἀεὶ εἶναι παρέχοντος διὰ τῆς οἰκειᾶς μετοχῆς, ὡς μόνου κυρίως καὶ ὄντος καὶ ἀεὶ ὄντος καὶ εἶ ὄντος, τοῖς δὲ παρά φύσιν τῷ τοῦ εἶναι λόγῳ γνωμικῶς χρῆσαμένοις, ἀντὶ τοῦ εἶ ὄντος ἀεὶ φεῦ εἶναι κατὰ τό εἶκος ἀπονέμοντος, ὡς οὐκ ὄντος αὐτοῖς λοιπόν χωρητοῦ τοῦ εἶ εἶναι, ἐναντίως πρὸς αὐτό διακειμένοις, καὶ κίνησιν παντελῶς οὐκ ἔχουσι μετὰ τὴν τοῦ ζητουμένου φανέρωσιν, καθ' ἣν τοῖς ζητοῦσι πέφυκε φανεροῦσθαι τό ζητητόν.

PNE (155). ΑΛΛΟ ΕΙΣ ΤΟ ΑΥΤΟ ΘΕΩΡΗΜΑ

(=1393=) Ἄλλο εἰς τό αὐτό θεώρημα.

Καὶ πάλιν ἑβδόμη καὶ Σάββατόν ἐστιν ἢ τῶν κατ' ἀρετὴν ἀπάντων τρόπων καὶ τῶν κατὰ θεωρίαν γνωστικῶν λόγων διάβασις. Ὀγδὴ δὲ ἐστὶν ἢ πρὸς τὴν ἀρχὴν καὶ αἰτίαν τῶν πρακτικῶς πεπονημένων καὶ τῶν θεωρητικῶς ἐγνωσμένων κατὰ τὴν χάριν ἀληθῆς μεταποιήσις.

PNS (156). ΑΛΛΗ ΕΙΣ ΤΟ ΑΥΤΟ ΘΕΩΡΙΑ

(=14E_138=>

Ἄλλη εἰς τό αὐτό θεωρία.

Ἔστι μὲν οὖν καὶ αὐθις ἑβδόμη καὶ Σάββατον ἢ τὴν κατ' ἀρετὴν διαδεχομένη πρακτικὴν φιλοσοφίαν ἀπάθεια. Ὀγδὴ δὲ καὶ πρώτη ἐστίν, ὡς μία καὶ ἀκατάλυτος, ἢ μετὰ τὴν γνωστικὴν θεωρίαν ἐπιγινομένη σοφία. Καὶ κατ' ἄλλους δὲ τρόπους παντοδαπούς ἐστὶ δυνατόν τοῖς τῶν θείων φιλοθεάμοσι τὸν περὶ τῶν τοιούτων ἐκδέχεσθαι λόγον, καὶ πολλὰς καλὰς τε καὶ ἀληθεῖς ἐφευρεῖν θεωρίας.

PNZ (157). ... ΠΩΣ ΤΟ «ΔΙΣΣΩΣΑΤΕ ΚΑΙ ΤΡΙΣΣΩΣΑΤΕ», ΛΑΒΩΝ Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ...»...».

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, πῶς τό «Δισσώσατε καὶ τρισσώσατε», λαβὼν ὁ διδάσκαλος εἰς τό περὶ τῆς ἑβδόμης μυστήριον φησιν· «Ὡς δὲ καὶ τὴν ἑβδόμην ἀναστροφὴν Ἡλίου τοῦ προφήτου, τῷ τῆς Σαραφθίας υἱῷ, τό ζῆν ἐμπνεύσασαν, καὶ τοῦ αὐτοῦ τὴν ἰσάριθμον κατὰ τῶν σχιδάκων ἐπίκλυσιν».

Ὁ μακάριος γέρων παρ' ἐμοῦ τοῦτο ἐρωτηθεὶς ἔφη, Κατὰ τοῦτο τυχόν περὶ τοῦ ἑπτά διεξιόντα τὸν διδάσκαλον ἀριθμοῦ τεκμηρασθαι δυνατόν. Πρῶτον μὲν κατὰ τοὺς λεγομένους ἀριθμητικούς. Φασὶ γάρ ἐκεῖνοι συνίστασθαι τινὰς ἀριθμούς ἐκ δισσομένων καὶ τρισσομένων ἐτέρων, τῆς μονάδος, τελευταῖον προστιθεμένης. Οἷον ἐκ δισσομένων μὲν ὁ ξδ' συνίσταται, τῆς μονάδος δισσομένης μετὰ τῶν ἑξ ἀριθμῶν, προστιθεμένης καὶ τῆς μονάδος, καὶ οὕτως ἢ ἑβδομάς πληροῦται, οἷον δὶς α' β', δὶς β' δ', δὶς δ' η', δὶς η' ιστ', δὶς ιστ' λβ', δὶς λβ' ξδ'. Τούτων οὕτω διαπλασθέντων δι' ἑξ ἀριθμῶν δοκοῦσι συντεθεῖσθαι, ἀλλὰ παραλαμβανομένη τελευταῖον καὶ ἡ μονὰς (=14E_140=> πληρεῖ τὸν ἑπτά, ἐξ ἧς τὴν ἀρχὴν ὁ διπλασιασμός εἴληφεν. Οὕτως οὖν κἀνταῦθα τὸν αὐτὸν κανόνα κατασχόντες ἀπαρτίσομεν τὸν ἑπτά ἀριθμόν. Φησὶ γάρ, " Ἐκχέατε, δισσώσατε καὶ τρισσώσατε. " Δὶς οὖν μία β', τρὶς β' ἕξ, καὶ ἡ πρώτη μονὰς προστιθεμένη τοῖς ἑξάσιν ἀπαρτίζει τὸν ἑπτά ἀριθμόν. Φασὶ δὲ καὶ συγγενεῖαν τινὰ πνευματικὴν κατὰ μυστικὴν θεωρίαν

πρός τόν ζ' ἀριθμόν ἔχειν τόν γ' κατά τοιόνδε τρόπον, τῷ τήν πάνσεπτον και προσκυνητήν Τριάδα διά τοῦ γ' σημαίνεσθαι, καί πάλιν τήν αὐτήν διά τοῦ ζ', τῷ τόν ζ' ἀριθμόν παρθένον εἶναι. Τῶν γάρ (=1396=) ἐντός δεκάδος ἀριθμῶν ὁ μόνος οὗτος οὔτε γεννᾷ, οὔτε γεννᾶται. Τοῦτο δέ σαφῶς ἐνδείκνυται διεξιῶν ἐν τῇ βίβλῳ τῶν ἐπῶν Περι παρθενίας, οὕτως λέγων, "Πρώτη παρθένος ἐστίν ἀγνή Τριάς».

PNH (158). ΑΛΛΟ ΘΕΩΡΗΜΑ ΕΙΣ ΤΟ ΑΥΤΟ

Ἄλλο θεώρημα εἰς τό αὐτό.

Ἦ καί οὕτως. Τῇ ἀγίᾳ Τριάδι μυστικῶς τῷ λόγῳ τήν αὐτῆς ἐπιθεωρήσας ἐνέργειαν, φημί δέ τό ἀγαθόν ὅπερ τάς τέσσαρας ἐμφαίνει γενικᾶς ἀρετάς, τόν ἑπτὰ πληρώσεις ἀριθμόν. Τῇ γάρ ἀγίᾳ καί πανυμνήτῳ Τριάδι μυστικῶς τήν αὐτῆς ἐπιθεωροῦντες ἐνέργειαν τόν ἑπτὰ παρθένον ἀπαρτίζομεν ἀριθμόν.

PNΘ (159). ..». ΙΗΣΟΥΣ ΔΕ ΑΥΤΟΣ, Η ΚΑΘΑΡΑ ΤΕΛΕΙΟΤΗΣ, ΟΙΔΕ ΜΕΝ ΤΡΕΦΕΙΝ ΕΝ ΕΡΗΜΙΑ ..».

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό Ἰησοῦς δέ αὐτός, ἡ καθαρὰ τελειότης, οἶδε μὲν τρέφειν ἐν ἐρημίᾳ καί πέντε ἄρτοις πεντακισχιλίου, οἶδε δέ πάλιν καί ἑπτὰ τετρακισχιλίους· καί τά τοῦ κόρου λείψανα ἐκεῖ μὲν (=14E_142=> δώδεκα κόφιοι, ἐνταῦθα δέ σπυρίδες ζ'. Οὐθέτερον ἀλόγως οἶμαι, οὐδέ ἀναξίως τοῦ Πνεύματος.

Γυμνασθεῖσαν ἤδη πρὸς θεωρητικὴν ἔξιν ἐν τοῖς προλαβοῦσι διά πλάτους, ὡς οἶόν τε ἦν, εἰρημένους τήν διάνοιαν, πλήθει λόγων αὐτήν, εἰ δοκεῖ, μὴ βαρήσωμεν, δυναμένην λοιπόν καί κατ' ἐπιτομήν τήν τῶν θείων ἐπιστημόνως δέχεσθαι θεωρίαν. Οἱ κριθῖνοι τοιγαροῦν πέντε ἄρτοι τούς προχείρους τῆς φυσικῆς θεωρίας παραδηλοῦσι λόγους. Οἱ δέ τούτοις τρεφόμενοι πεντακισχίλιοι ἄνδρες τούς περί φύσιν μὲν κινουμένους, οὐπω δέ πάντῃ τῆς περί τό παθητικόν καί ἄλογον τῆς ψυχῆς μέρος ἐκκαθαρθέντας σχετικῆς διαθέσεως ἐμφαίνουσι. Ὡς νοεῖν δίδωσι τοῖς τῶν τοιούτων λόγων θεάμασι ἐκ κριθῆς εἶναι τούς ἄρτους, κοινόν δέ τοῦτο κτηνῶν τε καί ἀνθρώπων εἶδος ὑπάρχει τροφῆς, καί τό σύν γυναιξίν εἶναι καί παισίν, ὅπερ δηλοῖ σαφῶς μὴ τῶν καθ' ἡδονήν παντελῶς ἐπιθυμιῶν καί τῆς ἀτελοῦς τῶν λογισμῶν νηπιότητος αὐτούς ἠλλοτριῶσθαι. Ἡ δέ ἔρημος ἐστίν ὁ κόσμος οὗτος, ἐν ᾧ τοῖς διά τῆς φυσικῆς θεωρίας περί τό θεῖον κινουμένοις τούς τῆς φύσεως πνευματικῶς διαθρύπτων λόγους ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος πᾶσαν ἀγαθῶν χαρίζεται πλησμονήν, ὡς δηλοῦσιν οἱ τῶν περισσευμάτων κόφιοι, δώδεκα ὄντες τόν ἀριθμόν.

PE (160). ΘΕΩΡΙΑ ΕΙΣ ΤΟ ΙΒ' ΑΡΙΘΜΟΝ

Θεωρία εἰς τό ιβ' ἀριθμόν.

Ἐμφαίνει δέ ὁ δώδεκα ἀριθμός, ἡ τούς κατά χρόνον καί φύσιν λόγους, ὡς ἐκ πέντε καί ἑπτὰ κατά σύνθεσιν συμπληρούμενος. Ἑβδοματικός γάρ ὁ χρόνος, ὡς κυκλικῶς κινούμενος, καί τήν πρὸς τό κινεῖσθαι προσφυῶς ἔχων ἐπιτηδειότητα, τήν (=14E_144=> τῶν ἄκρων ἀπό τοῦ μέσου κατά τόν ἀριθμόν τοῦτον ἴσην (=1397=) ἀπόστασιν. Πενταδική ἡ φύσις, ὑπό τόν ἀριθμόν τόν πέντε πεφυκυῖα τάττεσθαι, διά τε τό πλεόν τῆς ἀπλῶς λεγομένης ὕλης τῆς τετραχῶς διαιρουμένης ἔχειν τό εἶδος. Ἡ φύσις γάρ οὐδέν ἄλλο καθέστηκεν οὔσα ἢ ὕλη εἰδοποιημένη. Τό γάρ εἶδος τῇ ὕλῃ προστεθέν φύσιν ἀπεργάζεται.

ΡΕΑ (161). ΑΛΛΟ ΘΕΩΡΗΜΑ ΕΙΣ ΤΟ ΑΥΤΟ

Ἄλλο θεώρημα εἰς τό αὐτό.

Ἡ τάς τῶν ὄντων γενητῶν καί αἰωνίων νοήσεις, ὡς κινουμένων καί περιγεγραμμένων, καί τόν τοῦ τί καί ποῖον καί πῶς εἶναι λόγον ἐπιδεχομένων. Πᾶν γάρ κινήτῶν τε καί γενητῶν ὑπάρχει, καί διά τοῦτο πάντως καί ὑπό χρόνον ἐστί, κἄν εἰ μή τόν κινήσει μετρούμενον. Ἀρχήν γάρ ἔχει τοῦ εἶναι πᾶν γενητῶν ὡς ἠργμένον τοῦ εἶναι, καί διάστημα, ἀφ' οὗ τοῦ εἶναι ἤρξατο. Εἰ δέ καί ἐστί καί κινεῖται πᾶν γενητῶν, καί ὑπό φύσιν πάντως ἐστί καί χρόνον, τήν μὲν διά τό εἶναι, τόν δέ διά τό κινεῖσθαι, δι' ὧν κατά συμπλοκήν ὁ τοῦ δώδεκα κατά τόν ἀποδοθέντα τρόπον συμπληροῦται λόγος.

ΡΕΒ (162). ΑΛΛΗ ΘΕΩΡΙΑ

Ἄλλη θεωρία.

Ἡ τήν ἠθικήν καί φυσικήν καί θεολογικήν φιλοσοφίαν ὁ (≡14E_146≡) ἀριθμός οὗτος δηλοῖ, ὡς ἐκ τεσσάρων καί πέντε καί τριῶν συναγόμενος. Τετραδική γάρ διά τάς δ' γενικᾶς ἀρετάς ἐστί ἡ ἐν τοῖς πράγμασι κατ' ἦθος ἀκριβής φιλοσοφία. Πενταδική δέ ἡ φυσική θεωρία διά τήν εἰρημένην αἰτίαν, φημί δέ τήν πενταχῶς κατά φύσιν διαιρουμένην αἴσθησιν. Τριαδική δέ ἡ μυστική θεολογία, διά τάς ὁμοουσίους ἀγίας τρεῖς ὑποστάσεις τῆς παναγίου μονάδος, ἢ ἐν αἷς ἡ ἀγία μονάς, ἢ, κυριώτερον εἰπεῖν, ἅπερ ἡ ἀγία μονάς.

ΡΕΓ (163). ΑΛΛΗ ΘΕΩΡΙΑ

Ἄλλη θεωρία.

Ἡ τήν καθόλου καί γενικωτάτην ἀρετήν καί γνῶσιν, τήν μὲν ὡς ἐνταῦθα διά τῶν δ' ἀρετῶν κατορθουμένην, τήν δέ ὡς διά τῶν ὀκτώ τήν θεωτέραν τῶν μελλόντων μυστικῶς παραδηλούσων κατάστασιν σημεινομένην, ἐξ ὧν ὁ δώδεκα κατά σύνθεσιν ἀριθμός ἀπαρτίζεται.

ΡΕΔ (164). ΑΛΛΗ ΘΕΩΡΙΑ

Ἄλλη θεωρία.

Ἡ τά παρόντα τε καί τά μέλλοντα, ὡς τῶν μὲν παρόντων τόν δ' στοιχειώδη τε καί ὑλικόν ἀριθμόν ὄντα φυσικῶς παραδεχομένων, τῶν δέ μελλόντων μυστικῶς ἐπιθεωρούμενον αὐτοῖς ἐπιδεχομένων τόν ὀκτώ ἀριθμόν, ὡς τῆς κατά χρόνον ἐβδοματικῆς ὑπερθετικῆς ιδιότητος.

ΡΕΕ (165). ΑΛΛΗ ΘΕΩΡΙΑ

(=1400=) Ἄλλη θεωρία.

Ἡ τοὺς περί νοητῶν καί αἰσθητῶν κρίσεως τε καί προνοίας (≡14E_148≡) τριττοὺς λόγους ὁ δώδεκα σαφῶς ἀριθμός παραδηλοῖ. Ἐκαστον γάρ τούτων ἐφ' ἑαυτὸ τοῦ εἶναι τοῦθ' ὅπερ ἐστί τρεῖς ἐπιδέχεται λόγους, καθὼς τοῖς ἄκροις λόγοις τῶν θείων μύσταις καί μυσταγωγοῖς διά πολλήν ἄσκησιν τῶν λογίων ἐκ πολλῶν κατάδηλον γέγονε. Τριπλασιάζοντες οὖν ἑαυτοῖς οἱ καθόλου τριττοὶ τῶν ὄντων

λόγοι τά ἐφ' οἷς θεωροῦνται δ' ὄντα, ἢ τό ἔμπαλιν τοῖς ὄντων εἰσιν αὐτοὶ τετραπλοῦμενοι, τόν δώδεκα ποιῶσιν ἀριθμόν. Εἰ γάρ τά ὄντα οὐσίαν ἔχει καί δύναμιν καί ἐνέργειαν, τριπτόν τόν ἐπ' αὐτοῖς τοῦ εἶναι δηλονότι κέκτηνται λόγον. Εἰ δέ τούτους συνδεῖ τούς λόγους πρὸς τό εἶναι δηλονότι καθὼ εἰσιν ἡ πρόνοια, τριπλοῦς καί ὁ αὐτῆς πάντως ὑπάρχων καθέστηκε λόγος. Εἰ δέ τῶν λωβώσεων τῶν καθ' ἓνα τῶν εἰρημένων παρατραπέντων λόγων, παρελθουσῶν τε καί παρουσῶν καί μελλουσῶν, ἡ κρίσις ἐστὶ τιμωρητικὴ ὡς κακίας κολαστικὴ, τριπλοῦν ἔχει καί αὐτὴ τόν ἐπ' αὐτῇ τῆς θεωρίας λόγον, καθ' ὃν οὐσίαν τε καί δύναμιν καί ἐνέργειαν τῶν ὄντων περιγράφουσα μένει τὴν οἰκείαν εἰς τό διηνεκές ἀοριστίαν φυλάττουσα.

ΠΕΣ (166). ΑΛΛΗ ΘΕΩΡΙΑ

Ἄλλη θεωρία.

Ἡ πάλιν τὴν ἐφικτὴν τοῦ αἰτίου καί τῶν αἰτιατῶν τελείαν ἐπίγνωσιν ὁ ἀριθμὸς οὗτος δηλοῖ. Δεκάδι γάρ προστεθεῖσα δυὰς ποιεῖ τόν ἰβ' δεκάς δέ ἐστὶν Ἰησοῦς ὁ Κύριος καί Θεὸς τῶν ὄλων, ὡς ἀνεκφοιτήτως ταῖς ἀπὸ μονάδος προόδους πρὸς ἑαυτὸν μοναδικῶς πάλιν ἀποκαθιστάμενος. Μονὰς γάρ καί ἡ δεκάς, καί ὡς ὄρος τῶν ὀριζομένων καί περιοχὴ τῶν κλινουμένων καί πέρας πάσης ἀριθμητικῆς ἀποπερατώσεως. Καί δυὰς ἐστὶ πάλιν πᾶσα τῶν μετὰ Θεὸν ὄντων ἡ σύμπηξις, οἷον τά μὲν αἰσθητὰ πάντα ὡς ἐξ ὕλης συνεστηκότα καί εἶδους ἐστὶ δυὰς, (=14E_150=> τά δέ νοητὰ, ὡσαύτως ἐξ οὐσίας καί τοῦ εἰδοποιῶντος αὐτὰ οὐσιωδῶς συμβεβηκότος. Οὐδέ γάρ ἐστὶ τό παράπαν γενητόν κυρίως ἀπλοῦν, ὅτι μὴ τότε μόνον ἐστὶν ἢ τότε, ἀλλ' ὡς ἐν ὑποκειμένῳ τῇ οὐσίᾳ ἔχει τὴν συστατικὴν τε καί ἀφοριστικὴν διαφορὰν συνεπιθεωρουμένην, τὴν αὐτὸ μὲν ἐκεῖνο συνιστώσαν, ἄλλου δέ αὐτὸ φανερώς διακρίνουσαν. Οὐδέν δέ καθ' οἷονδῆποτε τρόπον οὐσιωδῶς ἔχον συνεπιθεωρούμενόν τι πρὸς δήλωσιν τῆς οἰκείας ὑπάρξεως δύναται κυρίως εἶναι ἀπλοῦν.

ΠΕΖ (167). ΑΛΛΗ ΘΕΩΡΙΑ

Ἄλλη θεωρία.

Ἡ πάλιν τὴν θείαν οὐσίαν καί τὴν αὐτῆς δραστηρικὴν ἐνέργειαν ἐπικεκρυμμένως ὁ ἀριθμὸς οὗτος ὑποσημαίνει. Τὴν μὲν θείαν οὐσίαν, διὰ τοῦ τρεῖς ἀριθμοῦ δηλουμένην ὡς τριαδικῶς ὑμνουμένην διὰ τὴν τρισυπόστατον ὑπαρξίν· τριάς γάρ ἐστὶν ἡ μονὰς (=1401=) ὡς ἐν τελείαις οὐσα τελεία ταῖς ὑποστάσεσιν, ἡγουν τῷ τῆς ὑπάρξεως τρόπῳ, καί μονὰς ἐστὶν ἡ τριάς ἀληθῶς τῷ τῆς οὐσίας, ἡγουν τῷ τοῦ εἶναι λόγῳ. Τὴν δέ δραστηρικὴν ἐνέργειαν διὰ τοῦ ἕξ ἀριθμοῦ μνηυομένην, ὡς μόνου τῶν ἐντὸς δεκάδος ἀριθμοῦ τελείου καί πλήρους, καί ἐκ τῶν οἰκείων συνισταμένου μερῶν, καί τῶν αὐτῶ καθόλου καί ἀνίσων ἀριθμῶν περιεκτικοῦ, τοῦ ἀρτίου φημί καί τοῦ περιττοῦ, ὡς καί μόνην τελείαν τελείων, καθ' ὃν εἰσι λόγον, ἀπεργαστικὴν τε καί φρουρητικὴν. Ἄνισα γάρ τά μετὰ τοῖς ἄκροις κινούμενα πρὸς τὴν τῶν ἄκρων ἀεικίνητον στάσιν. Οἷον ἴν' ἐξ ἑνός καί τῶν λοιπῶν ποιήσωμαι τοῖς φιλοπόνους τὴν ἔνστασιν, ἄκρον μὲν ἐστὶ τό· Καί εἶπεν ὁ Θεός, Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καί καθ' ὁμοίωσιν· μέσον δέ τό· Καί ἐποίησεν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον, (=14E_152=> ἄρσεν καί θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς· καί ἄκρον πάλιν· Ἐν γάρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὐκ ἔστιν οὔτε ἄρσεν οὔτε θῆλυ. Τῶν ἄκρων οὖν καί τῶν μέσων ἀνίσων ὄντων, ὡς τῶν μὲν τό ἄρρην ἔχόντων καί τό θῆλυ, τῶν δέ μὴ ἔχόντων, ἐστὶ ποιητικὴ τε καί περιεκτικὴ ἡ θεία ἐνέργεια, ἦντινα μυστικῶς, καθάπερ οἶμαι,

μηθείς ὁ σοφώτατος Μωϋσῆς, καί τοῖς λοιποῖς τῶν ἀνθρώπων ἀγαθοπρεπῶς ὑπεμφαίνων, ἐν ἑξ ἡμέραις γέγραφε τόν Θεόν πεποικέναι τόν σύμπαντα κόσμον· ἦτινι καθ' εἰρμόν καί καί τάξιν μετά τῆς προνοίας καί τῆς κρίσεως τῶν ὄντων πρεπόντως συνεπιθεωροῦντες τήν γένεσιν (περιέχεται γάρ αὐτῇ ταῦτα) τόν ἰβ' πληρέστατον ἀπαρτίζομεν ἀριθμόν.

ΡΞΗ (168). ΘΕΩΡΙΑ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΚΟΦΙΝΟΥΣ

Θεωρία εἰς τούς κοφίνους.

Κοφίνους δέ φησιν ὁ λόγος, ἐν οἷς ἀπετέθη τά περισσεύσαντα, τήν παιδευτικήν οἰκονομίαν, τῶν πνευματικῶς τραφέντων τούς νοητούς τῶν εἰρημένων λόγους, διά τό μήπω τῆς παιδαγωγικῆς αὐτοῦς ὑπεράνω γενέσθαι διδασκαλίας, τῆς καί τά χρήσιμα δεόντως ὑποτιθεμένης, καί τήν ἀλγεινήν τοῖς οὕτω παιδευομένοις ἀγωγῇ προτεινούσης, ὡς νοεῖν δίδωσιν ἢ ἐξ ἧς οἰκοδομοῦνται οἱ κόφινοι ὕλη, πληκτική κατά φύσιν ὑπάρχουσα.

ΡΞΘ (169). ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ Ζ' ΑΡΤΩΝ

Θεωρία τῶν ζ' ἄρτων.

Οἱ δέ ἑπτὰ τῶν τετρακισχιλίων ἄρτοι τήν νομικήν, ὡς οἶμαι, (≡14E_154⇒ μυσταγωγίαν ὑποτυποῦσιν, ἦτοι τούς κατ' αὐτήν θειοτέρους λόγους, οὔστινας τοῖς προσμένουσι τρεῖς ἡμέρας τῷ λόγῳ, τουτέστι μεθ' ὑπομονῆς τόν περί τήν ἠθικήν τε καί φυσικήν καί θεολογικήν φιλοσοφίαν περιποιητικόν τοῦ φωτισμοῦ τῆς γνώσεως πόνον μακροθύμως φέρουσιν, ὁ λόγος μυστικῶς δίδωσιν.

ΡΟ (170). ΑΛΛΗ ΘΕΩΡΙΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΗΜΕΡΩΝ

Ἄλλη θεωρία περί τῶν τριῶν ἡμερῶν.

Ἦ τόν φυσικόν τυχόν καί γραπτόν καί πνευματικόν νόμον αἱ τρεῖς ἡμέραι παραδηλοῦσιν, (=1404=) ὡς ἐκάστου τοῦ κατ' αὐτόν πνευματικωτέρου λόγου τόν φωτισμόν τοῖς φιλοπονοῦσι παρέχοντος, καθ' ἃς ἀμέμπτως οἱ καλῶς τε καί ἀληθῶς πεινῶντες τά θεῖα, τῷ Θεῷ καί Λόγῳ προσμένοντες, δέχονται τροφήν μυστικήν κατά ταῦτόν νίκης τε καί βασιλείας ἔχουσαν σύμβολα τοῦ κόρου τά λείψανα. Αἱ γάρ ἑπτὰ σπυρίδες ἐκ φοινίκων τήν ὕλην ἔχουσαι (νίκης δέ σύμβολον καί βασιλείας ὁ φοῖνιξ) , πρός δέ καί τῆς ἀκλονήτου πρός τὰς τῶν βιαίων πνευμάτων ἐμβολάς ὑπέρ ἀληθείας ἐνστάσεως δι' ἐαυτῶν τούς τραφέντας πάσης κακίας καί ἀγνωσίας νικητάς ἀποφαίνουσιν, ὡς τήν κατά παθῶν τε καί δαιμόνων παρά τοῦ Θεοῦ Λόγου ἀήττητον λαβόντας δυναστείαν.

ΡΟΑ (171). ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΑΡΙΘΜΟΥ ΤΩΝ ΤΕΤΡΑΚΙΣΧΙΛΙΩΝ ΑΝΔΡΩΝ

Θεωρία τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τετρακισχιλίων ἀνδρῶν.

Καί ὁ αὐτῶν δέ ἐκείνων τῶν τούτους τραφέντων τούς πνευματικούς λόγους ἀριθμός τῆς ἀληθοῦς αὐτῶν ἀρίδηλος μάρτυς ἐστὶ τελειότητος, ὡς τὰς τέσσαρας γενικὰς περιέχων μονάδας, ὧν πρώτη μὲν ἐστὶν ἡ πρώτη μονάς, δευτέρα δέ μονάς (≡14E_156⇒ ἐστὶν ἡ δεκάς, τρίτη δέ μονάς ἐστὶν ἡ ἑκατοντάς, καί τετάρτη μονάς ἐστὶν ἡ χιλιάς. Ἐκάστη γάρ τούτων, χωρὶς τῆς πρώτης μονάδος, καί μονάς ἐστὶ καί δεκάς· μονάς μὲν τῶν μετ' αὐτήν, ὡς εἰς ἑαυτήν συντιθεμένη, καί τῷ

δεκαπλασιασῶ τήν αὐτῆς ἀπαρτίζουσα δεκάδα· δεκάς δέ, ὡς τῶν πρό αὐτῆς μονάδων τήν σύνθεσιν εἰς ἑαυτήν περιγράφουσα· χιλιάς δέ τετραπλουμένη τετρακισχιλίους ὑφίστησιν. Ἔστιν οὖν ἡ πρώτη μονάς μυστικῆς θεολογίας σύμβολον, ἡ δέ δευτέρα μονάς θείας οἰκονομίας καί ἀγαθότητος τύπος, ἡ δέ τρίτη μονάς ἀρετῆς καί γνώσεώς ἐστίν εἰκῶν, καί ἡ τετάρτη μονάς τῆς καθόλου τῶν ὄντων θειοτέρας μεταποιήσεως δήλωσις.

ΡΟΒ (172). ΑΛΛΗ ΘΕΩΡΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ Ζ΄. ΑΡΙΘΜΟΝ

Ἄλλη θεωρία εἰς τόν ζ΄. ἀριθμόν.

Ὁ δέ ἑπτὰ ἀριθμός τῶν σπυρίδων κατ' ἄλλον πρὸς τῷ προτέρῳ θεωρούμενος τρόπῳ, ὡς φασιν, ἐμφαίνει σοφίαν καί φρόνησιν, τήν μὲν ὡς περί τήν αἰτίαν τρισσῶς κατὰ νοῦν κινουμένην, τήν δέ περί τὰ μετὰ τήν αἰτίαν καί περί τήν αἰτίαν ὄντα κατὰ λόγον διά τήν αἰτίαν τετραχῶς κινουμένην. Οὐδέτερον οὖν ἀλόγως παρά τοῦ Κυρίου γεγένηται κατὰ τόν μέγαν τοῦτον διδάσκαλον, οὐδέ ἀναξίως τοῦ Πνεύματος.

ΡΟΓ (173). ..». ΔΙΑΦΟΡΑ ΧΑΡΙΣΜΑΤΩΝ...ΔΕΟΜΕΝΗ ΧΑΡΙΣΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΚΡΙΣΙΝ ΤΟΥ ΒΕΛΤΙΟΝΟΣ»

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, εἰς τό· «Καί ἔστι διαφορά χαρισμάτων, ἄλλου δεομένη χαρίσματος πρὸς διάκρισιν τοῦ βελτίονος».

Ἡ διαφορά τῶν χαρισμάτων ἢ ἄλλου δεομένη χαρίσματος (≡14E_158⇒) πρὸς διάκρισιν κατὰ τόν μέγαν τοῦτον διδάσκαλόν ἐστιν, ἡ προφητεία, καθὼς οἶμαι, καί τό λαλεῖν γλώσσαις. Ἡ μὲν γάρ προφητεία δεῖται τοῦ χαρίσματος τῆς διακρίσεως τῶν πνευμάτων, πρὸς τό γνωσθῆναι τίς καί πόθεν καί ποῦ φέρουσα (=1405=) καί ποίου πνεύματος ἐστίν, καί δι' ἣν αἰτίαν, μή πως φλήναφός ἐστίν, μόνον εἰκῆ προφερομένη ἐκ τῆς κατὰ τό ἡγεμονικόν βλάβης τοῦ λέγοντος, ἢ αὐτοκίνητός τις ὁρμή τοῦ δῆθεν προφητεύοντος, ἐξ ἀγχινοίας περί τινων φυσικῶς κατὰ λόγον διά πολυπειρίαν τεκμαιρομένου πραγμάτων, ἢ τοῦ πονηροῦ καί δαιμονιώδους πνεύματος, ὡσπερ ἐν Μοντανῶ καί τοῖς ἐκείνῳ παραπλησίοις ἐστίν τερατολογία ἐν προφητείας εἶδει τό λεγόμενον, ἢ δόξης ἔνεκεν κενῆς τοῖς ἄλλων ἄλλος τυχόν ἀβρύνεται, λέγων τε καί πομπεύων ἄπερ αὐτός οὐκ ἐγέννησεν, ὑπέρ τοῦ θαυμασθῆναι ψευδόμενος, καί πατέρα νόθον ὀρφανῶν λόγων καί νοημάτων ἑαυτόν ὑπέρ τοῦ δόξαι σοφός τις εἶναι προβάλλεσθαι οὐκ αἰσχυρόμενος. Προφήται γάρ δύο, φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ἢ τρεῖς λαλεῖτωσαν, καί οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν.

Τίνες δέ τυγχάνουσιν οἱ ἄλλοι δηλονότι οἱ τό χάρισμα τῆς διακρίσεως ἔχοντες τῶν πνευμάτων. Δεῖται τοίνυν ἡ μὲν προφητεία, καθὼς ἔφην, τῆς διακρίσεως τῶν πνευμάτων, ἵνα γνωσθῆ καί πιστευθῆ καί ἐγκριθῆ, τό δέ χάρισμα τῶν γλωσσῶν δεῖται τοῦ χαρίσματος τῆς ἐρμηνείας, ἵνα μή δόξη τοῖς παροῦσιν ὁ τοιοῦτος μαίνεσθαι, μή δυναμένου τινός τῶν ἀκουόντων παρακολουθῆσαι τοῖς λαλουμένοις. Ἐάν γάρ, φησὶν ὁ μέγας Ἀπόστολος, λαλεῖτε γλώσσαις, εἰσέλθη δέ τις ἄπιστος ἢ ἰδιώτης, οὐκ ἐροῦσιν ὅτι μαίνεσθε; Καί κελεύει μᾶλλον σιωπᾶν τόν λαλοῦντα γλώσσαις, ἐάν μή ἦ ὁ διερμηνεύων. Τό δέ "Πρὸς διάκρισιν" φάναι τό διδάσκαλον "τοῦ βελτίονος" φασὶν οἱ τοῖς θείοις τόν νοῦν καταφωτίσαντες λόγοις ὑπερέχειν τό τῆς προφητείας καί τό τῶν γλωσσῶν χάρισμα τῶν ὧν πρὸς διάκρισιν τε καί διασάφησιν χρήζουσι χαρισμάτων, τουτέστι τῆς διακρίσεως (≡14E_160⇒) τῶν

πνευμάτων καί τῆς ἐρμηνείας. Ὅπερ εἰδώς ὁ διδάσκαλος ἔφη, "Πρός διάκρισιν τοῦ βελτίονος».

ΡΟΔ (174). ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, ΕΚ ΤΟΥ ΕΙΣ ΗΡΩΝΑ ΤΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΟΝ ΛΟΓΟΥ...

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ εἰς Ἡρώνα τόν φιλόσοφον λόγου εἰς τό «Συμβάματα καί παρασυμβάματα».

Σύμβαμά ἐστι κατά γραμματικούς πρότασις ἐξ ὀνόματος καί ῥήματος αὐτοτελῆ διάνοιαν ἀπαρτίζουσα, οἷον, " Ἰωάννης περιπατεῖ. " Παρασύμβαμα δέ ἐστι πρότασις ἐξ ὀνόματος καί ῥήματος οὐκ αὐτοτελῆ διάνοιαν ἀπαρτίζουσα, οἷον Ἰωάννη μέλει. Φήσας οὖν τις, " Ἰωάννης περιπατεῖ, " οὐδενός ἑτέρου χρῆζειν ἔδειξε εἰπών δέ, " Ἰωάννη μέλει, " περί τίνος αὐτῷ μέλει παρέλειψεν εἰπεῖν.

ΡΟΕ (175). ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΚ ΤΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΕΠΙΤΑΦΙΟΥ...

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ εἰς τόν ἅγιον Βασίλειον ἐπιταφίου, εἰς τό «Ἐπ' οὐδενός οὖν τῶν ἀπάντων οὐκ ἔστιν ἐφ' ὅτῳ οὐχί τῶν ἀπάντων».

Ὅτι ποτέ τις ἀποδέχεται τῶν καλῶν, κατ' ἐκεῖνο (=1408=) πάντως καί ποιεῖται τήν ἐπίδοσιν καί τοῖς περί αὐτοῦ λεγομένοις δῆλον ἦδεται καί παρακαλεῖται. Ἦδεται μὲν προστιθέμενος αὐτῷ πλέον κατά ψυχὴν ὡς καταθυμῶ πράγματι, παρακαλεῖται δέ τῆς κατ' αὐτό πλείονος ἐπιδόσεως, ἐκ τοῦ περί αὐτοῦ δεχόμενος ἐπαίνου μείζονα προτροπήν. " Ὡν γάρ, φησὶν ὁ διδάσκαλος, τούς ἐπαίνους οἶδα, τούτων σαφῶς καί ἐπιδόσεις», τουτέστιν, (≡14E_162≡) ὧν οἶδα πραγμάτων τούς ἐπαίνους, καί τῶν ἀποδεχομένων αὐτά σαφῶς ἀνθρώπων τὰς εἰς ἀρετὴν ἐπιδόσεις, ἡγουν ἐπαυξήσεις, ἐπίσταμαι. Ἐπ' οὐδενός οὖν τῶν πραγμάτων πάντων δηλονότι τῶν ἐπαινουμένων οὐκ ἔστιν ἐφ' ὧτινι οὐχί πάντως τῶν ἐπ' αὐτοῖς ἡδομένων εὐροις τήν ἐπαύξησιν· ἢ ἐπειδή τρία προθεῖς ὁ διδάσκαλος ἀνωτέρω, ἑαυτόν, τούς λόγους, τούς τῆς ἀρετῆς ἐπαινέτας, ἐν τούτοις περιλαβὼν κατά ῥήτορας ἐξήπλωσε, τὰς ἐπαγωγὰς τοῖς τρισὶν ἐφαρμόσας, καί ἐξ ἑαυτοῦ πρότερον τῆς ἀποδόσεως ἀρξάμενος, εἶτα διὰ μέσων τῶν ἀρετῆς ἐπαινετῶν διελθὼν, εἰς τούς λόγους αὐτάς ἐπλήρωσεν, ὡς τῆς κατὰ τόν ἅγιον Βασίλειον ὑποθέσεως καί αὐτῷ πρεπούσης, ὡς διδασκάλῳ, καί τοῦ λόγου προβεβλημένῳ, καί τοῖς ἀγαπῶσι τήν ἀρετὴν, ἡγουν τοῖς αὐτῆς ἐπαινέταις, πεποθημένης, οἷα ποθοῦσι γινῶναι τούς τρόπους τῆς διὰ μιμήσεως εἰς ἀρετὴν ἐπιδόσεως, καί τοῖς λόγοις αὐτοῖς ἀρμοζούσης, ὡς ἐκφαντορικοῖς τῶν κατ' ἀρετὴν καλῶν. Παντός μὲν οὖν ἀνδρός βίον ἔχοντος κατά Θεόν ἐπαινούμενον, μάλιστα δέ Βασιλείου τοῦ πάνυ, κἂν τε δυνηθῶσι πᾶσαν περιλαβεῖν, καί ὡσπερ εἰκόνα ζῶσαν καί ἔμψυχον ὑποδεῖξαι τοῖς ἐρασταῖς τήν τοῦ ἀνδρός ἀρετὴν, κἂν τε μὴ δυνηθῶσι τοῦ ταύτης ἐφικέσθαι μεγέθους, ἐπ' οὐδενός οὖν οὐκ ἔστι τῶν ἀπάντων, καί λόγου καί λέγοντος καί ἀκούοντος, ἐφ' ὧτινι τό τῆς ὑποθέσεως καλόν οὐχ ἀρμόσει, ἢ καθὼς ἀνωτέρω ἀκριβέστερον μᾶλλον ἐξήτασται.

ΡΟΣ (176). ..». ΠΑΙΖΕΙ ΓΑΡ ΛΟΓΟΣ ΑΙΠΥΣ ΕΝ ΕΙΔΕΣΙ ΠΑΝΤΟΔΑΠΟΙΣΙ, ΚΡΙΝΑΣ, ΩΣ ΘΘΕΛΟΙ..».

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν ἐπῶν, εἰς τό «Παίζει γάρ λόγος αἰπύς ἐν εἶδεσι παντοδαποῖσι, κρίνας, ὡς ἐθέλοι, κόσμον ἕόν ἔνθα καί ἔνθα».

Ἦνίκα τόν νοῦν ὡς διὰ κλειθρῶν τινῶν τῶν φαινομένων ὁ (≡14E_164≡) μέγας Δαβίδ κατά μόνην πίστιν ἐν πνεύματι πρὸς τὰ νοητὰ διελάσας ἐδέξατο τινα

παρά τῆς θείας σοφίας τῶν ἐφικτῶν ἀνθρώποις μυστηρίων ἔμφασις, τότε, καθάπερ οἶμαι, φησίν, Ἄβυσσος, ἄβυσσον ἐπικαλεῖται εἰς φωνήν τῶν καταρράκτων σου· τούτοις τυχόν ἐνδεικνύμενος, ὅτι πᾶς νοῦς θεωρητικός, διά τε τό κατά φύσιν ἀόρατον καί τό βάθος καί πλῆθος τῶν νοημάτων ἀβύσσῳ παρεοικώς, ἐπειδάν τῶν φαινομένων διαβάς πᾶσαν τήν διακόσμησιν, καί εἰς τήν τῶν νοητῶν σφοδρῶ τῆς κινήσεως ὑπερβάς τήν εὐπρέπειαν, ἐφ' ἑαυτόν (=1409=) στή, πεπηγώς παντάπασι καί ἀκίνητος, διά τήν πάντων διάβασιν, τηνικαῦτα τήν θείαν δεόντως ἐπικαλεῖται σοφίαν, τήν ὄντως τε καί ἀληθῶς κατά τήν γνῶσιν ἀδιεξίτητον ἄβυσσον, φωνήν αὐτῷ δοῦναι τῶν θείων καταρράκτων, ἀλλ' οὐκ αὐτούς τούς καταρράκτας, ὅπερ ἐστίν ἔμφασιν τινά πίστεως γνωστικῆν τῶν περί τό πᾶν τῆς θείας προνοίας τρόπων τε καί λόγων αἰτῶν ὑποδέξασθαι, δι' ἧς μνησθῆναι δυνήσεται τοῦ Θεοῦ ἐκ γῆς Ἰορδάνου καί Ἑρμονιείμ, ἐν ἧ τῆς θείας πρός ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ Λόγου συγκαταβάσεως τό μέγα καί φρικτόν διά σαρκός ἐτελέσθη μυστήριον, ἐν ᾧ τῆς εἰς Θεόν εὐσεβείας ἐδωρήθη τοῖς ἀνθρώποις τό ἀληθές, ὅπερ διά τό πᾶσαν ἐκβεβηκέναι φύσεως τάξιν καί δύναμιν· τῷ μὲν θείῳ καί τῆς θείας μύστη τε καί μυσταγωγῶ κρυφιογνώστου σοφίας Παύλῳ τῷ μεγάλῳ ἀποστόλῳ μωρία ὠνομάσθη Θεοῦ καί ἀσθένεια, διά τήν ὑπερβάλλουσαν οἶμαι σοφίαν καί δύναμιν· τῷ δέ θεόφρονι μεγάλῳ Γρηγορίῳ παίγνιον προσηγορεύθη, διά τήν ὑπερβάλλουσαν φρόνησιν.

Ὁ μὲν γάρ φησι. Τό μωρόν τοῦ Θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί, καί τό ἀσθενές τοῦ Θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί· ὁ δέ. Παίζει γάρ λόγος αἰπύς ἐν εἵδεσι παντοδαποῖσι, Κρίνας ὡς ἐθέλοι κόσμον ἐόν ἔνθα καί ἔνθα· ἐκάτερος (≡14E_166⇒) τῇ στερήσει τῶν παρ' ἡμῖν κρατίστων θέσεων τήν θείαν ἐνδεικνύμενος ἕξιν, καί ταῖς ἀποφάσει τῶν ἡμετέρων ποιούμενος τήν τῶν θείων κατάφασιν. Μωρία γάρ παρ' ἡμῖν καί ἀσθένεια καί παίγνιον στερήσεις εἰσίν, ἡ μὲν σοφίας, ἡ δέ δυνάμεως, ἡ δέ φρονήσεως, ἐπί Θεοῦ δέ λεγόμεναι σοφίας καί δυνάμεως καί φρονήσεως ὑπερβολήν σαφῶς ὑποδηλοῦσιν. Εἴ τι οὖν παρ' ἡμῖν κατά στέρησιν λέγοιτο, ἐπί Θεοῦ λεγόμενον ἕξιν ὑποδηλοῦν πάντως ἐκδέχεσθαι δίκαιον, καί τό ἔμπαλιν, εἴ τι κατά ἕξιν ἐφ' ἡμῶν λέγοιτο, ἐπί Θεοῦ στέρησιν διά τήν ὑπεροχήν ἐκδέχεσθαι δηλοῦν πρεπωδέστατον. Αἱ γάρ τῶν θείων ὑπερβολαί καί κατά στέρησιν δι' ἀντιφάσεως λεγόμεναι παρ' ἡμῶν ἀποδέουσι πολύ τῆς ἀληθοῦς καθ' ὃν εἰσι λόγον ἐμφάσεως. Εἰ δέ τοῦτο κατά τόν εἰκότα λόγον ἐστίν ἀληθές (οὐ γάρ συμβαίνει πώποτε τά θεῖα τοῖς ἀνθρωπίνοις), ἄρα μωρία Θεοῦ καί ἀσθένεια κατά τόν ἅγιον ἀπόστολον Παῦλον, καί παίγνιον Θεοῦ κατά Γρηγόριον τόν θαυμαστόν καί μέγαν διδάσκαλον, τό μυστήριόν ἐστι τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως, ὡς πάσης φύσεως δυνάμεως τε καί ἐνεργείας πᾶσαν ὑπερουσίως ἐκβεβηκός τάξιν καί ἄρμονίαν, ὅπερ Πνεύματι θείῳ πόρρωθεν κατά νοῦν θεασάμενος καί μνηθεῖς ὁ θειότατος Δαβίδ, καί οἶον τήν τοῦ Ἀποστόλου λεγομένην διά στερήσεως ὑπερβάλλουσαν ἕξιν τοῦ Θεοῦ προερμηνεύων, Ἰουδαίων, σοφῶς οἶμαι, καταβοῶν· Ἐν τῷ πλήθει τῆς δυνάμεως σου ψεύσονταί σε οἱ ἐχθροί σου. Πᾶς γάρ ἄνθρωπος ἐχθρός πάντως τοῦ Θεοῦ καί ψεύστης προδήλως καθίσταται ὁ τόν Θεόν τῷ νόμῳ τῆς φύσεως ἀμαθῶς τε καί ἀσεβῶς περικλείων, καί ἀπαθῶς ὑπέρ φύσιν ἐν τοῖς ὑπό (≡14E_168⇒) φύσιν οὐσιωδῶς γενόμενον τά κατά φύσιν ὡς πάντα δυνάμενον ἐνεργῆσαι πιστεύειν μή (=1412=) ἀρχόμενος.

Οὕτω μὲν οὖν κατά μίαν ἐπιβολήν τέως θεωρῆσαι τό μωρόν τοῦ Θεοῦ καί τό ἀσθενές καί παίγνιον, στοχαστικῶς ὁ λόγος ἐτόλμησε, μεθ' ὧν παρεκβατικῶς, ὡς προθεωρίαν παραδειγματικῆν τοῦ προτεθέντος ἀπόρου, καί τήν ἄβυσσον τήν ἐπικαλούμενην τήν ἄβυσσον εἰς φωνήν τῶν θείων καταρράκτων λαβῶν ὁ λόγος νοῦν γνωστικόν εἶναι σοφίαν ἐπικαλούμενον δέξασθαι, μικράν τινά τῶν ἐπί τῇ θείᾳ

καί ἀφράστῳ συγκαταβάσει μυστηρίων ἔμφασιν παρεδήλωσεν. Ἄβυσσος γάρ καί ὁ τῆς ἀβύσσου τόπος ὁμωνύμως ὀνομάζεται, τόπος δέ τῆς θείας σοφίας, ὁ καθαρὸς καθέστηκε νοῦς. Ἄρα θέσει διὰ τὸ δεκτικὸν ἄβυσσος καί ὁ νοῦς προσαγορεύεται, καί ἡ σοφία πάλιν τὸ αὐτὸ διὰ τὴν φύσιν κατανομάζεται.

ΡΟΖ (177). ΑΛΛΗ ΘΕΩΡΙΑ ΕΙΣ ΤΟ ΑΥΤΟ

Ἄλλη θεωρία εἰς τὸ αὐτό.

Καθ' ἕτερον δέ τὸ προκείμενον ἄπορον διασκοποῦντες τρόπον τῆ βοηθεία τῆς θείας χάριτος στοχαστικῶς, ἀλλ' οὐκ ἀποφαντικῶς (τό μὲν γάρ μέτριον, τό δέ προπετές), ἐγχειρεῖν τῷ προκειμένῳ ῥητῷ τολμῶμεν, φάσκοντες τὴν τῶν μέσων τυχόν προβολήν, κατὰ τὸ ἴσον ἀπὸ τῶν ἄκρων ἔχουσιν ἀπόστασιν, παίγιον εἰρησθαι Θεοῦ τῷ μεγάλῳ διδασκάλῳ, διὰ τὴν ἐπίβρυτον αὐτῶν καί εὐαλλοίωτον στάσιν, μᾶλλον δέ, στάσιμον ῥεῦσιν εἰπεῖν οἰκειότερον. Ὁ καί παράδοξον, στάσιν ἀεὶ ῥέουσιν καί φερομένην θεᾶσθαι, καί ῥεῦσιν ἀεικίνητον προνοητικῶς τῆς τῶν οἰκονομουμένων ἔνεκεν βελτιώσεως θεόθεν ἐπινενοημένην, τούς δι' αὐτῆς παιδαγωγουμένους σοφίσει δυναμένην, ἀλλαχοῦ μεταστήσεσθαι πάντως ἐλπίζειν, καί πέρασ (=14E_170=> τοῦ κατ' αὐτὴν ἐπ' αὐτοῖς μυστηρίου τῆ πρὸς Θεὸν νεύσει βεβαίως διὰ τῆς χάριτος θεωθήσεσθαι πιστεύειν. Μέσα δέ λέγω τὴν τῶν ὀρωμένων καί νῦν περὶ τὸν ἄνθρωπον ὄντων ἢ ἐν οἷς ὁ ἄνθρωπος συμπλήρωσιν, ἄκρα δέ τὴν τῶν μὴ φαινομένων καί περὶ τὸν ἄνθρωπον ἀψευδῶς ἔσεσθαι μελλόντων ὑπόστασιν, τῶν κυρίως τε καί ἀληθῶς κατὰ τὸν ἄρρητον καί προηγούμενον σκοπὸν τε καί λόγον τῆς θείας ἀγαθότητος πεποιημένων τε καί γεγεννημένων. Καθὼς ὁ σοφὸς Ἐκκλησιαστής μεγάλῳ τε καί τρανῶ ψυχῆς ὄμματι τῶν ὀρωμένων τε καί ῥεόντων ὑπερκύψας τὴν γένεσιν, καί οἷον ἐν φαντασίᾳ τῶν ἀληθῶς πεποιημένων καί γεγεννημένων γενόμενος· Τί τὸ γεγεννημένον; αὐτὸ τὸ γενησόμενον· καί τί τὸ πεποιημένον; Αὐτό, φησί, τὸ ποιηθησόμενον· τῶν πρώτων δηλαδή καί τῶν τελευταίων ἐπιμνησθεῖς, ὡς τῶν αὐτῶν ὄντων καί ἀληθῶς ὄντων, τῶν δέ μέσων καί παρερχομένων οὐδόλως κατὰ τὸν τρόπον μνησθεῖς.

Μετά γάρ τὸ ἐξελεῖν, ὡς οἷόν τε ἦν μεγαλοφυῶς μάλιστα τὸ διδάσκαλον, περὶ τινος φύσεως ζῶων καί λίθων, καί ἀπλῶς εἰπεῖν ἀορίστως περὶ πολλῶν τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς θεωρουμένων, ἐπιφέρει τούτοις· " Παίζει γάρ λόγος αἰπύς ἐν (=1413=) εἶδεσι παντοδαποῖσι, κρίνας ὡς ἐθέλει κόσμον ἕον ἔνθα καί ἔνθα». Μήποτε οὖν καθὼς αὐτός ἐν τῷ τῆς ἀγίας Πεντηκοστῆς λόγῳ φησί, περὶ θεότητος διεξιῶν καί κτιστῆς φύσεως, " Ἔως ἐκάτερον ἐπὶ τῆς ἰδίας μένει, τό μὲν περιωπῆς, τό δέ ταπεινώσεως, ἄμικτος ἢ ἀγαθότης καί τὸ φιλόανθρωπον ἀκοινώνητον, καί χάσμα μέγα ἐν μέσῳ καί ἀδιάβατον, οὐ τὸν πλούσιον τοῦ Λαζάρου καί τῶν ὀρεκτῶν τοῦ Ἀβραάμ κόλπων διεῖργον, πᾶσαν δέ τὴν γενητὴν φύσιν καί ῥέουσιν τῆς ἀγενήτου καί ἐστηκυίας;" (=14E_172=> Ὡ παρεμφερῆ τε καί ὅμοια καί ὁ θεηγόρος μέγας διεξέρχεται Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης φάσκων· «Τολμητέον δέ καί τοῦτο ὑπὲρ ἀληθείας εἰπεῖν, ὅτι καί αὐτός ὁ πάντων αἴτιος τῷ καλῷ καί ἀγαθῷ τῶν πάντων ἔρωτι δι' ὑπερβολὴν τῆς ἐρωτικῆς ἀγαθότητος ἔξω ἑαυτοῦ γίνεται, ταῖς εἰς τὰ ὄντα πάντα προνοίαις, καί οἷον ἀγαθότητι καί ἀγαπήσει καί ἔρωτι θέλγεται, καί ἐκ τοῦ ὑπὲρ πάντα καί πάντα καί πάντων ἐξηρημένου πρὸς τὸ ἐν πᾶσι κατάγεται, κατ' ἐκστατικὴν ὑπεροῦσιον δύναμιν ἐνεκφοίτητον ἑαυτοῦ».

Μήπως οὖν, καθὼς ἔφην, κάκ τούτων τὸν περὶ τοῦ, " Παίζει γάρ Λόγος αἰπύς, " ἐπιτόμως ἀποδοθέντα τρόπον ἐξαπλῶσαι κατὰ διάνοιαν τοιαύτην ἡμῖν ἐστὶ δυνατόν φάσκουσιν, Ὡσπερ οἱ γονεῖς (ἵνα τοῖς καθ' ἡμᾶς παραδείγμασι χρήσωμαι εἰς

τήν τῶν ὑπέρ ἡμᾶς πραγμάτων ὑπογραφῆν), ἀφορμάς τοῖς τέκνοις παρέχοντες τήν νωθεῖαν ἀποσεῖσασθαι συγκαταβάσεως τρόπῳ, δοκοῦσι κατά συμπεριφορὰν παιδικὰ παίγνια μετιέναι, ὡς φέρε εἰπεῖν καρνατίζειν, καί ἀστραγάλοις μετ' αὐτῶν συμπεριφέρεσθαι, ἢ καί ἄνθη πολύχροα τούτοις παρατιθέντες, καί πολυβαφεῖς ἐσθῆτας τῶν αἰσθήσεων θελκτηρίου, ἀπῆγον ἢ κατέπληττον, ὡς τῶν παίδων ἑτέραν τέως ἐργασίαν οὐκ ἐχόντων, μετὰ βραχὺ δέ καί παιδευτηρίοις αὐτοῦς τῶν γονέων παραδιδόντων, εἶτα καί λόγου τελεωτέρου καί πραγμάτων ἰδίων μεταδιδόντων, οὕτω τυχόν καί τόν ἐπί πάντων Θεόν φησι διά τῶν εἰρημένων ὁ διδάσκαλος διά τῆς τέως ἱστοριώδους τῶν φαινομένων κτισμάτων φύσεως εἰς ἔκπληξιν ἢ καί ἀπαγωγὴν διά τῆς αὐτῶν θεάς καί γνώσεως νῦν ἡμᾶς οἷα κομιδῆ παῖδας ἐμβάλλοντα, ἔπειτα καί τήν τῶν ἐν αὐτοῖς πνευματικωτέρων λόγων θεωρίαν ἐνιέντα, καί τελευταῖον ἐπί τήν ἑαυτοῦ καθὼς ἐστὶν ἐφικτόν διά θεολογίας μυστικωτέραν γνῶσιν ἐνάγοντα, τήν πάσης τῆς ἐν εἴδει καί ποιῶ καί σχήματι καί ποσῶ, τῶ ἐν (≡14E_174⇒) πλήθει τε καί ὄγκῳ παντάπασι καθαρεύουσας, ποικιλίας τε καί συνθέσεως ἐν τοῖς προπαιδεύμασιν, ὡς πρὸς τό τέρμα τῆς θεωρίας, "παίζειν" εἴρηται τῶ θεοφόρῳ Γρηγορίῳ, καί τῶ θεοφόρῳ Διονυσίῳ "θέλγεσθαί" τε καί "ἐξίστασθαι ἑαυτοῦ».

Τῶ ὄντι γάρ ἐκ παραλλήλου κατὰ παράθεσιν θεωρούμενα πρὸς τὰ κυρίως καί ἀληθῶς ὄντα, (=1416=) καί ἐς ὕστερον φανησόμενα, τὰ παρόντα καί φαινόμενα καί παίγνιον εἶναι δοκεῖ, καί ἔτι τούτου πορῶτέρω. Πρὸς γάρ τήν τῶν κυρίως θείων καί πρωτοτύπων πραγμάτων ἀλήθειαν συγκρινομένη τῶν παρόντων καί ὀρωμένων πραγμάτων ἢ διακόσμησις οὐδέ τό παράπαν εἶναι νομισθήσεται τοῖς ὄλον χωρεῖν κατὰ τό δυνατόν τό τῆς θείας ὠραιότητος κάλλος ἀξιουμένοις, ὥσπερ οὐδέ τό παίγνιον ἀληθινῶ τινι καί ὄντι πράγματι συγκρινόμενον εἶναι καθάπαξ νομίζεται.

ΡΟΗ (178). ΑΛΛΗ ΘΕΩΡΙΑ ΕΙΣ ΤΟ ΑΥΤΟ

Ἄλλη θεωρία εἰς τό αὐτό.

Τυχόν δέ καί τό μεταπτωτικόν ὦν ἐγχειρίζομεν ὑλικῶν πραγμάτων ἄλλην ἄλλως μεταφερόντων τε καί μεταφερομένων, καί μηδεμίαν βᾶσιν ἐχόντων στερέμνιον, πλήν τοῦ πρώτου λόγου καθ' ὃν φέρονται σοφῶς τε καί προνοητικῶς καί φέρουσι, καί τῶ κρατεῖσθαι ὑφ' ἡμῶν νομίζεσθαι, διαφευγόντων πλέον ἢ κρατουμένων, καί τήν ἔφεσιν ἡμῶν τῶν αὐτοῖς ἀνεχομένων κρατεῖσθαι, μᾶλλον ἑαυτῶν οἷον ἀπωθουμένων, καί κρατεῖν ἢ κρατεῖσθαι παντελῶς μή δυναμένων, οἷα δὴ μόνον σταθερόν τῆς ἑαυτῶν φύσεως ὄρον κεκτημένων τό ἀπορρεῖν καί μή ἴστασθαι, παίγνιον εἰκότως ἐρρέθη Θεοῦ τῶ διδασκάλῳ, ὡς διά τούτων μετάγοντος ἡμᾶς ἐπὶ τὰ ὄντως ὄντα, καί μηδέποτε σαλευόμενα.

ΡΟΘ (179). ΑΛΛΗ ΘΕΩΡΙΑ ΕΙΣ ΤΟ ΑΥΤΟ

(≡14E_176⇒)

Ἄλλη θεωρία εἰς τό αὐτό.

Εἰ δέ καί ἡμεῖς αὐτοί, κατὰ τήν κρατοῦσαν ἐπὶ τοῦ παρόντος τῆς φύσεως ἡμῶν ἀκολουθίαν, νῦν μὲν καθ' ὁμοιότητα τῶν λοιπῶν ἐπὶ γῆς ζῶων γεννώμενοι, ἔπειτα παῖδες γινόμενοι, εἶτα ἄνθους ὠκυμόρου δίκην τῆς νεότητος ἐπὶ τό ρίκνον τῆς παλαιότητος φθασάσης τεθνηξόμενοι, καί πρὸς ἕτερον βίον μετατιθέμενοι, "παίγνιον ἐρήθημεν τοῦ Θεοῦ" τῶ θεοφόρῳ τούτῳ διδασκάλῳ, οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος. Πρὸς γάρ τήν μέλλουσαν τῆς θείας καί ἀληθοῦς ζωῆς ἀρχετυπίαν ἢ παροῦσα

συγκρινομένη ζωή παίγνιόν ἐστι, καί πᾶν εἶ τι ἄλλο τούτου καθέστηκεν ἀνουσιώτερον. Ὅπερ ἐν τῷ εἰς Καισάριον ἐπιταφίῳ δείκνυσι σαφέστερον, οὕτως λέγων· "Τοιοῦτος ὁ βίος ἡμῶν, ἀδελφοί, τῶν ζώντων πρόσκαιρα· τοιοῦτο τό ἐπί γῆς παίγνιον· οὐκ ὄντας γενέσθαι, γενομένους ἀναλυθῆναι· ὄναρ ἐσμέν οὐχ ἰστάμενον, φάσμα τι μὴ κρατούμενον, πτῆσις ὀρνέου παρερχομένου, ναῦς ἐπὶ θαλάσσης ἵχνος οὐκ ἔχουσα, κόνις, ἀτμίς, ἐωθινή δρόσος, ἄνθος καιρῷ φυόμενον καί καιρῷ λυόμενον, ἄνθρωπος ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ, ὡσεὶ ἄνθος τοῦ ἀγροῦ, οὕτως ἐξανθήσει, καλῶς ὁ θεῖος Δαβὶδ περὶ τῆς ἀσθενείας ἡμῶν ἐφιλοσόφησε».

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

(=1417=) Ταῦτα περὶ ὧν τοῖς θειοτάτοις τοῦ μεγάλου Πατρός ἡμῶν καὶ διδασκάλου Γρηγορίου λόγοις ἠπορήσατε καὶ εἰπεῖν ἐκελεύσατέ μοι, μακαριώτατοι, κατὰ τὴν ἐμὴν δύναμιν. Τῷ ὑμετέρῳ νεύματι δικαίως ὑπέικων ἔφην ἐγὼ στοχαζόμενος, ἀλλ' οὐκ ἀποφαινόμενος. Οὐ γὰρ ἐφικνεῖται τῆς μεγάλης καὶ ὑψηλῆς τοῦ θεοφόρου διδασκάλου διανοίας ὁ ἡμέτερος νοῦς, πολλαῖς ἔτι (≡14E_178⇒ κατὰ θέλησιν ἀκίσι παθῶν βαλλόμενος, ὧν τοῖς μῶλωψι μᾶλλον χαίρει στιζόμενος ἢ χάρισιν ἀρετῶν καθαιρόμενος, διὰ τὴν μακρὰν τοῦ κακοῦ συνήθειαν ἕξιν λαβῶν φιλαμαρτήμονα. Καί εἰ μὲν φανῶσιν ὑμῖν τινα λόγον ἔχειν τῆς ὑποθέσεως ἄξιον, καὶ μὴ πάντη τῆς ἀληθείας ἀπολειπόμενον, τῷ Θεῷ χάρις, τῷ τὴν χαμαιζήλον (ἵνα καὶ τοῦτο θαυματουργήσῃ) καὶ χαμαιπετῆ διάνοιαν φωτίσαντι, καὶ λόγον σύμμετρον χαρισαμένῳ, πρὸς τό χαράξαι τὴν συμμετρίαν τῶν νοηθέντων καὶ ὑμῖν τοῖς ὑποτάξαι καὶ τῇ τῶν εὐχῶν βοηθείᾳ τό πᾶν κατορθώσασιν. " Εἰ δέ οὐκ ὀρθῶς ἢ ἀτελῶς καὶ τῆς ἀληθείας ἢ ὀλικῶς ἢ μερικῶς ἀποπεπλάνημαι " (τόν γὰρ μέγαν καὶ θεοφάντορα κἀν τούτῳ σοι προσφέρω Διονύσιον παρακλήτορα) , " τῆς σῆς ἄν εἴη φιλανθρωπίας ἐπανορθώσασθαι τόν ἀκουσίως ἀγνοοῦντα, καὶ μαθεῖν δεομένῳ, καὶ ἐπαμῦναι τῷ μὴ αὐτάρκη δύναμιν ἔχοντι, καὶ ἰάσασθαι τόν οὐκ ἐθέλοντα ἀρρώστειν, ἵνα καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων σου καλῶν, μᾶλλον δέ πρό τῶν ἄλλων, ἀνάθημα τίμιον καὶ πάσης θυσίας αἰδεσιμώτερον ἱεουργήσῃς τῷ Θεῷ τὴν φιλανθρωπίαν, τῷ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς παρά πάσης δοξαζομένῳ τῆς κτίσεως, καὶ μόνην ἀπαιτοῦντι παρ' ἡμῶν θυσίαν τὴν εἰς ἀλλήλους φιλανθρωπίαν.

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ *

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

(≡14E_182⇒ Τὴν μὲν εὐγένειαν, τό τε περιφανές ἐν πλούτῳ μεγάλου Διονυσίου καὶ μόνον αὐτό τό κατὰ Ἀθηναίους βουλευτήριον, καθ' ὃ βουλευεῖν ἠρέθη, παρίστησι. Τῶν γὰρ Ἀρεοπαγιτῶν εἰς ἐτύγχανεν οὗτος, ὡς ὁ θεῖος ἐδήλωσε Λουκάς, ἱστορῶν τὰς τῶν ἱερῶν ἀποστόλων ἱεράς πράξεις· εἰπὼν γὰρ τόν ἀγιωτάτων ἀπόστολον Παῦλον γενόμενον ἐν Ἀθήναις, συμβαλόντα τέ τισιν εἰς λόγους τῶν ἐξ Ἐπικούρου φιλοσόφων, καὶ τῶν γε μὴν ἀπὸ τῆς στοᾶς, καὶ κηρύξαντα τὴν εἰς τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν πίστιν, τὴν τε τῶν νεκρῶν ἀνάστασιν καὶ τὴν καθολικὴν κρίσιν, συλληφθῆναι παρά τῶν ἀφιλοσόφων (οὐ γὰρ ἀληθῶς

---

* Τό κείμενο προέρχεται ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως "ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ" τῆς σειρᾶς "ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ" Θεσσαλονίκη 1992, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΝΗΠΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΣΚΗΤΙΚΩΝ, τόμος 14 ΣΤ. Πέρασε ἀπὸ σκάνερ, ἀκολούθησε ὀπτική ἀναγνώριση χαρακτήρων καὶ ἔλεγχος.

φιλοσόφων) ἀχθῆναί τε κατά τόν Ἄρειον πάγον, καί δημηγορήσαντα, παραχρήματι τινας ἐλεῖν καί πρός τό τῆς ἀληθείας μεταθεῖναι φῶς ἐπάγει. Καί οὕτως ὁ Παῦλος ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν· τινές δέ ἄνδρες, κολληθέντες αὐτῷ, ἐπίστευσαν, ἐν οἷς καί Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καί γυνή ὀνόματι Δάμαρις, καί ἕτεροι σὺν αὐτοῖς.

Ἐγὼ μὲν οὖν οὐ μάτην ἀκούω τῶν παρά πάντας τοὺς πεπιστευκότας τότε διὰ τοῦ θείου Παύλου, μόνον τόν ἄριστον Διονύσιον ἐξονομασθῆναι παρά τοῦ θεοφόρου συγγραφέως, προστεθείσης (≡14E_184⇒ αὐτοῦ καί τῆς ἀξίας· φησί γάρ Ἀρεοπαγίτης, ἐπιβάλλω δέ μᾶλλον, ὅτι διὰ τε τό κατα σοφίαν περιττόν καί διὰ τό ἐν Ἀθηναίοις ἀνεπιλήπτου πολιτείας ἔκκριτον, μνημονευθῆναι μετά τῆς οἰκίας αὐτοῦ. Χρή δέ εἶδέναι, καθά προέφη, ὡς οὐ παντός ἀνδρός ἦν εἰς τήν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλήν τελεῖν, ἀλλ' οἱ παρ' Ἀθηναίοις πρωτεύοντες ἐν τε γένει καί πλούτῳ καί βίῳ χρηστῷ· καί κατά τοῦθ' οἱ ἐπίσημοι καθεστῶτες ἐβούλευον εἰς τήν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλήν· ἐκ γάρ των ἐννέα καθίσταμένων ἀρχόντων Ἀθήνησιν, τοὺς Ἀρεοπαγίτας ἔδει συνεστάναι δικαστάς, ὡς φησὶν Ἀνδροτίων ἐν δευτέρᾳ τῶν Ἀτθίδων, ὕστερον δέ πλειόνων γέγονεν ἢ ἐξ Ἀρείου πάγου βουλή, τουτέστιν ἢ ἐξ ἀνδρῶν περιφανεστέρων πεντήκοντα καί ἐνός, πλήν ἐξ εὐπατριδῶν, ὡς ἱστορεῖ Φιλόχορος διὰ τῆς τρίτης τῶν αὐτῶν Ἀτθίδων. Ἐξω δέ τῆς πόλεως ἦν τό κατά Ἄρειον πάγον δικαστήριον, κληθέν οὕτω (καθ' ἃ μυθολογοῦσιν Ἀθηναῖοι) ἐκ τοῦ κατ' αὐτήν τήν ἐξοχήν τοῦ κατά τήν πόλιν ὄρους συστάντος δικαστηρίου μεταξύ Ποσειδῶνος καί Ἄρεως· ὁ γάρ Ποσειδῶν δίκην εἶπε πρός Ἄρεα κατά τοὺς ἀρχαίους μύθους παρ' Ἀθηναίοις ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, φάσκων ἀναιρεθῆναι τόν ἴδιον υἱόν Ἀλιρρόθιον ὑπ' Ἄρεως, κἀκεῖθεν ἐξ Ἄρεως ὁ πάγος ἐκεῖνος Ἄρειος ἐκλήθη. Ἐδίκάζον οὖν Ἀρεοπαγῖται περί πάντων σχεδόν τῶν σφαλμάτων καί παρανομιῶν, ὡς ἅπαντά φησὶν Ἀνδροτίων ἐν πρώτῃ, καί Φιλόχορος ἐν δευτέρᾳ καί τρίτῃ τῶν Ἀτθίδων.

Διὰ δέ τοῦτο ἄτε καινῶν δαιμονίων καταγγελέα τόν θεϊότατον Παῦλον, ὡς ἱστόρησεν ὁ φιλαλήθης Λουκάς, οἱ τῆς ὑπὸ Θεοῦ μωρανθείσης σοφίας ἐρασταί πρός τήν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλήν ἔλκουσιν. Ἄλλ' ἐν τοῖς Ἀρεοπαγίταις τῆνικαῦτα χρόνου (≡14E_186⇒ βουλευόν, ἄτε δικαστῆς ἀκλινέστατος, ὁ πάμμεγας Διονύσιος, ἀδέκαστον ἀπένειμε τῇ κατά τόν πνευματοφόρον Παῦλον ἀληθείᾳ τήν ψῆφον, ἐρρώσθαι τε πολλά φράσας τῇ τῶν Ἀρεοπαγιτῶν ἀνοήτῳ σεμνότητι, τόν ἀληθῆ καί πανεπίσκοπον κριτὴν ἐννοίας Χριστόν Ἰησοῦν, τόν τοῦ Θεοῦ καί Πατρός Υἱόν μονογενῆ καί Λόγον, ὃν ὁ Παῦλος ἐκήρυξεν, εὐθύς εἶχετο τοῦ φωτός· κἄν γάρ οἱ Ῥωμαῖοι τότε ἐκράτουν, ἀλλ' οὖν αὐτονόμους ἀφῆκαν Ἀθήνας καί Λακεδαιμονίαν· ὅθεν ἔτι παρά Ἀθηναίοις καί τά κατά τοὺς Ἀρεοπαγίτας ἐπολιτεύετο. Καί τελεῖται μὲν ἅπαντα τῆς σωτηρίας τά δόγματα διὰ Παύλου τοῦ κρατίστου, παιδαγωγεῖται δέ διδασκαλικῶς ὁ Διονύσιος ὑπὸ Ἱεροθέῳ τῷ μεγίστῳ, καθά φησὶν ὁ αὐτός· εἶτα καθίσταται κατά τό φερόμενον ἐν ἐβδόμῳ βιβλίῳ τῶν Ἀποστολικῶν διαταγμάτων ὁ Διονύσιος ἐπίσκοπος ὑπὸ Παύλου τοῦ χριστοφόρου τῶν ἐν Ἀθήνησι πιστευσάντων.

Μνημονεύει δέ τοῦ Ἀρεοπαγίτου καί Διονύσιος ἀρχαῖος Κορινθίων ἐπίσκοπος, καί Πολύκαρπος ἐν τῇ πρὸς Ἀθηναίους ἐπιστολῇ αὐτοῦ. Ἔστι δέ τήν ὀρθότητα καί πολυμάθειαν ἀποθαυμάσαι τοῦ ἁγίου τούτου Διονυσίου, τόν ἀληθῶς διὰ πολλῆς ἡγμένον ἐπιστήμης τῶν ἀνεπιλήπτων τῆς Ἐκκλησίας παραδόσεων, θεάσασθαί τε τά παρά τοῖς τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφοις νόθα δόγματα πρός τήν ἀλήθειαν μετενηνεγμένα. Ἐλεῆσαι γάρ ἔστι μᾶλλον καί συναλγῆσαι τῆς ἀπροσεξίας τοὺς ὀλιγώρους τῆς εὐπαιδευσίας ἐξεταστάς, ὅτι τῇ σφῶν ἀμαθία συμμετροῦσι καί τὰς τῶν ἐξῆς ἀνθρώπων φολομαθεῖς εὐθημοσύνας. Ἐντυγχάνοντες οἱ τοιοῦτοι συγγράμμασιν ἐνίων, καί τυχόν οὐ παρακολουθοῦντες τῇ τῶν λεγομένων διανοίᾳ, πρός ἀδιάκριτον εὐθύς ἐκφέρονται τοῦ συγγραφέως διαβολήν, καίτοι παντελῶς οὐ

δυνάμενοι τά σκώματα διευθύνειν τε καί διελέγειν ἅ φασιν αὐτοί, δέον ἐπί σφάς αὐτούς τρέπειν τήν ὀργήν, καί μᾶλλον ἀσχάλλειν, ὅτι μή σπουδάσαντες ἔγνωσαν καί αὐτοί τά περί (≡14E_188⇒ γνῶσιν ἀνηγμένα· ἢ τάληθές, ὅτι μή πρὸς τοὺς ἰκανοὺς περί τά τοιαῦτα φιλομαθῶς γεγονότες, τῶν ἀπορημάτων ἀπελύθησαν. Ἀλλά τολμῶσί τινες λοιδορεῖν εἰς αἰρέσεις τόν θεῖον Διονύσιον, καθάπαξ καί τά τῶν αἰρετικῶν ἀγνοοῦντες· ἢ γάρ ἄν, ἐξ ἐκάστου τῶν κατακεκριμένων ἐν τοῖς αἰρετίζουσι συγκρίνοντες, τά παρά τούτων δόγματα πολλῶ· τῶν φλαύρων ἀφεστηκότα διεγίνωσκον, καθόσον φῶς ἀληθές καί σκότος. Τί γάρ εἶποιεν ἐν τοῖς περί τῆς μόνης προσυνητῆς Τριάδος θεολογουμένοις παρ' αὐτῶ; Τί δ' ἄν περί τοῦ τῆς παμμακαρίας ταύτης Τριάδος ἑνός Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μονογενοῦς Θεοῦ Λόγου τελείως ἐνανθρωπήσαι θελήσαντος; Οὐχί ψυχὴν ἔνουν καί σῶμα τό καθ' ἡμᾶς γῆινον διεξῆλθε καί τά λοιπά τά ὅσα, τοῖς ὀρθοῖς ἐντέτακται διδασκάλοις; Τί δέ περί νοητῶν καί νοερῶν καί τῶν αἰσθητῶν μέμψαιτ' ἄν τις εἰκότως, ἢ περί τῆς καθολικῆς ἡμῶν ἀναστάσεως τῆς μετὰ σώματος τοῦ καθ' ἡμᾶς καί τῆς ἡμῶν ψυχῆς γενησομένης, καί περί τῶν τότε δικαιοτηρίων, δικαίων τε καί τῶν μή τοιούτων; Εἰς τά γάρ, συλλήβδην εἰπεῖν, ἢ καθ' ἡμᾶς ἀφορᾷ σωτηρία, ἅτινα πλατέως διεξελθεῖν οὐ δίκαιον, τῆς ἐπί σχολίων ἐξηγήσεως ἅπαντα κατά καιρόν ἐπισημαινομένης.

Ναί, φασίν, ἀλλ' οὐκ ἔγραψεν αὐτοῦ τὰς συντάξεις Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου, καί μὴν οὐδ' Ὀριγένης.

Πρὸς οὓς λεκτέον, ὡς πάμπολλα παρῆκεν Εὐσέβιος οὐκ ἐλθόντα περί χεῖρας οἰκείας· καί γάρ οὔτε φησὶν ἅπαντα καθάπαξ συναγροχένοι, μᾶλλον γε μὴν ὁμολογεῖ καί ἀριθμοῦ κρείττονα βιβλία καθεστάναι μηδαμῶς εἰς αὐτόν ἐληλυθότα· καί πολλῶν ἐδυνάμην μνημονεῦσαι μὴ κτηθέντων αὐτῶ, καί ταῦτα τῆς αὐτοῦ χώρας, ὡς Ὑμεναίου καί Ναρκίσσου τῶν ἱερασαμένων ἐν Ἱεροσολύμοις. Ἐγὼ γοῦν ἐνέτυχόν τισι τῶν Ὑμεναίου. Καί μὴν οὔτε Πανταίνου τοὺς πόνους ἀνέγραψεν, οὔτε τοῦ Ρωμαίου Κλήμεντος, πλὴν δύο καί μόνων ἐπιστολῶν, ἀλλ' (≡14E_190⇒ οὔτε πλείστων ἑτέρων. Ὁ γάρ Ὀριγένης, οὐκ οἶδα εἰ πάντων, μόλις δέ τεττάρων ἐμνήσθη. Διάκονος δέ τις Ρωμαῖος, Πέτρος ὄνομα, διηγήσατό μοι, πάντα τά τοῦ θεοῦ Διονυσίου σῶζεσθαι κατά τήν ἐν Ρώμῃ τῶν ἱερῶν βιβλιοθήκην ἀνατεθειμένα.

Γράφει δέ τά πλείστα πρὸς τόν τρισμακάριον Τιμόθεον, τόν τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Παύλου φοιτητήν, Ἐφεσίων ἐπίσκοπον, ὑπὸ τῶν κατά τήν Ἐφεσον τῆς Ἰωνικῆς φιλοσοφίας προεστώτων, ὡς εἰκός, πάσχοντα πράγματα, καί πυνθανόμενον, ὡς εἰδήμονος τῆς ἐξωτερικῆς φιλοσοφίας, ἵνα καί μᾶλλον ἀγωνίζοιτο· καί οὐδέν ἀπεικός· ἐπεὶ καί ὁ θεοφιλής ἀπόστολος Παῦλος ταῖς Ἑλλήνων ἐχρήσατο ρήσεσι, ταύτας ἀκούων τυχόν παρά τῶν συνόντων αὐτῶ, τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας ἐμπίρων. Συνίστησι δέ καί τοῦτο, Διονυσίου ταῦτα φιλαλήθως τά συγγράμματα καθεστάναι· τό γάρ ἀνεπιτηδύτως μνημονεῦειν αὐτόν ρήσεων τῶν συνακμασάντων αὐτῶ ἀνδρῶν, ὧν αἱ τε θεῖαι τῶν ἀποστόλων μνημονεύουσι ἐπιστολαί, τό τῶν συγγραμμάτων ἀσκευώρητον ἀποφαίνουσι· μάλιστα δέ πάντων τό τῶν δογμάτων ἀσφαλέστατον.

Ἐπειδὴ δέ τινές φασι, μὴ εἶναι τοῦ ἁγίου τό σύγγραμμα, ἀλλά τινος τῶν μεταγενεστέρων, ἀνάγκη αὐτούς καί τῶν ἀπηγορευμένων τινά καί ἀτόπων αὐτόν τιθέναι, καταψευδόμενον τοιαῦτα ἑαυτοῦ, ὡς συνῆν τοῖς ἀποστόλοις, καί ἐπέστελλεν οἷς οὐδέ συνεγένετό ποτε κατ' αὐτούς, οὐδέ ἐπέστειλε.

Τό δέ καί πλάσασθαι προφητείαν πρὸς τόν ἀπόστολον Ἰωάννην ἐν ἐξορίᾳ ὄντα ὡς ἐπανήξει πάλιν εἰς τήν Ἀσιάτιδα γῆν καί τά συνήθη διδάξει, τοῦτο τερατολόγου ἀνδρός καί προφήτου δόξαν ἐκμανῶς θηρωμένου.

Τό δέ καί λέγειν αὐτόν ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ τοῦ σωτηρίου πάθους ἐν Ἡλιουπόλει συνόντα Ἀπολλοφάνει, θεωρεῖν καί συμφιλοσοφεῖν περί τῆς ἡλιακῆς ἐκλείψεως, ὡς οὐ κατά φύσιν (≡14E_192⇒) οὐδέ κατά τό ἔθος τότε γεγεννημένης, λέγειν δέ αὐτόν καί παρεῖναι σὺν τοῖς ἀποστόλοις τῇ προκομιδῇ τοῦ λειψάνου τοῦ θείου τῆς ἀγίας θεοτόκου Μαρίας, καί χρήσεις προφέρειν Ἱεροθέου τοῦ ἰδίου διδασκάλου ἐκ τῶν εἰς αὐτήν ἐπιταφίων λόγων, πλάττεσθαι δέ καί ἐπιστολάς καί λόγους ὡς πρὸς τοὺς μαθητάς τῶν ἀποστόλων ἐκφωνηθέντας, πόσης ἀτοπίας καί καταγνώσεως καί τῷ τυχόντι ἀνθρώπῳ, μήτι γε δὴ ἀνδρὶ τοσοῦτον ἀνηγμένῳ κατά τε ἦθος καί γνώσιν, καί τό ὑπεραίρειν τά αἰσθητά πάντα, καί τοῖς νοερεῖς συνάπτεσθαι κάλλεσι, καί δι' αὐτῶν ὡς ἐφικτόν Θεῷ!

Ἐξηγητικῶν μὲν οὖν ὑπομνημάτων ὡς ὅτι μάλιστα διεξοδικωτάτων ἐδεῖτο πρὸς ἐρμηνείαν τῆς αὐτοῦ πολυμαθείας· πλὴν κεφαλαιωδέστερον, ὡς ἡ βίβλος ἐχώρησε, διὰ σχολίων, τά φανέντα μοι, Θεῷ πεποιθώς, παρατέθεικα κατά τοὺς ἐξῆς παρακειμένους λόγους, οὓς τέως εἰς τὰς ἐμάς ἐλθεῖν συμβέβηκε χεῖρας.

Ἰστέον ὡς τινες τῶν ἔξω φιλοσόφων, καί μάλιστα Πρόκλος, θεωρήμασι πολλάκις τοῦ μακαρίου Διονυσίου κέχρηται, καί αὐταῖς δέ ξηραῖς ταῖς λέξεσι· καί ἔστιν ὑπόνοιαν ἐκ τούτου λαβεῖν ὡς οἱ ἐν Ἀθήναις παλαιότεροι τῶν φιλοσόφων, σφετερισάμενοι τὰς αὐτοῦ πραγματείας, ὡς ἐν τῇ παρούσῃ ἀπομνημονεύει βίβλῳ, ἀπέκρυψαν, ἵνα πατέρες αὐτοῖ ὀφθῶσι τῶν θείων αὐτοῦ λογίων, καί κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ νῦν ἀνεφάνη ἡ παροῦσα πραγματεία πρὸς ἔλεγχον τῆς αὐτῶν κενοδοξίας καί ραδιουργίας. Καί ὅτι σύνηθες αὐτοῖς τά ἡμέτερα σφετερίζεσθαι, διδάσκει ὁ θεῖος Βασίλειος εἰς τό, «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος», ἐπ' αὐτῆς τῆς λέξεως οὕτως λέγων· Ἐταῦτα οἶδα πολλοὺς τῶν ἔξω τοῦ Λόγου τῆς ἀληθείας μεγάλα φρονούντων ἐπὶ σοφίᾳ κοσμικῇ, καί θαυμάσαντας καί τοῖς ἑαυτῶν συντάγμασιν ἐγκαταλέξει τολμήσαντας· κλέπτης γάρ ὁ διάβολος καί τά ἡμέτερα ἐκφερομυθῶν (≡14E_194⇒) πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ ὑποφήτας'. Καί οὗτος μὲν οὕτω, τά δέ Νουμενίου τοῦ Πυθαγορικοῦ προφανῶς λέγοντος, 'Τί γάρ ἐστι Πλάτων, ἢ Μωσῆς ἀττικίζων;' οὐδεὶς ἀρνήσασθαι δύναται, οὐχ ἡμετέρου, ἀλλὰ τῶν ἐναντίων ὄντος, ὡς μαρτυρεῖ καί Εὐσέβιος ὁ τῶν Παλαιστίνων Καισαρείας καθηγησάμενος, ὅτι 'Οὐ νῦν μόνον, ἀλλὰ καί πρό τῆς Χριστοῦ παρουσίας σύνηθες τοῖς ἔξω σοφίας τά ἡμέτερα κλέπτειν'.

ΕΙΣ ΤΟ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΥΡΑΝΙΑΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ

ΕΞΗΓΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΓΡΑΦΗΣ

(≡14E_198⇒) Ἱεραρχίας: Ἐπειδὴ ἡ ἐπιγραφή ἱεραρχίαν ἔχει, καλεῖν εἴωθεν ἱεράρχας τοὺς ἐπισκόπους. Ἰστέον οὖν, ὅτι ἱεραρχία μὲν ἐστὶν ἡ τῆς διατάξεως αὐτῆς τῶν ἱερῶν ἀρχὴ καί οἰονεὶ φροντίς, καί ἱεράρχης ὁ τῶν ἱερῶν ἄρχων καί φροντίζων καί προνοῶν, οὐ μὴν τῶν ἱερέων, ἀλλὰ ὁ τὰ ἱερά καί τὴν κατάστασιν αὐτῶν τε καί τῆς ἐκκλησίας καί τῶν μυστηρίων διατάσσων, οὐ μὴν ὁ ἀρχιερεὺς. Ταύτην δέ τὴν ἐξήγησιν καί αὐτὸς ὁ μέγας Διονύσιος κάτω παρατίθεται ἐν τῷ Περί τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας λόγῳ.

Ὁ πρεσβύτερος: Σημεῖωσαι, ὡς τό τοῦ πρεσβυτέρου ὄνομα καί τόν ἐπίσκοπον δηλοῖ, ἐπειδὴ πρεσβύτερός ἐστι καί ὁ ἐπίσκοπος· καί τοῦτο, δηλοῦται καί ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀγίων ἀποστόλων, ἔνθα ἐν Ἀσίᾳ συντάσσεται ταῖς Ἐκκλησίαις αὐτῆς ὁ ἅγιος ἀπόστολος Παῦλος.

ΕΙΣ ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

§ 1. Πᾶσα δόσις ἀγαθή: Σημείωσαι ὅτι κέχρηται ὁ μακάριος (≡14E_200≡> Διονύσιος τῆ τοῦ ἁγίου Ἰακώβου καθολικῆ ἐπιστολῆ· ἐκεῖθεν γάρ ἐστι τό ρητόν· καί ὅτι ἐκδοθεῖσα ἦν ἤδη.

Καί γάρ ἐξ αὐτοῦ: Ταῦτα περί τοῦ Υἱοῦ θεολογεῖ.

§ 2. Πατροπαραδότου: Πατέρας ἐνταῦθα δηλοῖ τούς παραδόντας αὐτῶ τό δόγμα, οὐ μήν τούς φυσικούς· ἐξ Ἑλλήνων γάρ ἦν, ὡς δηλοῦσιν αἱ Πράξεις τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καί αὐτός μέντοι ἐν τῇ πρός τόν ἅγιον Πολύκαρπον ἐπιστολῆ καί ἐν τῷ θ' κεφαλαίῳ τῷ Περί τῆς οὐρανόθεν ἱεραρχίας.

Συμβολικῶς: Οὐ γάρ φυσιολογικῶς φησιν, ἀλλά διά συμβόλων τινῶν καί εἰκόνων.

α'. Νοῶν: Νόας καλοῦσι καί οἱ παρ' Ἑλλήσι φιλόσοφοι τάς νοεράς, ἦτοι ἀγγελικὰς δυνάμεις· ἐπειδή τό πᾶν νοῦς ἐστίν ἕκαστος αὐτῶν, καί τήν οὐσίαν ἅπασαν νοῦν ζῶντα εἰς τό εἶδος τό ἑαυτῶν οὐσιωμένον ἔχει· νόες καλοῦνται πρός τό εὐφρονότερον τῆς κλίσεως γενομένης· ἐπειδή ἐχρῆν ἀπό τοῦ ὁ νοῦς, τοῦ νοῦ, τό πληθυντικόν οἱ νοῖ εἶναι, ἀλλά διά τήν εὐφωσίαν ἐξ ἄλλης εὐθείας ἐνικῆς γέγονεν οἱ νόες· ἔθος γάρ τοῦτο Ἀττικοῖς, οἳ φασιν, Ἀριστοφάνει καί Σωκράτει, ἀντί τοῦ οἳ Ἀριστοφάνεις καί οἳ Σωκράτες. Εἰσὶ δέ καί λέγοντες οἱ νόοι, ὡς ἀπό τοῦ ὁ νόος, τοῦ νόου· καλεῖ δέ αὐτούς καί ἡ Γραφή τῷ ὀνόματι τούτῳ, ὡς ἐν Ἡσαΐα· Νοῦς μέγας ὁ ἄρχων Βαβυλῶνος, τοῦτ' ἐστίν ὁ διάβολος· κατά Ἰωάννη τοῖνον νοῦς, νοός, νόες, ὡς χρῶς, χροός, οἱ χροές· Ἰωνική γάρ ἡ κλίσις.

Υπεράρχιον: Υπεράρχιος ὁ Θεός, ὡς ὑπέρ πᾶσαν ἀρχήν καί θεαρχικόν φῶς, ὡς ἀρχή τῶν λεγομένων θεῶν, ἀγγέλων φημί καί ἀνθρώπων δικαίων.

(≡14E_202≡> β'. Ἐνδότητος: Ἐνδότητά φησι τήν κρυφίτητα· πᾶσι γάρ τοῖς ἔξω αὐτῆς ἄγνωστος ἐστίν.

γ'. Σύγκρασιν: Σημείωσαι τήν σύγκρασιν· καί διά τί τό θεῖον ἐν ὄν πληθύνεται.

Παραπετασμάτων: Παραπετάσματά φησι τά σωματικῶς περί Θεοῦ λεγόμενα ἐν ταῖς Γραφαῖς, οἷον μελῶν ἀνθρωπίνων, ἢ δυνάμεων τινῶν ὀνομασίας, Σημείωσαι δέ, ὅτι σαρκί ὄντας κατοπτεῦσαι τά ἄϋλα καί ἀσώματα· καί τοῦτο μᾶλλον ἐδήλου τά ἐν τῇ σκηνῇ παραπετάσματα, ὡς ἐνταῦθα αἰνίττεται.

Συμφυῶς: Ἀντί τοῦ ὁμοφυῶς, συγγενῶς.

§ 3. Ἡ τελετάρχης: Τελετή λέγεται κατά τούς τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφους ἡ μετάδοσις τῶν μυστηρίων, ἅτε τελειοῦσα τόν μούμενον καί τελειωτική τυγχάνουσα τῶν προσιόντων τοῖς τοιοῦτοις. Τελετάρχης οὖν ἱεροθεσία ἢ θεία τῆς τῶν ἱερῶν μυστηρίων ἡμῶν διακοσμήσεως θέσις καί παράθεσις, ἀρχή γενομένη ἐκ Θεοῦ διά τῶν ἀποστόλων τῶν τελειωτικῶν τούτων ἀγαθῶν· τούς γάρ μεμνημένους τελείους καλεῖ ὁ θεῖος ἀπόστολος Παῦλος λέγων· «ὅσοι οὖν τέλειοι, τοῦτο φρονῶμεν».

Υπερκοσμίου: Τό δέ ὑπερκοσμίου οὐκ αἰσθητῶς νοητέον, ἀλλά νοητῶς καί ὑπέρ τόν καθ' ἡμᾶς κόσμον. Σημείωσαι δέ, τίνα λέγει τά σχήματα καί τάς μορφωτικάς συνθέσεις, ἡγουν εἰκονίσματα, ἅπερ ἐξῆς παρατίθεται.

Πλάσεων: Σημείωσαι, ὅτι πλασματώδεις φησί τάς ἐνταῦθα μυστικάς παραδόσεις, ἅς ἐν τῷ Περί τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας λόγω ἀναπτύσσει· τοῦτο δέ θεοπρεπῶς ἐκληπτέον· πρός μέν οὖν τό 'μορφωτικάς' τό πλάσεων ἀποδοτέον, πρός δέ τό 'συνθέσει' τό ἀπλᾶς καί ἀτυπώτους.

(≡14E_204≡> Ὑλαία: Ὑλαίαν χειραγωγίαν φησί τό διά τῶν ὑλικῶν λεγομένων πρός τήν ἐννοίαν ἀνάγεσθαι τῶν ὑπέρ αἴσθησιν.

Φαινόμενα: Φαινόμενα δέ κάλλη τὰς τῶν ἱερῶν οἴκων διακοσμήσεις λέγει, καί διεξοδικὰς μαθητείας τὰς τῶν ἀγίων Γραφῶν ἀναγνώσεις· διακοσμήσεων δέ τάξεις τούτων ἱερέων βαθμούς. Σημειῶσαι δέ, ὅτι τὰ ὀρώμενα κάλλη εἰκόνες εἰσὶ τῶν ἀοράτων διακόσμων, ὡς δηλοῖ καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους, τὰ περὶ τῆς σκηνῆς θεωρῶν, καὶ Μωϋσῆς ἀκούων, «πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοὶ ἐν τῷ ὄρει ποιήσον».

Τὰς διεξοδικὰς: Διεξοδικαί εἰσι μαθητεῖαι αἱ διὰ τῶν ὀρωμένων καὶ διὰ πραγμάτων πλατύτεροι ἀποδείξεις τῶν νοητῶν ἐνιαίως καὶ ἀθρόως ταῖς νοήσεσιν ἐπιβαλλόντων.

Ἐξεως: Ἐκεῖ ἔξεις εἰσὶ τὰ θεῖα διατάττουσαι· ἔξις δέ ἐστὶ ποιότης ἔμμοнос. Ἐνταῦθα δέ καὶ ἐκκλησιαστικαὶ τάξεις τὰς ἔξεις, ἅτε ἀσωμάτων, ἐξοικονίζουσιν· αἱ γὰρ ἔξεις ἀσωμάτων εἰσὶ. Σημειωτέον, ὅτι ἡ παρ' ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις τελουμένη ἱερατικὴ μυσταγωγία μίμησις ἐστὶ τῆς οὐρανοῦ ἱεραρχίας.

Ἵπερκοσμίως: Τὸ ὑπερκοσμίως οὐκ αἰσθητῶς νοητέον, ἀλλὰ νοητῶς καὶ ὑπὲρ τὸν καθ' ἡμᾶς κόσμον.

Ἱερογραφικαῖς: Τουτέστιν ἐν τοῖς ἱερῶς περὶ αὐτῶν συντεθεῖσι λόγοις ἐν ταῖς Γραφαῖς.

Ἡμᾶς ἀνάγοι: Σημειωτέον, πῶς ἀναγόμεθα εἰς θεολογίας, καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς ἡμᾶς ἀνάγει.

Ἀκρότητας: Οὐδέν ὡς ἔτυχεν ὠνόμασται παρὰ τοῦ μακαρίου τούτου, ἀλλὰ πολυμαθῶς καὶ κυρίως μετὰ τῆς εὐσεβείας· ἐπειδὴ οὖν τὴν παρ' ἡμῖν ἱεράν διάταξιν διὰ συμβόλων ὑλαίων καὶ ἐξοδικῶν καὶ πλάσεων εἶπε τελεῖσθαι πρὸς τὸν ἡμῖν ἐφικτόν τύπον, οὕσαν καὶ μίμημα τῆς παρ' ἀγγέλοις ἱεραῆς διακοσμήσεως, (≡14E_206≡⇒ εἰκότως τὴν παρ' ἐκείνοις ἱεροφαντίαν ἀκρότητα κέκληκεν· ἀκρότητα γὰρ εἰώθασι καλεῖν οἱ περὶ ταῦτα σχολάσαντες ἐκάστης οὐσίας τὸ καθαρώτατον καὶ ἐξ οὗ ἤρτηται προσεχῶς, τουτέστιν ἐχομένως, ἡ οὐσία· ὡς φέρε εἰπεῖν, ψυχῆς ἀκρότης ὁ νοῦς αὐτῆς ὁ καθαρώτατος, καὶ ἔρωτος ἀκρότης ὁ τῶν ἀναβεβηκότων καὶ θειοτάτων διάπυρος ἔρωσ· καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς οὖν ἱεραρχίας καὶ μυστηριώδους διακοσμήσεως ἀκρότης τὸ καθαρώτατον αὐτῆς, ἐξ οὗ ἀνήπται, καὶ τὸ ἐγγύς συντεῖνον ἀυλίας· τὸ οὖν ἀκραιφνέστατον ἐν ἡμῖν σύμβολον, ἡ ἀκρότης τῶν ἀτυπῶτων καὶ ἀπλῶν καὶ ἀσωμάτων μυστηρίων, ἧ ἡ ἱεραρχία συναπτομένη ἐπιβατεύει, οἶονεὶ τῇ παρὰ ἀνθρώποις ἱεροφαντίᾳ· καὶ διὰ τῶν εἰκόνων ἀνάγει ἐπὶ τὰ καθαρὰ θεάματα τῆς νοητῆς τελετῆς ἀκρότητος λεγομένης εἰκότως τῶν ἐνθάδε σωματικῶν τε καὶ ὑλοειδῶν.

ΕΙΣ ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

§ 1. α'. Ἐκφαντορίαν: Ἐκφαντορίαν λέγει τὴν ἐξάγγελσιν· πρόδηλον δέ, ὅτι τὴν διὰ συμβόλων καὶ τύπων, ἅτινα καὶ πλάσματα εἶπεν· ἀπλότητα δέ τὸ τῆς φύσεως ἄυλον.

β'. Ἠπίστατο γὰρ, ὅτι ἀνυμνῶν τούτων ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἱερούς νόας, ὡς αὐτὸς φησι κατὰ τὴν Γραφήν, ἀνάγκην εἶχεν εἰπεῖν περὶ ζῶων θηριομόρφων καὶ αἰετῶν καὶ τῶν ἄλλων οἷς ἀπεικάζουσιν αἱ θεῖαι Γραφαὶ τὰς ἀρχαγγελικὰς δυνάμεις· λέγει γὰρ· «ἴνα μὴ καὶ ἡμεῖς, ὡς οἱ πολλοί, νομίζωμεν ἀνιέρως μὴ ἔχειν ἐξήγησιν τὰς τῶν πολυπροσώπων καὶ πολυπόδων τάξεις ἐν οὐρανοῖς»· ταύτας οὖν διασαφῆσαι προήρηται κατὰ τὴν τῶν ἱερῶν λογίων ἐκφαντορίαν.

(≡14E_208≡⇒ Ἀτεχνῶς: Μεγάλως, ἢ παντοίως, ἢ ἀληθῶς, ἢ ἀπλῶς.

γ'. Ποιητικάϊς: Ὅτι καί ποιητικάϊς τισι πλάσεσιν ἐχρήσατο ἡ Γραφή πρὸς χειραγωγίαν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, ἀλλ' ὡς οὐ δυναμένης τὴν τῶν μειζόνων παραλαβεῖν διδασκαλίαν· εἰκέναι γάρ τὰ οὐράνια σύμβολα τοῖς παρά ποιηταῖς φανταζομένοις, ὡς ὁ ἱερός ἀνὴρ οὗτός φησι (ποιητάς δέ νόησον ἢ τοὺς παρ' Ἑλλησι θαυματοζομένους, οἷον Ὅμηρον, Ἡσίοδον, καί τοὺς ἐξῆς), ἢ ποιητικάϊς ὡσανεὶ πλαστικάϊς ὑποτυπώσεσιν. Εἰδυῖα γάρ ἡ τοῦ Θεοῦ σοφὴ συγκατάβασις τὸν ἡμέτερον νοῦν ἀσθενῆ καί πρὸς ὑψηλοτέραν θεωρίαν ἀνεπιτηδείως ἔχοντα, ἀναγωγὴν αὐτῶ συμφυῆ πλασαμένη, οὕτω τὰς ἀρχαγγελικάς εἰς φανερόν ἤγαγε διακοσμήσεις, οὐχ ὅπως ἔχουσι τῇ ἀληθείᾳ διασαφήσασα, ἀλλ' ὅπως ἡμεῖς δυνάμεθα καταλαβεῖν· μηδὲν οὖν ἀνοίκειον φαντάζου τῶν οὐρανίων.

§ 2. Συνθέσεις: Συνθέσεις φησί τὰς εἰρημένας πλάσεις καί σχηματοποιίας.

Ἐφ' ἑαυτῶν: Ἐφ' ἑαυτῶν, τουτέστιν ὡς ἔχουσι φύσεως, ἄγνωστοι ἡμῖν, φησί, καί ἀθεώρητοι ὑπάρχουσιν.

Ἀπότομον: Ἀπότομον, οἶμαι, λέγειν αὐτόν τὴν ξένην, καί οἷον τῶν συνήθων ἀποτετμημένην ὁδὸν καί πλάσιν· διό καί σκηνήν αὐτὴν ὀνομάζει, σαφηνίζων οὐκ ἀληθεῖς εἶναι τὰς ἀναγεγραμμένας τῶν ἀγίων ἀγγέλων μορφάς· οὔτε γάρ τῇ ἀληθείᾳ τοιοῦτοί εἰσιν, οἷους αὐτοὺς ἡ ἱερά παραδίδωσι Γραφή, ἀλλ' ἵνα ἡμεῖς ἐφικώμεθα τῆς μεγαλειότητος αὐτῶν. Αὐτός δέ ὁ θεῖος Διονύσιος πειράται συμβάλλειν τὰ εἰρημένα περὶ αὐτῶν καί δεικνύειν, ὅτι δυνατόν δι' ἀναπτύξεως οὕτω νοεῖν τὰς ἀγγελικάς διακοσμήσεις, ὡς εἴρηται.

Ἀύλων ποσῶς: Ποσῶς αὐλων, τουτέστιν μερικῶς οὐ γάρ (=14E_210=> πάντη αὐλων· ὑπερκειμένης δέ οὐσίας οὐρανόν καί τὰ κατ' οὐρανόν λέγει, οἷον ἀστέρας· τό γάρ λεπτομερέστατον αὐτῶν καί μονοούσιον ἐγγύς ἐστί πως αὐλίας.

Θεοειδέσιν: Θεοειδέϊς ἀπλότητάς φησι τὰς νοητάς οὐσίας· αὐλοὶ γάρ οὐσῖαι καί ἀσύνθετοι πάντως εἰσίν, οὐκ οὐσαι κρᾶμα καί σύγκριμα τῶν στοιχείων· τὰ γάρ σώματα ἐκ τούτων, ἐκεῖνοι δέ ἀσώματα.

Ἐνιζάνον: Ἐγκαθίζον καί ἐναπομένειν ποιοῦν.

Λεοντείων: Αὐταὶ αἱ μορφαὶ τῶν θείων καί ἀγίων χερουβίμ καί παρά τῶ θεῖω Ἰεζεκιήλ καί παρά τῶ θεσπεσίω Ἰωάννη ἐν τῇ Ἀποκαλύψει ἀνεγράφησαν.

Ἐσμῶν: Ἐσμός ἐστί τό συμπληρωμένον πλῆθος.

Καί τό ὀρνιθείας. Οἷον ὀρνιθοειδοῦς μορφῆς καί ἐξ ὀρνίθων.

Ζῶων: Ζῶα ἄλλα φησίν, οἷον ἵππους, ἡμιόνους, καί τὰ τοιαῦτα, ὕλας δέ ἀτιμοτέρας, οἷον θρόνους ὡς ἐκ ξύλων, καί τροχοὺς, καί ρομφαίας ἐκ σιδήρου, ὡς τὴν ρομφαίαν τὴν ἐξεσπασμένην ἐπὶ τὸν Βαλαάμ, καί ἦν εἶδεν ὁ Δαβίδ, ὡς ἐν ταῖς Βασιλείαις εἴρηται, βιβλίω β', καί ἄρματα ὡς ξύλινα.

Ἐμπαθές: Ἐμπαθές λέγει, ἐπειδὴ τό λεοντόμορφον θυμικόν τι σημαίνει, καί τό μόσχειον εἶδος ἐπιθυμητικόν, ἅτινα πάθη καί μεγάλα ὑπάρχουσιν. Ὁμοιότητος δέ φησι τὰς ὁμοιωτικάς ὑπονοίας· τοιγαροῦν λέγει ὁ Ἰεζεκιήλ, ὡς ὁμοίωμα ἔωρακέναι τοῦ θρόνου· καί ὁμοίωμα λέοντος, ὅπερ δηλοῖ τὴν πλασματώδη τῶν δοκούντων φαντασίαν· διό κἀνταῦθα εἴρηται, 'ἀνόμοιοι ὁμοιότητες'· οὐ γάρ πάντας ὁμοίους ὄρα ὁ προφήτης, ἀλλὰ τοὺς μὲν τοιώσδε, τοὺς δέ τοιώσδε· ἀλλὰ καί ἀνόμοιοί εἰσι παντελῶς, οἷς δοκοῦσιν εἶναι ὅμοιοι· οὐδὲν γάρ λέοντος ἢ μόσχου ἢ τῶν ἐξῆς ἀληθῶς ἔχουσι· τί δέ δηλοῖ τό ἀνόμοιον, ἐν τοῖς ἐξῆς εὐρήσεις.

(=14E_212=> Ἄλλ' ἢ: Ἀπολογητικῶς.

α'. Ὡς μήτε εἰς τὰ θείας· Ἐπαγγέλλεται διὰ τῆς ἰδίας ἐρμηνείας δεικνύειν ἐκάτερον, ὡς μήτε δόξαι ὑβρίζεσθαι τὰ οὐράνια, μήτε ἡμᾶς εἰς χαμαιζήλους ταπεινότητος ἐμπαγῆναι περὶ τῶν ἐν ἀγγέλοις λεγομένων ζῶων.

β'. Εικότως προβέβληνται: Διά τί σύμβολα τῶν ἀτυπῶτων οἱ τύποι καί τῶν ἀμορφῶτων αἱ μορφαί, ἐνταυθα φησιν.

Ἀσχηματίστων: Ἀντί τοῦ ἀμορφῶτων.

γ'. Ἀμέσως: Τουτέστι μή διά μέσων τῶν τύπων, ἀλλ' ἀθρόως καί κατά πρώτην ἐπιβολήν· τό δέ ἵπρωτείνουσι ἵ ταυτόν ἐστι τῷ προτιθέασι, καί προβάλλονται.

δ'. Μορφῶσεις: Σημείωσαι, ὅτι τά ἀσώματα ἀμόρφωτά εἰσιν· ὅταν οὖν ἀκούσης περί τοῦ ὑπερουσίου, «ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων», τό ἀπαράλλακτον πρός τόν ἑαυτοῦ Πατέρα νόησον· τοῦτο γάρ δηλοῖ καί ἡ εἰκῶν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου καί τό, «ὁ ἑωρακῶς ἐμέ, ἑώρακε τόν Πατέρα», Οὕτω καί ὁ ἅγιος Βασίλειος ἐρμηνεύει ἐν τῷ πρός τόν οἰκειόν ἀδελφόν λόγῳ τῷ περί διαφορᾶς οὐσίας καί ὑποστάσεως.

§ 3. Ὡς διττός ἐστι τῆς ἱεράς: Ὅτι κατά δύο τρόπους ὑμνεῖται τό θεῖον· ἢ ὡς ὅμοιον πᾶσι· πάντα γάρ ἐν αὐτῷ συνίσταται· ἢ ὡς ἀνόμοιον· οὐδέν γάρ ἐστι τῶν ὄλων.

Διά τῶν ἀνομοίων: Ὅτι δι' ὁμοίων καί ἀνομοίων πλάττονται οἱ τύποι· καί πῶς πλάττονται, ὧδέ φησιν.

Ποτέ μέν ὡς λόγον: Κατά τι λέγεται λόγος καί νοῦς ὁ Θεός· ἐν τῷ, «τίς ἔγνω νοῦν Κυρίου;», καί ἐν τῷ, «καί ἐγένετο λόγος Κυρίου πρός με λέγων», καί τά ἐξῆς. Λογιότητα δέ φησιν ἐπί τοῦ Θεοῦ, οὐχ ὅτι λογικόν θέλει δηλῶσαι τόν Θεόν, ὡς μετέχοντα (≡14E_214⇒) λόγου (τοῦτο γάρ ἐμφαίνει), ἀλλ' ὅτι αὐτολογιότης ἐστίν, ὅλος λόγος ὢν· οὐσίαν δέ λέγουσιν ἐπί Θεοῦ, ὅταν εἴπωσιν· «ἐγώ εἰμι ὁ ὢν, καί ὁ ὢν ἀπέσταλκέ με· σύ δέ ὁ αὐτός εἶ»· ἀπό γάρ τοῦ εἶναι καί τοῦ ὄντος ἡ οὐσα, καί τό παράγωγον οὐσία, ἡ ὑπαρξις.

Καί ζωήν: Ὅτι οὔτε ζωή, οὔτε φῶς, οὔτε νοῦς, οὔτε οὐσία κυρίως λέγεται ὁ Θεός, ἀλλ' αἰτιολογικῶς· ἔστι γάρ καί ὑπέρ ταῦτα καί οὐχ οἷα ταῦτα.

Ἄορατον αὐτήν: Ὅτι τά κατά ἀπόφασιν λεγόμενα ἐπί Θεοῦ, οἷον ἀόρατος, ἄπειρος, καί τά τοιαῦτα, ἀνόμοιά εἰσι· δηλοῦσι γάρ οὐ τί ἐστιν, ἀλλά τί οὐκ ἔστιν ὁ Θεός· οὕτω καί ὁ θεολόγος Γρηγόριος.

Ἀνόητον: Ἀνόητόν φησιν οὐ τό ἡλίθιον, ἀλλά τό μή νοούμενον ὑπό τινος· ἀόριστος δέ ὁ Θεός, ὡς ὄρω μηδενί ὑποπίπτων, ἀλλ' αὐτός πάντων ὄρος ὢν καί τά πάντα ἐν ἑαυτῷ ὀρίζων, ὄρω δέ οὐχ ὑποπίπτει· διότι οἱ μέν ὄροι ἐκ τῶν καταφάσεων σύγκεινται, αἱ δέ καταφάσεις ἐπί Θεοῦ ἀνάρμοστοι, ὡς ψευδόμεναι· ὑπέρ γάρ ταύτας ὁ Θεός, ὡς οὐκ ὢν οὐσία, ἀλλ' ὑπέρ οὐσίαν.

Αἱ ἀποφάσεις: Οὐ μόνον ἐπί Θεοῦ, ἀλλά καί ἐπί τῶν θείων ἀπάντων, τουτέστιν ἐπί τῶν μετὰ Θεόν νοητῶν πάντων, καί τάς ἀποφάσεις ἀληθεῖς εἶναί φησι, καί τάς καταφάσεις ἀναρμοδίους. Ἀναρμόδιοι μέν οὖν εἰσιν αἱ καταφάσεις, ὅταν εἴπωμεν ἢ τόν Θεόν ἢ τάς νοεράς δυνάμεις, ζωήν ἢ φῶς· οὔτε γάρ ζωή τοιαύτη τίς ἐστιν, ὡς διά εἰσπνοίας καί ἐκπνοίας ζῆν, οὔτε φῶς τό φαινόμενον καί ποιοῦν ὀρᾶσθαι τά προκείμενα, ἀλλά ἀνώτερόν τι τούτων. Αἱ δέ ἀποφάσεις αἱ διά ἀρνήσεων ποσῶς ἐπί τῶν νοητῶν οἰκειότεραι λέγομεν γάρ, ὅτι ἀόρατοι, (≡14E_216⇒) καί ὅτι οὐχ ὑποπίπτουσι θεᾶ, νοοῦμεν· τί δέ ἐστιν αὐτό τό μή φαινόμενον, οὔτε πολυπραγμονεῖν, οὔτε παριστᾶν δοκεῖ ὁ λόγος· καίτοι τό ζωή καί φῶς δοκεῖ σημαίνειν τί ἐστι, καί ταῦτα μηδὸλως δηλοῦν τί ἐστι Θεός.

Τιμῶσι τοιγαροῦν: Ὅρα πῶς καλῶς ἀπελογήσατο, διά τί ζῶων μνήμην ἔχειν τά οὐράνια, ἤτοι εἰκόνας· ὡσπερ γάρ ὁ ἐπί πάντων Θεός οὐδέν ἐν τοῖς πᾶσιν ἔχει ὁμογενές, καί διά τοῦτο εἰκότως οὐδέν τῶν πάντων αὐτοῦ ἐστι δηλωτικόν, ἀλλά λοιπόν ἄλλη μεθόδῳ θεολογοῦμεν, λέγοντες, τί οὐκ ἔστι Θεός, ὅπερ καλεῖ διά τῶν ἀνομοίων, οὕτω καί ἐπί τῶν οὐρανίων δυνάμεων, αἱ μετὰ Θεόν εἰσι, τεχνικῶς

ἐποίησαν οἱ θεολόγοι, μηδενί τῶν νοητῶν αὐτάς ὁμοιώσαντες, ἀλλ' ἐκ τῶν αἰσθητῶν, ἅπερ καλεῖ ἄτιμα, τήν τούτων λαβόντες ἐμφέρειαν, τοῦτο πρὸς τιμὴν αὐτῶν πεπονηκότες, ἵνα πλασματώδης καὶ οὐκ ἀληθῆς γένηται τούτων ἢ μίμησις εἰ γάρ ὁ λεοντόμορφος λεγόμενος καὶ πολύπους καὶ πολύπτερός ἐστι καὶ λογικός καὶ ἄυλος, πῶς οὐ δηλον, ὅτι ὑπερκοσμίως ὑπερβέβηκε τὰ ὑλικά καὶ παρ' ἡμῖν νοούμενα;

Εἰς μὲν γὰρ τὰς τιμιωτέρας: Ἴδου καὶ ἕτερος λογισμός, δι' ὃν τοιαύταις ὁμοιότησιν ἢ Γραφή περί τῶν οὐρανίων ἐχρήσατο· εἰ γὰρ τιμιωτέροις ἐχρήσατο πλάσμασιν, οἷον χρυσοειδεῖς ἢ ἐπαστράπτοντας λέγουσα εἶναι τὰς θείας δυνάμεις, πάντως ἂν ἐπέισθησαν οἱ ἀκούοντες ἐκ τῶν παρά ἀνθρώποις τιμιωτέρων τό πιστόν λαμβάνοντες· νῦν δέ τὰ ἀπεμφαίνοντα καὶ αἰσχροῦς εἰκόνας παρενέβαλεν, ἵνα, ἀκριβῶς εἰδότες, ὅτι οὐκ εἰσι τὰ τοιαῦτα, ζητήσωμεν τὴν ἀλήθειαν τῶν ὄντων.

Ἄβλαβῶς: Αἰ γὰρ λεγόμεναι πυρός φλόγες θεῖαι οὐσίαι οὐ καυστικά, ἀλλὰ ζωτικά εἰσιν.

Αἰσχροῦς: Πῶς γὰρ οὐκ αἰσχρόν τό ἐξ ὑλικῶν εἶναι τὰ σύμβολα τῶν νοητῶν;

(=14E_218=> Θεάματα: Θεάματα λέγονται τὰ μετὰ θαύματος ὁρώμενα.

Καὶ γὰρ ὁ θυμός, Ὅτι οὐχ ἀπλῶς ἀλογίας ἐμπλεως ἢ θυμοειδῆς κινήσεις, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀλόγου φύσεως. Ἀναγνωστέον τόν τελευταῖον λόγον τοῦ βιβλίου, ὃν εἶπεν εἰς τὴν ὀπτασίαν τῶν ἁγίων χερουβίμ· ἐκεῖ γὰρ καὶ ταῦτα πάντα πλατέως διαγεγύμνασται.

Τό μηδέ ἔν τῶν ὄντων: Σημειῶσαι, ὅτι οὐδέν τῶν ὄντων ἐστέρηται τῆς τοῦ καλοῦ μετουσίας· σημειωτέον οὖν τί νοεῖται ὁ θυμός ἐπὶ τῶν ἀλόγων, καὶ τί ἐπὶ τῶν λογικῶν, καὶ τί ἐπιθυμία ἐκατέρων.

Λογιότητα: Σημειωτέον, ὅτι καὶ ἐπὶ ἀγγέλων λογιότητα λέγει· ἀμείλικτον δέ, ἥτοι ἀνένδοτον καὶ ἀχαύνωτον.

Ἐπιθυμίαν: Ὅτι ἡ ἐπιθυμία τῶν νοητῶν ἔρωσ ἀσχετός ἐστι περί τόν Θεόν, ὅπερ καλεῖ ἀύλιαν.

Διά τόν ἀμιγῆ: Ἀμιγῆ φησι τόν καθάρων καὶ εἰς οὐδέν ἕτερον ἐσχολακότα· ὁ γὰρ θεῖω ἔρωτι περιδεδραγμένος ὅλος ἐστίν αὐτοῦ, καὶ εἰς τό ἐφετόν μόνον ἀνατείνεται, παρά μηδενός κωλυόμενος μεταβατικοῦ καὶ σωματικοῦ λόγου. Ἀλογίαν δέ φάσκοντες εἶναι ἐν ταῖς ἀσωμάτοις οὐσίαις, οὐκ ἀνοησίαν αὐταῖς ἐνυβρίζομεν ἐν τῷ διά τῶν λεοντείων μορφῶν καὶ τῶν μοσχείων καὶ τῶν ὀρνιθειῶν, ὡς ἐπὶ τοῦ ἀετοῦ, ἀλόγων τύπους καὶ σύμβολα λέγειν, πρέπειν τοῖς οὐρανίοις τάγμασιν, ἀλλὰ μυστικῶς τό ἐξηλλαγμένον τοῦ κατ' ἐκείνους λογικοῦ πρὸς τό καθ' ἡμᾶς σημαίνομεν· ἡμεῖς γὰρ τό λογικόν παριστώμεν διά τοῦ τῆς γλώττης ὀργανικοῦ καὶ τῶν φωνητικῶν τύπων, τύπτοντες τόν ἄερα τῷ διαλεκτικῷ καὶ τοῦ λόγου μεταβαίνοντος ἐξ ἡμῶν εἰς τὰς τῶν ἀκροωμένων ἀκοῶς ἐκ σώματος εἰς (=14E_220=> σῶμα, καθά φησι καὶ ὁ θεῖος Βασίλειος ἐν τῷ περί τοῦ, Πρόσεχε σεαυτῷ, λόγῳ· ἐκεῖ δέ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἐν ἀσωματίᾳ τυγχάνοντες καὶ εἰς ἀλλήλους χωροῦντες καὶ ἀποχωροῦντες, παντός λόγου τρανότερον τὰς ἀλλήλων νοήσεις κατοπτρεύοντες, ἀλλήλοις ὡσπερ διαλέγονται, διά σιγῆς τοῦ λόγου μεταδιδόντες ἀλλήλοις.

Ἀπόκλισιν: Ἀντί τοῦ ἀπόνευσιν.

α'. Μεταβατικοῦ: Μεταβατικός ὁ ἡμέτερος λόγος ὁ προφορικός, ὡς ἀπό τοῦ λέγοντος διαβαίνων πρὸς τόν ἀκούοντα· σωματικοῦ δέ πρὸς ἀντιδιαστολήν τοῦ ἐνδιαθέτου· οὗτος γὰρ οὔτε σωματικός, οὔτε μεταβατικός.

β'. Ὑλης: Ἀτιμοτάτην ὕλην φησί τὴν σωματοειδῆ ἅπασαν φύσιν, πρὸς ποικίλα εἶδη ἔμψυχα τε καὶ ἄψυχα καὶ λοιπά ὑπὸ Θεοῦ διακοσμηθεῖσαν· νοεράν δέ

εὐπρέπειαν τά περί Θεοῦ λεγόμενα, ὧν μετρίας καί ἀμυδράς εἰκόνας ἐν τοῖς οὖσιν εὐρίσκομεν, οἷον τό ἀπλῶς εἶναι, τό ζῆν, τό αἰσθάνεσθαι, καί τά ὅμοια.

γ'. Ὅτι μὲν ἐκ Θεοῦ καί ἡ ὕλη πᾶσα τήν ὑπαρξιν ἔσχεν, οὐδεῖς σοφός ἀντερεῖ λόγος· φέρει δέ καί αὐτήν ἐν ἑαυτῇ ἀποδείξεις τοῦ ἐκ Θεοῦ καί παρήχθαι καί διακεκομηθῆσαι· πᾶσα γοῦν ἐξ ὕλης διακόσμησις ἀμυδρά τινα καί σκιώδη ἀπήχηματα τῶν νοερῶν ἔχει· ὥσπερ γάρ ἐπιτήδεια τά νοερά εἰς ὑποδοχήν, ὡς ἐφικτόν, τῶν ἐκ Θεοῦ προνοητικῶν προόδων, καί ζωὴ ὄντα, ζωοῦνται παρά τοῦ ὑπέρ πᾶσαν ζωὴν ὄντος Θεοῦ, καί δυνάμεις ἔχουσιν εἰς εὐεργεσίαν ἐνεργητικάς, καί κίνησιν τινα ὑπερκόσμιον· οὕτω καί τά ὑλαῖα πάντα ὁμοῦ τε καί κατά μέρος, τήν τε πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ οἰκείως ἑαυτοῖς δέχεσθαι, ἐπιτηδείως ἔχουσιν, καί ζωοῦσθαι, καί ζωὴ γίνεσθαι δύνανται, ὡς τό, «ἐξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχὴν ζῶσαν», καί αὐθις, «ἐξαγαγέτω τά ὕδατα ἐρπετά ψυχῶν ζωσῶν»· ἀλλά καί δυνάμεις εὐεργετικάς τοῖς ἀπό γῆς πνέουσιν, ὡς δηλοῦσιν αἶ τε διά βοτανῶν καί τῶν (≡14E_222≡) μεταλλικῶν ὠφέλεια, καί κίνησιν δέ κατάλληλον τά ὑλαῖα ἔχει τήν εἰς γένεσιν προϊοῦσαν καί φθοράν, καί τάξιν δέχεται τήν παρά τοῦ Θεοῦ ἐπιτεθειῶσαν τε καί ἐπιτεθησομένην. Ἀλλά καί φωτίζεσθαι πέφυκε παρουσία νοερῶν δυνάμεων, ὡς ἐπὶ τοῦ κατά τήν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου ἀστράπτοντος ἀγγέλου καί φωτίζοντος τό περιέχον. Ἔχει δέ ταῦτα ἡ ὕλη πάσχουσα, οὐ μὴν ὡς τά νοερά ἐνεργοῦντα· διό κατ' ἔσχατον ἀπήχημα λέγεται ταῦτα ἔχειν· τί δέ ἐστὶν ἀπήχημα ἔσχατον ἐν τῷ Περί θείων ὀνομάτων λόγῳ σαφηνίσω ἐν κεφαλ. δ'.

Καί τῶν αὐτῶν: Σημείωσαι, ὡς πᾶσαν τήν ὕλην οὐ φησί νοεράν· οὐκοῦν καί οἱ ἀστέρες ἄψυχοι· οὐ γάρ ἔχουσι νοῦν. Εἰ καί τά αὐτά ὀνόματά φησιν, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως λαμβάνονται· πρὸς τήν φυσικὴν δέ ἰδιότητα τοῦ ὑποκειμένου καί ὀρίζονται καί νοοῦνται.

§ 5. Θεαρχικαῖς: Τουτέστι τοῖς περί Θεοῦ νοήμασι.

Τῶν φαινομένων τιμίων: Σημείωσαι τίνα καλεῖ τίμια, ὡς ἥλιον καί τούς ἀστέρας, καί τίνα μέσα, πῦρ καί ὕδωρ, καί τίνα ἔσχατα, ὡς μύρον, καί τίνα ἄτιμα, ὡς θηρία καί σκώληκας· καί ὅτι ἐπὶ Θεοῦ καί τά θηριώδη σύμβολα εἴρηται καί τά ἐξ ὕλης, καί τά τίμια δέ καί τά μέσα καί τά ἄτιμα.

Ἥλιον: Ἥλιον δικαιοσύνης Μαλαχίας ὁ προφήτης ὀνομάζει, ὁ δέ θεῖος Πέτρος ἐν τῇ καθολικῇ αὐτοῦ ἐπιστολῇ, «ἕως οὗ φωσφόρος ἀνατείλη ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν», καί τά ἐξῆς· οὗτος γάρ ἐστὶν ὁ ἑῷος ἀστήρ. Ὁ δέ Μωϋσῆς, «ἐν τῇ βάρῃ πῦρ», φησὶν, «οὐ κατακαῖον, ὃ ἐστὶν ἀβλαβῶς φωτίζον. Ὁ δέ Ἱερεμίας ὕδωρ λέγει· «ἐμὲ ἐγκατέλιπον πηγὴν ὕδατος ζῶντος», καί ἄλλοι δέ ἄλλα· καί ὁ Κύριος, «ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ (≡14E_224≡) ρεύσουσιν ὕδατος ζῶντος»· ὁ δέ Σολομῶν ἐν τῷ Ἄσματι τῶν ἀσμάτων μύρον φησί· «μύρον ἐκκενωθέν ὄνομά σου». Ἐν δέ τοῖς δώδεκα προφήταις Ὡσηέ καί Μιχαίας τά εἰρημένα ὧδε θηρία καταλέγουσιν ἐν τοῖς περί Θεοῦ προφητευσόμενοις, ὁ δέ Δαυὶδ σκώληκα αὐτόν λέγει· «ἐγὼ εἰμι σκώληξ καί οὐκ ἄνθρωπος», ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου ἢ σκώληκι αὐτόν παρείκασεν, ὡς μὴ ἀπὸ σπέρματος γεννηθέντα, ὡς ἡμεῖς, ἀλλὰ σπέρματος χωρὶς, ὡς οἱ σκώληκες, οἵτινες οὐκ ἀπὸ σπέρματος τίκτονται, ἀλλ' ἀπὸ γῆς ἢ ἀπὸ σήψεως· τό γάρ, «ἐγὼ εἰμι σκώληξ καί οὐκ ἄνθρωπος», ὡς ἐκ προσώπου τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ λέγεται, εἰ καί μὴ, κατά τήν θεότητα λαμβανόμενον, ἀλλὰ κατά τό φαινόμενον ταπεινόν τῆς σαρκός. Θεοσόφους ὑποφήτας τούς προφήτας φησὶν. Τινά γάρ ἀγάλματα ἤδη προπαρέθηκεν ἐν τῷ Περί θείων ὀνομάτων λόγῳ.

Ἀγαλμάτων: Τίνα δηλοῦται ἐναποκείμενα ἀγάλματα, τοῖς λεγομένης ἐν τῷ Περί θείων ὀνομάτων λόγῳ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ θ' κεφαλαίου δεδήλωται.

Ἀπηχημάτων: Ἔσχατα τῶν τοῦ Θεοῦ ἀπηχημάτων ἐν δημιουργίᾳ φησὶν, ἃ προεῖπεν ἀτιμότερα τῶν ὑλαίων διακοσμήσεων. Πῶς δέ ταῦτα λέγονται ἔσχατον

ἀπήχημα, ἐν τῷ Περί θείων ὀνομάτων λόγῳ, κεφαλαίῳ δ', λεχθήσεται ἡμῖν πλατύτερον.

Εἰ μή τό δυσειδές: Τό δυσειδές τό θηριόμορφον νόησον καί κτηνῶδες, ὃ περί τῶν ἀγγέλων φησὶν ἡ Γραφή· τό δέ 'ἐκφαντικῆς' σημαίνει τῆς φανεροποιουῦ, ἧγουν τῆς ἐκφαινούσης.

Ἀγγελοειδεῖς: Καλῶς τάς τυπικάς εἰκονογραφίας, ἅς καί προεῖπεν, οὐκ ἀγγελικάς, ἀλλ' ἀγγελοειδεῖς ὠνόμασεν· οὐ γάρ αὐτῶν τῶν ἀγγέλων, ὡς εἰσίν, αἱ εἰκόνες ἐγράφησαν, ἀλλ' ἔμφασίν τινα εἰδοποιίας ἀσωμάτων ὑπεμφαίνουσιν, ὡς ἐξηγήσατο αὐτός ἑαυτόν.

(=14E_226=> Ἀφορίσασθαι: Τό ἀφορίσασθαι εἶωθε λέγειν ἐπί τῶν διακεκριμένως ὀριζομένων καί διασαφουμένων.

Οἰόμεθα: Κατά κοινοῦ τό οἰόμεθα· ἵνα εἴη, οἰόμεθα ἱεραρχίαν εἶναι, καί τίνα οἰόμεθα ὀνήνασθαι, τουτέστιν ὠφελεῖν δύνασθαι τοὺς ἱεράρχας διὰ τῶν ἱερῶν τελετῶν.

Σύ δέ, ὦ παῖ: Πῶς παῖδα καλεῖ τόν θεῖον Τιμόθεον ὁ μέγας Διονύσιος, ζητητέον· ἦ γάρ, ὡς οἶμαι, ἅτε προβεβηκῶς αὐτόν τοῖς ἔτεσι, τοῦτό φησι, καί τῇ φιλοσοφίᾳ προέχων, ὡς καί προερωτᾶσθαι παρ' αὐτοῦ, καθά δηλοῖ τά μετὰ χεῖρας συγγράμματα κἄν γάρ πρό τοῦ θεοῦ Διονυσίου ἐπίστευσεν ὁ ἅγιος Τιμόθεος, ὡς αἱ Πράξεις τῶν ἁγίων ἀποστόλων δηλοῦσιν, ἀλλ' οὖν τήν ἕξω παιδείαν ἰκανώτερος ἦν ὁ μέγας Διονύσιος· ἦ παῖδα καλεῖ αὐτόν, ὡς μιμούμενος τόν Κύριον λέγοντα, «παιδιά, μή τι προσφάγιον ἔχετε;», ἦ ἐπειδή τοὺς κατά Θεόν ἀκακίαν ἀσκοῦντας παῖδας ἐκάλουν, ὡς καί Παπίας δηλοῖ βιβλίῳ πρώτῳ τῶν Κυριακῶν ἐξηγήσεων, καί Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν τῷ Παιδαγωγῷ.

Πληθύος: Πρὸς τό πληθύος τό ἐνοειδῆ ἐπήγαγε· τά μὲν γάρ ἅγια ἐνοποιεῖ, τά δέ βέβηλα καί τῆς ἀμαρτίας ὄντα εἰς πολλά διὰ τῆς διαιρέσεως πληθύνει. Τοῦτο γοῦν νῦν καλεῖ πληθος, τό οἰονεῖ βέβηλον.

ΕΙΣ ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Ἔστι μὲν ἱεραρχία: Ὅρος ἱεραρχίας.

Ὅς ἐφικτόν: Ὅς δυνατόν.

Τελεταρχικόν: Ἦγουν τελειοποιῶν.

Ἀμιγές ἐστί καθόλου: Ὁμοιότης καί ἰσότης καί ταυτότης τό ἓν καί ἐνοποιόν, ἅτε ἀπλοῦν καί ἀμιγές καί ἀσύνθετον καλεῖται· (=14E_228=> ἀνόμοιον δέ καί ἄνισον καί ἑτερότητα καί μικτόν καί ἐν μεταβολῇ τό πρόσυλόν φασί. Τό οὖν ἐν ὁ Θεός νοοῖτ' ἄν.

Θιασώτας: Θίασος μὲν κυρίως ὁ χορός. Θιασώτας δέ ἐνταῦθα τοὺς περί τά θεῖα ἀναστρεφομένους φησί. Διειδέστατα μὲν λαμπρά, διαυγῆ, ἀκηλίδωτα δέ ἀρρύπωτα.

Ἐνεργῆσαι. Ταῦτα νομίζω δηλοῦν, ὅτι οὐ χρή τινα τῶν ἐν ἱερατικῷ βαθμῷ καταλεγομένων μεῖζόν τι τῆς οἰκείας τάξεως ποιεῖν, ἀλλὰ τό ἐπιβάλλον τῇ οἰκείᾳ ἀξίᾳ μόνον ἐνεργεῖν καί παραδιδόναι διδάσκοντα, μή μὴν ἐπιχειρεῖν εἰς τά ὑπὲρ τήν ἀξίαν· οἶον, τοὺς πρεσβυτέρους διδάσκειν, καί τό δῶρον προσκομίζειν, οὐ μὴν καί χειροτονεῖν· διακόνους διδάσκειν, οὐ μὴν καί βαπτίζειν· οὐ γάρ δώσουσι Πνεῦμα ἅγιον, ὡς οὐδέ ὁ Φίλιππος ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ὁ διάκονος, ἀλλὰ μήτε προσφέρειν, καί οὕτως ἐφεξῆς, ἀλλὰ καί τοὺς τελουμένους τά καθήκοντα μόνον πράσσειν, ἵνα φυλάττοιο καλῶς τό παρά τῷ θεῷ Παύλῳ· «ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη βαθμῷ μενέτω».

Τελεταρχίας: Τουτέστι τελειώσεως.

Τάξεις: Κατά τό διάφορον γάρ καί υπεραναβεβηκός τῶν τάξεων καί τό ἐπιστημονικόν εἶναι δεῖ.

Κεκληρωμένων ἢ τελείωσις: Σημείωσαι τις ἢ τῶν ἱεραρχῶν τελείωσις, καί πῶς Θεοῦ εἰσι συνεργοί κατά τόν θεῖον Ἀπόστολον.

Τήν θεῖαν ἐνέργειαν: Τουτέστι τά τοῦ Θεοῦ ἔργα καί αὐτόν ἐργαζόμενον, σοφίζοντα, τελειοῦντα, καί τά ὅμοια, εἰς τούς παιδαγωγουμένους κατά δύναμιν ἐργαζόμενον.

Ἐπειδή τάξις: Σημείωσαι τήν τάξιν καί τό τῆς ἱεραρχίας ἀποτέλεσμα, καί ὅτι τούς προσιόντας δεῖ πρῶτον καθαίρεσθαι τῇ διδασκαλίᾳ τῶν διαιρετικῶν τῆς ἀμαρτίας συμφύσεων· εἶτα φωτίζεσθαι τῇ γνώσει τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν τά περί (≡14E_230⇒) θεογνωσίας δόγματα, καί τότε τελειοῦσθαι τῷ τῆς παλιγγενεσίας λουτρῷ.

Τούς μέν φωτίζεσθαι. Σημείωσαι, ὅτι τό φῶτισμα πρό τοῦ βαπτίσματός ἐστιν.

Ἡ θεία μακαριότης

καθαίρει,
διδάσκουσα,

φωτίζει,
ἀνάγουσα,

τελειοῖ,
θεοποιοῦσα.

Ἡ θεία μακαριότης

κάθαρσις,

φωτισμός,

τελείωσις.

Τῆς θείας μακαριότητος

οἱ μέν ἱεράρχαι,

οἱ δέ ἱεραρχούμενοι,

καθαίρουσι,

οἱ μέν

οἱ δέ

οἱ δέ

φωτίζουσι,

καθαίρονται,

φωτίζονται,

τελειοποιοῦνται.

τελειοῦσι.

Νοός: Ἰωνικῶς ἐχρήσατο, ὁ νοῦς, τοῦ νοός, οἱ νόες· φασί γάρ οἱ Ἀττικοί, ὁ νοῦς, τοῦ νοῦ, καί πληθυντικῶς οἱ νοῖ, τῶν νῶν, καί νοισί.

§ 3. Καθαρτικούς: Ἐνταῦθα περί τῶν ἱεραρχῶν αὐτῶν φησι, τά πρό τούτων περί τῶν ἱεραρχουμένων εἰπών, παραδηλῶν καί τάς τάξεις· καί ὅπως οἱ μέν καθαρτικοί ὑποβεβήκασιν, ὡς οἱ ἐπορκισταί ὄντες· οἱ δέ φωτιστικοί ἐπαναβεβήκασιν τῇ διδασκαλίᾳ, οἷον οἱ πρεσβύτεροι καί οἱ διάκονοι· οἱ δέ τελεσιουργοί, οἱ τῷ βαπτίσματι Πνεύματος πληροῦντες ἀγίου, ὡς οἱ ἐπίσκοποι. Λέγει δέ ταῦτα καί κάτω ἐν τῷ Περί ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας λόγῳ.

Φυσικῶς καί ὑπερφυῶς ἐνόητα: Ὅτι φυσικῶς καί ὑπερφυῶς ἔνεστι τά πρός σωτηρίαν φωτιστικά. Καλῶς δέ τήν τάξιν διεσάφησε τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱερουργίας, οἷον ἵνα πρῶτον οἱ προσιόντες τῷ θείῳ βαπτίσματι ἀποτάττωνται καθαιρόμενοι, εἶτα φωτίζονται τῇ διδασκαλίᾳ τῶν πρεσβυτέρων εἰς τοῦτο πεποιημένων, τοιούτους δέ εἶναι τούς καθαρτικούς ἀξίους τοῦ (≡14E_232⇒) μεταδοῦναι ἐτέροις ἀγιότητος, καί οὕτω λοιπόν τούς ἐπισκόπους βαπτίζειν· αὐτούς γάρ καλεῖ τελεσιουργούς. Ταύτην δεῖ τήν τάξιν φυλάττεσθαι.

ΕΙΣ ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

§ 1. Τό πρός κοινωνίαν: Σημείωσαι τόν λογισμόν δι' ὃν τά πάντα παρήγαγεν ὁ Θεός, ἵνα κοινωνήσωσι τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος ἀναλόγως ἕκαστον· τοῦτο γάρ δηλοῖ τό, «μοναί πολλάί παρά τῷ Πατρί»· ἕκαστος γάρ κατά τό ἴδιον ἔργον κοινωνήσει τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος· οὕτω καί Τίτος φησὶν ἐν τοῖς Κατά Μανιχαίων λόγοις.

ὄντων: Ἐνταῦθα πάντα συλλήβδην τὰ ἐν δημιουργίᾳ δηλοῖ διὰ τοῦ ὀνόματος τῶν ὄντων, καί νοητά καί ὄρατά πάντα· ἅπαντα γάρ ὁ Θεός ἐκ μὴ ὄντων ἐποίησεν, διὰ τοῦτο καί μόνον, ἵνα τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος ἀπολαύοιεν. Ἀπολαύουσι δέ διὰ τῆς προνοίας, ὡς ἕκαστον ἐπιτηδεύει· ἀρχή γάρ ἐστὶ τῆς τῶν ὄντων οὐσίας ἢ τοῦ Θεοῦ πρόνοια.

Πάντα μὲν οὖν τὰ ὄντα: Ὅτι πάντα τὰ ὄντα τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας μετέχει· οὐδέ γάρ οὔτε ἐν τοῖς οὐσίᾳ ἐστὶ τό μὴ μετέχον τοῦ Θεοῦ· ὥστε ἀνυπόστατον τό κακόν, ἐπειδὴ μὴ μετέχει τοῦ Θεοῦ κατὰ στέρησιν ἕξως φαινόμενον. Ἄλλ' οὐκ αὐτό, πρωτοτύπως ὄν ἐν οὐσίᾳ· οὕτω πλατέως εἶπομεν ἄνω ἐν τῷ προσφόρῳ κεφαλαίῳ.

Τῶν ὄντων

Ἡ ἄζωα εἰσιν,	ἢ ζῶντα,	ἢ νοερά	ἢ λογικά
ἃ καλεῖ μόνον	ἃ λέγει ἀλόγως	ἄσώματα, ὡς τὰ	καί ἐνσώματα, ἃ
ὄντα, οἷον οὐρανοὶ	ζῆν, οἷον τὰ ἄλογα	οὐράνια·	καλεῖ καθ' ἡμᾶς.
καί γῆ	ζῶα·		

(=14E_234=> Οὐ γάρ ἄν ἦν: Ἐν τούτοις ὄντα τὰ θεῖα καλεῖ, τουτέστι τὴν ἁγίαν Τριάδα, ἥτις, τῶν κτισμάτων οὐσα δημιουργός καί ἀρχή, ἡγουν αἰτία, ἐξ αὐτῶν τῶν παρ' αὐτῆς εἰς οὐσίαν ἐλθόντων μετέχεσθαι λέγεται.

Τὰ μὲν οὖν ἄζωα: Ὅτι καί τὰ ἄζωα μετέχει τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ κατ' αὐτό τό εἶναι· ἄζωα δέ εἰσιν, οἷον λίθοι καί πάντα τὰ μὴ προϊόντα εἰς γένεσιν.

Ζῶντα τῆς αὐτῆς: Κατὰ κοινοῦ ἐπὶ ἐκάστου τῶν ἐπιφερομένων προσυπακούειν δεῖ, δι' ὧν προνοίας μετέχει.

Αἱ γοῦν ἄγαι: Σημεῖωσαι δέ περὶ τῆς τάξεως τοῦ παντός, ὅτι διάφοροι αἱ τῶν ἄνω δυνάμεων οὐσίαι· λέγει δέ μόνον ὄντα ἅπερ ἐκάλεσεν ἄζωα.

Νοητῶς γάρ ἐπὶ τό θεομίμητον: Ὅρα ὅτι καί αἱ νοηταὶ δυνάμεις ἐκ προαιρέσεως κατὰ τό πλεόν μετέχουσι τοῦ ἀγαθοῦ, ὡς πολύ ἐφιέμεναι αὐτοῦ· λέγει γάρ, ἑαυτὰς ἀποτυποῦσαι, ὅπερ ἐστὶ προαιρετικόν· οὐκοῦν ψευδῆς ὁ λόγος ὁ λέγων τόν διάβολον πεσεῖν ἐκ τῶν οὐρανῶν· ἐτράπη γάρ εἰς τό κακόν ἀφ' ἑαυτοῦ, Προσεχεῖς δέ ἀντί τοῦ συνημμέναι.

Τῶν ὄντων

Τὰ μὲν ἔστιν ἄλογα, ὡς τὰ δέ ζῶντα, τὰ μὲν ὧν, τὰ δέ αἰσθητικά, ὧν τὰ λίθοι καί λοιπά τὰ ἀναίσθητα, ὡς τὰ φυτά, τὰ δέ λογικά· καί τούτων· τὰ μηδεμιᾶς ζωτικῆς μὲν ἄλογα, τὰ μὲν δέ ἐνσώματα καί καθ' ἐνεργείας μετέχοντα· ἄσώματα καί ὑπὲρ ἡμᾶς, ἡμᾶς.

Καί πολλαχῶς ἐν μετουσίᾳ: Αἱ γάρ αὐτῶν οὐσίαι νοῦς εἰσι ζῶν. Σημεῖωσαι δέ, ὅτι τὰ νοητά πάντα πρώτως μετέχει τοῦ Θεοῦ. Ἐκφαντορικά δέ, τουτέστιν ἐξαγγελτικά,

Τῆς ἀγγελικῆς ἐπωνυμίας: Σημεῖωσαι τί κυρίως ἄγγελος, καί ὅτι τὴν πρώτην αὐτοῦ τάξιν λέγει ἔχειν· ἔτι δέ καί ὅπως δι' ἀγγέλων μυσούμεθα, καί πῶς δι' αὐτῶν ὁ νόμος ἐδόθη, (=14E_236=> καί ὅτι καί τούς πρό τοῦ νόμου καί μετὰ νόμον πατέρας ἡμῶν ἄγγελοι πρὸς θεῖον ἀνήγον.

Κλεινοῦς: Ἐνδόξους. Τό δέ πρακτέον, ὡς ἐπὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ καί Γεδεών καί ἄλλων· πρὸς εὐθεῖαν δέ ὁδόν ἀπὸ ἀνιέρου ζωῆς, ὡς ἐπὶ τοῦ Κορνηλίου τοῦ ἑκατοντάρχου· πρώτος γάρ ἐξ ἀπίστων ἐθνῶν μετετέθη· τάξεις δέ ἱεράς, ὡς ἐπὶ τοῦ Δανιήλ, «μυρία μυριάδες», καί τοῦ Ἰεζηκιήλ τὰ χερουβίμ, καί τοῦ Ἡσαΐου τὰ σεραφίμ ὠφθησαν. Ὑποκοσμίου δέ ὀράσεις, ὡς ἐπὶ τοῦ Παύλου ἀρπαγέντος ἕως τρίτου οὐρανοῦ, καί ἐπὶ τῆς τοῦ θείου Ἰωάννου Ἀποκαλύψεως.

§ 3. Ἀμέσως: Τουτέστιν ἄνευ τῆς ἀγγέλων διακονίας.

Ὡς αὐτό ὃ τι ποτέ ἐστι: Ὅρα πῶς ἐξηγεῖται τό ρητόν τό λέγον, «Θεόν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε», ὅπερ ἀληθέστατον ἠγοῦμαι, καί εἰδῶς ὅτι εἰσὶ γραφικά ρήματα λέγοντα, ὡς ὁ Θεός ὤφθη τοῖς ἀνθρώποις, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἀδάμ, ὡς ἐν τῷ παραδείσῳ, καί ἐπὶ τοῦ Ἀβραάμ, ἐν τῇ δρυὶ τῇ Μαμβρῆ, καί ὅτε εἰς Σόδομα ἐπορεύοντο· καί τῷ Μωσῆ εἰς τό ὄρος, εἰ καί τά ὀπίσθια λέγεται ἑωρακέναι· καί λέγει ὅτι αὐτό μὲν τό κρύφιον τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς ἑώρακεν, οὐδέ ὄψεται, ὅπερ ἐστὶν οὐσία αὐτοῦ, ἢ καί ὑψηλότερον, ὅτι οὐδεὶς κατανοῆσαι καί φράσαι δύναται ἢ δυνησεται, τί ἐστὶν ὁ Θεός. Εἰ δέ καί ἐγένοντό τισι θεοφάνειαι τῶν ἁγίων, νόησον ὅτι ἀναλόγως ἕκαστος τῆς ἰδίας πίστεως ἠξιοῦτό τινος ὁράσεως ἐμφαινούσης αὐτῷ τό Θεῖον, δι' ἧς τὴν ἔλλαμψιν ἐδέχεται τῶν εἰς αὐτόν ἐρχομένων θείων γνώσεων.

Ὡς ἐν μορφώσει: Οἶμαι, τὴν μεταμόρφωσιν λέγει, ἢ τό ἐν τῷ Σιναίῳ ὄρει θαῦμα ὡς πῦρ.

(=14E_238=> Θεοφάνειαν: Θεοφάνειαν εἶναί φησιν οὐ διὰ τό φαίνειν τόν Θεόν καί δεικνύειν, ὃ τι ποτέ ἐστι, τοῦτο γάρ ἀμήχανον, ἀλλ' ὅτι θείας ἑλλάμψεως οἱ ἅγιοι ἀξιοῦνται διὰ τινων ὁράσεων ἱερῶν καί αὐτοῖς ἀναλόγων, ἅς δι' ἀγγέλων γίνεσθαι λέγει.

Θεσμοθεσίαν: Σημεῖωσαι, ὅτι καί ὁ νόμος ἐτέρας θείας νομοθεσίας ὑποτύπως ἐστὶ, τουτέστι τῆς κατὰ Χριστόν θείας ἐνανθρωπήσεως· ὅτι δέ δι' ἀγγέλων ἐδόθη ἡ πρώτη νομοθεσία, δηλοῖ καί ὁ ἅγιος Στέφανος λέγων· «οἵτινες ἐλάβετε τόν νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων, καί οὐκ ἐφυλάξατε».

Αὐτήν: Τὴν θεσμοθεσίαν δηλονότι.

Τό διὰ τῶν πρώτων: Σημεῖωσαι, πῶς διὰ τῶν πρώτων, τουτέστι τῶν ἀναβεβηκότων, τά δεύτερα (ἀντί τοῦ τά ὑποβεβηκότα) πρὸς Θεόν ἀνάγονται καί περὶ τῶν ἀγγελικῶν διατάξεων.

Ὑπερούσιον: Ὑπερούσιον ταξιαρχίαν τὴν τῆς τάξεως αὐτῶν ἀρχὴν καί ποιητικὴν αἰτίαν ἔφη,

§ 4. Γαβριήλ: Σημεῖωσαι, ὅτι τά περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως πρῶτοι μυοῦνται ἄγγελοι, ὡς δηλοῖ τά κατὰ τόν θειότατον Γαβριήλ, μαθόντα τά περὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου· εὐαγγελισάμενον δέ καί τῇ Παρθένῳ, ὅτι ἐκ Πνεύματος ἁγίου συλλήψεται σαρκοῦμενον τόν Θεόν Λόγον.

Ἀνδρική: Ἀνδρική θεουργία ἢ Χριστοῦ ἐνανθρώπησις, καθ' ἣν Θεός ὢν ἐν σαρκὶ τά θεῖα εἰργάζετο, Σκόπει δέ, πῶς, εἰπὼν ἐνταῦθα τόν Ἰησοῦν ἄνδρικήν θεουργίαν', καί διὰ μὲν τοῦ λέγειν ἄνδρικήν' δηλῶν, ὅτι τέλειος ἄνθρωπος γέγονε, διὰ δέ τοῦ ἄνδρικήν', ὅτι, Θεός καί ἔστι ἄνθρωπος, ὁ αὐτός τὰς θεοσημείας ἐργασάμενος, μετὰ βραχὺ λέγει, ὅτι ἀμετάβλητος· ἔμεινε γάρ καί ὁ ἦν ἀεὶ. Κάκεινο δέ πάλιν ὄρα, πῶς φησιν ἐν τῇ ἁγίᾳ Θεοτόκῳ Μαρίᾳ γενέσθαι τῆς ἀρρήτου θεοπλαστίας τό (=14E_240=> θεαρχικόν μυστήριον. Θεοπλαστίαν δέ λέγει, δηλῶν ὅτι Θεός ἐπλάσθη, καθ' ὃ γέγονεν ἄνθρωπος, ὡς τό εἰρημένον, «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο». Θεαρχικόν δέ, ὅτι τοῦ Θεοῦ τοῦ αἰτίου καί ἀρχῆς ὄντος τῶν λεγομένων θεῶν, ἀγγέλων τε καί δικαίων ἀνθρώπων, τό μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως ἦν, ὃν Θεόν Ἰησοῦν προωνόμασε.

Τὴν δέ Μαριάμ: Σημεῖωσαι ταῦτα κατὰ Νεστοριανῶν· οὐ πάντες δέ ἄγγελοι ἐθαρρήθησαν τό μυστήριον τῆς οἰκονομίας· ἐπεὶ, ὅτε ἀνελαμβάνετο ὁ Κύριος μετὰ τό πάθος, τινές ἦσαν οἱ λέγοντες, ὅτι «Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης;»· ἢ γάρ ἐρώτησις ἄγνοιαν ἐμφαίνει. Σημεῖωσαι κατὰ Νεστοριανῶν καί Ἀκεφάλων, ὅτι τόν Ἰησοῦν ὑπερούσιον αἰτίαν, φησίν, ἅτε ποιητὴν ὄντα πάντων· καί ὅτι ἀμεταβόλως λέγει αὐτόν γεγεννησθαι καθ' ἡμᾶς· οὐχ ἢ αὐτὴ δέ καί μία ταῦτα φύσις, εἰ καί ὁ αὐτός τά δύο· καί ὅτι αὐτός καί νομοθέτης καί ὑπὸ νόμον, καί ὅτι καί αὐτός ὡς

ἄνθρωπος δι' ἀγγέλων διετάττετο, ἔν τε τῇ εἰς Αἴγυπτον ἀναχωρήσει, καί ἐν τῇ ἔξ αὐτῆς ὑποστροφῇ, καί ὅτι αὐτός ἐστὶν ὁ καὶ τῶν ἀγγέλων δημιουργός. Ὅστε εἰς καὶ αὐτός Χριστός ἐν δύο φύσει τό μέγα τῆς οἰκονομίας κατεπράξατο μυστήριον· εἴρηται γάρ· «ὅς, ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἄρπαγμόν ἠγήσατο τό εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτόν ἐκένωσε μορφῇ δούλου λαβῶν». Ἰδού δύο μορφαί· ὅπερ γάρ φησιν ἐνταῦθα, οὐκ ἀποπηδᾷ, τοῦτό ἐστὶ τό, οὐχ ἄρπαγμόν ἠγήσατο, τούτέστιν οὐκ ἀπηξίωσεν ὡς ἄνθρωπος ὑπακοῦσαι καὶ ἀγγέλοις, εὐπειθῶς δέ ὑποτάττεται ταῖς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός δι' ἀγγέλων ὑποτυπώσεις· αὐτός γάρ οὗτος ἔταξε τό ἀνθρώπινον γένος διέπειν.

Ἀμεταβόλως: Οὐ γάρ ἐτράπη τὴν θείαν φύσιν.

(14E_242 > Οὐκ ἀποπηδᾷ: Τά γάρ ὑπ' αὐτοῦ ταχθέντα, ἤγουν προορισθέντα, αὐτός ἐπ' ἐσχάτων ἀνέλαβε καὶ εἰς ἑαυτόν ἔδειξε.

Καί περί τοῦ ἀγγέλου: Ὅτι τό τοῦ ἐνισχύσαντος ἀγγέλου τόν Κύριον κεφάλαιον, ὅπερ ἐν τῷ κατά Λουκᾶν φέρεται, λέγει καί ὁ μέγας Διονύσιος, καί ὅτι ἀγράφως μᾶλλον ἐν μυστηρίῳ κρυφίως αὐτό παρεδόθη αὐτῷ καὶ τῷ ἀγίῳ Τιμοθέῳ ὑπό τοῦ ἀποστόλου Παύλου· τό γάρ αὐτοῦ κήρυγμα συνέγραψεν ὁ Λουκᾶς· δηλοῦται δέ τοῦτο, ὅτι ὡς ἐν μυστηρίῳ παρέλαβεν ἀπό τοῦ εἰπεῖν, «ταῖς ἱερατικαῖς ἡμῶν παραδόσεσιν ἐκπεφασμένα». Ὅρα δέ καί τὴν ἄλλην ἐρμηνείαν, ἣτις φησί, τό γάρ εἰρησθαι παρά τῷ Ἡσαΐα «τῆς μεγάλης βουλῆς ἄγγελον», ὀνομάζεσθαι τό γεννηθέν παιδίον τῇ σαρκί αὐτοῦ πρέπει φησί, καί διὰ τί ἐκλήθη ἄγγελος, ὅτι τὴν τοῦ Πατρός βουλήν ἀνήγγειλαν ἡμῖν· σώσας γάρ ἡμᾶς διὰ τοῦ οἰκείου πάθους, ἔδειξεν, ὅτι καί ὁ Πατήρ ταύτης ἦν τῆς βουλῆς· οὔτε γάρ ὡς ὑποβεβηκῶς τοῦ Πατρός ἐκλήθη ἄγγελος· πρὸς Ἀρειανούς τοῦτο. Τό τοῦ ἐνισχύσαντος ἀγγέλου κεφάλαιον μή παρά τὴν ἐρμηνείαν δέξη τῆς ἀγίας Γραφῆς· πρὸς γάρ τὴν σάρκα ὀφείλει τοῦτο νοεῖσθαι· καὶ ἀλλαχοῦ γάρ φησι τό Εὐαγγέλιον, μετὰ τούς πειρασμούς, ὅτι προσελθόντες ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ· καὶ ὅτι ἐκοπίασεν ἐκ τῆς ὁδοπορίας καὶ ὅτι ἐπέεινε· ταῦτα γάρ πάντα δείκνυσιν, ὅτι τέλειον ἀνέλαβεν ἄνθρωπον μετὰ τῶν αὐτοῦ παθημάτων. Ἄλλ' ἔρει τις, ποῦ χρεια ἦν ἀγγέλου θειότητος παρουσίας; Λέγομεν οὖν ὅτι τά πλείω ὁ Θεός δι' ἀγγέλων θαυματουργεῖ· καὶ τοῦτο λέγει πᾶσα ἡ θεία Γραφή.

Ἐκφαντορικήν: Κατά τό πρὸς τόν Πατέρα ὑπ' αὐτοῦ λεχθέν, «ἐφανέρωσά σου τό ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις».

ΕΙΣ ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

(14E_244 > Τάς οὐρανίας οὐσίας: Τί δήποτε, μιᾶς οὐσίας εἶναι πάντας ἀγίους τούς ἀγγέλους λεγούσης τῆς Ἐκκλησίας, ὁ θεῖος Διονύσιος πολλάς ὀνομάζει δυνάμεις; Ὁ γοῦν μέγας Διονύσιος, ὁ Αλεξανδρείας ἐπίσκοπος, ὁ ἀπό ρητόρων, ἐν τοῖς σχολίοις οἷς πεποίηκεν εἰς τόν μακάριον Διονύσιον τόν αὐτοῦ συνώνυμον, οὕτω λέγει, ὅτι ἀγέννητον εἶωθε καλεῖν ἢ ἔξω σοφία πᾶσαν ἀόρατον φύσιν, ὁμοίως καὶ οὐσίας τάς ὑποστάσεις· κακ τούτου φησίν, ὅτι κατά τούς ἔξω εἴρηται τῷ ἀγίῳ Διονυσίῳ αἰ τοιαῦται φωναί καταχρηστικῶς.

Ἐκφαντορικήν: Τουτέστι τὴν ἔκφασιν, ἥτοι διασάφην.

Ὀνομάζουσι: Τὴν ἐσχάτην τῶν νοητῶν τάξιν κυρίως ἀγγέλους φησὶν προσαγορεύεσθαι, τάς δέ ὑπερβεβηκυίας ἐτέρως, ὧν ἑνίας καὶ ὀνομάζει· ἐν δέ τῷ ἔξῃ κεφαλαίῳ τῶν ἐννεα ταγμάτων μυστικῶς ἀπομνημονεύει· νῦν δέ τελέως λέγει, ὅτι αἰ ἀνώτεραι τάξεις ἐπίστανται μὲν ὅσα αἰ ὑποβεβηκυῖαι δι' ἐλλάμψεως μεμύηνται, γινώσκουσι δέ καὶ ἕτερα ταῖς ὑποκειμέναις ἄγνωστα· εἰ δέ καὶ οὕτως ἐστίν, ὅμως γενικῶ ὀνόματι καὶ ἄγγελοι ἔσθ' ὅτε καλοῦνται πάντα τά νοητά τάγματα. Φησὶ δέ καὶ διὰ τί, ὡς ἐν τῷ ἑκατοστῷ δευτέρῳ ψαλμῷ· «εὐλογεῖτε τόν

Κύριον, πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ»· καί ἐν τῷ ἑκατοστῷ τρίτῳ· «ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα», καί τὰ ἐξῆς. Οὐκ ἀντιστρέφει δέ ὁ λόγος· τὰ γὰρ ὑποβεβηκότα οὐκ ὀνομάζεται τῷ τῶν ἀνωτέρων γνωρίσματι, καί ὅτι διὰ τῶν ὑπερβεβηκυῶν δυνάμεων αἱ ὑποβεβηκυῖαι μυσταγωγοῦνται.

Ἀποπερατοῦσαν: Τουτέστι τὴν ἐσχάτην τάξιν τῶν ἀγγελικῶν διατάξεων.

Φαμέν δέ: Ἐρωτήσκειν ἄν τις· Αὐταὶ αἱ τῶν οὐρανίων τάξεις, (14E_246 > αἱ ὑπερβεβηκυῖαι, καὶ κατώτεροι, καὶ ἔτι ὑφειμέναι οὕτως ἐγένετο, ὥστε τὴν μὲν ἀνωτέραν εἶναι, τὴν δὲ κατώτεραν; Καὶ λέγομεν, ὅτι καὶ τὰ νοητὰ πάντα ἀντεξούσια ἐδημιούργησεν ὁ Θεός· εἰ γὰρ ὁ ἄνθρωπος ἀντεξούσιος ἐγένετο, ἐκ χοϊκοῦ φυράματος καὶ ψυχῆς ὑπάρχων, πόσω μᾶλλον αἱ νοηταὶ δυνάμεις, αἱ μὴδὲν ἔχουσι γεῶδες ἢ βαρὺ, ἀντεξούσιοι ἐγένοντο; Τοῦτο γὰρ καὶ ἡ θεία παρίστησι Γραφή, λέγουσα, τὸν διάβολον ἐξ ἀγγελικῆς ἐκουσίως ἐκπεσεῖν τάξεως· καὶ οὗτος δὲ ὁ θεῖος ἀνὴρ πρὸ δύο φύλλων περὶ ἀγγελικῶν δυνάμεων· ὅτι νοητῶς γὰρ ἐπὶ τό θεομίμητον ἑαυτὰς ἀποτυποῦσαι καὶ πρὸς τὴν θεαρχικὴν ἐμφέρειαν ὑπερκοσμίως ἀρῶσαι καὶ μορφοῦν ἐφιέμεναι τό νοερόν αὐτῶν εἶδος, ἐξ ὧν πάντων δείκνυται, ὡς αὐτοπροαίρετοι καὶ ἀντεξούσιοι εἰσιν αἱ νοηταὶ δυνάμεις. Εἰκότως οὖν φησιν, ὅτι ἐκάστη πρὸς τὴν ἀναλογίαν τῆς ἰδίας τοῦ ἀγαθοῦ ἐφέσεως ἐλλάμπεται θείας κατανοήσεως· διὰ τοῦτο καὶ τάξεις καλοῦνται, βαθμηδόν, ὡσπερ τῆς ἐν αὐταῖς ἐφέσεως οὐσης. Διὰ τοῦτο ἐνταῦθα, φησίν, οὐκ ἔχει λόγον, τὴν τελευταίαν τάξιν σεραφίμ ἢ θρόνους ὀνομάζειν. Σημεῖωσαι δὲ διὰ τί καλοῦνται πάντα τὰ τάγματα ἄγγελοι· ὅτι οἱ κυρίως ἄγγελοι ἀνάγουσι τοὺς ἱερούς ἀνθρώπους ἐπὶ τὰς ἐγνωσμένας αὐτοῖς θείας αὐγάς.

Ἄλλ' ὡσπερ αὕτη: Ἡ τῶν ἀγγέλων δηλαδὴ τάξις.

Τοὺς καθ' ἡμᾶς: Τῶν ἐποπτικωτάτων μυστηρίων τούτων ἐμφορηθεῖς ὁ ἱερός Διονύσιος, ἐκκαλύπτει λέγων, ὡς ἡ μὲν τελευταία τάξις, ἡ καλουμένη ἄγγελοι, τοὺς ἐν ἀνθρώποις ἱεράρχας τῶν Ἐκκλησιῶν παιδαγωγικῶς χειραγωγοῦσιν ἐπὶ τὴν πρὸς Θεὸν ἀναγωγὴν, τὴν δὲ κατώτεραν τάξιν αὐτὴν, τὴν ἡμῶν παιδαγωγόν, καὶ τὰς βαθμηδόν ὑπερκειμένας αἱ ἀνώτεροι ὡς ὑποβεβηκυῖας μυσταγωγοῦσι.

Τῆς ἀποκληρούσης: Τουτέστι τῆς τελευταίας, τῆς τῶν ἀγγέλων φημί. Σημεῖωσαι δέ, ὅτι δοξάζει κοινὰς εἶναι πάσας τὰς ὀνομασίας τῶν ἐννέα ταγμάτων, ἐκάστου τάγματος, διὰ τό κοινῶς (14E_248 > ἐλλάμπεσθαι ἐκ τοῦ θεοειδοῦς εἰς τὴν ἐκ Θεοῦ φωτοδοσίαν, εἰ καὶ μὴ ὁμοίως. Ἔστι, φησί, κοινῶς ὀνομάσαι πάσας τὰς νοεράς καὶ ἀσωμάτους τάξεις καὶ καθ' ἕτερον τρόπον, τουτέστι κατὰ τό θεοειδές, ὅπερ ἐστὶ κατὰ τό τῷ Θεῷ εἰκέναι· καθ' ὅσον ἐφικτόν ἐκάστη αὐτῶν ὥστε πάσας μὲν τὰς ὑπέρκοσμίους τάξεις θεοειδεῖς καλεῖσθαι, καὶ ἕτεραν δὲ κοινωνίαν ἔχειν πάσας αὐτὰς τὴν τῆς φωτεινοτάτης ἐλλάμπσεως ἐκ Θεοῦ δωρεάν, κἄν πρὸς τό ἐκάστη ἐφικτόν ἢ ἐπ' ἕλαττον ἢ ἐπὶ πλεῖον ἢ ἔλλαμψις δίδωται. Ἐν δὲ τῷ Περί θείων ὀνομάτων λόγῳ φησίν, ὅτι θεῖοι μόνον λέγονται οἱ παντός τάγματος ταξίαρχοι.

Ἰδιότηας: Σημεῖωσαι πῶς ἰδιότηας λέγει τὰς ἐκάστης τάξεως ἀναλογίας.

ΕΙΣ ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ'

§ 1. Μόνην ἀκριβῶς: Ὅτι μόνος ὁ Θεός, ὁ καὶ θεοποιῶν αὐτούς, οἶδεν ἀκριβῶς αὐτούς τε καὶ τὰς αὐτῶν λειτουργίας, καὶ αὐτοὶ δὲ ἴσασι αὐτούς καὶ τὰ ἑαυτῶν. Ἡμεῖς γὰρ οὐδὲν ἀκριβῶς τῶν κατ' αὐτούς ἐπιστάμεθα, εἰ μὴ ὅσα ἐκ τῆς θείας ἐδιδάχθημεν Γραφῆς.

Ἐννέα: Σημεῖωσαι, ὅτι ἐννέα εἰσὶ τάγματα θεία τῶν νοητῶν.

§ 2. Ἱεροτελεστής: Ἱεροτελεστήν μὲν οἰκεῖον εἴωθε καλεῖν ἢ τὸν θειότατον ἀπόστολον Παῦλον, ἢ τὸν ἅγιον Ἱερόθεον, ὡς ἐν τῷ Περί θείων ὀνομάτων ἐλέχθη

λόγω· νῦν δέ οὐδένα ἕτερον ἡγοῦμαι λέγειν αὐτόν, ἢ τόν ἅγιον Παῦλον· οὐδενός γάρ ἦν ἄλλου ἢ αὐτοῦ τοῦ ἄχρι τρίτου οὐρανοῦ φθάσαντος καί τὰ περί τούτων μυηθέντος.

Πρώτη τριαδική τάξις.

Θρόνοι, χερουβίμ, σεραφίμ.

Προσεχῶς: Περί τοῦ Θεῶ ἑγγίζοντος πρώτου τῶν ἱερῶν ταγμάτων.

(14E_250 > Ἀγιωτάτους: Τήν πρώτην τριαδικήν ταύτην καί θεοειδῆ ταξιαρχίαν ἔστι τόν νουνεχῶς καί ἀξίως Θεοῦ κατοπτεύοντα καταλαβεῖν ἀπό τε τοῦ Ἰεζεκιήλ, ὅς φησι θρόνον πρῶτον, ἐφ' οὗ ὤφθη ὁ Θεός, εἶτα εὐθύς ἐχόμενα τὰ θεῖα χερουβίμ· παρά δέ τῷ Ἡσαΐα τὰ ἀγιώτατα σεραφίμ κύκλω ἰστάμενα τοῦ Θεοῦ θεωροῦντα. Ταῦτα δέ δηλοῖ τήν ὑπέρ πάντας ἀνωτάτω παρά τόν Θεόν αὐτῶν λῆξιν· σαφηνίζεται δέ ταῦτα σχεδόν παραπλησίως καί ἐν τῇ Ἀποκαλύψει τοῦ ἀγίου Ἰωάννου, τοῦ ἀποστόλου, εὐαγγελιστοῦ καί θεολόγου.

Ἀμέσως: Ἀμέσως εἴρηται, ἐπειδή οὐκ ἔστιν ἄλλο τάγμα πρό αὐτῆς. Σημείωσαι δέ, ὅτι τούς θρόνους, ἦτοι τὰ πολυόμματα καί τὰ πολύπτερα χερουβίμ καί σεραφίμ λέγει ἀνωτέρας εἶναι πασῶν δυνάμεις καί τῆς μιᾶς τριαδικῆς ἱεραρχίας.

Ὁ κλεινός: Τόν ἅγιον Παῦλον αἰνίττεται.

Ἐξουσιῶν: Τάς ἐφεξῆς δύο τριαδικάς τῶν νοητῶν ἀγίας ταξιαρχίας κάτωθεν εἰς ἄνω καταλέγει· πρῶται γάρ εἰσιν αἱ κυριότητες, εἶτα ἐξῆς αἱ δυνάμεις, εἶτα αἱ ἐξουσίαι. Αὐτός δέ τās ἐξουσίας πρῶτας τάξας, μέσας ἔλαβε τās κυριότητας, καί τῆς τρίτης λειτουργικῆς τριάδος πρῶται αἱ ἀρχαί, εἶτα λοιπόν οἱ ἀρχάγγελοι, καί τό τελευταῖον ἄγγελοι. Νῦν οὖν οὐχ οὕτως αὐτῶν ἐμνημόνευσεν ἐν τῷ ἐξῆς κεφαλαίῳ, ἀλλά κάτωθεν εἰς ἄνω λαβῶν ὠνόμασεν. Ὁ μὲν οὖν Ἀπόστολος ἔν τε τῇ πρὸς Ρωμαίους καί ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους μέμνηται ἐνίων ἀγγελικῶν ταγμάτων, οὐ ταύτην δέ τήν τάξιν ὑφηγεῖται. Δηλοῖ δέ ὁ μέγας Διονύσιος, ὅτι ἐν μυστηρίῳ ταῦτα παρέδωκε τοῖς ἀγίοις ὁ θεῖος Ἀπόστολος.

ΕΙΣ ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

§ 1. Πάλιν ἡ ἐπιγραφή κάτωθεν ἐπί τὰ ὑπέρτερα ἄνεισι (14E_252 > τὰ γάρ τρίτα σεραφίμ, τὰ δέ δεύτερα χερουβίμ, καί τὰ πρῶτα θρόνοι. Ἀντιστρόφως οὖν ἐπέγραψεν.

Ἐπωνυμία: Σημείωσαι, ὅτι πᾶν ὄνομα τῶν ἱερῶν σημασίαν περιέχει τῆς τοῦ τάγματος ἰδικῆς ἐνεργείας, ὡς τῶν ἀγίων σεραφίμ καί χερουβίμ τῶν ὀνομάτων αἱ ἐρμηνεῖαι δηλοῦσιν, ἐπειδή οὐκ ἔστιν ἄλλο τάγμα πρό αὐτῆς.

Θεοφανείας: Εἰς γάρ τούς πρώτους ἐργάζονται, ἐνεργούμεναι αἱ πρῶται θεοφάνειαι.

Ἐκφαντορικῶ: Ἀντί τοῦ ἐρμηνευτικῶ καί παραστατικῶ.

Θεοειδῶν: Ἐπειδή θεοειδεῖς ἔξεις φησὶν ἐπί τῶν θείων νοῶν, οὐ χρῆ ὑπολαμβάνειν τόν μέγαν Διονύσιον τās ἀρετάς ταύτας τās νοητάς ὡς συμβεβηκός, ἄτε καί ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν προσγίνεσθαι λέγειν, ὡς ἄλλη ἐν ἄλλῳ ὑποκειμένῳ, οἷον εἰ ποιότητα προσγινόμενῃν· τό γάρ συμβεβηκός καί ὑποκείμενον ἐκεῖθεν ἀπελήλαται, ὅτε καί πᾶσα σύνθεσις καί τό τῆς ὕλης ἄμορφον ἐκεῖθεν ἐξώρισται. Εἰ γάρ ἦν ἄλλο ἐν ἄλλῳ, οἷον συμβεβηκός ἐν ὑποκειμένῳ, οὐκ ἄν ἔζη καθ' ἑαυτήν ἡ οὐσία ἐκεῖνη, οὐδέ θεοῦσθαι καθ' ἑαυτήν ὡς ἐφικτόν ἡδύνατο, διά μόνην τάξιν τήν ὡς ἄλλο ἐν ἄλλῳ φυλαττομένην· αἱ οὖν ἐν αὐτοῖς εἰρημέναι ἔξεις αὐτουσιωμέναι εἰσίν, οὐ μήν ὡς συμβεβηκός ἐν ὑποκειμένῳ, διά τό ἄλλον. Ὅθεν ὁ μέγας Διονύσιος κάτωθεν ἐν τῷ Περί τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας λόγω κεφαλαίῳ τετάρτῳ οὐσιώδεις φησὶν εἶναι τās ἔξεις τās ἐν αὐτοῖς.

Ἐξεων: Σημειώσαι, ὅτι αἱ θεῖαι δυνάμεις καθ' ἑξίν ἔχουσι τό θεοειδές. Ἐξίς δέ ἐστι ποιότης ἕμμοнос.

Ἐντεῦθεν οὖν δηλοῦται, ὅτι αὐτεξούσιοί εἰσιν ἕξει τάς ἀρετάς κτώμεναι. Τοῦτο πλατύτερον παριστᾷ Ἄμμων ὁ Ἀδριανουπολίτης, (14E_254 > ἐν τοῖς Περί ἀναστάσεως αὐτῶ κατά Ὁριγένους γεγραμμένοις λόγοις.

Ἐψηλοτάτων: Διά τί λέγονται θρόνοι.

Περιπεζίας: Ἄντι τοῦ, τῆς πρὸς τό χθαμαλόν βάσεως. Σημειώσαι δέ, τίς ὁ σκοπὸς πάσης ἱεραρχίας.

Ἐφέσεως: Ἄνωτάτην τινά φύσιν καί μετὰ Θεόν εὐθύς ὑπ' αὐτοῦ τεταγμένην δηλοῖ τοὺς θρόνους, οὐδέν ἐπὶ τά ὑλικά προσέχοντας, ὡς σημαίνει τό μηθέν αὐτοὺς ἔχειν περιπεζίας ὑφέσεως, ἤτοι ἐνδόσεως, καί τῆς πρὸς τό κάτω νεύσεως, ἀλλά τό ἐπὶ Θεόν ἀναβατικόν, ἀνωφερῶς προσέχον. Καλῶς δέ ἐπήγαγεν ἕπερκοσμῶς', ἀντί τοῦ ἀσωμάτως καί ἀύλως καί νοητῶς, ἤτοι νοερῶς· ἵνα γάρ μή νομίσης τό ἄναντες ὁδόν εἶναι σωματικὴν, ἐπήγαγε τό ἀύλως.

Θεοφόρον: Σημειώσαι, ὅτι καί τό τῶν ἀγίων θρόνων τάγμα 'θεοφόρον' εἶπεν, ὡς φέρον ἐπαναπαυόμενον νοητῶς τόν Θεόν. Ὅρα οὖν, ἐπειδή ὁ μακάριος Βασίλειος ὁ Καππαδόκης τήν θεοφόρον εἶπε σάρκα, σκοπητέον πῶς εἴρηται. Ἄλλ' ἡ μὲν σὰρξ αὐτοῦ τοῦ Κυρίου κατ' οὐσίαν καί καθ' ὑπόστασιν ἦνεται αὐτῶ τῶ Θεῶ Λόγω, διό καί σαρκοφορεῖν αὐτός λέγεται παρά τῶν Πατέρων καί σάρκα ἐνδύσασθαι· τί ἄτοπον οὖν εἰ καί ἡ σὰρξ αὐτοῦ λέγεται θεοφόρος, ὡς φέρουσα τόν Θεόν Λόγον καθ' ἕνωσιν ἀδιάστατον, αὐτοῦ καί σὰρξ καί λεγομένη ὑπάρχουσα κυρίως καί κατά ἀλήθειαν; Οὗτοι δέ κατά χάριν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς τόν Θεόν ἀρρήτῳ τε λόγῳ καί ἀνεκνοήτῳ τῇ διανοίᾳ θεοφόροι (α'.) καί αὐτοί διά τοῦτο λέγονται, ὅτι πρῶτως μετέχουσιν αἱ πρῶται δυνάμεις τοῦ Θεοῦ, καί οὕτω μεταδιδόασιν ταῖς ὑποδεεστέραις τήν γενομένην εἰς αὐτάς ἔλλαμψιν.

§ 2. β'. Ταῖς πρῶταις: Οὕτω τήν καθ' ὑπέρβασιν ἀνάγνωσιν νοητέον· ταῖς πρῶταις οὐσίαις οἰκείαν οἰητέον εἶναι ἱεραρχίαν τήν ὁμοειδῆ αὐταῖς κατά πάντα, τά δέ λοιπά διά μέσου.

(14E_256 > Ἀοράτου: Σημειώσαι, ὅτι πάσης ἀοράτου καί ὄρατῆς δυνάμεως μείζους εἰσὶν αἱ πρῶται τρεῖς αὐται τάξεις.

γ'. Γεγονυίας: Τουτέστι κτιστῆς.

Φαντασιῶν: Ὅτι πάσης φαντασίας προσύλου ἀνεπίδεκτοί εἰσι καί ἀμιγεῖς πάσης ὑφέσεως, ὅτι οὐ μόνον αἱ θεῖαι δυνάμεις αὐταῖ κηλίδων καί μολυσμῶν ἠλευθέρωνται, ἀλλά καί πάσης ἐλαττώσεως καί τήν ἐπὶ τά χεῖρω μείωσιν οὐδ' ὄλως εἰδυῖαι. Τοῦτο δέ νόησον, οὐχ ὅτι κατά φύσιν ἄτρεπτοί εἰσιν, ἀλλ' ὅτι, αὐτοπροαίρετοι οὔσαι διά τῆς εἰς τό ἀγαθόν ἄγαν ἐφέσεως, ἐπὶ τό Θεῖον ρέψασαι ἔμειναν οὕτως, ἕξιν ὡσπερ ἔχουσαι τό ἀμετακίνητον. Μόνος γάρ κατά φύσιν ἄτρεπτος ὁ Θεός, αὐταῖ δέ, εἰ οὕτως ἐδημιουργήθησαν, οὐκ ἂν ἐξέπιπτεν ὁ διάβολος. Ἀλλά καί αὐταῖ πᾶσαι μιᾶς καί ἴσης τάξεως· τό γάρ ἐκ φύσεως ἀγαθόν ὑπόβασιν οὐκ ἔχει.

δ'. Ταυτοκινήτου: Ταυτοκίνητόν φησιν ὁ ἅγιος οὗτος εἶναι τήν κίνησιν αὐτῶν, ὡς ἀπαράλλακτον καί ἀμετάβολον, ὡσαύτως δέ ἔχουσαν. Κινήσεις δέ εἰσιν ἐπ' αὐτῶν αἱ ἄπαυστοι περί τάς νοήσεις ἐνέργειαι· νόες γάρ εἰσιν ἀσίγητοι. Καί σημειώσαι τό κατά τό φιλοθέως ἄτρεπτον, καί ἀνάγνωθι τό τέταρτον κεφάλαιον τοῦ Περί θείων ὀνομάτων λόγου, καί τό ὄγδοον κεφάλαιον τοῦ παρόντος λόγου.

ε'. Θεωρητικᾶς: Σημειώσαι πῶς λέγονται θεωρητικαί αἱ ἅγαι τάξεις αὐταῖ, καί ὅτι οὐ διά συμβόλων ἢ θεωρημάτων τῆς Γραφῆς τήν θεογνωσίαν κτῶνται, ὡς ἡμεῖς.

στ'. Νοερῶν θεωρούς: Θεωροί λέγονται οἱ τῶν μυστηρίων ἐπόπται· ταῦτα δέ τοῖς ἀγίοις διά τῶν συμβολικῶς λεγομένων περί Θεοῦ αἰσθητῶν ἐκκαλύπτονται, ὅπερ ἐπί τῶν ἄνω δυνάμεων οὐκ ἔστιν ἐννοεῖν.

Θεωρίας: Σημεῖωσαι τήν εἰρημένην τριφανῆ θεωρίαν ἀντί τοῦ τρισυπόστατον μίαν θεότητα.

(14E_258 > Ἰησοῦ: Ἰησοῦ κοινωνίαν τήν μετοχήν τῆς δόξης καί τῆς ἀρρήτου λαμπρότητος τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ λέγει· μετά σαρκός γάρ συνεδρεῦει τῷ Πατρί.

Ἐν εἰκόσι: Τό δέ εἰρημένον ἐν εἰκόσιν ἀποτυποῦσι τήν ὁμοίωσιν, δέον εἰπεῖν ἀποτυπούσαις, μηδεῖς ὑπολάβοι σόλοικον, ὡς ἀγνοήσαντος τοῦ μεγάλου Διονυσίου, ἀλλ' ἀκριβῶς ἴστω, ὅτι καί τοῦτο ὡς τῷ ὄντι Ἀθηναῖος καί λίαν Ἀττικὸς οὕτω φησίν. Ἀττικῶν γάρ ἔστι τό μετοχάς ἀρσενικὰς θηλυκοῖς συντάττειν, ὡς καί Ὅμηρος ποιεῖ τήν Ἴριν ἐκ Διός λέγουσαν πρὸς τήν Ἥραν καί τήν Ἀθηνᾶν·

Οὐκ ἔτ' ἐφ' ὑμετέρων ὀχέων πληγέντε κεραυνῷ.

Ἄψ ἐς Ὀλυμπον ἴκεσθον.

Ἔδει γάρ ἀντί τοῦ πληγέντε, ἀρσενικοῦ ὄντος δυϊκοῦ, εἰπεῖν πληγεῖσα, δυϊκόν θηλυκόν. Καί τοῦτό φασι καί κωμικοί, θηλυκόν ἀντ' οὐδετέρου, ὡς ἀρσενικόν κατά θηλυκόν, καί Πλάτων καί Εὐριπίδης ἐν Βάκχαις·

Διανεύων δρομάσι βλεφάροις,

Τό βλέφαρον γάρ δρομάς οὐκ ἄν τις εἴποι. Καί ἐν Ὁρέστη·

Μανιάσι λυσσήμασι.

Θεουργικήν: Σημεῖωσαι, ὅτι ἡ πρὸς τόν Κύριον Ἰησοῦν ὁμοίωσις θεουργική ἔστι, τουτέστιν ἐργάζεται θεοῦς τούς ὁμοιουμένους· καί πῶς ἀμέσως καί δίχα συμβόλων αἱ τάξεις αὗται ὁμοιοῦνται Χριστῷ, παρ' αὐτοῦ τοῦτο λαβοῦσαι.

Πρωτουργῶ: Σημεῖωσαι, ὅτι καί πρωτόκτιστοί εἰσι δυνάμεις (14E_260 > αὗται, καί τὰς ἀρετάς τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς δυνάμεις αὗται ἔχουσι.

Τετελεσμένας δέ: Σημεῖωσαι, πῶς λέγονται τετελεσμένα αἱ θεῖαι δυνάμεις αὗται.

Ἀναλυτικήν: Τήν τῶν ποικιλιῶν ἐπιστήμην φησί τήν ἐρμηνευτικήν καί σαφηνιστικήν ἐξήγησιν τῆς περιπεπλεγμένης ἱερᾶς παραδόσεως, ἧς δέονται καί αἱ ὑφειμένα τάξεις, ὡς ἐφεξῆς φησι, πολλῶ δέ πλέον ἄνθρωποι· δίχα γάρ ἐξηγήσεων ἀναλυουσῶν τήν πολυποίκιλον σοφίαν τῶν ἀγίων θεωρημάτων οὐ δυνατόν αὐτά νοῆσαι, οὔτε ἡμᾶς, οὔτε τὰ ὑπερβηκότα τὰς πρώτας τρεῖς τάξεις. Ὅθεν φησίν, ὡς τῶν μὲν ὑποβηβηκῶν τάξεων ἐκάστη ἡ πρώτη ἱεραρχεῖ μόνον καί οὐκ ἄλλη δύναμις, τῆς δέ τῶν ἀνωτάτω τούτων διακόσμων ἱεραρχίας ὁ Θεὸς ἱεραρχεῖ μόνος, καί οὐκ ἄλλη δύναμις.

Ἱεραρχούμεναι: Τουτέστι μυσταγωγούμεναι.

Τοῦτο γοῦν: Ἀποδείξεις γραφικαί τῶν εἰρημένων.

§ 3. Ἐκδιδάσκεσθαι: Σημεῖωσαι τό ἐκδιδάσκεσθαι· δηλοῖ γάρ μή κατά φύσιν εἶναι αὐτάς τοιαύτας.

Τὰς δέ πασῶν ὑψηλοτέρας: Ἐπειδὴ γάρ πασῶν ἀνώτεραί εἰσι καί οὐδέν ἔχουσι τό ὑπέρτερον, ὅσον εἰς ἑτέρας δυνάμεις, εἰκότως ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ μόνου πρῶται ὡς ἀνώτεραι μούονται τήν θεῖαν γνῶσιν.

Εἰς οὐρανούς: Σημεῖωσαι κατά Βασιλειανῶν, ἧτοι Νεστοριανῶν, ὅτι ὁ ἀναληφθεὶς καθ' ὃ ἄνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός, αὐτός ἔστιν ὁ Κύριος τῶν νοητῶν πάντων καί βασιλεύς τῆς δόξης, ὡς μούμενοι μανθάνουσι παρά τῶν λεγόντων, «ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες, ὑμῶν», καί πυνθανόμενοι, «τίς ἔστιν οὗτος ὁ Βασιλεύς τῆς δόξης;», καί αὐθις ἀκούοντες, «Κύριος τῶν δυνάμεων» (14E_262 > καί τὰ ἐξῆς. Κατά δέ Ἀκεφάλων καί Εὐτυχιανιστῶν, ὅτι, κἄν Κύριος δυνάμεων, ἀλλ' οὐδ' ἄρξ καί σαφῆς ἄνθρωπος, ὡς καί πρὸς τό ξένον ἐκπλήττεσθαι τὰς ἐξῆς ἀρχάς.

Θεουργίας: Καλῶς θεουργίαν ἐκάλεσε τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν· Θεοῦ γάρ ἦν ὡς ἀληθῶς ἔργα πάντα τὰ κατὰ οἰκονομίαν τοῦ Κυρίου· ὁ τόκος ὁ ἅγιος καὶ ἰάσεις, τὰ ἐπὶ τῷ πάθει σημεῖα καὶ ἡ ἀνάστασις.

Ἐγὼ γάρ φημι: Τὰ δέ, «ἐγὼ γάρ διαλέγομαι δικαιοσύνην καὶ κρίσιν σωτηρίου», Ἡσαΐου εἰσί· καὶ ὄρα πῶς ταῦτα νενόηκεν.

Ἄγαμαι δέ: Τό ρητόν οὕτω συνθετέον· θαυμάζω πῶς αἱ πρῶται ὡς μέσα τῶν θεαρχικῶν ἐλλάμψεων εὐλαβῶς ἐφίενται.

Μεσοπετεῖς: Μεσοπετεῖς ἔφη, ὡς μή πρὸς τό ἄκρον τοῦ ὕψους ἀνιπταμένας, ἀλλὰ τοῦ μέσου ἐφικνουμένας· τό δέ διαπορεῖν σημαίνει τό λέγειν, «τίς οὗτος ὁ παραγενόμενος ἐξ Ἐδώμ;».

Ἐρωτῶσιν: Ὅρα μετὰ πόσου φόβου καὶ εὐλαβείας αἱ πασῶν ἀνώταται τάξεις, ὡς μέσα, καὶ οὐχὶ πρῶτισται, ἐρωτῶσιν ἀλλήλας, πρῶτον τὰ παρά τῷ Ἡσαΐα, «τίς οὗτος ὁ παραγενόμενος ἐξ Ἐδώμ; ἐρύθημα ἱματίων αὐτοῦ ἐκ Βοσόρ», καὶ τότε, ὡς περ ἐπιτρεπόμενα παρά Θεοῦ, πρὸς αὐτόν λέγουσι· «Διὰ τί σου ἐρυθρά τὰ ἱμάτια;».

Παναγεστάτης καθάρσεως: Σημείωσαι πῶς φησι καθαίρεσθαι καὶ φωτίζεσθαι καὶ τελεσιουργεῖσθαι τὰς θείας τάξεις.

Τῆς καθάρσεως: Σημείωσαι τίς ἡ κάθαρσις ἐπὶ τῶν νοῶν, καὶ τίς ἡ ἄγνοια.

Ἄπλετου φωτός: Ἄπλετον τό μέγα καὶ πολύ.

Τελεσιουργεῖται: Σημείωσαι πῶς καθαίρονται καὶ φωτίζονται καὶ τελεσιουργοῦνται αἱ θεῖαι τάξεις αὐταί.

(14E_264 > Καθ' ἕξιν: Καθ' ἕξιν ἐπιστήμη ἐστίν ἡ ἔμμονος καὶ ἀναπόβλητος τῆς ἐλλάμψεως γνώσεως κατάληψις.

Ἡ κύκλω: Ἐπειδὴ καὶ ἐστηκυίας καὶ κύκλω Θεοῦ περιχορευούσας ἀμέσως τὰς πρῶτας ταύτας ταξιαρχίας φησί, σαφηνιστέον, πῶς καὶ ἐστᾶσι καὶ κινοῦνται, καθάπερ ἐν χορείᾳ κύκλω τοῦ Θεοῦ. Καὶ τέως μὲν ἐξ Ἡσαΐου τὴν ἀφορμὴν εἴληφεν, ὅς λέγει, «καὶ σεραφίμ εἰστήκει κύκλω αὐτοῦ· ἕξ πτέρυγας τῷ ἐνί», καὶ τὰ ἐξῆς· ἐπάγει δέ, «καὶ ταῖς δυσὶν ἐπέταντο»· πῶς γάρ ἐστῶτα περιεπέταντο κύκλω; Καὶ νοητέον οὕτως· πᾶς νοῦς ἐκ τοῦ πάντων αἰτίου Θεοῦ ἐκλάμψας, ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ δημιουργήσαντος ἐξέλαμψε, λέγεται περὶ αὐτόν ὡς περὶ κέντρον κινεῖσθαι, τῆς κινήσεως οὐ τοπικῆς τινος οὔσης, ἀλλὰ νοεῶς καὶ ζώσης· ἔστι δέ νοῦ κύκλω κινήσις τοιαύτη· πᾶν τό νοοῦν ἢ νοῦς ὢν νοεῖ, ἢ ὡς μετέχον νοῦ. Ὁ μὲν νοῦς ὢν, πρῶτως νοεῖ, τό δέ μετέχον νοῦ δευτέρως νοεῖ· κατὰ τοῦτο μὲν οὖν, καθ' ὃ νοῦς ὢν νοεῖ, κινεῖσθαι λέγοιτο ἄν· κυκλικὴ δέ ἐπινοεῖται ἡ κινήσις αὕτη καθ' ὃ ἀνακάμπτων καὶ περὶ αὐτόν γινόμενος, οὗτος ἑαυτόν νοήσει καὶ τόν πρό αὐτοῦ, ἐξ οὗ ἐξέλαμψεν, ὡς οὖν ἐκ Θεοῦ βουληθέντος προβληθεῖς, περὶ αὐτόν, ἀντί τοῦ περὶ τὴν Θεοῦ ἔφεισιν καὶ ἀγάπην, ὡς περὶ κέντρον, ἔσται· οὐ γάρ ἐνοῦνται τὰ δεύτερα τοῖς πρό αὐτῶν, ἀλλὰ χορεία τινὶ τό γινόμενον ἔοικε· τὰ γάρ γεννώμενα εἶναι ἐν τῷ οἰκείῳ ἐφιέμενα, τὸν γεννῶντα περιαθρεῖ· τό οὖν τῇ νοήσει πρὸς τὰ πρό αὐτοῦ ἐπεστραμμένον, κυκλικῆς κινήσεως ἔννοιαν εἰσάγει.

(14E_266 > Ἐπειδὴ οὖν πανταχοῦ ἐστίν ὁ Θεός, αἱ πανταχοῦ αὐτῷ συνακολουθοῦσαι τῷ θέλῃν αὐτόν νοεῖν ἀεὶ, ἐπὶ τούτῳ ἀγάλλονται καὶ περιχορεύουσιν, ὡς περ τῇ εὐφροσύνῃ. Λέγεται οὖν νοῦς ἐν ἑαυτῷ εἶναι καὶ πρὸς ἑαυτόν σπεύδειν· ὁ οὖν ἐν ἑαυτῷ ἐστίν, καὶ δηλοῖ ἀθανασίαν, στάσιν ἔχει· κατὰ γάρ τό εἶναι, ὃ ἐστίν ἀθανάτως εἶναι, ἐστάναι νοεῖται· κατὰ δέ τό πρὸς ἑαυτόν σπεύδειν, κινεῖται μὴ βουλόμενος διαχεισθῆαι πως εἰς τὰς ἕξωθεν αὐτοῦ καὶ προσύλους νοήσεις. Κατὰ μὲν οὖν τό ταυτοκίνητον οὐχ ἔστηκεν, ἀλλὰ κινεῖται, κατὰ δέ τὴν οὐσίαν ἀεὶ ὡσαύτως ἔχουσιν στάσιν, ἀλλ' οὐ κίνησιν ἔχει. Ἔστι τοίνυν καὶ κατὰ φύσιν ἐκάστῳ τῶν νοῶν ὁρμὴ, ἢ πρὸς Θεόν ἔφεισις καὶ ἢ περὶ αὐτόν, ὡς περὶ κέντρον

κυκλική χορεία, ὡς ἡ τοῦ κύκλου περί τό σημειον, ἤτοι κέντρον, ἀφ' οὗ συνέστη· καί γάρ καί κατά φυσικήν ἀνάγκην ἕκαστον τῶν ὄντων τήν περί τόν Θεόν χορεύει χορείαν, τῷ εἶναι ἐφίεμενον τοῦ εἶναι. Οὕτως οὖν περί τῶν πάντων βασιλέα πάντα ἐστί, καί ἐκείνου ἕνεκα πάντα καί ἐκεῖνο ἀπάντων καλῶν αἴτιον. Ὁ δέ εἶπεν ἀμέσως τά πρῶτα περί Θεόν χορεύειν, ὡς μή ἔχοντά τι πρό αὐτοῦ δηλοῖ, ὅτι τά δεύτερα καί τά τρίτα, τουτέστι τά αἰσθητά, διά μέσων τῶν πρό αὐτῶν περί τόν Θεόν, ὡς εἴρηται, ἀναλόγως χορεύει.

Τά νοητά: Τά νοητά εἶδη μέν εἰσι καί ιδιότητες ὑπάρξεων διακεκριμένων, ἐν δέ τῇ ἀσωματίᾳ, καί μή τόπου δεῖσθαι τά ἄϋλα, ἵνα χωρισθῶσιν, ὡς τά σώματα πάντα· ὅπου γάρ σῶμα καί τόπος ὁ μέλλων χωρεῖν ἀμάχως τά σώματα.

Ὡς φηγή: Ταῦτα τοῦ Ἰεζεκιήλ.

Ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ. Πῶς χρή νοῆσαι τόπον ἐπί Θεοῦ, τῆς Γραφῆς ἀπανταχοῦ λεγούσης, ἀπεριόριστον εἶναι τό Θεῖον, καί τό, «οὐρανός θρόνος αὐτοῦ, ἡ δέ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ» (14E_268 > καί πάλιν· «ἔστηκε τάς νάπας ζυγῶ καί τήν γῆν δρακί»· καί αὐθις· «ἐάν πορευθῶ εἰς τόν οὐρανόν, σύ ἐκεῖ· ἐάν δέ καταβῶ εἰς τόν ἄδην, πάρει». Ποῖον οὖν ὁ Ἰεζεκιήλ ἐπενόησε τῷ Θεῷ τόπον; Λέγομεν, ὅτι τά δοκοῦντα ἡμῖν ἄπορα ὁ Θεός τοῖς ἐξ ὄλης αὐτόν ἐπιζητοῦσι κινήσεως φωτίζει· λέγει γάρ ἡ θεία Γραφή· «ἐάν τάς ἐντολάς μου φυλάττη τις, ἐγώ καί ὁ Πατήρ ἔλευσόμεθα καί μονήν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα». Ὡστε οὖν καί αἱ νοηταί δυνάμεις, καί αἱ τῶν ἀγίων ψυχαί, καί πάντων τῶν φυλασσόντων τάς ἐντολάς, τόπος κληθεῖεν ἄν εἰκότως τοῦ Θεοῦ καί ἀνάπαυσις· καί ἀλλαχοῦ γάρ φησιν· «ἐπαναπέπαυται τό Πνεῦμά μου ἐπ' αὐτούς».

Ἐν τοῖς περί τῶν θείων ὕμνων: Σημείωσαι ὅτι καί ἄλλο σύνταγμα αὐτῷ Περι θείων ὕμνων πεπόνηται.

Οἱ θεῖοι τόποι: Τίς ὁ τοῦ Θεοῦ τόπος.

Τόποι τῆς θεαρχικῆς: Τό εἰρημένον, «ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι, λέγει Κύριος, ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου», δηλοῖ μή λέγεσθαι περί αἰσθητοῦ τινος, ἀλλά περί τῶν θείων τούτων νοῶν· ἢ καί οὕτως· ἡβουλήθη ὁ Θεός σημεῖναι, ὅτι ἀπερίγραπτον τό Θεῖον. Καί ἄλλως· ὅτι ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀκούουσιν οὐκ ἦν τῷ Θεῷ τόπος καταπαύσεως διά τήν ἀπιστίαν αὐτῶν, ὡς φησιν ἐν Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος· «ὁ δέ Υἱός τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τήν κεφαλήν κλίνῃ».

Μονάς ἐστί: Οὐ μόνον, φησιν, ὁ τρισάγιος ὕμνος δηλοῖ καί ἡ ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ τόν Θεόν δοξολογοῦσα φωνή, τό μεταδεδόσθαι καί ταῖς ὑφειμέναις τάξεσι γινώσκειν καί ὑμνεῖν τόν Θεόν, ἀλλά καί ἕτερόν τι σημαίνει πρός τούτοις· τοῦτο δέ δηλοῖ τό ρητόν τό λέγον· καί μήν καί ἐνάδα καί μονάδα τρισυπόστατον (14E_270 > λέγομεν εἶναι τόν Θεόν καί προνοεῖν ἀπάντων, ἀπό τῶν πρώτων καί μέχρι τῶν ἐσχάτων τῆς γῆς περιδεδραγμένον ἀπάντων ἀσχέτως, τουτέστιν οὐ σωματικῇ κατέχοντα, ἀλλά θεϊκῇ προνοίᾳ ὑπερουσίως. Ὅτι δέ ἐστίν ἐνάς καί μονάς, καί Εὐάγιος ὁ ἀνόσιος ἐν τῇ δευτέρᾳ ἑκατοντάδι κεφαλαίῳ τρίτῳ φησί τοῦτο· 'Αὐτός ἐστί μονάς, ἐπειδή τό Θεῖον ἀπλοῦν καί ἀδιαίρετόν ἐστί· τούτου χάριν μονάς· καί μονάς γάρ ἀριθμητικῶς εἰπεῖν, ἀπλή καί ἀσύνθετός ἐστιν· ἐνάς δέ διά τοῦτο, ἐπειδή καί πρός ἑαυτήν ἦνεται ἡ ἅγια Τριάς φυσικῶς, καί ἐνοῖ πάντας τούς αὐτῇ πλησιάζοντας κατά τό εἰρημένον ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, «ἵνα ὧσιν αὐτοῖ ἕν, ὡσπερ καί ἡμεῖς ἐν ἔσμεν».

Ἀσχέτω: Ἀσχετον συνοχήν λέγει τήν ἐξηρημένην πάντη καί ἀσυναφῇ πρός τά συνεχόμενα πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καί περικράτησιν.

ΕΙΣ ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

Δυνατά: Ἰσχυρότατα.

Ἐπωνυμίας: Ὅτι ἡ ἐπωνυμία αὐτῶν σημαίνει, τίς ἡ ἰδιότης αὐτῶν.

Μέση τριαδική τάξις

Κυριότητες,

Δυνάμεις,

Ἐξουσίαι

Ἄδούλωτον: Ὅτι πᾶσα νοητή δύναμις ἀμειλίκτως πρὸς τό χειρὸν ἔχει.

§ 2. Ὡς ἀμειλίκτον κυριότητα: Ἐνταῦθα σφάλματι τῶν ἑλληνικῶν φιλοσόφων εὐσεβῶς ἐπισκώπτει, οἵτινες ἰδικὰς τρεῖς δυνάμεις τινὰς ἀμειλίκτους προσηγόρευσαν, προελθούσας εἰς ὑπαρξιν ἔκ τινων πρὸ αὐτῶν ἐτέρων τριῶν δυνάμεων· οὐ μὴν ἔκ Θεοῦ φῶτα, δημιουργηθείσας ἰδικῶς. Καί φασι εἶναι τοὺς ἀμειλίκτους τούτους ὑποπεζίους τῶν προβαλλομένων αὐτοῦς (14E_272 > νοητῶν δυνάμεων, ἀναστέλλοντας καὶ ὥσπερ ἀντιβαίνοντας καὶ ἐφεκτικούς τῶν πρὸ αὐτῶν καὶ ἑαυτῶν, τοῦ μὴ πεσεῖν εἰς ὕλην, καὶ ἀσθενεστέρους κατὰ τοῦτο τῶν προβαλλομένων ἑαυτοῦς, καθ' ὃ δέονται τοῦ κατέχειν εἰς τό ἄπτωτον ἑαυτοῦς. Ταῦτα μὲν οὖν ὡς ἐν ἐπιτομῇ τὰ ἐκείνων· ὁ δὲ μέγας Διονύσιος σοφῶς τὰ ἐναντία πάντα αὐτοῖς φησιν· ἐκ Θεοῦ γὰρ αὐτάς δημιουργικῶς ὑποστήναί φησιν, οὗ καὶ τὴν ἐμφέρειαν ἔχουσιν εἰς κυριότητα, ὥσπερ καὶ ἡμεῖς οἱ καθ' ὁμοίωσιν κτισθέντες· αὐτοῦς δὲ τό ἀμειλίκτον κατὰ πάσης ὑφέσεως τῷ λόγῳ τῆς κυριότητος ἔχειν λέγει, κόπτοντας ὥσπερ καὶ διατέμνοντας καὶ οὐκ ἐῶντας κρατεῖν τὴν πρὸς τὰ αἰσθητὰ ἐπιθυμίαν, οὐ μὴν τοὺς πρὸ αὐτῶν ἀναστέλλοντας· τὰ δὲ αἰσθητὰ καὶ σωματικά δουλοπρέπειάν φησι καὶ ἀνελευθερίαν καὶ εἰκαίαν δόξαν. 'Δουλοποιίας' δὲ ἀντί τοῦ 'δουλοπρεπείας', ἐπεὶ μὴ συγχωροῦσι τὰ ὄντως ὄντα ἐννοεῖν, ἀλλὰ κατάγουσιν ἐκ τῆς ἀκλινοῦς ἐδραιότητος ἐπὶ τὴν τῶν ματαιοτήτων ὑποκατάκλισιν. Ἀνομοιότητα δὲ αὐθις καλεῖ τὰ ὑλικά, ὡς μηδέποτε μένοντα ἐπὶ ταυτότητος, ἀλλὰ ἀεὶ μεταβάλλοντα.

Κυριαρχίας: Κυριαρχίαν τὴν θεότητα ἔφη, ὅτι πάσης κυριότητος ἀρχὴ καὶ αἰτία καθέστηκεν.

Οὐκ ἀπολείπουσιν: Σημεῖωσαι πῶς πανταχοῦ φησι τὰς ὑπερβεβηκυίας δυνάμεις μεταδιδόναι τῶν οἰκείων ταῖς μετ' αὐτάς καὶ τὰς δυνάμεις δυναμοῦν τὰς ὑποκειμένας· ἴσμεν δέ, ὅτι καὶ τὸν Δανιήλ γέγραπται ἄγγελος ἐνισχύων, καὶ ἄλλους· καὶ τό δὴ πάντων μεῖζον, καὶ αὐτόν τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ἅτε καὶ ἄνθρωπον, ὡς ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίῳ κεῖται.

Εὐταξίαν: Πρὸς τῷ ἀνωτέρῳ κειμένῳ καὶ ταῦτα συντακτέον· κατὰ κοινοῦ γάρ τό οἶμαι δηλοῦν.

Ἀφομοιωμένης: Ὅτι καὶ τῆς ἐξουσίας ὅσον αὐταῖς θεμιτόν, (14E_274 > ὡς ἄγγελοι οὖσιν, αἱ νοηταὶ δυνάμεις τοῖς μετ' αὐτοῦς μεταδιδόασιν.

Καθαίρεται γάρ: Πῶς καὶ διὰ τίνος καθαίρονται καὶ φωτίζονται καὶ τελεσιουργοῦνται αἱ μέσαι τάξεις· καὶ ὅτι ἔχει ἡ Γραφή, ὡς ἄλλος ἄλλῳ ἄγγελος διαπορθμεύει τὰ θεῖα σύμβολα.

Καὶ διὰ μέσης: Ὅτι αἱ διὰ μέσων τελειώσεις ἀμυδρότεροι τῶν πρωτοφανῶς ὑπὸ Θεοῦ ἐνεργουμένων, αἵτινές εἰσι πρῶται.

Τὴν δι' ἄλλου λεγομένην: Κατὰ τὰ ἐν τῷ Ζαχαρία καὶ Δανιήλ καὶ Ἰεζεκιήλ τοῖς προφήταις κείμενα.

Ἀμυδρουμένης: Ἀμυδρουμένης ἔφη, οὐ παρά τὴν οἰκείαν αὐτῆς ἀτονίαν, ἀλλὰ τό ὑφειμένον τῶν δεχομένων· τοῦτο γάρ δηλοῖ τό εἰπεῖν 'δευτέρωσιν τελειώσεως', τουτέστι τό ἀμυδρότερον τελειοῦσθαι τὰ δεύτερα.

Οἱ δεινοί: Σημεῖωσαι, ὅτι ἱερεῖς ταῦτα παραδεδώκασιν τῷ μεγάλῳ Διονυσιῳ· 'αὐτοφανεῖς' δὲ ἐκάλεσε τὰς πρῶτας θείας δυνάμεις, ἐπειδὴ ἀφ' ἑαυτῶν τὰς θείας δέχονται ἐλλάμψεις· αἱ γάρ λοιπαὶ δυνάμεις οὐ δι' ἑαυτῶν τὰ θεῖα δέχονται δῶρα τῆς γνώσεως, ἀλλὰ διὰ τῶν ὑπερκειμένων.

Ἱερατικῆς: Σημείωσαι, ὅτι ἱερατικὴ παράδοσις ἐστὶ τό περί τῆς τάξεως τῶν νοῶν εἰδέναι.

Ἐλλάμψεων: Ἀπόδειξις τοῦ ρηθέντος, ὅτι τά δεύτερα παρά τῶν πρώτων μυοῦνται, ἀπό Ζαχαρίου τοῦ προφήτου.

Ἀτιθάσσοις: Ἀνημέροις.

Ἐκδεδωκυῖα: Περί τῶν παραδοθέντων τῷ Βαβυλωνίῳ.

Τῇ παντοῖα: Ὅρα, ὅτι ὁ Θεός πάντα μηχανᾶται πρὸς τό ἐπιστρέψαι τοὺς πλανωμένους.

Ἐπιεικῶς ἐπανῆγεν: Τό 'ἐπιεικῶς' ἀντί τοῦ 'φιλανθρώπως' ἢ 'πάνυ καί μεγάλως' νόησον.

Κοινόν γάρ: Ὅτι κοινῶ ὀνόματι πᾶσαι αἱ δυνάμεις αἱ νοηταὶ ἄγγελοι λέγονται.

(14E_276 > Ὑφειμένων: Ὑποβεβηκότων, δευτερευόντων.

Προπορευόμενον. Προπορευόμενον τάχα τοῦ προφήτου· τάχα δέ πρό τοῦ τόν μείζοντα ἄγγελον ἔλθειν ἐπ' αὐτόν.

Εἶτα πρὸς αὐτοῦ τὴν θεῖαν: Τοῦτο θέλει δεῖξαι, ὅτι καί ἐν τοῖς ἀγγελικοῖς τάγμασιν οἱ πρῶτοι τοῖς δευτέροις διαγγέλλουσι τὴν τοῦ Θεοῦ βουλήν. Κατακάρπως δέ ἀντί τοῦ πάνυ ἐκ τοῦ Ἰεζεκιήλ.

Ἀποκρίνεσθαι: Καλῶς εἶπεν ὁ Κύριος ἐν τῷ προφήτῃ Ἰεζεκιήλ, ὥστε χωρισθῆναι τῶν δικαίων τοὺς ἁμαρτωλοὺς· τοῦτο γάρ καί ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις φαίνεται πεποηκῶς, ὅτε τά πρόβατα ἐκ τῶν ἐρίφων διεμέρισεν. Ἰδοὺ συνάδει καί ἐν τούτῳ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη τῇ Νέᾳ.

Ὅς τόν ποδῆρη: Περί τοῦ τόν ποδῆρη ἐνδεδυκότος χιτῶνα. Σημείωσαι δέ, ὅτι τῷ μὲν ἀγγέλῳ τῷ τό μὲν σημεῖον ἐπιθεῖναι κελευσθέντι ποδῆρης ἦν χιτῶν καί ζώνη περί τὴν ὀσφύν, σχῆμα πρέπον ἱερεῖ· τοῖς δέ ἀγγέλοις ἄλλοις πέλεκυς ἐν ταῖς χερσίν, ὅπερ δηλοῖ τιμωρητικὴν τινα δύναμιν, ὡς ἐκ τούτου νοεῖν ἡμᾶς, ὅτι πρὸς τό μέλλον ἀποτελεῖσθαι καί τό τῶν ἀγγέλων εἶδος σχηματίζεται, ὅπερ ἐννοῆσαι ὀφείλομεν περί τῶν σεραφίμ καί χερουβίμ καί τῶν ἄλλων δυνάμεων, ὅτι πρὸς τὴν οἰκείαν τάξιν καί τό σχῆμα ἔχουσιν· οἱ γάρ τόν τρισάγιον ὕμνον λέγοντες πολυπρόσωποι σχηματίζονται, δηλοῦντος τοῦ λόγου, ὅτι ἀσίγητός ἐστὶ καί πολὺς ὁ αὐτῶν ὕμνος· οὕτω καί περί τῶν ἐξῆς νόησον.

Τό σημεῖον εἰς τά μέτωπα: Σημείωσαι, ὅτι τὴν θεῖαν προτύπωσιν ἐξ ἐκείνου προεμήνυσε, τό τοὺς πιστοὺς κατὰ τό μέτωπον τὴν ζωοποιόν ἐπιτιθέναι σφραγίδα καί περισώζεσθαι ἐκ τοῦ ὀλοθρευτοῦ· ἀλλὰ τότε μὲν ἄγγελοι ἐν σχήματι ἱερέων τοῦτο ποιεῖν ἐκελεύσθησαν τοῖς ἀνευθύνοις· ἡ γάρ ζώνη καί ὁ ποδῆρης χιτῶν τό ἱεροπρεπές τῶν ἱερέων δηλοῖ σχῆμα· νῦν δέ καί (14E_278 > ἡμεῖς ἑαυτοῖς οἱ πιστοὶ τὴν τοῦ σταυροῦ σφραγίδα κατὰ τό μέτωπον ἐντυποῦντες, διαφεύγομεν τόν ἐχθρόν· ἰδοὺ καί ἄλλη ὁμοίωσις Παλαιᾶς πρὸς τὴν Νέαν. Σημείωσαι δέ, ὅτι αὐταὶ εἰσιν αἱ τρεῖς τριαδικαὶ τάξεις τῶν νοητῶν δυνάμεων· πρώτη τριάς, θρόνοι, εἶτα χερουβίμ, εἶτα σεραφίμ· δευτέρα τριάς, κυριότητες, δυνάμεις, ἐξουσίαι· αὐταὶ καί μέσαι λέγονται· τρίτη τριάς, ἀρχαί, ἀρχάγγελοι, ἄγγελοι· κοινῶ δέ ὀνόματι πάντες ἄγγελοι.

Εὐταξίας: Περί εὐταξίας τῶν δευτέρων πρὸς τοὺς ἀνωτέρους.

Τόν θεϊότατον Γαβριήλ: Σημείωσαι, ὅτι καί ὁ Γαβριήλ οὐκ ἔστι τῶν ἀνωτέρων δυνάμεων, ἀλλὰ τῶν ὑφειμένων.

Ἱεραρχίας: Σημείωσαι, ὅτι μίμημα τῆς ἄνω μυστικῆς ἱεραρχίας τά ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ γινόμενα σήμερον· καί γάρ οἱ ἱερεῖς σφραγίδα ἐπιτιθέασι τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ τοῖς προσιοῦσι τῷ μυστηρίῳ, διὰ τό χωρισθῆναι αὐτοὺς τῶν ἀπίστων, καί ἵνα τόν ἐχθρόν διαφύγωσιν· ἄλλως τε καί τάξις φυλάττεται κατὰ τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν· ὁ γάρ ποιεῖν ἐπιτέτραπται ὁ ὑποδιάκονος, οὐ ποιοῦσιν οἱ ὑποδεέστεροι,

καί ὁ ποιεῖ ὁ πρεσβύτερος, οὐ ποιεῖ ὁ διάκονος· καί ἀπλῶς εἰπεῖν, ἕκαστος ἔχει τὴν πρέπουσαν αὐτῷ λειτουργίαν· κοινῶ δέ ὀνόματι πάντες κληρικοί καί λειτουργοὶ καλοῦνται, ὡς καί οἱ ἄγγελοι· ἐντεῦθεν χρή νοεῖν, πῶς εἴρηται τῷ θεῷ Στεφάνῳ· «οἵτινες ἐλάβετε τὸν νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων, καί οὐκ ἐφυλάξατε».

ΕΙΣ ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

§ 1. Ὑπερούσιον αὐτῆς ταξιαρχίας: Αὐτῆς τῆς ἀρχοποιοῦ ἀρχῆς ἀναφαίνει τὴν ὑπερούσιον ταξιαρχίαν αὐτῆ ἢ τῶν ἀρχῶν τάξις.

(14E_280 > § 2. Ἀρχαγγέλων: Περί τοῦ ἀρχαγγελικοῦ κόσμου, καί τί δηλοῖ.

Ἱεραρχία: Σημεῖωσαι τὸ καθολικόν, ὅτι πᾶσα ἱεραρχία ἔχει πρῶτας καί μέσας καί τελευταίας δυνάμεις, τουτέστιν αἱ τρεῖς τριαδικαὶ τάξεις.

Ἀγιωτάταις: Γρ. καί ἱερωτάταις. Πῶς καί οἱ θεῖοι ἀρχάγγελοι ταῖς πρό αὐτῶν καί μετ' αὐτοῦς κοινωνοῦσι.

Κατὰ τὸ τελευταῖον: Ὅτι ἐσχάτη τάξις ἀγγέλων καί περικόσμιος.

Ἡ τελευταία τριαδικὴ τάξις.

Ἀρχαί, Ἀρχάγγελοι, Ἄγγελοι.

Καί μᾶλλον πρός: Ὅτι ἡ τελευταία τάξις τῶν οὐρανίων δυνάμεων μᾶλλον ἀξία ἐστὶν ἄγγελοι προσαγορευέσθαι, ὡς πλησιάζουσα ἀνθρώποις, δι' ἧς καί τὰ θεῖα μυοῦνται ἀνθρωποι.

Τὴν μὲν γάρ ὑπερτάτην: Ὅτι ἡ πρώτη τριάς τῆς δευτέρας ἱεραρχεῖ, καί ἡ δευτέρα τῆς τρίτης· ἡ δὲ τρίτη τῶν ἐν ἀνθρώποις ἱερέων, καί ἐφορῶσι τὰ παρ' αὐτῶν τελούμενα.

Κρυφιοειδέστερον: Πῶς αἱ μὲν κρυφιώτεροι, αἱ δὲ ἐμφανέστεροι ἱεραρχαί.

Ταῖς ἀνθρωπείαις ἱεραρχίαις: Τίνες ἡμῶν ἱεραρχικῶς ἐφεστήκασι. Σημεῖωσαι τὴν ἀπόδειξιν ἐκ τοῦ Δανιήλ, τουτέστιν ἐσχάτην τάξιν ἐπιστατεῖν τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεραρχίας.

Καί μὴν καί ἡ: Κατὰ κοινοῦ τὸ ἵνα ἦ κατὰ τάξιν, ὡς εἶναι τὴν σύνταξιν, καί μὴν ἵνα κατὰ τάξιν ἦ καί ἡ παρά Θεοῦ, καί τὰ ἐξῆς.

Εἰ δέ τις φαίη: Πῶς ἀγγέλων ἀγαθῶν ἐφεστώτων τοῖς ἔθνεσι, μόνος ὁ Ἰσραὴλ ἐγίνωσκε τὸν Θεόν· ἕκαστον γάρ ἔθνος (14E_282 > ἄγγελον ἔχει ἀποκεκληρωμένον αὐτῷ, ὡς Ἰουδαῖοι τὸν Μιχαήλ, ὃν καί τῆς ἐσχάτης τάξεως τῶν ἁγίων ἀγγέλων φησίν.

Ὅτι μὴ τὰς τῶν ἀγγέλων: Οὐ παρά τὴν τῶν ἐπιστατούντων ἀγγέλων αἰτίαν φησὶ τὸ τοιοῦτο, ἀλλὰ παρά τὴν οἰκείαν αὐτεξούσιον πρὸς τὰ μὴ δέοντα ροπήν.

Τῆ φιλαυτία: Σημεῖωσαι ὅτι ἕκαστος ἐαυτῷ αἴτιος καί τοῦ ἀγαθοῦ καί τοῦ κακοῦ· τὸ δὲ φιλαυτία καί αὐθάδεια ἐκ παραλλήλου τὸ αὐτάρεσκον δηλοῖ.

Τοῦτο δὲ μαρτυρεῖται: Οὐχ ὅτι ὁ Θεός τὸν Ἰσραὴλ μόνον ἐξελέξατο, ἀλλ' ὅτι ὁ Ἰσραὴλ μόνος ἐβουλήθη ἔπεσθαι Θεῷ· οὕτω γάρ καί ἡ ἐρμηνεία τῆς λέξεως σημαίνει, 'νοῦς ὁρῶν τὸν Θεόν'· οὕτω νοεῖν ὀφείλομεν τὰ ἐν τῇ ὠδῇ Μωϋσεως εἰρημένα, «ἐγενήθη μερίς Κυρίου σχοίνισμα Ἰακώβ», ὅπερ δηλοῖ τὸν Ἰσραὴλ· οὐχ ὁ Θεός γάρ τὸν Ἰσραὴλ μόνον ἀγαπᾷ, ὡς καί ὁ Ἀπόστολος πολλαχοῦ ἐδήλωσεν εἰπών, «μὴ οὐκ ἔστιν ὁ Θεός καὶ ἐθνῶν; Ναὶ καὶ ἐθνῶν, εἶπερ εἷς ὁ Θεός», ἀλλ' ὁ Ἰσραὴλ πρῶτος ἐπορεύθη ὀπισθεν Θεοῦ, ἐπεὶ ὕστερον ἀποστάς καί αὐτός ἀπεδιώχθη· τὸ γάρ αὐτεξούσιον ἔχοντες οἱ ἀνθρωποι, ὅτε θέλουσι, ποιοῦσι τὸν Θεόν μεθ' ἑαυτῶν.

Πεπονθέναι: Ὅτι καί ὁ Ἰσραὴλ αὐτός ἀπέστη.

Ζωήν: Ὅτι αὐτεξούσιος ὁ ἀνθρωπος.

Ὅψεων: Ὅπερ ἐναῦθά φησιν ὁ πατήρ, τοῦτο καί ἐπὶ τοῦ ἡλιακοῦ φωτός γινόμενον ἔστιν ἰδεῖν, ἐπὶ μὲν τῶν διαφανῶν ὑλῶν τὴν οἰκείαν διάδοσιν

ποιουμένου, ἐπὶ δὲ τῶν παχυτέρων οὐχ ὁμοίως, ἀλλ' ἢ πάντη ἀδιαδότως ἢ ἀμυδρῶς. Ὅπερ οὖν ἐνταῦθα τό τῆς ὕλης διάφορον ποιεῖ, τοῦτο ἐπὶ τῆς θείας ἐλλάμψεως ἢ ἀνισότης τῆς αὐτεξουσίου ἐργάζεται ροπῆς.

Ἀνομοιότης: Τουτέστι, τῶν τοῦ νοῦ ὀφθαλμῶν ἢ παρατροπή.

(14E_284 > Ἡ παντελῶς ἀμέθεκτον ποιεῖ: Ὅρα πῶς φησὶν ἡμᾶς αὐτοὺς αἰτίους εἶναι τοῦ δέξασθαι τὴν ἔλλαμψιν τὴν θείαν, ἢ ὀλίγον ἢ πολὺ αὐτῆς δέχεσθαι, ἢ παντελῶς μηδὲν αὐτῆς εἰσδέξασθαι, ὅταν πρὸς αὐτὴν ἀντίτυποι γενώμεθα, οἰονεὶ σκληροί, ἤτοι λίθινοι· φησὶν οὖν ἐν Εὐαγγελίοις αὐτός ὁ Κύριος· «δύναται ὁ Θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ»· ὅπερ γὰρ ἡμῖν σκληρόν καὶ ἀδύνατον, τοῦτο τῷ Θεῷ δυνατόν.

Ἡμεῖς ἀνευέσαμεν: Σημεῖωσαι, μάλιστα ἐντεῦθεν ἐπιστομίζεται τὴν ἄκαιρόν τινων καὶ ἀδιάκριτον ἀπαιδευσίαν, οἱ τολμῶσι φάσκουν, τὰ θεῖα ταῦτα συγγράμματα Ἀπολλιναρίου εἶναι, μὴ ἐκ τῶν προσώπων ὧν μνημονεύει καταστοχαζόμενοι τῆς ἀρχαιότητος τοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ ψευδεπίγραφον λέγοντες τὴν Διονυσίου προσηγορίαν· μηδὲ ὅτι νῦν ἐξ εἰδωλολατρῶν εἶπεν αὐτόν ἐπιστρέψαι, καίτοι Ἀπολλινάριος οὐκ ἐκ τοιούτων ἦν.

Ἐπὶ τό πᾶσιν ἐτοίμως: Ὅτι ὁ Θεός, φύσει ὦν ἀγαθός, ἔτοιμον ἑαυτόν τοῖς πᾶσι παρέχει εἰς τό μεταλαμβάνειν τῆς ἀγιότητος αὐτοῦ καὶ φωτισθῆναι τὴν ψυχὴν, λοιπὸν τό ἐφ' ἡμῖν ζητεῖται, τό, πῶς ἐρῶμεν μετασχεῖν τῆς γνώσεως αὐτοῦ, ἵνα δειχθῆ τό αὐτεξουσίον· οὐ γὰρ αἴτιος τῶν κακῶν ὁ Θεός, ὅπερ ἐστὶν ὁ ἐξ αὐτοῦ χωρισμός· ἢ δὲ σύνταξις αὕτη· ἐπεὶ ὅτι γε καὶ τῶν ἐτέρων ἔθνων οὐκ ἔκφυλοι τινες ἐπεστάτων θεοί, μία δὲ πάντων ἀρχή· καὶ οὕτω τᾶλλα, διὰ μέσου· καὶ ὅτι καὶ τῶν ἄλλων ἔθνων μία ἀρχὴ τοῦ Θεοῦ ἦρχε, καὶ τότε διὰ τῶν ἰδίων ἀγγέλων ἱεραρχούντων.

Μελχισεδέκ: Σημεῖωσαι τὰ περὶ τοῦ Μελχισεδέκ, ὡς ἱεράρχου ὄντος, καὶ τῆ δι' ἀγγέλων ὁδηγία τὸν ὄντως ὄντα Θεόν ἐπεγνωκότος· ἔπομένους· δὲ εἶπε διὰ τό αὐθαίρετον, καὶ οὐ κατηναγκασμένον.

(14E_286 > § 4. Τῷ Φαραῷ: Σημεῖωσαι, ὅτι δ' ἀγγέλων φησὶ τὰς καθ' ὕπνου γενέσθαι ὁράσεις τῷ Φαραῷ καὶ τῷ Ναβουχοδινόσορ, καὶ τὰς τούτων ἐκφαντορίας, ἧγουν ἐρμηνείας.

Θεράποντες: Ὁ μὲν Ἰωσήφ τῶν Αἰγυπτίων, ὁ δὲ Δανιήλ τῶν Βαβυλωνίων, ἀγγέλων τῶν ἐπιστατούντων τοῖς ἔθνεσι τούτοις, βουλή Θεοῦ ἀποκαλυπτόντων τὰ ὁράματα.

Ἀποκληρωτικῶς: Σημεῖωσαι τὴν ἐρμηνείαν τῶν ρητῶν τῆς Μωσέως ὡδῆς· «ὅτε διεμέριζεν ὁ Ὑψιστος ἔθνη, οὓς διεμέρισεν υἱοὺς Ἀδάμ, ἔστησεν ὄρια ἔθνων κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ· καὶ ἐγενήθη μερίς Κυρίου λαός αὐτοῦ Ἰακώβ, σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ»· οὐ γὰρ δεῖ, φησὶν, οἶεσθαι μερίσασθαι πρὸς ἐτέρους θεοὺς ἢ ἀγγέλους τὰ ἔθνη· οὐ γὰρ ἀποκληρωτικῶς ἔλαχε, τῷ Θεῷ μὲν Ἰσραήλ, τοῖς δὲ ἄλλοις ἀγγέλοις ἰδίως, ὡς μὴ διακονεῖν αὐτοὺς εἰς ἄλλο τι τῷ Θεῷ· οἷον φέρε εἰπεῖν, τόδε τό ἔθνος αὐτοῦ, ἢ οὐ σχολάζει ἐτέρῳ τινὶ πρὸς Θεόν, ὁ τοῦ ἔθνους ἀγγελος, ἀλλ' οὐδ' ὁμοτίμως ἢ ἀντιθέτως ἔλαβεν ὁ Θεός τόδε τό ἔθνος, καὶ ἕκαστος τῶν ἀγγέλων ἴδιον ἔθνος, ὡς ἐν τῷ Ἡσαΐα εἴρηται, ὅτι ὁ διάβολος τὰ πρὸς βορρᾶν ὄρη, τουτέστι τὰ ἔθνη, εἶπεν ἐν ἑαυτῷ ἔχειν καὶ ἐναντιοῦσθαι τῷ Θεῷ καὶ εἶναι ὅμοιος τῷ Ὑψίστῳ· πάντα γὰρ δοῦλα τοῦ Θεοῦ καὶ πάντων αὐτός ἄρχει, ἀλλὰ τοὺς γινώσκοντας αὐτόν προτιμᾷ, καὶ διὰ τοῦτο καὶ αὐτός λέγεται αὐτῶν ἄρχειν, κἄν ἔχοιεν ἀγγελον ἐφεστῶτα, ὡς ὁ Ἰσραήλ τὸν Μιχαήλ. Καὶ πῶς πάντων ὁ Θεός ἄρχων κατ' ἐξαίρετον τοῦ Ἰσραήλ λέγεται Θεός, καὶ ὁ Ἰσραήλ αὐτοῦ; Καὶ λέγομεν, ὅτι ὁ Θεός πάντων (14E_288 > ἐστὶ Θεός, τῶν δὲ πλησιαζόντων αὐτῷ καὶ αὐτόν

μόνον προσκυνούντων λέγεται Θεός δικαίως· οί δέ λοιποί, εἶδωλα σέβοντες, ἐτέρους ποιοῦσιν ἑαυτῶν θεούς.

Ἐγενήθη μερίς Κυρίου: Καλῶς ἐρμηνεύει τό, «ἐγένετο.μερίς Κυρίου Ἰσραήλ». Ἐχρῆν οὖν, εἴπερ ὁ Ἰσραήλ μόνος ἐπεγίνωσκε Θεόν, αὐτόν μόνον ὑπό τοῦ Κυρίου ἐπισκοπεῖσθαι καί τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ· ἀλλά καί ἐν τούτῳ δείκνυται τό ἀμέτρητον καί ἀνεξιχνίαστον ἔλεος τοῦ Θεοῦ, ὅτι καί τοῖς δοκοῦσι μή εἶναι τῆς μερίδος αὐτοῦ, ἴδιον ἄγγελον προεβάλετο φύλακα τοῦ ἔθνους· «ἀνατέλλει γάρ τόν ἥλιον αὐτοῦ ἐπί δικαίους καί ἀδίκους». Καί πάλιν· «ὁ μή θέλων τόν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ὡς τό ἐπιστρέψαι καί ζῆν αὐτόν». Ἄλλ' ἔρεις· Καί πῶς οἱ ἔχοντες ἀγγέλους παρά τοῦ Θεοῦ δεδομένους εἰς τό ἐπιστατεῖν καί ἡγεῖσθαι αὐτῶν, ἀπέστησαν ἀπό Θεοῦ ζῶντος καί προσεκύνησαν εἰδώλοις; Λέγομεν, ὅτι πᾶσα ἀνάγκη ἐκ τῶν εἰς Θεόν ὀρώντων ἐλήλαται καί ἀντεισήχθη τό αὐτοπροαίρετον· εἴ τις οὖν αἰρεῖται σύν Θεῷ εἶναι, φρουρεῖται ὑπό τοῦ ἀγγέλου καί τάττεται· «Κύριος» γάρ, φησί, «γινώσκει ὁδόν δικαίων»· καί πάλιν· «νεώτερος ἤμην, καί γάρ ἐγήρασα, καί οὐκ εἶδον δίκαιον ἐγκαταλελειμμένον»· εἴ τις δέ τήν ἐναντίαν αἰρεῖται, οὐκ ἀναγκάζεται ὑπό τοῦ ἀγγέλου τόδε τι ποιεῖν· οὗτος γάρ ὁ βίος καί κτηνώδης μᾶλλον, καί οὐκ αὐτοπροαίρετος. Ἀμέλει καί περί τοῦ Ἰσραήλ φησιν, ὅτι ἤμαρτε καί ἐμοσχοποίησεν· «ἐπίγνωσιν», γάρ, φησί, «Θεοῦ ἀπώσω, καί ὀπίσω τῆς καρδίας σου ἐπορεύθης», τουτέστι τό ἴδιον θέλημα προετίμησας.

Τόον Μιχαήλ: Ὅτι καί ὁ Ἰσραήλ, εἰ καί μερίς Κυρίου ἐγένετο, ἀλλ' οὖν καί αὐτοῖ ἰδικόν ἄγγελον εἶχον τόν Μιχαήλ.

(14E_290 > Ἐθελουσίως: Τοῦτο φησὶ διὰ τό αὐτεξούσιον καί ἀβίαστον.

ΕΙΣ ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

§ 1. Τελεταρχικῆς: Τελεταρχικὴν τὴν ἀρχηγόν καί αἰτίαν τῆς αὐτῶν τελειώσεως.

Κρυφιωτέρα μὲν: Σημεῖωσαι ὅτι ἐνταῦθα σαφῶς δηλοῖ, διὰ ποίαν αἰτίαν αἱ τάξεις τῶν οὐρανίων δυνάμεων οὕτως εἰσίν, ὥστε τὴν μὲν ὑπερτέραν εἶναι, τὴν δέ μέσην, τὴν δέ τελευταίαν· λέγει γάρ διὰ τὴν ἀνωτέραν τάξιν, ἣτις ἐστὶ θρόνοι, σεραφίμ καί χερουβίμ, ὅτι ὑπ' αὐτῆς τῆς θείας γνώσεως ἐλλαμπόμεναι, διὰ τό ἀμέσως ἐπ' αὐτὴν ἐπανατείνεσθαι καί μή ἔχειν τό προλαμβάνον, οὕτως ὑπ' αὐτῆς τῆς τελεταρχίας τῆς θείας καθαίρεται καί φωτίζεται καί τελεσιουργεῖται· εἰ γάρ οὕτως ἐδημιουργήθη, ὥστε πρώτη εἶναι, οὔτε καθάρσεως οὔτε φωτισμοῦ ἐδέετο, οὕτω πλασθεῖσα, ὥστε καί ἀξία εἶναι τῆς πρώτης τάξεως. Ἄλλως τε, ὅρα τί λέγει μετὰ μικρόν ὁ θεῖος οὗτος ἀνήρ, ὡς κρυφιωτέρα μᾶλλον ἐστὶ, ὅτι νοητοτέρα καί μᾶλλον ἀπλωτικὴ· ἐκ τούτων γάρ ἔστι πλέον λαβεῖν τό αὐτοπροαίρετον αὐτῶν· εἰ γάρ μή πλέον τῶν ὑποδεεστέρων ἠπλου ἑαυτὴν καί διενοεῖτο, οὐκ ἂν ἐπλησίαζε Θεῷ· ἐγγίσασα δέ Θεῷ ἐκουσίως, κρεῖττον καθαίρεται καί φωτίζεται καί τελεσιουργεῖται, τουτέστι ἐνεργεῖ τὰ τέλεια, ἀντὶ τοῦ τὰ περί Θεόν· καί τοῦτο οἶμαι τὴν Γραφήν αἰνίττεσθαι· «προσέλθετε πρὸς αὐτόν καί φωτίσθητε, καί τὰ πρόσωπα ὑμῶν μὴ καταισχυνηθῆ»· οὕτω καί περί τῶν ἐφεξῆς δυνάμεων νόησον, ὅτι ἐκάστη κατὰ τὴν οἰκειάν ἀναλογίαν ὀρᾷ τόν Θεόν· τοῦτο σαφέστερον λέγει καί ἐν τῷ τέλει τοῦ κεφαλαίου τούτου.

§ 2. Ἐκφαντορικοί: Ὅτι πάντες οἱ ἄγγελοι τὰ παρά τῶν (14E_292 > πρὸ αὐτῶν εἰς αὐτούς φερόμενα φῶτα τοῖς ὑποδεεστέροις ἐκφαίνουσι. Κατὰ κοινού ληπτέον τό 'ἐκφαντορικοί' ἐκ Θεοῦ δέ κεκινημένων φησὶ περί τῆς πρώτης τῶν σεραφίμ ταξιαρχίας.

Σεραφίμ: Διά τί περί τῶν σεραφίμ ὁ θεῖος ὕμνος φησί κεκραγένοι ἕτερον πρός τόν ἕτερον; Διά τό τούς πρώτους ἀγγέλων τοῖς δευτέροις τά θεῖα μυστήρια.

§ 3. Οὐκ ἀπεικόντως: Ἐκ γάρ τῶν ἀπλουστέρων μύσεων, ὅπερ γάλακτος ποτισμόν ἐκάλεσεν ὁ Ἀπόστολος, πρός τά μέσα, καί ἐκ τούτων πρός τά μείζοντα, ἤγουν τήν τῶν τελείων τροφήν ἀνιών, τήν τελευταίαν ἀναφαίνει τάξιν καί δύναμιν. Ἔστι δέ καί ἐτέρως τά κατά τόν τόπον νοῆσαι, καί πρώτην μέν εἰπεῖν τήν πρός τό ὑπερκείμενον ἀνάτασιν, μέσην δέ τήν περί αὐτόν ἀναστροφήν καί συνελίξιν, τελευταίαν δέ τήν τό ὑποδεέστερον ἀνάγουσαν, ὃ καί μάλλον ἐπί τῶν ἀγγέλων νοητέον.

Καί πρώτας καί μέσας: Σημείωσαι, ὅτι ἐκάστου ἡμῶν ὁ νοῦς πρώτας καί μέσας καί τελευταίας τάξεις ἔχει εἰς τό νοεῖν περί Θεοῦ τὰς τρεῖς τάξεις ταύτας· νοητέον οὕτως, ὅτι πᾶς νοῦς ἔχει οὐσίαν, καθ' ἣν πρῶτόν ἐστιν· εἶτα καί δύναμιν, καθ' ἣν τά οἰκεία πράττων εὐσεβεῖ. Ταῦτα καί ἐν τῷ ἐξῆς κεφαλαίῳ σαφηνίζει.

Ἦθεν ἐντεῦθεν σαφῶς καί ἀναντιρρήτως ἔστι λαβεῖν, ὅτι ἀληθῆ πρό μικροῦ παρεγράψαμεν· ἰδοὺ γάρ πῶς φησιν. Ἐκαστος οὐράνιος καί ἀνθρώπινος νοῦς πρώτας καί μέσας καί τελευταίας ἔχει ἀναγωγάς, καθ' ἃς ἕκαστος ἐν μετουσίᾳ γίνεται τῶν θείων καί ἱεραρχικῶν ἐλλάμψεων. Πρῶτον μέν, ὅτι ἴσην τάξιν εἶπε τῶν ἀνθρώπων καί τῶν ἄνω δυνάμεων, καί οὐδένα τῶν ἀνθρώπων ἴσμεν, οὔτε προφήτην οὔτε δίκαιον, μηδέν θέντα τῆς ἰδίας προφάσεως εἰς τό πλησιάσαι Θεῷ, Ὅρα γάρ τί (14E_294 > φησιν ὁ ἕως τρίτου οὐρανοῦ φθάσας, ὅτι «ὑπωπιάζω μου τό σῶμα καί δουλαγωγῶ, μήπως, ἄλλοις κηρύξας, αὐτός ἀδόκιμος γένωμαι»· ἔπειτα σαφῶς ὠδέ φησι τό αὐτεξούσιον καί τῶν ἀγγέλων καί τήν τῆς ἰδίας αὐτῶν ὀρμῆς ἔφεσιν· ἵνα δέ μηδεὶς τῶν λίαν ἐριστικῶν φιλονεικῆσιν, ὡς ἐν ἐπιλόγῳ φησίν, ὅτι οὐδέν ἀπροσδέξ καί αὐτοτελές, τουτέστιν ἀφ' ἑαυτοῦ τέλειον, εἰ μὴ ὁ μόνος ὁ Θεός· ὥστε ἄγγελοι καί ἀνθρώποι προκοπῆς καί τελειώσεως δέονται.

ΕΙΣ ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

§ 1. Οὐ γάρ ἔστιν εἰπεῖν ὡς ἐπί τῶν ἀγγέλων: Αἱ γάρ δυνάμεις τῆς δευτέρας εἰσὶ καί μέσης τριάδος μετὰ τὰς κυριότητος ταττόμεναι· ὥστε οὐχ ὡς τελευταίων αὐτῶν οὐσῶν πᾶσαι αἱ τάξεις ἐκλήθησαν δυνάμεις, ὡς ἐπί τῶν ἀγγέλων.

Τῶν ἐσχάτων: Ὅτι τά τῶν ἐσχάτων ἔχουσι τά ὑπερκείμενα, τά δέ τῶν ὑπερκειμένων οὐκ ἔχει τά ἐσχάτα· οὕτω καί ἀνωτέρω εἴρηται, ἐπειδή τά μέν πρῶτα ὀλικῶς ἔχει τήν ἔλλαμψιν, τά δέ τελευταῖα μερικῶς, ὡς ἐφεξῆς φησιν. Οὕτω καί ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἔστιν εὐρεῖν· ὁ γάρ ἱερεὺς δύναται ποιεῖν ὅλα τά τῶν ὑποδεεστέρων, οἷον διακόνων καί τῶν ἐφεξῆς, ὁ δέ διάκονος τά τῶν ἱερέων οὐκ ἐπιτέτραπται ποιεῖν· ὅτι γάρ ἢ καθ' ἡμᾶς ἱεραρχία μιμεῖται τήν οὐρανίαν τάξιν, εἶπομεν ἄνω. Καλῶς δέ προσέθηκε τό ὀλικῶς, μερικῶς γάρ μετέχουσι· τήν σύνταξιν δέ ἀπό τοῦ, οὐ γάρ ἔστιν εἰπεῖν, ἕως δεῖ συνάψαι, καί ἀρχὴν ποιήσασθαι τῆς ἀπορίας.

§ 2. Φαμέν δέ: Πῶς πάντες λέγονται δυνάμεις; Τελευταία (14E_296 > γάρ τάξις ἢ τῶν ἀρχῶν καί ἀρχαγγέλων καί ἀγγέλων ἐστί· καί ὁμοίως καί αὐτοὶ δυνάμεις ἔστιν ὅτε ὀνομάζονται.

Εἰς οὐσίαν καί δύναμιν: Ὡς ἐν ὑποδείγματι ρητέον οὐσίαν μέν εἰπεῖν τήν πυρός φύσιν, δύναμιν δέ ταύτης τό φωτιστικόν, ἐνέργειαν δέ τό τῆς δυνάμεως ἀποτέλεσμα, ἤγουν τό φωτίζειν καί καίειν.

Ἡ οὐρανίας δυνάμεις ἀποκαλῶμεν: Ὁμώνυμόν ἐστιν ὄνομα αἱ δυνάμεις· λέγεται γάρ οὕτω καί τό ἰδικόν τάγμα, τουτέστι τό δεύτερον τῆς μέσης τριαδικῆς διακοσμῆσεως, καί κοινῶς πάντα τά τάγματα, ὡς δύναμιν ἔχοντά τινα,

Ταῖς ὑφειμέναις: Κατά κοινοῦ τό 'ἡμᾶς' οἰητέον. Σημείωσαι, πῶς ἄνωτέρω μὲν φησιν, ὅτι εἰς τρία διαιροῦνται αἱ ἀγγελικαὶ τάξεις, εἰς οὐσίαν καὶ δύναμιν καὶ ἐνέργειαν, ἐνταῦθα δὲ λέγει τὸν λόγον, δι' ὃν δυνάμεις πᾶσαι καλοῦνται.

Περὶ σὼς ἔχουσι καὶ τάς: Δοκεῖ πως ἐνταῦθα λέγειν, ὅτι· κατ' ἀξίαν αἱ ἀγγελικαὶ διακοσμήσεις δημιουργικῶς ἐτάχθησαν, οὐ σαφῶς δὲ τοῦτο παρίστησιν: ἄνω γὰρ ἐν τῷ πρό τούτου κεφαλαίῳ φανερώς τὴν αὐτῶν ἔφεσιν καὶ νόησιν λέγει, αἰτίας αὐτάς εἶναι τῆς ὑπερτέρας αὐτῶν τάξεως, ἀμέλει ὅτι καὶ καθαίρεσθαι καὶ φωτίζεσθαι καὶ τελειοῦσθαι εἶπεν αὐτάς. Ἔστιν οὖν ἐπιχειρήσαντα εἰπεῖν εὐσεβῶς, ὅτι ὁ Θεός, προειδὼς αὐτῶν τὴν τῆς ἐφέσεως κίνησιν, καὶ τάς αὐτῶν τάξεις ἀξίας αὐτῶν παρήγαγεν, ἐξ ὧν οὐκ ἂν εἴποι τις αὐτάς δύνασθαι ἐκπεσεῖν, διὰ τό ἕξιν τινὰ κτήσασθαι πρὸς τό ἀγαθόν διὰ τῆς ἄγαν θελήσεως· τούς δὲ ἀγγέλους, τουτέστι τούς τελευταίους διακόσμους ἐνδέχεσθαι ἴσως καὶ ἐπὶ τό χειρόν τραπήναι· εἶπεν αὐτούς γὰρ περικοσμίους, ἐξ ὧν οἶμαι καὶ τὸν διάβολόν ποτε εἶναι πρό τοῦ μή ἐκπεσεῖν· καὶ εἴ τις τούτων τελειότερον οἶδεν, αἰτῶ μαθεῖν. Σημείωσαι δέ, πῶς κατὰ τάξιν αἱ ἀγγελικαὶ διακοσμήσεις δημιουργικῶς παρήχθησαν.

ΕΙΣ ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'

(14E_298 > § 1. Ζητεῖται: Πῶς οἱ καθ' ἡμᾶς ἱερεῖς ἄγγελοι λέγονται.

§ 2. α'. Φαμέν γάρ ὅτι ὀλικῆς: Σημείωσαι, ὅτι εἰ καὶ τῆς τῶν ἄνωτέρω δυνάμεων ἀποδέουσιν ὀλότητος οἱ ἕσχατοι, ἀλλ' οὖν μερικῆς μετέχουσι σοφίας τε καὶ γνώσεως καὶ αὐτοί.

β'. Αἱ δὲ τῶν ὑπ' αὐτούς: Τίς ἡ ὀλικὴ σοφία καὶ μέθεξις, καὶ τίς ἡ μερικὴ· τό δὲ 'κατὰ δύναμιν οἰκείαν' τὴν προαιρετικὴν δύναμιν νοητέον ἐνταῦθα.

γ'. Ὁρισται: Σημείωσαι, ὅτι ὠρισται οὐ δηλοῖ εἰμαρμένην τινὰ καὶ ἀπαράβατον ἀνάγκην, ὡς εἰώθασιν πολλοὶ λέγειν, ἀλλὰ τό 'ὠρισται' ἀντί τοῦ διατέτακται κατὰ ὠρισμένην τινὰ ἀναλογίαν δυνάμεως, τοῦ νοῦ τυχόν, ὑπὲρ ἣν νοῆσαι οὐ χρή.

§ 3. δ'. Εὐρήσεις: Πῶς καὶ θεοὶ λέγονται, οἳ τε ἄγγελοι κοινῶ ὀνόματι καὶ οἱ φιλόθεοι ἄνθρωποι, κατὰ τό, «ἐγὼ εἶπα· θεοὶ ἐστε».

Ἐξηρημένης: Πῶς καὶ ποῖα καὶ κατὰ τί τῶν θείων ὀνομάτων ἠξίωται.

ΕΙΣ ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

§ 1. Ὁ σεραφίμ: Σημείωσαι ὁ σεραφίμ ἀρσενικὴ κλίσει.

Καὶ γὰρ ἀπορήσειέ τις: Ἐπειδὴ ἐναντιοφανές εἶναι δοκεῖ τοῖς λεχθεῖσιν· ἔφη γὰρ πρό τούτων, ὅτι τὰ κατώτερα ὑπὸ τῶν ὑπερκειμένων αὐτά, οὐ μὴν ἐκ τῶν ἄνωτάτω μούονται, οἷον ἡ τρίτη τάξις ἐκ τῆς μέσης, καὶ ἡ μέση ἐκ τῆς ὄλων ἄνωτέρας. Ἐζητήθη δὲ ταῦτα καὶ διαφόρως ἐπελύθη.

§ 2. α'. Εἰρημένων ἀμαρτιῶν: Ὅτι οὐκ ἔστι μνηθῆναι τά (14E_300 > θεῖα, εἰ μὴ γένηται πρότερον ἀμαρτιῶν ἄφεσις. Ὁ γὰρ σεραφίμ 'ἐμπρηστής', ἦτοι 'θερμαίνων' ἐρμηνεύεται.

§ 3. β'. Ἐτερος δὲ σύ σφόδρα: Σημείωσαι, ὅτι τό 'σύ σφόδρα', οὐ πάντως πρὸς σύγκρισιν τοῦ μετρίου εἴρηται· οἷον οὐχ οὕτως εἴρηται τό 'οὐ σφόδρα' ἄτοπον, ὥστε νομίσαι ἡμᾶς, ὅτι ἄτοπον μὲν ἔστι πάντως, μετρίως δὲ ἄτοπον· ἀλλὰ καὶ ἀντί τοῦ θετικοῦ κεῖται, τουτέστιν, οὐ δοκεῖ μοι ἄτοπον εἶναι εὐλαβῶς ἀποφαινόμενος ἕθει φιλοσόφῳ, ἀλλὰ καὶ ἀντί τοῦ οὐδαμῶς κεῖται, ὡσεὶ ἔλεγεν, οὐδαμῶς ἄτοπον.

γ'. Διαπλάσας: Σημείωσαι, ὅτι τάς θείας τῶν προφητῶν ὀράσεις, τούς ἐφροστώτας αὐτοῖς ἀγγέλους φησὶ διαπλάττοντας εἰς φαντασίαν ἄγειν τῶν

δοκούντων ὀραῖσθαι· αἰνίγματα γάρ καί σύμβολα, οὐ μὴν γυμνά πράγματα καί οὐσίας ἑώρων.

Ἐπί Θεόν: Ὁρᾶς ὅτι οἱ μυοῦντες ἄγγελοι τὰς ἀποκαλύψεις τούς προφήτας οὕτως ἐποιοῦν· ἀνάγοντες αὐτούς πρωτοτύπως ἐπί Θεόν τόν πάντων κυρίως αἴτιον· δευτέρως δέ ἐπί τούς μετά Θεόν πρώτους νόας θέσει καί θεοειδῶς ἄρχοντας τῆς ἐπί Θεόν ἱεραρχίας. Ταῦτα ἐφεξῆς διδάσκει.

Καί διά πάντων: Σημείωσαι, ὅτι ἐπί πάντας ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια διήκει κρυφίως, καί ὅτι κατώτερος ἄγγελος ὁμωνύμως σεραφίμ ὀνομάζεται.

Ἐναλόγως: Ἦγουν κατά τό μέτρον τῆς τῶν δεχομένων δυνάμεως καί τὰς ἐλλάμψεις ἐκτείνει,

Κατά τήν ἐκάστης: Πῶς αἱ θεῖαι ἐλλάμψεις εἰς ἐνίους μὲν φανότεραι, εἰς ἐνίους δέ ἀμυδρότεραι διαδίδονται, ἐκ παραδείγματος σαφηνίζει.

Ἡλιακῆς: Τό ὑπόδειγμα τοῦτο καί ἀνωτέρω παρετέθη· πρώτην δέ ὕλην φησί τήν ἕελον καί τὰς ὁμοίας· ὥσπερ καί παχυτέραν, οἷον οἴκους καί σπήλαια καί τὰ παραπλήσια. Ἄλλως (14E_302 > πρώτην ὕλην τήν λεπτήν καί ἀερῶδη καί καθαράν.

Πάλιν ἡ πυρός θερμότης: Καλῶς ἀπεικάζει τῷ Θεῷ τό πῦρ· λέγει γάρ ἡ Γραφή, «ὁ δέ Θεός πῦρ καταναλίσκον ἔστι», καί ὅτι τό μὲν αὐτοῦ θερμαίνει, τό δέ κατακαίει· οὕτω καί ὁ Θεός τούς προσιόντας αὐτῷ φωτίζει, τούς δέ ἀπιστοῦντας κατακαίει, τούς μὴ ἐν πίστει προσιόντας καί προσεγγίζοντας αὐτῷ.

Πρός δέ τὰς ἀντιτυπεῖς: Οἷον ἀδάμαντα καί ὕδωρ.

Φυσικῆς: Φυσικά λέγει τὰ αἰσθητά καί ὀρατά. Ἰστέον δέ, ὅτι ἐν τοῖς νοητοῖς, αἱ ἀρεταί οὐκ εἰσι κατά συμβεβηκός, ὡς παρ' ἡμῖν, ἀλλ' ὁ Θεός μὲν ἔστι ζῶσα ἀρετή καί αὐτοτελής καί ἀπροσδεής, ὅτι ὑπερουσίως οὐσίωται καί μεταδοτικῶς ἐκφοιτᾷ εἰς τὰ ἀπ' αὐτῆς ὡς αἰτίας οὐσης, ὑπάρξαντα νοητά· πηγὴ μὲν οὖν τῆς ἀρετῆς ζωῆς καί θεούσης κατά τό ἐφικτόν τούς μετέχοντας ὁ Θεός· ἀλλ' ὅμως εἰς πρόοδον προνοητικῶς ἐκφοιτᾷ εἰς τὰ οὐσιωθέντα ὑπ' αὐτοῦ νοητά, καί ἀκρότης καί τελειότης κατά τοῦτο εἶναι τῶν νοῶν οὐκ ἀποβάλλει. Οὐ κατά συμβεβηκός οὖν οἱ νόες, ὡς ἡμεῖς, ἔχουσι τήν ἀρετήν, τήν φρόνησιν ἐξ ἀσκήσεως, οἷον ἢ μαθήσεως, ἢ τήν δικαιοσύνην, ἢ τήν σωφροσύνην δι' ἐγκρατείας, ἢ τήν ἀνδρίαν ἐξ εὐθεσίας σώματος καί νεύρων· οὐ γάρ ὡς ἄλλο ἐν ἄλλῳ, ἐν τούτοις ἡ ἀρετή, ἀλλά τό τὰ οἰκεία ἐνεργεῖν καί ἀπαύστως ἀνατετάσθαι πρὸς Θεόν καί εἰς ἑαυτούς, τοῦτο ἐν αὐτοῖς θεομίμητον, ἀρετή· τάξις δέ ὅμως τήν ὡς ἄλλου ἐν ἄλλῳ διαφυλάττει, ὡς τό, «ζῆ ἐν ἐμοὶ ἡ ψυχὴ σου», ἀντί τοῦ, ἢ τῆς διδασκαλίας μετάδοσις· τό δέ συμβεβηκός (14E_304 > ἐν ὑποκειμένῳ ὅπερ οὐκ ἔστιν ἐκεῖ· ἀσύνθετα γάρ καί ἄϋλα ἐκεῖνα, καί τὰ εἶδη αὐτῶν ζωαί, οὐχ ὡς ἐν ὕλῃ. Καί ταῦτα μὲν ὁ παραγράφας ἐνόησεν. Ἔχε δέ κατά νοῦν τὰς ἐμάς σημειώσεις, τὰς πρό τριῶν φύλλων· καί ἐνταῦθα γάρ τό ἐφιέμεναι τῇ ἐμῇ νοήσει συνεργεῖ· καί οἱ Πατέρες δέ οὕτως ἐνόησαν, καί αὐτός δέ δοκεῖ τό αὐτοπροαίρετον τῶν ἀγγέλων, ὡς μετ' ὀλίγον εὐρήσεις.

Ταξιαρχία: Τουτέστιν ὁ Θεός.

Ἔστιν οὖν ἅपाσι: Σημείωσαι ὅτι φωτός οὐσία ὁ Θεός, καί τό φύσει ἀρετή, καί θέσει ἀρετή.

Ἦγοῦνται: Σημείωσαι, ὅτι μετά Θεόν ἀρχὴ πάσης ἀρετῆς οἱ ἀνώτατοι νόες, δι' ὧν πρώτων ἔχομεν τήν τοῦ Θεοῦ ἔλλαμψιν.

Ἐμπύριον ἰδιότητα: Σημείωσαι, ὅτι κατά ἰδιότητα ἐμπύριοι οἱ ἀνώτατοι νόες.

Θρονίαν: Καλῶς ἐρμηνεύει τί εἰσι θρόνοι τῶν οὐρανίων, τό ἀνεωγμένην τήν περί Θεοῦ νόησιν ἔχειν· θρονίαν δέ φησιν ἰδιότητα τήν ἀποκληρωτικῶς ἀποφανθεῖσαν τῶν ἀγίων θρόνων ἀρχήν.

Ἐφειμένων: Περὶ τῶν ὑποβεβηκτιῶν τάξεων, ὅπως διά τῶν πρώτων μετέχουσι τῶν θείων.

Τάς εἰρημένους: Ἦλθεν εἰς ἐξήγησιν τοῦ προκειμένου.

Ἔλεγεν οὖν: Περί τοῦ εἰπόντος φησίν, ὅτι οὐχ ὁ σεραφίμ ἐτύγγανεν, ὁ ὀφθείς τῷ Ἡσαΐα, ἀλλά τις τῶν κατωτέρων ἀγγέλων· ταύτη γάρ τῇ δόξῃ ἐπαγωνίζεται, ἦν πρό ὀλίγου ἀναφαίνει τῇ ἀρχῇ τοῦ κεφαλαίου, ἔνθα φησίν, ἕτερος δέ οὐ σφόδρα ἄτοπον, καί τὰ ἐξῆς.

Ὡς ἐν συμβόλοις: Ἐπειδή ἐξαπτέρυγα ὄρα τὰ σεραφίμ.

Καί περί Θεόν ἰδρυμένας: Ἔχει γάρ τό λόγιον ὅτι «εἰστήκει κύκλω αὐτοῦ».

(14E_306 > Ἐμάνθανεν οὖν: Ὅρα τί ἐμάνθανεν ὁ Ἡσαΐας, ὃν καλεῖ θεολόγον, ὅτι ἄγνωστον τό Θεῖον καί ταῖς ἀνωτάτω δυνάμεσι, καί ὅτι οὐδέν τῶν ὄντων ἐμφορές αὐτῷ. Ὄντα δέ εἶπομεν ἐν τῷ πρό τούτου βιβλίῳ τὰ νοητά καί αἰσθητά· ταῦτα δέ μυεῖται ὁ προφήτης μετά τό καθαρῆναι τῶν ἰδίων ἀμαρτιῶν, περί οὗ μικρόν ὕστερον ἐροῦμεν.

Σεραφίμ ἐμυεῖτο: Τί ἐμυεῖτο διά τὰ σεραφίμ.

Ἐπωνυμίας: Ἐρμηνεία σεραφίμ.

Πτερῶν: Τί δηλοῖ τὰ πτερά.

Τήν ἐπί τό Θεῖον ἐν πρώταις: Εἶπεν ἄνω γάρ ἐν τῷ τέλει τοῦ δεκάτου κεφαλαίου, ὅτι πᾶς οὐράνιος καί ἀνθρώπιος νοῦς καί πρώτας καί μέσας καί τελευταίας ἔχει τάξεις. Εἰκότως οὖν ἐξ πτέρυγας εἶπεν ἔχειν τήν δύναμιν, ἵνα ταῖς μέν δυσί καλύπτῃ τὰ πρόσωπα, ταῖς δέ μέσαις τούς πόδας, ταῖς δέ λοιπαῖς τό Θεῖον περιπετῆται, ὅπερ εἶπεν αὐτός τήν ὑπερτάτην ἀνάτασιν. Σημεῖωσαι δέ τί τό πολύπου καί τό πολυπρόσωπον τῶν σεραφίμ, καί διά τί σκέπονται ἔνια.

Ἐξαπλῆς: Σημεῖωσαι, πῶς ἀνάγει τὰς ἐξ πτέρυγας τῶν ἀγίων σεραφίμ.

Ὀρωμένων: Τουτέστι τῶν ὑπό τοῦ προφήτου θεωρουμένων.

Τῶν ὑψηλοτέρων: Διά τοῦ καλύπτειν τὰ πρόσωπα· τῶν δέ βαθυτέρων, διά τοῦ καλύπτειν τούς πόδας· διά δέ τῶν μέσων τήν συμμετρίαν.

Καί πολυτίμητον ὕμνωδιαν Τό, «Ἄγιος, ἄγιος, ἄγιος» σημαίνει δέ ὅτι καί ἄγγελος, κατ' ἀναλογίαν τῆς ἰδίας δυνάμεως, δέχεται τήν θείαν ἔλλαμψιν, καί αὐτός μεταδίδωσι τοῖς προφήταις, ὅσον χωροῦσιν, οὐχ ὅσα γινώσκει αὐτός.

Ὅτι κάθαρσίς ἐστι: Τί ἐστι κάθαρσις, καί πῶς εἰς τὰ νοητά γίνεται παρά τοῦ Θεοῦ.

Αὐτή δέ: Ἡ κάθαρσις δηλαδή ἡ ἡ μετουσία.

(14E_308 > Ἐξηρημέναις: Οὐ γάρ οἷα ἐστί τῶν ἀνθρώπων ἡ κάθαρσις, τοιαύτη ἐστί καί ἐπί τῶν ἀσωμάτων.

Ταῖς περί αὐτήν: Περί αὐτήν τήν θαρξίαν δηλονότι, τουτέστι περί τόν Θεόν.

Ἐκφαίνει: Ἡ κάθαρσις δηλονότι.

Ἐπί δέ τῶν δευτέρων: Σκοπεῖν δεῖ, ὅτι διαφέρειν φησίν οὐ μετρίως ἐν τῷ θεοειδεῖ πᾶσαν ἀσώματον δύναμιν· πολύ μέν γάρ ἔχειν τό θεοειδές τούς ἀνωτάτω νόας, ὑφειμένον δέ λοιπόν, καθόσον καί ἡ τάξις ἀπαιτεῖ τούς λοιπούς νόας, μέχρι τῶν ἐσχάτων· πλεον δέ καί τῶν ἐσχάτων τὰς ἡμετέρας ψυχάς· ἐπεὶ καί πάντων τῶν νοῶν πολύ λείπεται ἡ καθ' ἡμᾶς ψυχή. Καί ἡ θεία τοίνυν ἔλλαμψις συνηγμένη πως μᾶλλον καί συνεσταλμένη θεωρεῖται πρός τήν οἶον εἰς μῆκος ἀπόστασιν τῆς εἰς Θεόν πλησιάσεως, συνάγουσα οἶονεῖ αὐτή ἡ θεία ἔλλαμψις τήν οἰκίαν φανέρωσιν πρός τό ἐνιαῖον καί ἀπλοῦν αὐτῆς ἄγνωστον· ἄγνωστος γάρ ἐστίν ὁ Θεός οὐ διά ποικιλίαν συλλογισμῶν ἀγνωσμένην ἡμῖν, ἀλλά κατά ἐνιαῖαν τινά πρός τὰ καθ' ἡμᾶς, καθ' ἐν καί καθάπαξ ἀκατάληπτον ἀθανασίαν.

Ἐμπυρίως: Σημεῖωσαι, ὅτι ἐμπύριος ἰδιότης τῶν σεραφίμ ἐστί, καί πῶς, ἀγγέλου καθαίροντος, τὰ σεραφίμ εἴρηται καθαίρειν, καί πρό τούτων ὁ Θεός.

Ἦ ἱερέων: Σημείωσαι, ὅτι οἱ ἱερεῖς ὑποβεβήκασι τὸν ἱεράρχην· καὶ ὅτι ἄλλο φωτίζειν καὶ ἄλλο καθαίρειν· καὶ ὅτι ἄλλο λειτουργός, καὶ ἄλλο ἱερεύς· καὶ τῶν ἱερέων καθαιρούντων ἢ φωτιζόντων, ὁ ἱεράρχης λέγεται ποιεῖν.

Διατηρῶν ἀτρέπτους: Ὅτι ὁ Θεός ὁ καὶ πάντων ὁμοίως τῶν νοητῶν δημιουργός, αὐτός καὶ τὰς πρώτας οὐσίας συνέχει καὶ διατηρεῖ πρὸς ἀτρεψίαν καὶ ἀμεταπτωσίαν· ἀτρέπτους δέ νοεῖν δεῖ αὐτάς κατ' ἐκεῖνο καθ' ὃ εἰσιν, οἷον εἰς τὸ ἀθάνατον, εἰς τὴν ζωὴν, καθ' ἣν οὐσίωσιν εἰς τὸ εἶναι φῶς· ἐν τούτοις γάρ καὶ ἀμεταβόλους οὐσιωδῶς, καὶ εἰς τὸ μὴ τρέπεσθαι εἰς ἐκφύλους ἐπιθυμίας, ἅτε καὶ αὐτεξουσίους, ὁ Θεός συνέχει αὐτούς (14E_310 > καὶ διατηρεῖ. Τὸ μὲν γάρ πρὸς αὐτὸν ἀνατείνεσθαι τῆς αὐτῶν ἐστὶ νοεράς προαιρέσεως, τὸ δέ εἰσαεῖ περὶ τοῦτο διαρκεῖν τῆς ἀντιλήψεώς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ· πάντα γάρ δεῖται τῆς Θεοῦ βοηθείας.

Ὁ ταῦτά με διδάσκων: Σημείωσαι, ὅτι ταῦτα παρ' ἑτέρου ἔμαθεν ὁ μέγας Διονύσιος.

Ἱεράρχης: Σημείωσαι, ὅτι μετὰ Θεόν ἡγεμόνες καὶ οἱ ἀνωτάτω διάκοσμοι.

Θεοειδῶς ἐμνήθην: Ἦ τοῦ ἀγγέλου ἡθοποιία, ὡσανεὶ ὁ καθαίρων ἄγγελος τὸν Ἡσαΐαν, ταῦτα αὐτῷ ἔλεγε περὶ τῶν σεραφίμ.

Ἦ παρ' ἑαυτοῦ. Τὴν καθ' ὑπέρβασιν τοῦ ρητοῦ σύνταξιν μετὰ πλεῖστα ἀποδιδομένην οὕτω συντακτέον· τῆς σῆς δ' ἂν νοεράς ἐπιστήμης, ἢ τὴν αἰτίαν ταύτην δέξασθαι, ἢ παρ' ἑαυτοῦ εὐρεῖν, ἢ παρ' ἑτέρου μαθεῖν καὶ ἀνακαλύψαι μᾶλλον ἑαυτῷ· εἴπερ δέ οἷόν τε καὶ ἐμοὶ ὡσαύτως ἀνακαλύψει περὶ ἀγγέλων ἐραστήν θεωρίαν. Τὸ τιμῆσαι δέ ἀντὶ τοῦ προτιμῆσαι. Σημείωσαι, ὅτι τὰς τοῦ Θεοῦ δόσεις προξενούσιν ἡμῖν οἱ ἄγγελοι.

Προξενούντων: Σκόπει, ὅτε, Θεοῦ διδόντος ἡμῖν λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος ἡμῶν, ἄγγελοι προξενούσι, δῆλον ὡς ὑπὲρ ἡμῶν πρεσβεύοντες.

ΕΙΣ ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

Χιλίας: Ταῦτα ἐν τῷ Δανιήλ εἴρηται.

Τὴν ἀσθενῆ καὶ συνεσταλμένην: Ἀσθενῆ συμμετρίαν ἐκάλεσε τὸν τῶν ἀνθρώπων ἀριθμὸν πρὸς τὸν τῶν ἀγγέλων· εἴρηται γάρ καὶ ἑτέρῳ τινί, Διδήμῳ δηλονότι τῷ τυφλῷ· 'Τὰ μὲν ἐνενήκοντα ἐννέα πρόβατα εἶναι τοὺς ἀγγέλους, τὸ δέ ἐν τὸ ἀπόλωλός ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους'.

(14E_312 > Γνωστικῶς: Σημείωσαι, ὅτι καὶ αὐτούς τοὺς ἀγγέλους φησὶ γνωστικῶς, οὐ μαθητικῶς, εἰδέναι τοὺς ὀρισμούς, οἷονεὶ τό, πόσος τῶν οὐρανίων οὐσιῶν ὑπάρχει ὁ ἀριθμὸς, ἐκ Θεοῦ καὶ τοῦτο φωτισθέντας.

ΕΙΣ ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'

§ 1. Ἀγγελοπρεποῦς: Ὡς ὀθόνη, ὡς ἄνθραξ.

Ἀνακαθάρσεις: Ἀνακαθάρσεις φησὶ τὰς ἐξηγητικὰς ἐρμηνείας, δι' ὧν καθαίρονται τῶν ἐν τοῖς λεγομένοις δοκούντων ἀτόπων τὰ σύμβολα.

Εἰ μὲν γάρ: Ἄνω γάρ εἶπεν, ὅτι αἱ ἀνώτεροι δυνάμεις ἱεραρχοῦσι τὰς μετ' αὐτάς, καὶ αἱ μέσαι τὰς ὑστέρας, καὶ αἱ ὑστέροι αὐτῶν τοὺς ἐν ἀνθρώποις ἱεράρχας. Οὔτε γάρ εἶπεν, ὅτι ἡ αὐτὴ τάξις καὶ ἄρχει τῷ μετ' αὐτήν, καὶ ἄρχεται ὑπ' αὐτῶν, ἀλλ' οὕτως εἶπεν, ὅτι ἡ πρώτη τάξις ἄρχει μὲν αὐτήν, ἄρχεται δέ ὑπὸ τῶν πρό αὐτῆς· οὕτω καὶ εἰς τὰ ἐξῆς νοητέον.

Εἰ μὲν γάρ ἱεραρχεῖσθαι: Ὁ φησὶ τοῦτο ἐστίν, ὅτι, εἰ τὰς πρώτας τάξεις ἐλέγομεν ἱεραρχεῖν τῶν τελευταίων, εἶτα πάλιν αὐτάς τὰς τελευταίας ἱεραρχεῖν τῶν πρώτων τάξεων, ὑφ' ὧν καὶ ἱεραρχοῦνται, ἄτοπον πρᾶγμα ἦν.

Οὐκ ἀπεικότης; Οὐκ ἄτοπόν φησι τὰς ἐν τοῖς λογίοις τῆς Γραφῆς εἰκόνας πάσαις ταῖς ἐπουρανίαις δυνάμεσι περιτιθέναι, ὡς πάσας, φέρε εἰπεῖν, εἶναι ὑψηλάς καί σωτηρίουσ καί γνωστικάς, εἰ καί μή ὁμοίως, ἀλλά τὰς μὲν ὑπερκείμενως, τὰς δὲ ὑφειμένως.

Καί τό πρός τό ἄναντες: Ἀνώτερον καί ὑπερκείμενον.

§ 2. Ἀρκτέον καί ζητητέον: Σημεῖωσαι, διά τί ἐν τοῖς ἀγγελικοῖς τύποις μή ἐμπύριον μάλιστα παραλαμβάνεται, καί διά τί τὰ περί τὰ οὐράνια πυρώδη ὡς ἐπί πλεῖστον φησιν ἡ Γραφή. Καί ὅτι οἱ σεραφίμ ἐμπρησταί λέγονται.

(14E_314 > Ἐμπρηστάς ὄντας: Ἐρμηνεία σεραφίμ.

Οἱ γάρ ἱεροί: Διά τί καί ὁ Θεός εἰς πῦρ ἐθεωρήθη.

Τό γάρ αἰσθητόν πῦρ: Φυσιολογία θαυμαστή περί πυρός. Τό πῦρ ὀρῶμεν τῷ παντί κατεσπταρμένον, ἀμιγῶς δέ, τουτέστιν οὐκ ἀναφυρόμενον τοῖς ἐν οἷς ὑπάρχει. Διά πάντων δέ φοιτᾶ, τουτέστιν οὐ καθάπερ τό ὕδωρ προφανῆ τήν πρός τήν γῆν ποιεῖται μίξιν· οὕτω καί τό πῦρ, καταφλέγον τό πᾶν καί ἀναλίσκον· ἐξήρηται δέ, ἤγουν ὑπέρκειται πάντων κατ' ἐξαιρέτον στοιχείων δηλαδή, κατά τό δραστήριον· ἄγνωστον δέ αὐτό καί κρύφιον καλεῖ, ὡς ὑπάρχον μὲν ἐν ὕλαις τισίν, οὐ φαινόμενον δέ δίχα παρατρίψεως ἢ ἄνευ ὕλης δεκτικῆς τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ, δεικνύμενον καί κατά τοῦτο ἄσχετον καί ἀθεώρητον· ὁμοίως καί τὰς λοιπάς τοῦ πυρός ιδιότητας θεωρητέον, ἄστινας οὗτος ὁ Πατήρ κατ' εὐσεβῆ ἀναγωγῆν τε καί ἔννοϊαν ἔλαβεν ἐπί Θεοῦ τε καί ἀγγελικῶν φύσεων. Σημεῖωσαι δέ διά τί Κύριος ὁ Θεός ὡς πῦρ ἐθεωρήθη πολλάκις, καί κατά τί ἡ ὁμοίωσις τοῦ πυρός πρός τόν Θεόν.

Ἀκράτητον, ἀμιγές, διακριτικόν: Σημεῖωσαι ἔκφρασιν αἰσθητοῦ πυρός, ἥτοι ἔπαινον· διακρίνει γάρ καί τὰς ὕλας, οἷον μόλυβδον ἀπό ἀργύρου, καί τὰς κολλήσεις διαλύει· ἀναλλοιώτων δέ, καθό οὐ δυνατόν, μένοντος τοῦ ὑποκειμένου, τουτέστιν αὐτῆς τῆς οὐσίας τοῦ πυρός, μεταβάλλειν αὐτό ἐν τοῖς πάθεσιν, οἷον γενέσθαι αὐτό στρογγύλον ἢ κωνοειδές, ὅπερ ἐν τοῖς γῆϊνοις ἐστίν εὐρεῖν, ἢ παθεῖν τὰ τοῦ ἀέρος, οἷον φθαρῆναι διά τῶν ἀναθυμιάσεων ἢ παχυνθῆναι ἢ καί ὡς τό ὕδωρ μεταβολάς δέξασθαι.

Ἐφέσεως: Οὐδέποτε γάρ χωρεῖ ἐπί τὰ κάτω.

Ταυτοκίνητον: Ὡσαύτως κινούμενον.

Ἀπροσδεές: Ὅτι ἀπροσδεές ἐτέρου τό πῦρ, καίτοι δέεται τινος ὑποκειμένου εἰς τό ἐξαφθῆναι· ἀλλ' οὐ τοῦτο λέγει, ἀλλ' (14E_316 > ὅτι τό πῦρ οὐ μίγνυται ἐτέρω στοιχείῳ, οὐδέ κινᾶται, ὡς τό ὕδωρ τῆ γῆ· διό καί ἐν στοιχείοις μονοουσίον αὐτό ἔνιοι κεκλήκασιν.

§ 3. Ἀνθρωπομόρφους: Διά τί καί ἀνθρωπόμορφοι διαπλάττονται οἱ ἄγγελοι.

Καί τό κατ' αἴσθησιν: Σημεῖωσαι τήν διαφοράν τοῦ αἰσθητοῦ τῶν ἀλόγων ζώων πρός τό αἰσθητικόν τῶν λογικῶν, ἡμῶν λέγω· τὰ μὲν γάρ ἄλογα τό πᾶν αἴσθησις εἰσι, δι' ἧς καί συνίστανται ἀνόητα ὄντα· ἐν δέ ἡμῖν βραχύ τό αἰσθητικόν· οὐ γάρ δι' αὐτοῦ συνιστάμεθα, ἀλλά διά τοῦ νοεροῦ· ὅθεν καί μετά θάνατον ἔτι ἐσμέν, ψυχῆ νοερά ὄντες. Ἐπί δέ τῶν ἀγγέλων οὐδέ τό βραχυτάτον ἐστι τῶν αἰσθήσεων, ἀλλά τόπος παχύς τὰ καθ' ἡμᾶς· ἐλάχιστον δέ τόν ἄνθρωπον κατ' αἴσθησιν φησιν, οὐχ ὡς τῶν ἄλλων ζώων πλείονας αἰσθήσεις ἐχόντων, ἀλλά δραστικωτέρας καί ὀξυτέρας. Αἴνιγμα δέ τοῦτο λαμβάνει τό τούς ἀγγέλους μὲν κεχρηῆσθαι μὲν τοῖς καθ' ἡμᾶς αἰσθητηρίοις, ὑπερέχειν δέ κατά πολύ τῷ περιόντι τῆς νοεράς δυνάμεως· ὡσπερ καί ἄνθρωπος τῆ τοῦ νοῦ ὑπεροχῆ καί τῷ λογισμῷ τῆς ἀλόγου φύσεως κρατεῖ.

Τὰς μὲν ὀπτικάς: Τί οἱ ὀφθαλμοί τῶν νοητῶν δηλοῦσι, καί τί τὰ ὀσφραντά, τουτέστιν αἰ ρῖνες, καί τί τὰ ὠτα, καί τί ἡ γεῦσις, καί τί ἡ ἀφή, ἦν ἀπτικήν φησι, καί τί τὰ βλέφαρα καί αἰ ὀφρύες, καί τί ἡβη, καί τί οἱ ὀδόντες, καί τί οἱ ὠμοὶ καί οἱ

βραχίονες, οὐς ὠλένας φησί, καί τί τό στήθος, καί τί τό νῶτον καί οἱ πόδες, καί τί τό ἔλαφρον τῶν πτερῶν καί τά ἐξῆς.

Τάς δέ τῶν ὀσφραντῶν: Ἐν τούτοις φυσιολογεῖται τό ἴδιωμα τοῦ σωματικοῦ ὀφθαλμοῦ· κατά ἀναγωγῆν δέ ταῦτα μεταβάλλει, ὥσπερ καί τά τῶν λοιπῶν ἀνθρωπίνων μελῶν, εἰς θεωρίαν τῶν ἐν ἀγγέλοις φυσικῶν δυνάμεων.

Καί τροφίμων ὀχετῶν: Ὁχετόν νόησον τήν τῆς σοφίας ἀνυπερβλήτον χύσιν, κατά τό εἰρημένον, «ἐκχεῶ ἀπό τοῦ (14E_318 > Πνεύματός μου ἐπί πᾶσαν σάρκα», καί τά ἐξῆς. Διαβαίνει γάρ ἡ θεία γνῶσις ἀπό τοῦ Θεοῦ διά τῶν νοητῶν δυνάμεων ἐπί τούς θείους ἀνθρώπους κατά τήν ἐκάστου ἀναλογίαν.

Ἐνοειδῆ: Κατά παράληψιν νοήσεως.

Προνοητικῆ δυνάμει: Πᾶσα, φησί, νοητή δύναμις τήν γινομένην εἰς αὐτήν θείαν γνῶσιν πληθύνει, τουτέστι σαφηνίζει πρός τό νοηθῆναι ὑφ' ἡμῶν, διερμηνεύουσα τά ὀραθέντα, ὡς παρά τῷ Δανιήλ εὐρήσεις, ὅτε διηρμήνευσεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος τό ἐνύπνιον ὅπερ εἶδε.

Τήν δ' αὖ καρδίαν: Περιείληπται παρ' ἡμῶν ἡ καρδια, οἷον κέντρον πρώτως τήν ζωήν δεδεγμένον, ἐπειδή κατά τόν θεῖον Βασίλειον πρώτη κτίζεται ἡ καρδία· εἶτα ὡς ἀπό κέντρου πᾶν τό σῶμα πλαστουργεῖται, ὥστε πανταχοῦ ταύτην τήν ζωήν διατείνειν εἰς τό σῶμα· εἴτε γάρ ἡ σύμφυτος θερμότης ζωοποιεῖ τό σῶμα, εἴτε τό πνεῦμα, εἴτε τό αἷμα, πάντων τούτων πηγή ἡ καρδία. Διό καί τισιν ἔδοξε πᾶν τό ζωτικόν ἄθροον καί οἷον ἐνταῦθα πρώτως μάλιστα ἰδρῦσθαι, καίτοι πανταχοῦ τοῦ σώματος ὄν καί οὐ κατεχόμενον τόπω, οὔτε περιγεγραμμένον ἐν τόπω, οὔτε συνεχόμενον ὑπό τοῦ σώματος. Οὕτως οὖν καί ἐπί τῶν ἀοράτων τάξεων, εἴτε ἐν τῷ παντί, εἴτε κατ' εἶδος διακονικῶς προνοουσῶν· οἷον γάρ ἐν μέσῳ καί καρδίας τόπω νοητέον αὐτάς, καί ὡς κέντρον πηγαίας ζωῆς ἰδρῦσθαι· καίτοι ἀκρατεῖς οὔσας καί οὐ περιγεγραμμένας τόπω ἢ μέρει σωματικῶς, ὧν συνέχουσι προνοεῖν θεόθεν ταχθεῖσαι.

Καί τό φρουρητικόν: Τό ρητόν οὕτως σύνθεσ· Τό φρουρητικόν τῆς ζωοποιου διαδόσεως· εἶτα ὡς ἐπί τῆς ὑποκειμένης καρδίας.

Διό καί ὑποπτέρους: Διά τί ἐπτερωμένοι οἱ πόδες τῶν ἀγγέλων, (14E_320 > ἵνα δεῖξῃ τό αὐτοκίνητον καί τό πρός τό θεῖον ἀνατατικόν, καί πρός τά ἐπίγεια ἀκοινωνήτον, ὅσον μή τό ἐμπαθές ἐν αὐτοῖς εἶναι, ἐπεὶ ὠφθησαν καί ἐπί γῆς ἄγγελοι.

Πτερῶν ἔλαφρία: Τί ἔλαφρά πτερωτά.

Καί καθαρεῦον: Τῆς τῶν ἔκτος προσθήκης, οἷον τροφῶν καί ἀμφίων, οἷς τά καθ' ἡμᾶς συκρατεῖται.

Πολυποίκιλος σοφία: Ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο τό ρητόν ἀποστολικόν ἐστι· καί διά τί πολυποίκιλον αὐτήν εἶπεν ὁ θεῖος ἀνήρ; Καίτοι τό ποικίλον ἐπί κακούργου δεχόμεθα· ἄλλως τε καί ἐνταῦθα ὁ μέγας Διονύσιος ἀπλήν καί πολυποίκιλον αὐτήν εἶπε· δοκεῖ δέ τά δύο ἐναντία· λέγομεν οὖν, ὅτι τό 'ἀπλή σοφία' διά τοῦτο εἶπεν, ἵνα δηλώσῃ τό ἀσύνθετον τοῦ Θεοῦ καί τό μηδεμιᾶς διπλῆς ἐπιδεόμενον· οὔτε γάρ ἐκ μαθήσεως σοφός ὁ Θεός, ἀλλ' αὐτόχρομα σοφία ἐστι: Τό δέ πολυποίκιλον, διότι εἰς πολλά γνώσεως εἶδη μετατυποῦται διά τήν τῶν ἔλλαμπομένων ἀσθένειαν· ἀρχιερέυς γάρ ἐστι μέγας συμπάσχων ταῖς ἡμῶν ἀσθενείαις. Ἡ καί οὕτως· Ἀπλή μὲν λέγεται σοφία Θεοῦ πρός τῆς οἰκονομίας, ὅτι πάντα ὡς Θεός ἐδημιούργησε, καί ἐν τοῖς τότε δικαίοις τήν ἰδίαν ἀπερικαλύπτως ἐπιδεικνύμενος δύναμιν, ὡς ἐπί Μωσέως καί Ἀβραάμ καί τῶν ἐξῆς· ὅτε δέ τό τῆς οἰκονομίας μυστήριον κατειργάζετο, ἡ πολυποίκιλος εἰκότως κληθεῖη. Ἄνθρωπος γάρ γενόμενος, καί ὑπό νόμον χρηματίσας, καί παθῶν, καί ἐν νεκροῖς εὐρεθείς, οὕτω διά σαρκός καί τῆς ἐνούσης αὐτῆ ἀσθενείας, ἐθριάμβευε πάντα ἐχθρόν, καί τόν ἄδην

ένικησε, τοῖς ἐκεῖ φρουρουμένοις ἀνάστασιν δωρησάμενος· τοῦτό ἐστι τό ποικίλον τῆς αὐτοῦ σοφίας, ὅτι δι' ἀσθενείας περιεγένετο τῶν δοκούντων ἰσχυρῶν.

(14E_322 > Καθόλου: Καί ἐν τῷ Περί θείων ὀνομάτων λόγῳ κεφαλαίῳ δ' πλατέως ἐσαφηνίσθη τί νοητόν καί τί νοερόν· νῦν δέ αὐτός ὁ μέγας Διονύσιος σαφηνίζει· νοητόν μὲν γάρ ἐκεῖνο τυγχάνει τό νοούμενον, ὅπερ εἰκότως καί ἐλλάμπειν τό φῶς λέγεται· νοερόν δέ αὐτό τό νοοῦν ὑπάρχον ἐλλαμπόμενον, καί συντόμως εἶπειν, αἱ ὑπερβεβηκυῖαι οὐσίαι νοηταί, αἱ δέ ὑφειμένα νοεραί, καί ὑποβέβηκε τό νοοῦν τό νοούμενον. Νοητῶς μὲν ἐλλάμπον ἡ θεία φύσις, νοερῶς δέ ἐλλαμπόμενον ἡ ἀγγελική.

Ἱερατικήν: Σημαίνει τί τό ἱερατικόν ἔνδυμα ἐν Ἰεζεκιήλ καί Δανιήλ.

Συναγωγόν αὐτῶν ἔξιν: Εἴπομεν ἀνωτέρω, τί ἐστίν ἔξις ἐπί ἀσωμάτων. Καί ἀνάγνωθι ἐν τῷ ἐβδόμῳ κεφαλαίῳ, 'τό συνηγμένον δέ καί ἀσκέδαστον τῶν νοήσεων· διά τούτων δηλοῖ ὁ Πατήρ περί τὰς θείας ἐλλάμψεις, καί τήν οἰκείαν ἐν τῇ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ μονῇ ταυτότητα συνειλουμένην διά παντός.

Ἄνομοίων: Ὑλικῶν δηλονότι.

§ 5. Γεωμετρικά: Περί σκευῶν γεωμετρικῶν ἐν Ἰεζεκιήλ καί Ζαχαρία.

Ἐπανορθωτικήν: Ὡς τό ξιφος ἐν Βασιλείαις, καί τό δρέπανον ἐν Ζαχαρία τῷ προφήτῃ.

§ 6. Ἄνεμους: Τοῦ κειμένου παρά τῷ Δαβίδ οἶμαι αὐτόν μνημονεύειν, «ὁ περιπατῶν ἐπί πτερυγῶν ἀνέμων», ἴσως τήν ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ δηλοῦντος· ἐπεὶ καί ἐν τοῖς ἐξῆς ὁ Πατήρ, νεφέλης αὐτούς περιπλάττεσθαι ἰδέαν φησιν, διά τό εἰρησθαι· «νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτόν ἀπό τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν».

Ἀχρόνως: Ἀχρόνως εἰκότως ἔφη· ἐπί γάρ τῶν αἰσθητῶν κυρίως ἐν χρόνῳ καί βραδύτερα τά γινόμενα· ἐπί δέ τῶν ἀσωμάτων (14E_324 > καί νοητῶν ἀχρόνως καί αἰωνίως καί ἀμελητῆ τελεσιουργεῖται· οὐ δεῖ οὖν χρόνον ἐπί τῶν νοητῶν ὀνομάζειν.

Ποίησιν: Ἀντί τοῦ πνεῦσιν ἢ πτησιν.

Καί τήν ἄνωθεν: Τό δέ ἄνωθεν ἐπί τά κάτω, ὡς ἐπί τῆς Ἰακώβ κλίμακος.

Ἄερίου: Σημεῖωσαι, ὅτι ἀέριον πνεῦμα τόν ἄνεμον λέγει.

Ἄνεμιαίαν. Ἐτέρα θεωρία τῆς ἀνέμων ἐπωνυμίας.

Συμβολικῆ θεολογία. Σημεῖωσαι καί ἕτερον αὐτοῦ σύγγραμμα μή φερόμενον· τετράστοιχον δέ ἀνακάθαρσιν τήν τῶν τεσσάρων στοιχείων ἀναγωγικήν ἀλληγορίαν φησί· τά σύμβολα δέ, ὡς ἔοικε, μᾶλλον τῶν τεσσάρων στοιχείων ἐκεῖ διά θεωρίας ἀνέπτυξε. Σημεῖωσαι δέ, πῶς ἐρμηνεύει τό, «Πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ», διά τῶν ἐπιφερομένων· φησί γάρ· «οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται καί ποῦ ὑπάγει».

Ὑπερκοσμίως ἀποπεπληρωμένοις: Ὡσπερ γάρ ἡ νεφέλη προσκαλεῖται τό τῆς θαλάσσης ὕδωρ καί ἐκχεῖ αὐτό ἐπί τό πρόσωπον τῆς γῆς, κατά τό εἰρημένον, «ὁ προκαλούμενος τό ὕδωρ τῆς θαλάσσης, καί ἐκχέων αὐτό ἐπί πᾶν τό πρόσωπον τῆς γῆς», οὕτω καί οἱ νόες δεχόμενοι τήν οἰκείαν γνῶσιν, νεφελῶν δίκην ἐπί τούς ὑποδεεστέρους ἀπλοῦσιν.

Ἄνεκπομπεύτως: Ἄνεκπομπεύτως φησίν, ἡγουν συγκεκραμένως· ἀναπόβλητον γάρ ἐν νεφέλῃ τό φῶς.

Ὁμβροτοκίαν: Ἐτέρως θεωρεῖ, τί νεφέλαι σημαίνουσι· παρακατιῶν δέ, τί φησι σημαίνειν ἤλεκτρον καί χαλκόν καί τά ποιά χρώματα καί μορφάς θηρίων ἐπί ἀγγέλων.

Ἐκδόχειον: Ἐκδόχειον κόλπον, τήν τούς ὑετούς ὑποδεχομένην ὠνόμασε γῆν, δι' αὐτῶν τούς οἰκείους τίκτουσαν καρπούς.

§ 7. Ἄλλ' ἐπειδή ταῦτα: Περί τῶν θηρομόρφων τύπων.

(14E_326 > § 8. Ἰχνῶν: Σημεῖωσαι τό φυσικόν τοῦ λέοντος ἐντεῦθεν· φασί γάρ ὅτι, τούς θηρεύοντας λανθάνειν βουλόμενος, περιπατῶν, τῇ οὐρᾷ ἔξαφανίζει τά

ἑαυτοῦ ἴχνη, ἵνα μή γνωσθῶσιν· ὅθεν καί περί Θεοῦ εἴρηται· «ἐν τῇ θαλάσῃ ἡ ὁδός σου, καί αἱ τρίβοι σου ἐν ὕδασι πολλοῖς, καί τά ἴχνη σου οὐ γνωσθήσονται»· ὥσπερ γάρ ὁδός ἐν ὕδασι οὐ σώζεται, οὔτε ἴχνη λέοντος, οὕτως οὔτε Θεοῦ πορεΐαι.

Εὐμήχανον· Ὁξυπέστατον γάρ ζῶον ὁ ἀετός. Λόγος γάρ τούς ἀετούς τῶν τικτομένων τά γνήσια ἐκ τῶν νόθων οὕτω διακρίνειν· ἐάν ἀτενίσωσιν ἀσκαρδαμυκτί πρὸς τόν ἥλιον, γνήσιά εἰσιν· εἰ δέ μή, ὡς νόθα ἀποβάλλονται τῆς καλιᾶς· οὕτως οὖν καί ὁ μή δυνάμενος καθαρῶς τῷ ἡλίῳ τῆς δικαιοσύνης ἀτενίσει, νόθος τῆς αὐτοῦ γνώσεως εὐρίσκεται.

Καί λευκῶν μέν· Σημεῖωσαι τί ἵπποι λευκοί, κυανοί, ἐρυθροί, σύμμικτοι· ἀνόμοιον δέ ὁμοιότητα ἄνω τελέως ἐσαφηνίσασμεν ἐν δευτέρῳ κεφαλαίῳ τούτου τοῦ βιβλίου.

Τὴν κατ' εὐθείαν· Τό τὴν πρὸς τό δύναμιν ἀρμοστέον· τά δέ λοιπὰ διὰ μέσου.

Κατ' ἄλλην· Ἐτέρα θεωρία εἰς τούς τροχούς.

Γελγέλ· Σημεῖωσαι τί σημαίνει τό γελγέλ παρά τῷ προφήτῃ Ἰεζεκιήλ.

Χαρᾶς· Πῶς λέγονται χαίρειν τά οὐράνια, καί αὐτό τό Θεῖον.

Ἐμπαθής· Ἐμπαθῆ ἡδονὴν τὴν ἀνθρωπίνην φησίν, ὡς τῇ περί τό σῶμα εὐαλλοιώτῳ ἐμπαθείᾳ συνισταμένην.

Ραστώνην· Τό τῆς ραστώνης ὄνομα τίθεται μέν ἐπὶ τῶν πονεῖν μή βουλομένων, ἀλλά διαφόρως ζῆν ἐλομένων· σημαίνει (14E_328 > δέ ἡ λέξις τό εὐχερές καί οὐκ ἐπίπονον· ἐνταῦθα μέντοι τό μακάριον καί ἀπαθές καί ἀόχλητον ὑποφαίνει. Ἄλλως ραστώνην φησί τὴν εὐκολίαν καί εὐμάρειαν ψυχικὴν ἐν ἀναπαύσει μετὰ ἀπαθείας· ἀναλόγως οὖν καί ἐπὶ ἀγγέλων νοητέον·

Εὐπάθειαν· Εὐπάθειαν ὡς ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς λαβῶν ἔφη· δηλοῖ δέ τό εὖ ἔχειν διὰ παντός, καί τὴν ἀπήμονα κατάστασιν.

Ἄνδρες ἱεροί· Ταῦτα οὐχ οἶόν τε νοεῖν ὡς εἰσι, πλὴν εἰ μή τούς ἀξιωθέντας τοιαύτης τελειότητος, ὁποίους ἄρα καί εἶναι προσήκει ἄνδρας, καθάπερ ὁ ἅγιος οὗτός φησιν ἱερέυς, ὥστε καί θείων ἐλλάμψεων ἀξιωθῆναι περί τὴν ὄντων γνῶσιν, καί περί τὴν πρὸς τόν Θεόν καθαρὰν ἀνάτασιν· ἐκ γάρ τῶν τοιούτων ἐλλάμψεων θεούμενος, λοιπόν ὁ νοῦς ὡς ἐν ῥάονι λήξει γενόμενος, ἐν ἔξει γίνεται τῆς ἀγγελικῆς ἡδονῆς, καί τῆς ἐν ἐκείνοις ἀόχλησίᾳς, καθ' ἣν ραστωνευόμενος λοιπόν ὁ νοῦς, ὡς ἐν ῥάονι λήξει γενόμενος, ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τῶν σωζομένων, ἀπαθῶν, καθ' ὅσον δυνατόν, Θεόν μιμεῖται, τόν θέλοντα πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, ἀπολαύσας τῶν τοῦ Θεοῦ θεουργῶν ἐπιφοιτήσεων, τουτέστι τῶν θεοῦ ἐργαζομένων καί ἀποτελουσῶν. Θεουργούς δέ ἐπιφοιτήσεις φησί τὰς θεοῦ ἐργαζομένας καί ἀποτελούσας.

Ὅτι τῶν μέν τὴν ὑπερκόσμιον· Σημεῖωσαι δέ, ὅτι δεῖ τόν ἀγνοοῦντα μή ἐρυθριᾶν ἐν οἷς ἠγνόησεν, ἀλλ' ὁμολογεῖν τὴν ἄγνοιαν, καί μή ὡς ἔτυχεν ἀποκρίνεσθαι περί ὧν ἠγνόησεν. Ἰστέον δέ, ὅτι τά γνωρίσματα ἅπερ εἶχον ἔτι Ἕλληνας ὄντες οἱ ἅγιοι, οὗτοι καί μετὰ τό ἐπιστρέψαι πρὸς Χριστόν ἀνερυθριάστως ἐπέγραφον ἑαυτοῖς. Ἰδού γάρ καί οὗτος Ἀρεοπαγίτην καλεῖ ἑαυτόν, καί ὁ θεῖος Ἰουστίνος ἐν τῷ Πρὸς Ἕλληνας λόγῳ Ἰουστίνου ἐπέγραψε Φιλοσόφου.

ΕΙΣ ΤΟ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

(14E_332 > § 1. α'. Θεουργικῆς· Θεουργικῆς φησι τῆς ἐκ Θεοῦ ἐνεργουμένης, ἠγουν δοθείσης ἀνθρώποις, καί ὅτι θεοῦς ἀπεργάζεται καί ἀποτελεῖ ἡ ἐν Χριστιανοῖς ἱεραρχία.

Παραδόσεων: Ὅτι τὴν ἱεραρχικὴν ἐπιστήμην ἐκ παραδόσεως παρέλαβεν.

β'. Οὐκ ἐξορχήση: Τουτέστιν οὐ παιγνιωδῶς καὶ ἀνευλαβῶς ποιήσεις πᾶσι τοῖς ἀνιέροις καταφανῆ, γέλωτος ἀφορμὴν ποιούμενος τὰ θεῖα καὶ μυστικά.

γ'. Ἱεροῖς δέ μόνους: Ὅτι οὐ δεῖ τὰ ἅγια τοῖς βεβήλοις ἐκφαίνειν, οὐδέ τούς μαργαρίτας τοῖς χοίροις ρίπτειν.

δ'. Ὁ θεαρχικώτατος νοῦς: Σημειωτέον κατὰ Νεστοριανῶν, ὅτι νοῦς καὶ ἐπὶ Θεοῦ λέγεται ἁγιασθείας δέ, ἥτοι καθαρότητος εἰς ἁγιωσύνην.

ε'. Κατὰ δύναμιν: Τῶν νοερῶν αὐτῶν οὐσιῶν καὶ νοητῶν κατὰ τὴν δύναμιν· οὐ γὰρ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν Ἰησοῦς· ἀπειροδύναμος γάρ, ἅτε καὶ Θεός.

ς'. Συμπτύσσει: Ἡ ἐρμηνεῖα τούτων ἐστὶν ἐν τῷ Περί Θεῶν ὀνομάτων πέμπτῳ κεφαλαίῳ.

ζ'. Πολλὰς ἑτερότητας: Πολλὰς ἑτερότητας οἶμαι λέγεσθαι (14E_334 > τὰς πολυειδεῖς τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν μερίμνας, ἅς ἀπαγορεύει ὁ Κύριος· ἐνοειδῆ δέ καὶ θεῖαν ζωὴν τό ζητεῖν ἐν πρώτοις τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, ὅπερ ὁ Κύριος ἐσήμανεν, εἰπὼν ἐν τῇ εὐχῇ, «ἵνα ὧσιν ἔν»· τό δέ οὕτω πεποιῶσθαι τὴν ψυχὴν, ἕξιν ἱεράν ἀπεκάλεσεν, ἥτις καὶ μάλιστα τοῖς ἱερωμένοις πρεπόδης.

Καὶ τῆς τῶν θεαμάτων γνώσεως: Τουτέστι τῶν περὶ Θεοῦ λόγων καὶ διδαγμάτων τὴν ἐπιστημονικὴν κατανόησιν· οὐ γὰρ ἄχρι ψιλῆς τῆς τῶν λογίων ἀκοῆς ἢ ἐκφωνήσεως τὰ τῶν ἱερῶν μυστικῶν, ἀλλὰ τῇ παρακολουθήσει τῆς διανοίας καὶ τῇ συνέσει τῶν ὑμνουμένων· οὕτω γὰρ καὶ οἱ κατὰ Θεὸν πρῶτον ἐφιερῶνται αὐτῷ, καὶ εἴθ' οὕτως ἑτέροις τό τοιοῦτον προξενουσι· τελειοῦνται, καὶ ἄλλοτε τελειοῦσιν.

§ 2. Ἀγγέλων ἐστὶ: Ὅτι τὰς ἐννέα τάξεις καὶ νῦν λέγει, ἅς προωνόμασεν ἐν τῷ Περί τῆς Θεῖας ἱεραρχίας λόγῳ.

Καὶ πᾶσα ἡ νῦν ὑμνουμένη: Τίς ἡ δύναμις πάσης ἱεραρχίας.

Αὐτόν τε τὸν ἱεράρχην: Τουτέστι τὸν ἐπίσκοπον.

Καὶ τοῖς ὑποβεβηκόσι: Περί προκοπῶν.

Ἐποβεβηκότας ἔπεσθαι: Πρεσβυτέρους.

Ἄλλ' αἱ μέν: Σύγκρισις τῆς οὐρανίας καὶ τῆς αἰσθητῆς ἱεραρχίας.

Αἰσθητῶν συμβόλων: Αἰσθητὰ σύμβολα εἰσι τὰ ἐξῆς δηλούμενα μυστήρια· τουτέστι τό βάπτισμα, ἥτοι φῶτισμα· ἡ σύναξις, ἥγουν τό τῆς κοινωνίας μυστήριον, καὶ τὰ λοιπά.

Ἐν μέν ἔστιν: Ὁ Θεός δηλονότι.

Οὐχ ἐνιαίως: Ἀντί τοῦ ἐνοειδῶς καὶ καθ' ἓνα καὶ τὸν αὐτόν τρόπον.

(14E_336 > Νοητῶν τε: Σημειωτέον, ὅτι τό σύνταγμα ὃ αὐτῷ ἐποιήθη περὶ νοητῶν καὶ αἰσθητῶν, παρ' ἡμῖν οὐχ εὗρηται.

Διεξοδικώτερον: Ἀντί τοῦ πλατύτερον.

§ 3. α'. Ἔστι μὲν ἱεραρχία: Ἱεραρχία ἐστὶ, φησί, καθὼς ἡ σεπτὴ ἡμῶν παράδοσις παρίστησι, τὰ καθολικῶς θεωρούμενα ἢ λεγόμενα περὶ τῶν προκειμένων, ἥγουν ὑποκειμένων ἱερῶν πραγμάτων, ἥτοι δέ καὶ πραττόμενα. Συγκεφαλαίωσιν γὰρ τὴν τοῦ ὄλου περίληψιν λέγει, ὥσπερ καὶ ἀνακεφαλαίωσιν λέγομεν τό ἐπαναλαβεῖν ἐν ὀλίγοις τὰ προλεχθέντα.

β'. Καθολικωτάτη: Καθολικά ἐστὶ τὰ περιεκτικώτερα. Φησὶν οὖν, ὅτι τυχόν ἀπάσης τάξεως ἱεραρχίας λεγομένης, ἱεραρχία ἐστὶν ἀπάσης ἱεραρχίας ἢ ἀρχικωτέρα καὶ γενικωτέρα συγκεφαλαίωσις· οἷον τῆς πρεσβυτέρων ἱεραρχίας, τουτέστι τάξεως, ἱεραρχία ὁ ἐπίσκοπος, ὀφείλων γινώσκειν, καθαίρειν, φωτίζειν, τελειοῦν· τῆς διακόνων ἱεραρχίας ἱεραρχία ὁ ἀρχιδιάκονος, ὅς ὀφείλει γινώσκειν τὰς λειτουργικὰς ἐνεργείας· καὶ οὕτω καθεξῆς τὰ λοιπὰ συντάγματα.

γ'. Συγκεφαλαίωσις: Ἱερῶν συγκεφαλαίωσις ἢ γνῶσις παντός ἱερατικοῦ τάγματος.

δ'. Ταύτης ἀρχή: Τίς ἡ ἀρχή τῆς ἱεραρχίας, καί περί Τριάδος.

ε'. Ἐπιστητόν: Σημείωσαι, ὅτι ἡ ἀγία Τριάς ἐπιστητόν ἔχει τό τῆς οἰκείας υπάρξεως γνῶριμον, ὡς τήν νῦν φαμεν τήν ἰδίαν οὐσίαν, μόνη αὕτη ἐπίσταται.

Ἡ λογική: Σημείωσαι, ὅτι ἄγγελοι καί ἄνθρωποι λογικά εἰσιν οὐσίαι.

Ἡ δέ οὐχ ἐτέρως: Σωτηρία δηλονότι.

Ἡ δέ θέωσις: Τί ἐστίν ἡ θέωσις.

Ἱεραρχίας: Τί τό πέρασ πάσης ἱεραρχίας, καί ὅποια δεῖ μετιέναι τόν ἱεράρχην. Σημείωσαι δέ, ὅτι τό τέλος, ἤγουν τόν σκοπόν ἀπάσης ἱεραρχίας εἶναι λέγει τῆς ἀγγελικῆς καί τῆς ἐν ἀνθρώποις (14E_338 > τήν πρός Θεόν καί τά θεῖα ἀγάπησιν, καί τά ἐξῆς κατελεγμένα. Τό δέ ἐνιαίως ἱερουργουμένη δηλοῖ τό ὄλοσχερῶς καί μονοτρόπως πρός τήν τοιαύτην λατρείαν ὄρᾶν.

§ 4. Ὑπερκοσμίσις: Σημείωσαι, πῶς κινεῖ ὁ Θεός τάς νοητάς δυνάμεις, καί πῶς ἡμεῖς ἐλλάμπόμεθα.

Οὐ γάρ ἐξῶθεν: Ἄνθρωποι μέν ἐξῶθεν, τουτέστιν ἀπό τῆς κατά τήν κτίσιν θεωρίας καί λόγων διδασκαλικῶν καί ἐτέρων τοιούτων τήν ἀληθῆ γνῶσιν λαμβάνουσιν, ἄγγελοι δέ αὐτήν ἔνδοθεν τήν νοεράν αὐτῶν ἐλλάμπονται δύναμιν, καί τήν θεῖαν ἐνσημαίνονται βούλησιν, ἤγουν τυποῦνται πρός τό θεομίμητόν τε καί τῶν ὄντων, ἧ ὄντα ἐστί, γνωστικόν.

Νοητῶς δέ: Κατανοητέον, πῶς ἔσῳθεν, ἀλλ' οὐ θύραθεν, αἱ ἐλλάμψεις τοῦ Θεοῦ τούς θεῖους νόας κινοῦσιν· ἔφη γάρ τόν Θεόν νοητῶς αὐτοῦς ἐλλάμπειν· ἐπειδή γάρ νοερόν μέν ἐστί τό νοοῦν, νοητέον δέ τό νοούμενον, τροφή δέ καί οἶον σύστασις τοῦ νοοῦντος τό νοούμενον, εἰκότως ὁ Θεός, ἄτε νοῶν ὄντων τῶν ἄσωμάτων, αὐτός νοητός καί νοούμενος αὐτοῖς, καθ' ὅσον ἐφικνοῦνται, γενόμενος ἔσῳθεν, αὐτός ἐλλάμπει, τοῦ νοῦ νοοῦντος καί τρεφομένου.

Διαιρετῶν συμβόλων: Σύμβολα ἐνταῦθα τάς τῆς Γραφῆς πολυειδεῖς διδασκαλίας φησί, μάλιστα μέν διά συμβολικῶν λόγων τήν περί τῆς θεῖας φύσεως καί τῶν νοερῶν οὐσιῶν θεωρίαν εἰσηγουμένας· ἔσθ' ὅτε δέ καί τῆς πράξεως οὔσας διορθωτικάς, ὡς τά νομικά παραγγέλματα, εἰς ἠθικήν ἀλληγορίαν ἀναγόμενα· πολλῶ δέ πλέον αἱ τῶν μυστηριῶν τελεταί ἐν συμβόλοις θεωροῦνται καί τύποις.

Οὐσία γάρ: Σημείωσαι, τίς ἡ οὐσία τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεραρχίας, καί τίνα τά θεῖα λόγια.

Ἱεροτελεστῶν: Ἱεροτελεστάς μέν τούς ἀποστόλους λέγει, οὐς καί καθηγεμόνας εἶρηκε· θεολογικάς δέ δέλτους τά βιβλία τῆς Παλαιᾶς καί τῆς Νέας· ἀυλότερον δέ μῆσιν τήν ἐκ Πνεύματος (14E_340 > γενομένην τοῖς ἀποστόλοις γνῶσιν τῶν τῆς Γραφῆς νοημάτων, ἃ καί σωματικόν ἀπεκάλεσε λόγον, ἐξ ἧς μῆσεως καί τά τῆς Καινῆς συνέστη διδάγματα· γείτονα δέ τῆς οὐρανίας ἱεραρχίας τήν τῶ ἡγεμονικῶ ἐγγινομένην τοῦ Πνεύματος ἔλλαμψιν ἔφη.

Ἐκ νοός εἰς νοῦν: Ὅρα τά διά μέσου λόγου, καί ὅτι διά λόγου ἀγράφου τά μυστικά παρεδόθη. Κατά κοινου δέ ληπτέον τό παραδεδωκότων· ἱεροῖς δέ ἔφη συμβόλοις διά τά ἐξῆς τεθειμένα μυστήρια, ἅτινα καί θεωρίας ἀναγωγικῆς ἀξιοῖ.

Αἰσθηταῖς εἰκόσι: Περί εἰκόνων.

Τό συνεπτυγμένον: Ἴδου σαφῶς τί ἐπτυγμένον.

Ἀγράφοις μῆσεσι: Σημείωσαι, ὅτι καί ἀγράφοις μῆσεσι τά θεῖα ἡμῖν παραδέδονται.

Συμβολική τις; Ὅτι συμβολική καί ἐξ αἰσθητῶν ἢ κατά ἀνθρώπους ἱεραρχία· τουτέστιν οὐ γυμνῶς αὐτοῖς τοῖς θεοῖς ἐντυγχάνομεν πράγμασιν, ἀλλά διά

συμβόλων τελούμενα, οἷον τοῦ ποτηρίου τῆς εὐλογίας, ὡς φησιν ὁ Ἀπόστολος, καί τοῦ ἄρτου ὃν κλῶμεν, καί τῶν λοιπῶν.

Ἀνακεκαλυμμένοι: Τουτέστι γνώριμοι, καί ὄντων πραγμάτων καί μυστηρίων εἰσὶν ἐνδεικτικοί.

Οὐ μεταδώσεις ἐτέρω: Ὅτι ἀσφαλῶς δεῖ λαλεῖν τά μυστικά.

ΕΙΣ ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

§ 1. α'. Ταύτης δέ: Τῆς πρὸς Θεὸν ἀφομοιώσεώς τε καί ἐνώσεως δηλονότι.

(14E_342 > β'. Τίς οὖν ἐστὶν ἀρχή: Ἀρχή, φησί, καί ὁδοποιήσις τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειώσεως καί τῆς ἐπουρανίου κληρονομίας τό θεῖον ὑπάρχει βάπτισμα· καί γάρ «ἐάν μή τις γεννηθῆ ἔξ ὕδατος καί Πνεύματος, οὐ μὴ ἴδῃ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ». Ὅθεν μορφοῦται ὁ ἔσω ἄνθρωπος πρὸς κρείττονα ἕξιν καί σωτήριον, καί τῶν κατὰ Θεὸν λόγων τε καί πραγμάτων τὴν ἐπιτήδευσιν.

γ'. Ἡ πρὸς τὴν τῶν ἄλλων: Τρία τινά φησι δεῖσθαι πρὸς τὴν ἀρχὴν τῶν ἐντολῶν· τὴν ὑποδοχὴν τῶν θείων λογίων, τὴν κατήχησιν τῆς θείας πίστεως, καί τὴν ἀναγέννησιν τὴν διὰ τοῦ θείου βαπτίσματος. Καλῶς οὖν ἀπέδειξεν, ὅτι ἡ προτιμοτάτη καί ἐξαιρετος κίνησις τοῦ νοῦ ἡ περὶ Θεὸν ἀγάπη ἐστὶ· καί ὅτι ἀρχὴ τίς ἐστὶ τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης ἡ θεία ἡμῶν δημιουργία, τουτέστιν ἡ διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀναγέννησις, καθ' ἣν θείως εἶναι ἀρχόμεθα· ἡ μὲν γάρ ἐκ σπέρματος ἡμῶν δημιουργία, κἂν ἐκ Θεοῦ δημιουργοῦντος ᾗ, ἀλλ' οὖν φυσικὴ ἐστὶν, ἡ δὲ ἐκ βαπτίσματος θεία· οὐ γάρ ἐξ αἱμάτων ἐστὶν, οὐδέ ἐκ θελήματος ἀνδρός. Ὡσπερ οὖν ἐν τῇ φυσικῇ γεννήσει δεῖ πρῶτον ὑπάρξαι εἰς τό εἶναι, καί τότε ἐνεργῆσαι τὰ κατάλληλα, καί παθεῖν, οἷον ἀνθρώπους μὲν τὰ οἰκεῖα, ἄλογα δὲ ὁμοίως τὰ πρόσφορα, οὕτω καί ἐν τῇ θείᾳ τοῦ βαπτίσματος ἀναγεννήσει δεῖ πρῶτον Θεῷ ὑπάρξαι, καί τότε ἐνεργῆσαι τὴν ἀγάπην αὐτοῦ καί τὰ λοιπὰ πρὸς εὐζωίαν.

Ὡς γάρ ὁ κλεινός: Τόν μακάριον Ἱερόθεον λέγει, ὡς πολλάκις ἐδήλωσεν ἐν τοῖς πρόσθεν λόγοις.

Πρωτίστη κίνησις: Τίς ἡ ἐξαιρετός ἐστι κίνησις τοῦ νοῦ.

Ἡ τοῦ εἶναι θείως: Τουτέστιν ἡ διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀναγέννησις.

Ἀρρητοτάτη: Τουτέστι τό διὰ βαπτίσματος ἀναπλασθῆναι καί ἀναγεννηθῆναι, ὡς δηλοῖ ἐφεξῆς.

Ἐπάρξαι δεῖ: Ὅτι ἀκολουθεῖ τῇ κατὰ φύσιν ὑπάρξει, τό κατ' αὐτὴν ἐνεργεῖν.

(14E_344 > Θεογενεσίας: Τουτέστι τοῦ βαπτίσματος.

Ἡλιοτεύκτοις: Ταῖς αὐγαῖς ἅς ὁ ἥλιος τεύχει· δηλοῖ δέ τὰς ἀκτῖνας.

§ 2. Τόν μὲν Ὁζιαν: Σημεῖωσαι τὰ κατὰ τόν Ὁζιαν καί τόν Κορέ καί τόν Ναδάβ.

Εὐαγγέλια: Τίνα εὐαγγέλια ἀληθῶς.

Φιλανθρωπία: Σημεῖωσαι περὶ τῆς οἰκονομίας.

Ἀφομοιώσαι: Διὰ τῆς πίστεως δηλονότι, ὡς ἐφεξῆς δηλοῖ.

α'. Ὁ τούτων ἀγαπήσας: Τόν νεωστὶ πιστεύσαντα καί θέλοντα φωτισθῆναι φησι· μεμνημένον δέ, τουτέστι Χριστιανόν, καί τελείως πιστόν.

β'. Αὐτός δέ ὀλικῶς: Περί τοῦ νυνὶ λεγομένου ἀναδόχου τῶν νεοφωτίστων.

γ'. Ἐπακολουθήσειν: Κατὰ τό εἰρημένον ἐν τῷ νόμῳ· «κατὰ πάντα ἀκουσόμεθα τῆς φωνῆς Κυρίου».

δ'. Ἀναδέξασθαι: Τόν αἰτηθέντα ἀναδέξασθαι· ὅθεν καί ἀνάδοχος λέγεται.

Ἱεραρχίας ἐπώνυμον: Ἱεράρχην δηλαδὴ.

§ 3. ε'. Τοῖν ἀνδροῖν. Ὅτι οὕτω δεῖ συνθεῖναι τὴν ρῆσιν· Τοῖν ἀνδροῖν, ὡς ἐπ' ὧμων τό πρόβατον εἰσδεξάμενος, ἵνα ἢ ἐκ τῶν δύο ἀνδρῶν, τοῦ τε ἀναδόχου φημί

καί τοῦ προσελθόντος, εἶσω τῆς ἐκκλησίας, δεξάμενος αὐτόν ὡς πρόβατον ἀπολωλός· αὐτοῦ τοῦτον ἐκ πλάνης ἐπιστρέφοντος· ὁ γάρ ἀνάδοχος πιστός ἦν, καί οὐκ ἔδεϊτο εἰσδεχθῆναι· νῦν εὐχαριστεῖ τῷ Θεῷ ὁ ἱερεύς. Εἰ γάρ οὕτω συντεθείη, τοῖν ἀνδροῖν εἰσδεξάμενος, σόλοικον ἔσται πάνυ.

Ἐσέφηθη: Ἀντί τοῦ ἔσεβάσθη.,

Διά νοερᾶς: Νοεράν εὐχαριστίαν φησί τήν σιωπηλήν καί ἐν τῷ νῷ γινομένην, σωματοειδῆ δέ, κλίνων τήν κεφαλὴν καί προσκυνῶν τόν Θεόν.

§ 4. Πᾶσαν ἱεράν διακόσμησιν: Τουτέστιν ὅλον τόν κλῆρον.

(14E_346 > ζ'. Ὑμνον τινά. Σημείωσαι, ὅτι ἐκ πάσης τῆς Γραφῆς δυνατόν ὕμνον προσφέρειν τῷ Θεῷ οὐ μὴν ἐκ μόνου τοῦ Δαυίδ. Ἄλλως ὕμνον τινά, ἢ τήν ὠδήν Μαρίας τῆς ἀδελφῆς Μωσέως, «ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ», ἢ τόν τριακοστόν τρίτον τοῦ Δαυίδ ψαλμόν, ἢ μέρος τούτου, «προσέλθετε πρός αὐτόν, καί φωτίσθητε».

Ὀλικήν γενέσθαι: Ὀλικήν προσέλευσιν τήν ἐξ ὅλης ψυχῆς· φησι.

Κελεύει τοῖς ἱερεῦσι: Σημείωσαι, ὅτι ἱερεῖς καλεῖ τοὺς ὑποβεβηκότας τῶν ἐπισκόπων, τουτέστι τοὺς πρεσβυτέρους καί διακόνους αὐτούς οὕτως ὀνομάζων· αὐτοὶ γάρ ὀνοματογραφοῦσι τοὺς νεοφωτίστους.

ζ'. Τόν ἄνδρα: Σημείωσαι καί περί τῆς ἀπογραφῆς τοῦ βαπτιζομένου καί τοῦ ἀναδόχου.

Ἐκκλησίας συμπληρωσάσης: Τουτέστι ἐπὶ τῇ τοῦ Ἀμὴν ἐκφωνήσει.

Ἐπολύει μὲν αὐτόν: Περί τῶν ἐν τῷ θείῳ βαπτίσματι τελειουμένων.

Καί ἀπαμφιέννυσιν: Ἐνταῦθα οὐ πᾶσαν τήν ἐσθῆτα ἀπαμφιέννυσιν, ἀλλ' ἀφήσιν ἐν ἱμάτιον, ὡς δηλοῖ ἐφεξῆς· διὰ τῶν λειτουργῶν δέ, τουτέστι τῶν διακόνων.

Μετάγει πρός ἔω: Ὡδε ὡς εὐχόμενον καί αἰτοῦντα ποιεῖ· ἐν δέ τῷ πρός δυσμάς σχήματι ὡς ἀπωθοῦντα τὰ ἔργα τοῦ σκότους. Σημείωσαι, ὅτι τότε οἱ διάκονοι μόνοι ἐξέδουον τοὺς ἐπὶ τό βάπτισμα, οἱ δέ πρεσβύτεροι τὰ λοιπὰ ἐποίουν, ἃ νῦν οἱ διάκονοι ποιοῦσιν, ὡς ἔγνωσ πρό μικροῦ· καί ἐν τοῖς ἐξῆς δέ εὐρήσεις, ὅτι λειτουργοὺς τοὺς διακόνους καλεῖ, τοὺς δέ πρεσβυτέρους ἱερεῖς.

ζ'. Τῶν λειτουργῶν: Λειτουργοὺς λέγει τοὺς διακόνους.

Μητέρα τῆς υἰοθεσίας: Μητέρα τῆς υἰοθεσίας τήν κολυμβήθραν καλεῖ.

(14E_348 > τὸ ἱερόν τῆς τῶν θεολήπτων: Οὕτω τήν λέξιν συντακτέον· τὸ ἱερόν μελώδημα τῆς ἐπιπνοίας τῶν θεολήπτων προφητῶν ἵνα ἦ· καί τὸ λοιπόν ὁ ἐπίσκοπος, εἰπὼν τὸ ἱερόν μελώδημα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅπερ ἅγιον Πνεῦμα ἢ ἐπιπνοία ἐστὶ τῶν θείων προφητῶν, δέχεται τόν ἄνδρα· οὐ γάρ τὸ ἱερόν μελώδημα τῶν προφητῶν φησιν· πάντες γάρ οἱ προφητῆται εἶπον τὸ ἐν ἄσμα· ἐστὶ δέ ὁ εἰκοστός ὄγδοος ψαλμός· «Φωνὴ Κυρίου ἐπὶ τῶν ὑδάτων», καί τὸ « Ἀλληλουῖα».

Κατάλληλον: Τουτέστι λευκὴν.

Τῷ θεουργικωτάτῳ: Γρ. ἐν ἄλλῳ, θεολογικωτάτῳ. Οὐ χρή φησί, τόν ἐντυγχάνοντα τοῖς Περί τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας λόγοις τοῦ πατρὸς ξενίζεσθαι, εἰ παρά τήν νυνὶ κρατοῦσαν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τάξιν ἐν ταῖς τῶν μυστηρίων τελεταῖς παρηλληγμένα λέγει τινά· ὡσπερ καί ἐνταῦθα μετὰ τήν κρίσιν τοῦ μύρου τήν τῆς ἁγίας κοινωνίας μετάληψιν εἰσάγει γίνεσθαι. Εἰκός γάρ ἦν ταῦτα, τῇ τῶν χρόνων μὲν καταστάσει ἀρμόζειν, νῦν δέ ἀκριβέστερον γίνεσθαι ἐν τῇ τῶν θείων μυστηρίων τελείᾳ λειτουργίᾳ, ἐν ἣ καί τοὺς νεοφωτίστους δεῖ μεταλαμβάνειν.

§ 8. Τῷ δέ εἰπεῖν ἄλλο ἐπὶ τήν τῶν πρώτων ἀνατείνεσθαι θεωρίαν, ἢ εὐχὴν μετὰ τοῦτο γίνεσθαι ἠνίξατο, ἢ ὅτι μετὰ τοῦτο ὁ ἱεράρχης πρός τήν θείαν ἄπεισι λειτουργίαν.

Ἐπὶ τήν τῶν πρώτων ἀνατείνεται: Ὁ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· ὁ ἐπίσκοπος, τήν εἰκόνα ἐπέχων τοῦ πάντων Θεοῦ, ὡσπερ ὁ Θεός ἐπὶ τῆς οἰκείας ἐνότητος ἀεὶ μένων

καί ταυτότητος, καί ἀνεκφοιτήτως εἰς ἑαυτὸν ἰδρυμένος, σωτηρίας ἕνεκα πάντων ταῖς προνοητικαῖς προόδοις ἐπὶ πάντα τὰς τῆς ἀγαθότητος ἐλλάμψεις ἐκτείνει, καί πᾶσι πάρεστι τῆς ἰδίας ἰδρύσεως οὐκ ἀποστάς· οὕτω καί ὁ ἐπίσκοπος, κατὰ μίμησιν ὡς δυνατόν συμβολικῶς τοῦ Θεοῦ, ἐπὶ τῆς ἰδίας στάσεως μένων, τουτέστι (14E_350 > τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, πρόεισι προνοία φιλανθρωπίας ἐπὶ τὰ δεύτερα, τουτέστιν εἰς τὸ κατιέναι πρὸς τὸν ἐπιστρέφοντα, καί διδάσκει αὐτόν, καί χρίει, καί σφραγίζει, καί μεταδίδωσι τοῦ δώρου βαπτίσας. Ταῦτα δὲ πάντα ὡς λειτουργικά δευτέρᾳ εἰσι τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ. Πληρώσας οὖν τὰ δεύτερα πάντα, πάλιν ἐπάνεισιν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, παριστῶν συμβολικῶς ἐπὶ τοῦ Θεοῦ ὅτι, καίτοι προελθὼν προνοητικῶς εἰς τὰ δεύτερα τῆς τοῦ προσελθόντος ἕνεκα σωτηρίας, ὅμως οὐκ ἀπέστη τοῦ τὰ οἰκεῖα πράττειν καί ἐν τοῖς αὐτοῦ εἶναι, τουτέστιν ἐν τοῖς τῆς περὶ Θεὸν θεωρίας ὑψώμασιν, ἀλλ' ἀπὸ θείων, ἀντὶ τοῦ ἐκ τῆς τῶν περὶ νεοφωτιστῶν ἀγίας λειτουργίας, εἰς θεῖα, οἰονεῖ πρὸς τὸ τῆς θεολογικῆς θεωρίας ὕψος πάλιν ἐπιστρέφει, πρὸς τὸ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δοκοῦν ἀγόμενος καί μεταγόμενος. Ταῦτα καί μετὰ βραχεῖα φησὶν ἐν τῇ θεωρίᾳ τοῦ μυστηρίου τῆς κοινωνίας.

Τῇ δι' ὕδατος: Τῷ γὰρ ὕδατι τὰ ἀκάθαρτα καθαίρονται.

Γ'. § 1. Αἰνισσομένη: Ὅτι πρὸς τοὺς ἀκούοντας δεῖ καί τὰς ἐρμηνείας ποιῆσθαι· καί ὅτι οἱ πολλοὶ ἀνήκοοί εἰσι τῶν τοιούτων μυστηρίων, ὅπερ λέγει πληθύν.

§ 2. Ἐνοειδῆ τῆς πληθύος: Ἐνοειδῆ φησι τὴν θεοειδῆ, πληθύος δέ, τῶν πολλῶν καί ἀνιέρων.

Ἐν τῇ Περί νοητῶν: Ὅτι περὶ νοητῶν καί αἰσθητῶν σύγγραμμα αὐτῷ πεπόνηται, καί τί περιέχει.

§ 3. Λέγωμεν τοίνυν: Θεωρία.

Τῶν νοερῶν: Δύο κακίας λέγει τῶν νοερῶν· ἡ γὰρ τελείως ἀφίστανται τοῦ θείου φωτός, ἐρῶσαι τῆς κακίας, ἢ τὸ δοθέν αὐταῖς τῆς ἐλλάμψεως μέτρον περιφρονήσασαι, καί ὑπερβῆναι τοῦτο τολμηρῶς ἐπιχειρήσασαι, καί τὸ ὑπερβαῖνον τὴν δύναμιν αὐτῶν καταλαβεῖν ἀτονήσασαι, ἀποτεύξονται πάντως καί τοῦ δοθέντος αὐταῖς μέτρον, τοῦ θείου φωτός ἀναλλοιώτου μένοντος πανταχοῦ.

Αὐθαίρετος: Σημείωσαι, ὅτι πᾶσα νοερά ὄψις καί δύναμις (14E_352 > εἴτε ἀγγέλων εἴτε καί ἀνθρώπων αὐθαίρετός ἐστι καί αὐτεξούσιος· καί πῶς ἐν κακία γίνεται.

Ἀπήρηται: Ὡσπερ τὸ συνηρτῆσθαι δηλοῖ τὸ συναρμόσθαι, οὕτω καί τὸ ἀπηρτῆσθαι τὸ ἐκπεπτωκέναι τῆς ἀρμογῆς καί τῆς συμφυΐας· ἔσθ' ὅτε δέ καί τὸ ἐκκρεμᾶσθαι ἢ λέξις δηλοῖ. Ἐνταῦθα μέντοι κατὰ τὸ πρότερον σημαινόμενον εἴληπται.

Εἴτε τοῦ μετρίως: Ἐξ εἰκόνας τοῦ αἰσθητοῦ φωτός ἐπὶ τὸ τῶν θείων νοήσεων σύμμετρον ἀρμόσεις τὸ εἰρημένον· ἐπεὶ καί γέγραπται, «ὑψηλότερά σου μὴ ζῆτει· ἅ προσετάγη σοι, ταῦτα διανοῦ»· μέτρον γὰρ ἐν τούτοις τὸ σύμμετρον λέγει.

Τῶν μὲν ἀνοικεῖων: Τῶν μὴ ἐναρμοζόντων αὐτῇ, ὡς ὑπερεχόντων.

Πρὸς ταύτην ὁ θεῖος: Τίνος τύπος ὁ ἐπίσκοπος.

Προσιούσιν ταῖς: Ὡδε σαφῶς, ὅτι πρὸς τοὺς ἀκούοντας διδάσκει.

§ 4. Ἐπιγνώμονες: Σημείωσαι, ὅτι πρῶτον δῶρον ἐκ τῆς ἀκριβοῦς διδασκαλίας κτᾶται τις τὸ ἐπιγνῶναι ἑαυτόν, ἵνα τὸ ἐν τῷ νόμῳ φυλάξῃ, «πρόσεχε σεαυτῷ», ὡς καί ὁ θεῖος ἔφη Βασίλειος· οὕτω γὰρ τέως μιμεῖται ἀγγέλους τοὺς γινώσκοντας ἑαυτούς.

Ὅρατόν ἀνατρέχων: Ὅρατόν ἐνταῦθα τὸ θεωρητόν, ἡγουν ἐπιστητόν λέγει· ἀνατρέχων δέ, τουτέστιν ὄλος κινούμενος ἐπὶ τὸ ὄρα· ἱερόν δέ δῶρόν φησι τὸ εἶναι ἑαυτοῦ ἐπιγνώμονα.

Ταύτης ἐστὶ τῆς: Ἐξήγησις, τί τό δι' ἀναδόχου πρὸς τὸν ἱεράρχην ἐλθεῖν.

Σφραγίς: Τίς ἢ σφραγίς καὶ τίς ἢ ἀπογραφή.

Πρὸς αὐτῶ: Ἀντί τοῦ, 'μετ' αὐτοῦ'.

(14E_354 > Συνοπαδόν: Συνακόλουθον,

§ 5. Ἄλλ' ἄσχετον εἶναι: Οἴονεὶ μηδεμίαν σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὴν προτέραν ζωὴν, μηδέ καταταττόμενον ταῖς διαιρέσεσι τοῦ ἐνοειδοῦς· τό γάρ ἓν ἐν πᾶσιν ἑαυτῶ ὅμοιον, καθ' ὃ ἓν· τό δέ πληθος, ὡς ἐν διαιρέσει ἀμαρτιῶν τυγχάνον, ἀνόμοιον.

Ἄπεκδύσσασα: Διά τί ἀποδύεται.

Ἵσπερ ἐκπνέοντα: Σημεῖωσαι τί σημαίνει τό τούς κατηχομένους ἐμφυσᾶν τῶ διαβόλω.

Διαγγέλλουσα: Ἡ τῶν συμβόλων δηλαδή παράδοσις.

Πρὸς τό ἓν ὀλικῆς συννεύσεως: Τὴν πρὸς τό ἓν ὀλικὴν σύννευσιν λαβέ κατὰ τό τοῦ Κυρίου ρητόν εἰπόντος, «ἵνα ὧσιν ἓν», τουτέστι πρὸς τό ἓν ὀρωντες, ὅπερ ἐστὶ τό ἀρέσκον Θεῶ· ἀνάτασιν δέ, τὴν πρὸς τό Θεῖον ὑψωσιν τοῦ λογισμοῦ καὶ τῶν χαμαιζήλων ἀναχώρησιν.

Τό ἀναλλοίωτον ἴσχει: Πῶς καὶ πόθεν ἀναλλοίωτοι γίνονται αἱ νοεραὶ ἕξεις.

Ἀμάλθακτον εἶναι: Ἄθελκτον, ἀθήλυντον, ἀνδρεῖον, ἀνένδοτον, ἀπαρέγκλιτον ὑφέσει πάση. Ἰστέον δέ ὡς ἐπὶ γυναικῶν ἀνδριζομένων ἢ ἀρρενοφανῶν εἴρηται.

Ὅρας δέ τάς: Περί τοῦ ἀλείμματος.

Καθ' οὓς ὑπ' ἀθλοθέτη: Ἐν ὑπερβατῶ ἢ σύνταξις τοῦ παρόντος χωρίου μεταξυλογίας συντεθείσης μακρᾶς. Οὕτως οὖν συντακτέον· Καθ' οὓς ὑπ' ἀθλοθέτη Χριστῶ γινόμενος, τοῖς μὲν ἀγῶσιν, ὡς θείοις ὁ τελούμενος ἐπιβήσεται χαίρων, καὶ τὰ ἐξῆς.

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ

Ἵς μὲν Θεός
ἀθλοθετεῖ.

Ἵς δέ σοφός
νομοθετεῖ.

Ἵς δέ καλός
καλλύνει τὰ ἄθλα.

Ἵς δέ ἀγαθός
συναγωνίζεται.

(14E_356 > Ἐπειδὴ ὡς Θεός: Ὅτι ὁ Χριστός Θεός ἐστὶ, κατὰ Νεστοριανῶν.

Ἐπιβάς: Περί τοῦ βαπτίσματος λέγει.

Τοῦ ἀθλητῶν πρώτου: Ἀθλητῶν πρώτον τὸν Κύριον λέγει, ὅς διὰ μόνην ἀγαθότητα ἰδίαν, πρὸς τό τοῦ θανάτου ἠγωνίσαστο κράτος.

Ἀθλήσει: Διά τῆς ἀλοιφῆς δηλονότι τοῦ Θεοῦ μύρου.

Ἐνεργείας τε καί: Ἐνεργείας μὲν τάς ἀμαρτίας καὶ τάς ἐμπαθεῖς ἐπιθυμίας καὶ κινήσεις φησίν· ὑπάρξεις δέ τάς ἐνεργητικὰς τῶν δαιμόνων φύσεις· αἱ γάρ πονηραὶ πράξεις οὐκ ἐν ἰδίᾳ ὑπάρξει θεωροῦνται.

§ 7. Ἐπειδὴ θάνατός ἐστιν: Τί ἐστὶ θάνατος, καὶ ὅτι ἔνωσίς ἐστὶν ἢ σύνθεσις ἡμῶν.

Ἄφανές ἄγουσα: Τοῦτο τό ἀφανές τινες ἔφησαν εἶναι τὸν ἄδην, τουτέστι τὸν αἰδιῆ καὶ ἀφανῆ γενόμενον τῆς ψυχῆς χωρισμόν, εἰς τόπους ἀοράτους τοῖς αἰσθητοῖς.

Σωματοειδῶν ἀλλοιώσεων: Πολλάκις γάρ ἀναστοιχειοῦται οὐ μόνον εἰς σκώληκας, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα ζῶα τό σῶμα. Ὅρα δέ, ὅτι καὶ τὴν τοιαύτην μεταβολὴν ἀλλοίωσιν καλεῖ, καὶ ὅτι ὁ θάνατος οὐ τῆς οὐσίας ἡμῶν ἐστὶν ἀνυπαρξία, καὶ ὅτι ἡ ψυχὴ ἐξιοῦσα τοῦ σώματος ἀφανῆς γίνεται, καὶ οὐκ εἰλεῖται περὶ τό σῶμα, ὡς τινες εἶπον, καὶ ὅτι ἡ κατάδυσσις τοῦ ὕδατος ἀντὶ θανάτου καλῶς παρείληπται.

Τόν θεαρχικόν: Ὅτι θεαρχικόν θάνατον καλεῖ τὴν τριήμερον τοῦ Κυρίου ταφήν, καὶ ὅτι τό ρῆμα ὃ εἶπεν ὁ Κύριος, «ἔρχεται ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ἐν ἐμοὶ εὐρήσει οὐδέν», τοῦ λόγου φησίν εἶναι. Ἄρχοντα δέ τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐν ἀνθρώποις διαβολικῶν προαιρέσεων τὸν Σατανᾶν λέγει, τὸν τό κράτος ἔχοντα τοῦ

θανάτου, κατά τόν Ἀπόστολον· ὡς ἐν Χριστῷ οὐδέν τῆς οἰκείας παραβάσεως εὗρεν· «ἀμαρτίαν γάρ (14E_358 > οὐκ ἐποίησεν, οὐδέ δόλον», ὡς Ἡσαΐας φησί. Διό καί ἀδύνατον ἦν αὐτόν ὑπό τοῦ θανάτου κρατεῖσθαι, ὡς φησι Πέτρος, ἀλλ' ἀφείθη μόνος ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος, κατά τόν Δαυίδ.

§ 8. Τό ἄκοσμον κοσμεῖται: Ἐπειδή τό σκότος ἐστίν ὁ ρυπαρός βίος, κατά τόν Ἀπόστολον, ἀκοσμοτάτον τι ὑπάρχει καί ἀνείδεόν ἐστι, οὐκ ἔχον τό εἶδος τοῦ θείου φρονήματος (ἀποσκίασμα γάρ καί ἀντίφραγμα τῆς ἀρετῆς ἐστίν), εἰκότως τῷ φωτίσματι κοσμεῖται, καί εἶδος δέχεται φωτός ὁ προσιών, τέκνον φωτός γινόμενος, καί σπέρμα τοῦ Θεοῦ, ὃ ἐστι φῶς δεχόμενος, κατά τόν θεῖον Ἰωάννην. Ἀνείδεον δέ ἐν τοῖς οὔσι τό δυσειδές ἀπεκάλεσεν οὐχί τό εἶδους πάντη ἀμέτοχον, ὥσπερ καί τό δύσμορφον πολλάκις ἄμορφόν φασιν.

Ἐπιγνώσθαι νοερώς: Ἐγώ μὲν ὑπολαμβάνω σκοπῶ μετριοφροσύνης, ὡς ἀγνοοῦντα δῆθεν σιωπῆσαι τόν μέγαν Διόνυσιον. Ὅτι μὲν γάρ Πνεύματος προγνώσεως ἠξίωτο, δῆλον ἐν τῇ πρὸς τόν εὐαγγελιστήν Ἰωάννην ἐπιστολῇ πεποίηκεν· ὅμως τοῦτο μοι δοκεῖ σημαίνειν, ὅτι Χριστοῦ εὐωδία ὄντες πανταχῇ οἱ τοῦ θείου Πνεύματος ἠξιωμένοι, καί ἐνωθέντες αὐτῷ τῇ καθαρότητι κατά τόν Ἀπόστολον, αἰσθάνονται τῆς αὐτοῦ παρουσίας, τῷ γλώσσαις λαλεῖν ἢ προφητικόν ἔχειν χάρισμα ἢ ἰάσεις ἐνεργεῖν, καί ὅσα ἐν ταῖς Πράξεσι δηλοῦνται καί παρά τῷ θεϊοτάτῳ Παύλῳ. Ἄλλως· Οἱ ὡς πνευματικοί τά πνευματικά νοοῦντες καί τοῖς πνευματικοῖς συγκρίνοντες, καί τήν ἔνθεον καί πνευματικὴν εὐωδίαν φησὶν εἶναι Παῦλος, τοὺς τά εὐαγγελικά κηρύττοντας, ὡς ἐκ ζωῆς τῆς πίστεως ἠγουμένους ἐπὶ ζωὴν τὴν διὰ βαπτίσματος ἄφεσιν, καί τοῦ ἀγίου Πνεύματος δόσιν, καί βασιλειαν οὐρανῶν δι' ἔργων θεοπρεπῶν, τῶν καί εὐωδίας νοητῆς ὄντων δηλοῦντας· ὅθεν φιάλας θυμιαμάτων μεστάς τὰς (14E_360 > εὐχὰς τῶν δικαίων Ἰωάννης ὁ θεῖος ἐν Ἀποκαλύψει θεωρεῖ. Δυσωδία δέ τοῦ διαβόλου τά τῆς ἀμαρτίας εἰσὶν ἔργα, ὡς καί ἐν Ψαλμοῖς εἴρηται· «προσώζεσαν καί ἐσάπησαν οἱ μῶλωπές μου ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου», τουτέστι τῆς ἀμαρτίας μου. Διό καί ὁ Χριστός μύρον ἐκκενωθέν κεχρησμώδηται, καί ὁσφραίνεται ὁσμὴν εὐωδίας Κύριος ἐν τῇ προσφορᾷ τοῦ δικαίου Νῶε. Ἐντεῦθεν καί τό Εὐαγγέλιον «τοῖς μὲν ὁσμὴ ζωῆς», τοῖς πιστοῖς δηλονότι, «τοῖς δέ ἀπίστοις θανάτου», ἀντὶ τοῦ τοῖς ἀπίστοις καί ἀσεβέσιν, ὁσμὴ πάλιν εἰς θάνατον γίνεται, ἐλέγχον τά ἔργα καί κατακρίνον εἰς γέενναν, ὃν τρόπον καί τό ἐξαιρετόν πάνυ μύρον κατά ταῦτόν καί ἀνθρώπους ἠδύνει καί χοίρους ἀναιρεῖ, οὐ φέροντας τὴν ἄκραν εὐωδίαν. Ταῦτα πλατέως λέγει κάτω ἐν κεφαλαίῳ τετάρτῳ εἰς τό μύρον.

Ἐκ τῶν ἀποστολικῶν διατάξεων.

Ἔστι τοίνυν τό μὲν βάπτισμα εἰς τόν θάνατον τοῦ Κυρίου διδόμενον, τό δέ ὕδωρ ἀντὶ τῆς ταφῆς, τό ἔλαιον ἀντὶ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἀγίου, ἢ σφραγίς ἀντὶ τοῦ σταυροῦ, τό μύρον βεβαίωσις τῆς ὁμολογίας.

ΕΙΣ ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Α'. Καθηγεμόνα τελετῶν: Τόν ἅγιον Ἱερόθεον λέγει.

α'. Ἱερογραφικῶς ἐκθέμενον: Τουτέστι κατά τὴν ἱεράν διαγραφὴν τῶν ἐμφανῶς τελομένων.

Τό κοινόν: Κατά παράλειψιν τοῦ ὑπάρχοντός ἐστι.

β'. Κοινωνία τε: Περὶ κοινωνίας.

Ἡ τελείωσις ἐκ τῶν: Ὅτι ἀδύνατον τελεσθῆναι δίχα τῆς μεταλήψεως.

Ἐν κεφαλαίῳ: Τουτέστιν ἀναγκαιοτάτῳ λόγῳ.

(14E_362 > Ἀτελής μὲν: Ὅτι οὐδεμία σύναξις τελεσιουργεῖ δίχα τῆς μεταλήψεως.

Καί τό κεφάλαιον: Καί ἔνταῦθα τό κεφάλαιον ἐπί τοῦ ἀναγκαίου καί καιρίου εἴληπται.

Ἐπωνυμίαν αὐτῆ: Διά τί λέγεται φῶτισμα, καί ὅτι δικαίως.

Ἐκ τοῦ τελουμένου: Καί ἔνταῦθα κατά παράλειψιν τοῦ ὑπάρχειν λαμβάνεται.

Β'. Ὁ μὲν ἱεράρχης: Ἡ τάξις αὕτη ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Πατρός ἐπολιτεύετο ἴσως ἐν ταῖς κατά τόπον ἐκκλησίαις.

Ἀγιογράφων δέλτων: Ἀγιογράφους δέλτους καλεῖ τήν Παλαιάν καί τήν Νέαν Διαθήκην.

Καί πρός αὐτοῖς ἐνεργούμενοι: Τουτέστιν ὑπό πνευμάτων ἀκαθάρτων.

Τῶν λειτουργῶν δέ: Λειτουργοῦς φησι τοὺς διακόνους καί τοὺς νῦν ὑποδιακόνους λεγομένους.

Ἐκκριτοί: Ἐκκριτοί οἱ πρῶτοι διάκονοι, ἱερεῖς δέ οἱ πρεσβύτεροι.

Προτιθέασι: Τοῦτο κατά τήν ἐν Ρώμῃ κρατοῦσαν συνήθειαν. Ἐκεῖ γάρ ἑπτὰ μόνοι διάκονοι τῷ θυσιαστηρίῳ λειτουργοῦσιν, οὓς ἐκκρίτους, οἶμαι, καλεῖ, τοὺς δέ ἄλλους ἄλλην τινά ἐκτελεῖν λειτουργίαν· καί σημειῶσαι κἀντεῦθεν τόν ἀρχαῖσμόν τοῦ Πατρός, καί ὅτι σὺν τοῖς διακόνοις τόν ἄρτον οἱ πρεσβύτεροι προτιθέασι. Τοῦτο δέ καί πανταχοῦ γίνεται, ὀλίγων ὄντων διακόνων· ἐν Ρώμῃ δέ, οἶμαι, πάντοτε εἰκότως, διά τό μόνους ἑπτὰ τοὺς ἐκκρίτους τῷ θυσιαστηρίῳ λειτουργεῖν· τυχόν δέ καί βίῳ τῶν ἄλλων οἱ ἑπτὰ τυγχάνουσιν ἔκκριτοι.

Τῆς καθολικῆς: Ὅτι καί τότε πίστεως τι σύμβολον προελέγετο, ἢ μᾶλλον ὅπερ τότε παρελάμβανον μάθημα καί συμμάθημα τῆς πίστεως.

Τῶν ἱερῶν πτυχῶν: Ὡδε οὐ πρῶτα τά δίπτυχα παρ' ἡμῖν, (14E_364 > ἐπί δέ τοῦ Πατρός τούτου μετὰ τόν ἀσπασμόν τά δίπτυχα ἐλέγετο, ὡπερ καί ἐν Ἀνατολῇ.

Οἱ τῶν λειτουργῶν ἔκκριτοι: Ὅτι οἱ πρῶτοι τῶν διακόνων μόνοι παρίστανται τῷ θυσιαστηρίῳ· τάχα δέ καί οἱ ἐν βίῳ τούτων ἔκκριτοι.

Καί ὑπ' ὅψιν ἄγει: Τουτέστι σαφηνίζει τά ὑμνούμενα· οἶον, ὅτι τόδε καί τόδε Χριστοῦ, καί τόδε Χριστοῦ. Ὑποδείκνυσι δέ καί τάς ἐπί τούτοις θείας δωρεάς, οἶον, ὅτι εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καί εἰς ζωὴν αἰώνιον, καί ὅσα τοιαῦτα μυστικά. Τάχα δέ τό ὑπ' ὅψιν τοῦτο σημαίνει, ὡς τότε ἀποκαλυπτομένων τῶν ἀγίων δώρων, μετὰ τάς εὐχάς, μενόντων δέ κεκαλυμμένων, ἕως καιροῦ μεταλήψεως· ἢ τάχα τόν κουφισμόν καί τήν ὑψωσιν τῆς μιᾶς εὐλογίας τοῦ θεοῦ ἄρτου φησίν, ὃν ὑψοῖ ὁ ἱερεὺς, λέγων, «τά ἅγια τοῖς ἀγίοις», ὅπερ καί μᾶλλον ἐστὶν ἀληθές, ὡς περὶ τό τέλος τοῦ κεφαλαίου εὐρήσεις εἰρημένον.

Γ'. § 1. Τάς εἰκόνας ἐν τάξει: Εἰκόνας ἐκάλεσε τῶν ἀληθῶν τά νῦν τελούμενα ἐν τῇ συνάξει.

Ὡς οὐδέ τῶν συμβόλων: Ὅτι σύμβολα ταῦτα, καί οὐκ ἀλήθεια.

Αἱ μὲν γάρ ἱερώταται: Τί οἱ ψαλμοί καί τά ἀναγνώσματα.

Εἰς μνήμην: Ὅτι «μετὰ τό δεῖπνον λαβὼν ἄρτον», καί τά ἐξῆς· καί ὅτι ὁ θάνατος αὐτοῦ καταγγέλλεται, ἄχρις οὗ ἔλθῃ, κατά τόν Ἀπόστολον καί αὐτόν τόν Κύριον φάσκοντα· «τοῦτο ποιεῖτε εἰς τήν ἐμήν ἀνάμνησιν», καί τά ἐξῆς. Καί σημειῶσαι ὅτι ἀρχισύμβολον ἔφη τό μυστικόν τοῦ Κυρίου δεῖπνον, τῶν νῦν θείων μυστηρίων· καί ὅτι τόν ἀναξίως μεταλαμβάνοντα τοῦ ἄρτου· καί τοῦ ποτηρίου, οὐδέν ἢ μετάληψις ὠφελεῖ, μᾶλλον μὲν οὖν καί εἰς κριμα αὐτοῦ λήψεται, κατά τόν Ἀπόστολον. Ἐκ δέ τῶν ἐξῆς εὐλόγως ἄν τις φαίῃ, ὅτι μετὰ τό ἐξελθεῖν τόν Ἰούδαν (14E_366 > ἐκ τοῦ δεῖπνου παρέδωκεν ὁ Χριστός τοῖς μαθηταῖς τό μυστήριον.

Ὁμοτρόπως τὰ ἱερά: Τόν Ἰούδαν φησί. Καί σημείωσαι, ὅτι καί αὐτῷ μετέδωκε τοῦ μυστικοῦ ἄρτου καί τοῦ ποτηρίου, τὰ δέ μυστήρια τοῖς μαθηταῖς μετά τό ἐξελεῖν τοῦ δεῖπνου τόν Ἰούδαν, ὡς ἀναξίου τούτων ὄντος αὐτοῦ.

Ὡς ἡ καθ' ἑξίν: Ἐν τούτοις τό κατ' ἐπίγνωσιν δηλοῖ, τουτέστι τό ἐνδιαθέτως οὕτως ἔχειν, καί οὐ κατά μόνην τήν σωματικήν προσέλευσιν, ἀλλά κατά τήν τῆς διανοίας διά πιστεως καί αἰσθήσεως πνευματικῆς.

§ 2. Ἀπό τῶν αἰτιατῶν: Τουτέστι τό ἀπό τῶν ὁρατῶν τελουμένων, ἐπί τὰ ἀόρατα καί μυστικά, ἅπερ τῶν ἐν αἰσθήσει αἰτία εἰσι καί ἀρχέτυπα. Αἷτια δέ λέγονται τὰ ἐτέρωθεν τό ὁπωσοῦν εἶναι τήν αἰτίαν ἔχοντα, ἢ ἀπό τῶν αἰτιατῶν εἰς τὰ αἷτια, τουτέστιν ἀπό τῶν αἰσθητῶν συμβόλων ἐπί τὰ νοητά καί νοερά· ἡγουν, ἀπό τῶν ἀτελεστέρων εἰς τὰ τελειότερα· οἶον, ἀπό τῶν τύπων ἐπί τήν εἰκόνα, καί ἀπό ταύτης ἐπί τήν ἀλήθειαν. Σκιά γάρ τὰ τῆς Παλαιᾶς, εἰκόν δέ τὰ τῆς Νέας Διαθήκης, ἀλήθεια δέ ἡ τῶν μελλόντων κατάστασις.

Κᾶτα τήν ἱεράν: Κᾶτα παροξυτόνως· δηλοῖ δέ τό, 'καί τότε'.

§ 3. Τῶν ἀγαλμάτων: Ἀγάλματα μέν φησι τὰς εἰκόνας τῶν ἀοράτων καί μυστικῶν, ἡγουν τὰ συμβολικῶς τελούμενα· πρῶτον δέ τούτων τό τῆς συνάξεως μυστήριον ἀπεκάλεσεν, οὕτινος τό νοητόν, ἡγουν τό κατά θεωρίαν δηλούμενον, ἀπογυμνοῦν ἐπαγγέλλεται.

Ἦ τε γάρ ὑπέρ πάντα: Ἰδού εἰς τρόπον τῆς θεωρίας τοῦ προκειμένου κεφαλαίου.

Οὐκ ἔξω τῆς: Σημείωσαι τήν κατ' οὐσίαν ἀκίνητον στάσιν, καί ὅτι Θεοῦ τύπος ὁ ἐπίσκοπος. Σημείωσαι, ὅτι κατά τρεῖς τρόπους ἀνάγεται τὰ περί τοῦ θυμῶν· ἀπό τοῦ θυσιαστηρίου ἀρχόμενον τόν ἱεράρχην καί πάντα τόν ναόν περιελθόντα, εἰς αὐτό πάλιν ἀποκαθίστασθαι.

(14E_368 > Ὡσαύτως: Τρόπος ἕτερος.

Τρόπον, ὁ θεῖος: Τρόπος τρίτος τῆς προκειμένης θεωρίας, πῶς καί ἐπί τοῦ ἐπισκόπου ἀπό τοῦ ἐνός πληθύνεται, τοῖς δέ ἡττοσιν ἀκατάσχετός ἐστι, τουτέστι μή ἐπικοινωνῶν τοῖς χείροσιν.

§ 4. Ἦ δέ τῶν ψαλμῶν: Τί οἱ ψαλμοί. Καί σημείωσαι τό συνουσιωμένη· ἀλλά καί ὅτι 'σχεδόν' προσέθηκεν· οὐ γάρ ἀλλήλοις ἦνῶται ταῦτα κατ' οὐσίαν, ἀλλά τῷ πρὸς ἓνα σκοπόν τὰ πάντα συντελεῖν, τουτέστιν εἰς τήν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν, ἔφη τό συνουσιωμένη· ὅθεν εὐθύς ἐπήγαγε τό σχεδόν, κολάζων τήν ἀπό τῆς λέξεως ἐναντίωσιν. Κατωτέρω δέ μίαν ἔμπνευσίν φησι, τουτέστι μίαν σύμπνοιαν, ὃ δηλοῖ τό, ἓνα πάντων εἶναι σκοπόν.

Πᾶσα μέν γάρ ἱερά: Τῶν τῆς Παλαιᾶς βιβλίων κατ' ἐπιδρομήν ἐπίμνησις.

Τῶν ἀνιώντων: Λυπούντων, ὡς ἐπί τοῦ Ἰώβ.

Ἐρώτων ἄσματα: Περί τοῦ ἔρωτος τῶν ἀσμάτων.

Ἦ τὰς ἀνδρικός: Ἐντεῦθεν ὁμοίως τὰ Νέας εἰσάγει.

Ἀγαπητοῦ καί: Νομίζω ὡς τήν Ἀποκάλυψιν τοῦ θεοῦ Ἰωάννου δηλοῖ, ἢ τό Εὐαγγέλιον αὐτοῦ, ὃ καί μᾶλλον.

§ 5. Συνερρίζωσε: Συνείλκυσεν.

Ἦ δέ τῶν θείων: Ὁ σκοπός τῶν ψαλμῶν ἐστι, φησί, τό ὑμνησθαι Θεόν τε καί τούς αὐτοῦ γνησίους θεράποντας, ὑπαγορευτικήν τῶν τοιούτων καί περιεκτικήν ἐχόντων δύναμιν· ἦτις, φησίν, ἀναγκαίως ἐν πᾶσι τοῖς ἱερατικῶς τελουμένοις παραλαμβάνεται, ἔμμονον τήν τῶν ψαλμῶν μνήμην ἐμποιοῦσα τοῖς ψάλλουσι.

Θεουργίας: Μεγαλειότητος.

Καί τῆ τῶν θειων ὠδῶν: Σημείωσαι, ὅτι τό τῆς ψαλμωδίας σύμφωνον ὁμοφροσύνης τῆς πρὸς Θεόν καί ἑαυτοῦς ὑπάρχει διδασκαλία.

(14E_370 > Συντετμημένα: Ὅτι τά συντετμημένα, τουτέστι τά ἀσαφή, διά τῶν ἐπιτελουμένων συμβόλων σαφηνίζεται· τοῦτο γάρ δηλοῖ τό 'εὐρύνεται'. Σημειῶσαι, δέ ὅτι τά συνεσκιασμένως ἐν τοῖς ψαλμοῖς λεγόμενα, διά τῆς τῶν Γραφῶν ἀναγνώσεως σαφηνίζεσθαι λέγει ὁ Πατήρ.

Ἐν ταύταις: Ἐν ταύταις γάρ, ταῖς Γραφαῖς δηλονότι, ὁ ἀκριβῶς ἐνορῶν, γινώσκει, ὅτι ἐν καί τό αὐτό Πνεῦμα πάσας ἐλάλησε.

Κηρύσσεται: Ὡς σαφηνίζουσα δι' ἑαυτῆς τήν Παλαιάν.

Ὁ μὲν ἔφη τάς: Ὡς ἡ μὲν, ἡ Παλαιά Διαθήκη, ἔφη, ἡ δέ Νέα ἐτέλεσε.

Τῆς θεολογίας: Σημειῶσαι, ὅτι τήν Παλαιάν Γραφήν θεολογίαν καλεῖ, τήν δέ Καινήν θεουργίαν.

§ 6. Καθόλου τῶν: Οἱ καθόλου ἀκατήχητοι καί ἀνήκοοι τούτων ἐλόμενοι ἔκουσίως.

Τῆς θεογενεσίας: Τουτέστι τοῦ ἁγίου βαπτίσματος.

Τούς δέ κατηχουμένους: Περί τῶν κατηχουμένων καί ἐνεργουμένων καί ἐν μετανοίᾳ ὄντων, καί τίνων μετέχουσιν.

Ἡ μὲν οὖν ἔσχατη: Ὅτι οἱ κατηχούμενοι, ἔσχατοί εἰσιν.

Ἀμέθεκτοι: Ἀμέτοχοι.

Μαιευόμενοι: Ἀναγεννώμενοι.

Ἀμβλωθρίδια: Νεκροτόκια.

§ 7. Ἀνίερος μὲν καί αὐτή: Ἀτελείωτος. Σημειῶσαι, ὅτι τοῖς ἐνεργουμένοις κατατάττει καί τούς τοῖς σωματικοῖς θελκτηρίοις ἀμετανοήτως ἐπιμένοντας, οἷον τούς πόρνους, τούς φιλοθεάμονας, καί τούς τά παραπλήσια μετιόντας, οὓς ἐξονομάζων ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἐπιφέρει, τῷ τοιούτῳ μηδέ συνεσθίειν. Ταῦτα καί ἐν τοῖς ἐξῆς μᾶλλον τρανοῖ. Ἰστέον δέ, ὅτι ἡ ἀκριβεία (14E_372 > αὕτη νῦν τῆς τῶν τοιούτων διαστολῆς τε καί διαστάσεως οὐ γίνεται.

Ὁ τοιοῦτός ποτε: Σημειῶσαι, ὅτι ὁ Θεῶ ἠνωμένος οὐκ ἐνεργηθήσεται ὑπό ἀκαθάρτου πνεύματος.

Ἐναγεστάτην ἐνέργειαν: Ὅτι ὑπέρ τούς καταπίπτοντας δαιμονῶσιν οἱ ἀσελγεῖς.

Τά μὲν ὄντων: Ὅτι τά ὄντως ὄντα τάς ἀρετάς λέγει.

Τήν πρόσυλον: Ἐπειδή καί ἡ ὕλη πολυπαθῶς ἀλλοιοῦται.

Ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις. Σημειῶσαι, ὅτι ἀλλότρια ἡμῶν ἐστί τά πρός ἀμαρτίαν· οὐ γάρ φυσική ἡμῶν ἐστίν ἡ ἀμαρτία, ἀλλ' ἡ εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν ἐπιτηδειότης, κατά τόν Ἀπόστολον, καί τό ἐν ψαλμοῖς· «καί ἀπό ἀλλοτρίων φεῖσαι τοῦ δούλου σου». Ἐνθεν νοεῖς καί τό εἰρημένον παρά Κυρίου· «εἰ δέ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοί οὐχ εὐρέθητε, τό ὑμῶν τίς ὑμῖν δώσει;». Διά τοῦτο καί τά ἀλλότρια ταῦτα οὐκ ὄντα λέγεται· οὐ γάρ τῆς φύσεώς εἰσιν, ἀλλά νόθα· τό δέ κατά φύσιν πράττειν ὄν ἐστί καί ἡμέτερον. Ἄλλως. Ἀλλότρια ἔφη τά κατά κόσμον, ὡς οὐ τινός ἰδικῶς [ἴδια], ἀλλ' ἐξ ἄλλων εἰς ἄλλους μεταπίπτοντα ἢ καί ὡς οὐκ οὔσης ἐν τούτοις διά παντός τῆς ἡμετέρας διαγωγῆς, ἀλλά πρός ἕτερον βίον ὁρώσης, ἐφ' ᾧ καί γεγόναμεν.

Τοῦ λειτουργοῦ: Τουτέστι, μή τινες τῶν ἐνεργουμένων ἐμπαθῶσιν, ὡς ἐξῆς φησιν.

Ἡ τῶν ἐμπαθῶς: Ἀπόδειξις ἐναργῆς.

Ἐπειδή δέ τοῦ θείου: Περί τῆς τάξεως τῶν ἀπολυομένων.

Ἀμύητοι: Οἱ κατηχούμενοι, οἱ ἀσελγεῖς.

Δείγματά τε: Ἐκτυπώσεων τε χλευάσματα.

Δι' ἀνανδρίαν: Σημειῶσαι, πόθεν φησὶν ὑπό δαιμόνων ἐνοχλεῖσθαι τινὰς τῶν πιστῶν.

(14E_374 > Ἐξει καί ἔρωτι: Οἰονεῖ τῇ μετανοίᾳ.

Οἱ πανίεροι: Οἱ πιστοὶ καὶ πρὸς Θεόν καὶ πρὸς ἀλλήλους ἠνωμένοι.

α'. Καθολικῆ: Καθολικὴν ἔφη τὴν ὑμνολογίαν, ἥ ὡς ὑπὸ πάντων ἀδομένην, ἥ ὡς ὑπὲρ καθολικῆς χάριτος γινομένην.

β'. Τὸν ὕμνον δέ τοῦτον. Σημείωσαι, ὅτι τὸν ὕμνον, σύμβολον καὶ ὁμολογίαν καὶ εὐχαριστίαν ἐκάλεσε.

Δοκεῖ γάρ μοι: Πρὸς τί πέρας ὄρα τὸ σύμβολον.

γ'. Τὴν μὲν οὐσίαν: Τουτέστι κατὰ τὸν τοῦ Ἀποστόλου λόγον εἰπόντος, «πάντα γὰρ ἡμῶν ἐστίν». Ἀρχέτυπα δέ κάλλη φησὶ τὰ τῆ θεία φύσει ἐπιθεωρούμενα, ὧν τὴν κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον μετουσίαν τοῖς ἀνθρώποις ἐδωρήσατο, ἥ τὸ κατ' εἰκόνα λέγει καὶ καθ' ὁμοίωσιν.

δ'. Ἐπισκευαστοῖς. Τουτέστι τοῖς ἐξ αὐτοῦ κατασκευαζομένοις ἀγαθοῖς εἰς ἡμᾶς.

ε'. Παντελεῖ τῶν: Σημείωσαι, τί φησι περὶ Χριστοῦ, ἡγουν τῆς τελείας αὐτοῦ ἐνανθρωπήσεως, καὶ κατὰ Ἀπολλιναρίου.

Ὁ θεῖος ἄρτος: Σημείωσαι, ὅτι οὐ μόνον ὁ ἅγιος ἄρτος κεκαλυμμένος προετίθετο, ἀλλὰ καὶ τὸ θεῖον ποτήριον, ὅπερ νῦν οὐ γίνεται.

§ 8. Θεϊότατος ἀσπασμός: Σημείωσαι, διὰ τί ὁ ἀσπασμός δίδεται.

Ἐπιθυμίας, ἐξ: Σημείωσαι, ὅτι αἱ ἐμπαθεῖς ἐπιθυμῖαι μερισταί εἰσι, μερίζουσαι ἡμᾶς καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀλλήλων, τάχα δέ καὶ ἑαυτῶν.

Ὅμοιδεῖς ἀπέχθειαι: Τουτέστι πρὸς τοὺς ὁμοίους ἀνθρώπους.

§ 9. Πτυχῶν: Διὰ τί μετὰ τὸν ἀσπασμὸν δίπτυχα ἀναγινώσκειται.

(14E_376 > Τούς ὁσίως: Σημείωσαι, ὅτι τὰ δίπτυχα τῶν ἀποθανόντων ἐπὶ αὐτοῦ μόνον ἀνεγινώσκειτο, οὐχ, ὡς νῦν, καὶ τῶν ζώντων.

Ἡ θεολογία φησὶ: Ταῦτα ἐκ τῆς λεγομένης Σοφίας Σολομῶντος· καὶ σημείωσαι, ὅτι καὶ οὗτος ὁ ἅγιος πατήρ ταύτη ἐχρήσατο.

Σκόπει δέ: Τοῦτό φησιν, ὅτι τὸ λεγόμενον ἐν προφήταις ἀναμνησαὶ ἐνώπιον Κυρίου, οὐχ οὕτω δεῖ νοεῖν, ὡς τῆς μνήμης τοῦ Θεοῦ ἀνανεουμένης· ἐν τῇ φαντασίᾳ τοῦ μνημονικοῦ, ὅπερ ἐπὶ τῶν ἐν σαρκὶ προσδεδεμένων νοερῶν, τουτέστιν ἡμῶν, συμβαίνει, ἀλλὰ μνήμη Θεοῦ εἰκότως λέγοιτ', θεοειδεῖς ἐν αὐτῷ γενομένους δι' ἐναρέτου βίου, καὶ ἀξιοθέντας τῆς ἀνεπιλήστου περὶ αὐτόν γνώσεως. Σημείωσαι πῶς λαμβάνει τὸ ρητόν τοῦ ψαλμοῦ.

Συμβόλων: Τοῦ σώματος καὶ αἵματος.

§ 10. Ὑδατι τὰς: Τί τὸ νίψασθαι τὰς χεῖρας, καὶ πότε.

Φησὶν, ὁ λελουμένος: Σημείωσαι, πῶς λαμβάνει ὁ πατήρ τὸ τοῦ Κυρίου ρητόν, τὸ λέγον, «ὁ λελουμένος οὐ χρειαν ἔχει τοὺς πόδας νίψασθαι». Ἡ δέ σύνταξις τῶν προκειμένων πρὸς τὸ ὑπαινίσσεται τὴν ἀπόδοσιν ἔχει, ἴν' ἡ τὸ λεγομένον οὕτως· Ὅτι μὲν τόδε ἐστίν, ὑπαινίσσεται, ὁ λουτὴρ μὲν ἐν τῇ νομικῇ λατρείᾳ, ἐν δέ τῇ καθ' ἡμᾶς ἢ τῶν χειρῶν ἀπόνιψις. Τὸ δέ ἄσχετος καὶ ἀπόλυτος δηλοῖ, ὡς τῇ ἡττονι οὐκ ἐνεχθήσεται ἀγωγῇ καὶ διαθέσει. Ἄλλως· Ἡ καθ' ὑπέρβασιν τῆς συντάξεως ταύτης ἀνάγνωσις οὕτως ἀρμοσθήσεται· ὅτι μὲν οὖν, ὡς τὰ λόγια φησιν, ὁ λελουμένος οὐ δεῖται τινος ἐτέρας καθάρσεως, εἰ μὴ τῆς τῶν ἄκρων, εἴτ' οὖν ἐσχάτων, ἑαυτοῦ νίψεως, δι' ἧς (14E_378 > ἀκροτάτης καθάρσεως ἐν πανάγνω τοῦ θεοειδοῦς ἔξει ἄχραντον ποιήσεται· καὶ ἀκηλίδωτον τὴν ἐπιστροφὴν, καὶ πρὸς τὰ δεύτερα προῖων ἀγαθοειδῶς· ὡς τοῦ θεοειδοῦς ἀποσώζων τὸ πλήρες καὶ ὀλόκληρον, ἄσχετος ἔσται καὶ ἀπόλυτος, ὡς καθάπαξ ἐνοειδῆς καὶ πρὸς τὸ ἐν αὐτῆς ἐνιαίως ἐπιστρεφόμενος.

Εἰ μὴ τῆς τῶν ἄκρων: Τί ἐστὶ τὸ μὴ δεῖσθαι τὸν λουσάμενον ἐτέρας νίψεως, εἰ μὴ τὰ ἄκρα νίψασθαι· δεύτερα δέ φησι τὰ αἰσθητά, εἰς ἃ διὰ φαντασίας προσπάσχει ἡ ψυχὴ.

Ὁ μὲν ἱερός: Σημείωσαι, ὅτι οὐ λουτήρ ἦν ἐν τῷ νόμῳ καὶ ὅτι σύνταγμα ἔχει ἄλλο περὶ τῆς κατὰ νόμον ἱεραρχίας, ὅπερ οὐ φέρεται.

Τοῦ ἱεράρχου: Σημείωσαι τὸ ἔνθεον τοῦ ἱερέως, τὸ ἀληθῶς τελειότατον.

Ἱερουργίαν ἀποκεκαθάρθαι: Τῇ θεῖα ἱερουργίᾳ δηλονότι.

Ἐσοπτρῶν ἀγλαΐαν: Ἐσοπτρά φησι τὰς τῶν ἀγίων ψυχάς, ὡς τοῦ θεοῦ φωτός δεκτικὰς καὶ τῆς κρείττονος λήξεως ἀφομοιωτικὰς.

Ἐφιέντων διῖεναι: Καὶ νῦν Ἀττικίζων, ὡς Ἀθηναῖος, συνέταξε τὸ ρητόν, φάσκων, τῶν μαρμαρυγῶν ἐξιέντων τὴν οἰκείαν αἴγλην, δέον πρὸς θηλυκόν τῶν μαρμαρυγῶν ἐφεισῶν εἰπεῖν, ὃ δὴ καὶ ἄνω ἐν κεφαλαίῳ ζ' τοῦ Περί οὐρανιας ἱεραρχίας βιβλίου πλατύτερον ἐδείξαμεν, ὡς Ἀττικόν τὸ σχῆμα. Ἐκεῖ οὖν ἀνάγνωθι.

Ἡ δὲ τοῦ ἱεράρχου: Σημείωσαι, διὰ τί ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου νίπεται ὁ ἱεράρχης, ἥτοι ἐπὶ τῶν ἀγίων, τουτέστιν ἔμπροσθεν αὐτῶν.

Καὶ τῆς ἀκροτάτης: Τῆς ἄκρας καθάρσεως δηλαδὴ.

Καὶ ὑπ' ὄψιν: Μᾶλλον τότε ἔμενον κεκαλυμμένα τὰ θεῖα δῶρα, ἕως καιροῦ τῆς ἀγίας μεταλήψεως· καὶ τοῦτο δηλοῖ μετ' (14E_380 > ὀλίγα. Ἦν τὸ γε ἀκριβές, ὅτι κουφίζων ὁ ἱεράρχης τὸν ἅγιον ἄρτον, ἐδείκνυ τὴν εὐλογίαν, λέγων, «τὰ Ἅγια τοῖς ἀγίοις».

§ 11. Τινὰς μὲν οὖν: Τὰς εἰς ἡμᾶς προνοίας πάσας ὀλίγοι ἴσασι, τάχα δὲ οὐδὲ ὀλίγοι ἴσασι· καὶ περὶ τίνος ἢ προσκομιδῆ.

Ἄρωγόν: Βοηθόν.

Τὴν ἀνθρωπεῖαν: Περί τῆς τῶν ἀνθρώπων ἀποπτώσεως.

Ἐπερβασία: Παραβασία,

Οἰκείαις ροπαῖς: Ὁ ἐστὶν αὐθαιρέτως. Ἡ δὲ σύνταξις πρὸς τὰ ἄνω εἰρημένα ἐστίν· εἶπε γάρ, ὅτι τὴν ἀνθρωπεῖαν φύσιν ἢ πολυπαθεστάτη ζωὴ διαδέχεται, τὰ δὲ ἄλλα διὰ μέσου, ἀπὸ τοῦ ἀκολούθως γάρ' ἕως τοῦ ἔνθεν ἐλεεινῶς'.

Θελκτικαῖς: Θεραπευτικαῖς.

Τὸ τῆς ἀρχῆς: Ἐπειδὴ καὶ ἀρχὴν τῆς συστάσεως ἐκ γῆς ἔχομεν, τὸ γάρ σωματικόν ἡμῶν ἐξ αὐτῆς, εἰκότως μετὰ τὴν παράβασιν καὶ τὸ τέλος πρόσφορον ἔχομεν τῇ ἀρχῇ· εἰς γῆν γάρ ἀναλύοντες· ἐπεὶ ἐρρήθη, ὅτι «γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση».

Πέρας: Τουτέστι τὸν θάνατον.

Ἀναγωγὸς ζωῆς: Ἀναγωγόν δὲ ζωὴν τὴν τὰ ἄνω ζητοῦσαν καὶ πρὸς Θεόν ἐπεστραμμένην φησι.

Πολυπαθεστάτην ἀλλοίωσιν: Τί ἐστὶν ἀλλοίωσις ἐπὶ σωμάτων, ἐν τῷ Περί τῶν θεῶν ὀνομάτων διεξήλθομεν.

Δυσμενεῖς: Ταλαιπώρους.

Εἰς ἀνυπαρξίας οἰκτρῶς: Εἰς ἀνυπαρξίαν δὲ διὰ τὴν ἀμαρτίαν· ὁ γάρ ἀμαρτωλὸς τρόπον τινά οὐχ ὑπάρχει· τὸ γάρ κακὸν ἀνύπαρκτον.

Ἀπειροτάτη φιλανθρωπία: Περί τῆς ἐνανθρωπήσεως, ὅτι ταύτην φιλανθρώπως ἐνήργησεν.

(14E_382 > Αὐτουργόν ἡμῶν: Σημείωσαι τὴν ἀκρίβειαν τῶν δογμάτων, ἐν πολυπληθεῖα λέξεων φραζομένην καὶ πολεμοῦσαν πάντας αἰρετικούς· τὸ μὲν γάρ αὐτουργόν γενέσθαι τὴν εἰς ἡμᾶς πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ δηλοῖ, ὅτι αὐτός ἦν ὁ Θεὸς Λόγος· οὐ μὴν ἄλλος ἐν ἄλλῳ, ὡς τινες μαίνονται σὺν Νεστορίῳ. Τὸ δὲ ἐν ἀληθεῖ μετέξει πάντων τῶν ἡμετέρων ἀναμαρτήτως καὶ Μανιχαίους καὶ Εὐτυχιανιστάς καὶ Ἀπολλιναριστάς καὶ Ἀκεφάλους καὶ πάντας ἀπαξαπλῶς τούς αἰρετίζοντας καταβάλλει.

Ἐξεως: Τὸ ἐξεως ἐνταῦθα οὐ ποιότητός τινος ἐμμόνου νοητέον, ἀλλὰ καθέξεως καὶ διαμονῆς, ἥτοι κατασχέσεως.

Οὐ κατὰ δύναμιν: Σημειώσαι, ὅτι οὐκ ἐν ἰσχύϊ ἐνίκησεν ὁ Χριστός τόν Σατανᾶν, ἀλλά κρίσει καί δικαιοσύνη. Τοῦτο καί Γρηγόριος ὁ Νύσσης ἐν τῷ Κατηχητικῷ φησιν.

Ὀλβίου: Πλουσίου.

Ἄνειδεον κάλλεσι: Καί ἀνωτέρω οὕτως ἔφημεν, ὅτι ἀνειδεον τό τῆς ἀγνοίας σκότος φησί. Σημαίνει δέ τήν ἐλευθερίαν ἡμῶν.

Ἐναγεστάτων: Μεμιασμένων.

§ 12. Δεῖ ταῖς ἱεραρχικαῖς: Τῆς θεαρχικῆς ἀγαθότητος, ὡς ἔφη ἐν ἀρχῇ τοῦ κεφαλαίου.

Ἵμνήσας δέ καί: Τουτέστι τόν ἄρτον καί τό ποτήριον εὐλογῶν τῶν ἁγίων δώρων. Σημειώσαι δέ ὅτι πανταχοῦ συμβολικῆν λέγει τήν θείαν ἱεουργίαν, καί τά ἅγια δῶρα σύμβολα τῶν ἄνω καί ἀληθινωτέρων.

Τόν γάρ ἐγκεκαλυμμένον: Οὕτω καί πρό ὀλίγου εἴρηται, ὅτι κεκαλυμμένον ἔμενε τό θεῖον δῶρον ἕως καιροῦ μεταλήψεως, εἰ μή ἄρα κεκαλυμμένον λέγεται τό ἀπό τῶν πολλῶν καί ἕξω ἐστώτων, καί ἀπλῶς λαϊκῶν ἀποκεκρυμμένον.

Τό γάρ ἐν καί ἀπλοῦν: Ἐπειδή καί ψυχὴν νοεράν καί (14E_384 > σῶμα γήϊνον ἔλαβε. Ἐξ ἡμῶν εἰδοποιούμενον, τοῦτ' ἔστι τό καθ' ἡμᾶς εἶδος, ἤγουν τήν φύσιν λαβῶν. Σημειώσαι δέ πῶς κοινωνοί θείας φύσεως γινόμεθα Χριστῷ ἐνούμενοι. Σημειώσαι καί τά περί τῆς οἰκονομίας, καί τίς ὁ φανείς, καί τίς ἡ κλάσις τοῦ ἄρτου καί διανομή.

Κατ' ἄκρον: Τουτέστι κατ' ἄκρον ἔνωσιν καί τελείαν, καί οὐσιώδη καθ' ὑπόστασιν ἀληθῆ.

Ἄλωβήτου: Ἀβλαβοῦς.

Χρή γάρ ἡμᾶς: Σημειώσαι τίς ὁ σκοπός τοῦ Χριστιανισμοῦ,

§ 13. Ὑπ' ὄψιν ἄγων: Περί τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐνταῦθά φησιν οὐ συμβολικῶς, ὃν καί νοητὴν ἡμῶν ἔφη ζωὴν. Τό δέ 'παντελεῖ', ἐπειδή καί ψυχὴν νοεράν καί σῶμα γήϊνον ἀνέλαβε. Καί καλῶς εἶπεν 'ἀσυγχύτῳ ἐνανθρωπήσει' ἔμεινε γάρ Θεός ἄνθρωπος ὀφθείς, καί ἐκατέρας φύσεως σώζων τά ἰδιώματα· καί σημειώσαι κατὰ Ἀπολλιναριστῶν.

Ἐξ ἡμῶν εἰδοποιούμενον: Τουτέστι τό καθ' ἡμᾶς εἶδος, ἤγουν τήν φύσιν λαβόντα,

Κοινωνοί Θεοῦ: Σημειώσαι πῶς κοινωνοί θείας φύσεως γινόμεθα, Χριστῷ ἐνούμενοι.

§ 14. Εἰς εὐχαριστίαν: Περί εὐχαριστίας.

Μεταδόσεως ἡγεῖται: Κατά κοινοῦ τό ἡγεῖται, ἤγουν προηγεῖται· ὅτι πρῶτον δεῖ τόν ἱερέα μεταλαμβάνειν, καί οὕτω μεταδιδόναι. Οὐκοῦν ἡ μετοχή ἡγεῖται, καί ἡ μετάληψις τοῦ προσκομίσαντος τῆς μυστικῆς διανεμήσεως τῶν λοιπῶν.

Ταῖς ἐνθέοις διδασκαλίαις: Ὅποιον δεῖ τόν ἱερέα εἶναι.

Οἱ τολμηρῶς ἀποκεκρυμμένοι: Ὁ λέγει τοῦτο ἔστιν· ὡσπερ ὁ ἱερεὺς μὴ πρῶτος μεταλαμβάνων τῶν ὑπ' αὐτοῦ προσκομισθέντων, ἀνιερὸς ἔστιν, οὕτω καί οἱ τολμῶντες διδάσκειν ἄλλους, (14E_386 > μὴ πράττοντες ἅ διδάσκουσιν, ἀνιεροί εἰσι· δεῖ γάρ ποιεῖν, καί οὕτω διδάσκειν, κατὰ τό εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Κυρίου· «ὁ ποιήσας καί διδάξας, οὗτος μέγας κληθέσεται».

Θεσμοθεσίας: Τοῦ θείου νόμου.

Οὐ τολμητέον: Φοβήθητι πάνυ.

Ἄρμοστήν: Τουτέστιν ἀρμόδιον. Ἄρμοστήν ἔλεγον οἱ Λακεδαιμόνιοι τόν καθισταμένον ὑπ' αὐτῶν ἄρχοντα τῶν ὑποκειμένων αὐτοῖς πόλεων, παρά τό ἀρμόζειν τούς ἀρχομένους ζῆν κατὰ τούς νόμους, ὅθεν καί ἀρμοστήρας πάλιν ἐκάλουν Ἀθηναῖοι τούς εἰς τό εὖ ζῆν διατάττοντας, ὡς σαφῶς Πλάτων ὁ κωμικός

δηλοῖ ἐν Πρέσβεσι τῷ δράματι. Καί ἐνταῦθα τοίνυν 'ἀρμοστήν' τόν ἄρχοντα τῆς Ἐκκλησίας ἐπίσκοπον οἰκείως ὠνόμασε.

§ 15. Τῇ γάρ ἱερᾷ: Σημεῖωσαι τί ἐστι τό, «γεύσασθαι καί ἴδετε».

ΕΙΣ ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Α'. Οὕτω πρὸς τό ἕν: Τουτέστι πρὸς τό νοητόν καί πνευματικόν.

Εὐόσμου περιαγωγῆς: Ἀντί τοῦ θυμιάσαντος τοῦ ἐπισκόπου πᾶσαν τὴν ἐκκλησίαν.

Β'. Μελώδημα: Τό «Ἅγιος» δηλονότι, ἢ καί τό «Ἀλληλούϊα».

Καί τὴν ἐπ' αὐτῷ: Δι' αὐτοῦ γάρ ἅπαν ἅγιον τελειοῦται.

Γ'. § 1. Τοῖς ἱεροῖς: Σημεῖωσαι ἀληθῶς θεῖον λόγον, ὅτι δεῖ τοὺς θεῖους ἄνδρας κεκαλυμμένας ἔχειν ἀπὸ δόξης κενῆς τὰς τῆς ἀρετῆς πράξεις.

Ἄγαλμα: Εἰκόν.

(14E_388 > Εἰ θέμις: Εἰ δίκαιον.

Ἐν τῇ εἰκόνι: Εἰ καί τό ἀπαράλλακτον καί πάντη ὅμοιον ἔχει ἡ εἰκὼν πρὸς τό ἀρχέτυπον, ἀλλ' ἡ οὐσία, φησί, διάφορος· ἡ μὲν γάρ ἄψυχος, τό δέ ἔμψυχον· καί τό μὲν ἀληθινόν ζῶον ἔμπνουν, τό δέ τοῦ ζωγράφου ἔργον ἐκ κηροῦ καί χρωμάτων· ἐν τούτῳ τοίνυν τῆς διαφορᾶς θεωρουμένης, ἡ ταυτότης ἐν ἀμφοτέροις τῇ ὁμοιότητι διάφορος.

Ἰνδαλμα: Ὁμοίωμα.

Εἰκότως: Πρὸς τό θεῖον κάλλος δηλονότι.

Δρώσι: Πράττουσιν.

Εἰς τό θεαθῆναι: Σημεῖωσαι, πῶς ἐκλαμβάνει τό μή δεῖν ἡμῶν τὰς εὐποιίας ἐκπομπεύειν.

Εἰσὶν εὐωδίας: Τουτέστιν, ὁ Θεός (τοῦτο γάρ ἡ εὐωδία), τό ἀληθῶς καλόν ἀφ' ἑαυτοῦ ποιῶν, εἰς ἅπαντας οὐκ ἐπιστρέφεται, τουτέστιν οὐ φροντίζει κενოდόξως τῶν μὴ ἀποδεχομένων ἔσθ' ὅτε τὰς παρ' αὐτοῦ κρίσεις, οὐδέ ἐπιτηδεύει δόξαν ἔχειν παρά ἀνθρώποις.

§ 2. Ὡς κρυφίων: Πολλάκις ἐν τῷ Περί θείων ὀνομάτων ἐδηλώσαμεν, τί νοητόν καί τί νοερόν. Τοῦτο οὖν καί ἐνταῦθα φησιν, ὅτι τῷ ἐπισκόπῳ, ἀγίῳ ὄντι, ὡς συγγενεῖ τοῦ θεῖου φωτός ἀποκαλύπτει ὁ Θεός, οὐ δι' ἑτέρου διδασκάλου, ἀλλ' αὐτός αὐτόν φωτίζων, τό μυστήριον τῆς θεωρίας καί τοῦ μύρου· διό αὐτῷ τῷ ἐπισκόπῳ οὐ περίκειται κάλυμμα κατὰ τοῦ θεῖου μύρου, ἀλλ' «ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ», κατὰ τόν Ἀπόστολον, θεωρεῖ τὰ μυστήρια, τοῖς δέ μή τελείοις, χρεια συμβόλων· διό ταῖς πτέρυξι κεκαλυμμένον γίνεται τό ἅγιον μύρον τοῦ Θεοῦ καί τόν λαόν, καί διὰ τῆς ἐρμηνείας ἀποκαλύπτοντος τὰ σύμβολα. Ἐθερούς' δέ καλεῖ τοὺς ἐπισκόπους, ἐπειδὴ καί παρ' Ἑλλησι (14E_390 > θεωροὶ ἐκαλοῦντο οἱ προβαλλόμενοι παρά πάντων ἐπερωτᾶν τόν Θεόν περὶ μελλόντων, καί θυσίας ὑπὲρ αὐτῶν προσφέρειν καί ἐξιλεοῦσθαι ὑπὲρ αὐτῶν. Ἄνομοίους' δέ καλεῖ τοὺς ἀτελεῖς τοῦ λαοῦ· τοῦτο γάρ αὐτῷ ἔθος. Οὐδέ γάρ ἀποκρύπτεται τοὺς νοερούς, ἀλλ' ἀφανής ἐστι τοῖς βιβλίοις.

Αἰνιγμάτων: Δι' αἰνιγμάτων γάρ καί συμβόλων πρὸς τὴν ἑαυτῶν ἀσθένειαν αὐταὶ αἰ τάξεις φωτίζονται.

§ 3. Τῆς τῶν ἱεραρχικῶν: Τελειοῖ γάρ πάντα τό θεῖον μύρον ἐπιχριόμενον, ὥσπερ ἡ μετάληψις τοῦ ἀγίου σώματος καί αἵματος.

Τῶν θείων: Πάντες γάρ εὐωδιαζόμενοι τῆς θείας μυστικῆς εὐωδίας μεταλαμβάνουσιν ἀναλόγως.

Ἐνεργουμένων: Τῶν δαιμονώντων καί εἰς ἀσέλγειαν τετραμμένων, περί ὧν καί ἐν τῷ πρό τούτου κεφαλαίῳ φησι: Ἰδοὺ δὲ λέγει, οἶονεὶ θόρυβον, φόβον, πτόησιν, ἀπάτην.

Τοῖς δὲ εἰς νοῦν: Διὰ τοὺς ἐν μετανοίᾳ φησίν.

Ἄγουσιν: Εὐτακτος ἀκολουθία καί ἀνάβασις τοῖς ἀγίοις κατάλληλος.

Τό ἐνοειδές: Τό ἐνοειδές φησι τό πρός τό ἐν, ἡγουν τόν τό Θεῖον ὀρῶντα αὐτόν νοῦν, ὃν καί ἐνοῦσθαι λέγει πρός αὐτό τό ἐν καί τῆς τούτου ἀποπληροῦσθαι ἐνώσεως.

§ 4. Τί δέ: Κατ' ἐρώτησιν ἀνάγνωθι τό χωρίον.

Εἰ γάρ ἢ τῶν: Ὅτι ἡ αἰσθητή εὐωδία τρέφει τήν αἴσθησιν καί εὐεκτεῖν ποιεῖ.

Κριτικοῦ: Κριτικόν φησι τό τῆς ψυχῆς διακριτικόν, ἥτοι τό νοερόν, ὅπερ εἰ μή τῆς ἐπί τό χεῖρον ροπῆς καθαρεύοι, οὐκ ἂν ἐν αἰσθήσει τῆς θείας εὐωδίας γενήσεσθαι λέγει.

Ὀλβον: Πλουῦτον.

Ἡδόμενοι: Ἀντί τοῦ εὐωδιαζόμενοι.

§ 5. Τῆς κατά νοῦν: Τό κατά νοῦν, ἐπί ἀγγέλων.

Δυοκαιδεκάδι σημαίνεται: Τίνος τύπος αἰ ἰβ' πτέρυγες. Σημείωσαι δέ τό μέγεθος τῶν σεραφίμ.

(14E_392 > Θεολογίαν: «Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος».)

Κακίας τε ἅμα: Σημείωσαι, ὅτι οὐ μόνον κακίας, ἀλλά καί λήθης ἀμετόχους τάς ἄνω δυνάμεις φησίν ὁ πατήρ.

Ἐπιστήμην: Καλῶς συνῆψε τῇ ἐπιστήμῃ τήν νόησιν ἢ γάρ ἀκριβῆς περί ὄτουοῦν κατανόησις ἐπιστήμην τούτου ἐργάζεται.

§ 6. Τάς μέν οὖν: Τίς ἡ ἰδιότης τῶν σεραφίμ, καί ὅτι ταύτην προεῖπε.

Τῶν ὑπερουρανίων: Ἐν τῇ Περί τῆς οὐρανίας ἱεραρχίας πραγματεία φησί.

§ 7. Τό μέν οὖν: Θεωρία τῶν ἁγίων σεραφίμ. Σημείωσαι ὅλον τό χωρίον, ὅπως ἐκδίδωσιν ἐν αὐτῷ νοεῖν ἡμᾶς τά περί τῶν ἄνω δυνάμεων γεγράμμενα ἐν τοῖς προφήταις.

Ἐξαπλῆν θέσιν: Ἐξαπλῆν θέσιν τό ἕξ εἶναι πτέρυγας φησι.

Πρώτα καί μέσα: Εἴρηται ἐν τοῖς πρό τούτου, πῶς χρή ἐκδέχεσθαι τάς πρώτας καί μέσας καί τελευταίας δυνάμεις τῶν νοερόν.

Διάπλαισι: Οὐ γάρ ἀληθῆ πτερά ἔχουσι.

Τῶν πτερῶν: Σημείωσαι δέ, πῶς ἔλαβε τά περί τῶν πτερύγων τῶν σεραφίμ, καί ὅτι καθ' ὅλον αὐτά ἵπταντο, μηδέν ἔχοντα ὑφειμένον καί ταπεινόν.

§ 8. Εἰ δέ τά πρόσωπα: Σημείωσαι ὠραιότατην θεωρίαν καί ξένην, διὰ τί οἱ σεραφίμ τά πρόσωπα καί τοὺς πόδας καλύπτουσι τοῖς πτεροῖς, τοῖς δέ μέσοις πέτανται.

§ 9. Καί τοῦτο δέ: Ἐρμηνεῖα τῶν σεραφίμ.

§ 10. Τῆς οὐσιώδους: Ἐν τῷ Περί τῆς οὐρανίας ἱεραρχίας λόγω ἐσαφηνίσθη, τί ἐστίν ἐπί ἀγγέλων οὐσιώδης ἕξις, ἐν ἐβδόμῳ κεφαλαίῳ.

α'. Οὐκ ἠγνόησεν: Ὅτι καί οἱ ἅγιοι ἄγγελοι ἴσασι, ὅτι ὁ ἀγιάζων Ἰησοῦς καί ἡγιάσθη, καί πότε, καί πῶς.

Κατεληλυθότα: Τουτέστιν ἄνθρωπον γενόμενον.

(14E_394 > β'. Πρός τοῦ Πατρός: Τοῦτό φησι διὰ τό μίαν εἶναι τῆς ἁγίας Τριάδος τήν ἐνέργειαν. Σημείωσαι δέ τήν ἀπαράβλητον ὀρθοδοξίαν τοῦ μεγάλου Διονυσίου, καί πῶς ἐφύλαξε τῆς θεότητος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ὡς Θεός, πάντα, καί αὐτός ὡς ἄνθρωπος ἡγιάσθη ὑπό τε τοῦ Πατρός καί ὑφ' ἑαυτοῦ, ἐπεὶ καί Θεός, καί ὑπό τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἰδυῖων καί τῶν οὐρανίων τάξεων τήν ἰδίαν ἀρχήν, τουτέστι, τόν αἴτιον αὐτῶν καί τόν δημιουργόν τόν Ἰησοῦν, ὅτι κἄν ἀγιάζεται, ἀλλ'

οὖν καὶ οὕτως ἔχει τό κατ' οὐσίαν ἀναλλοίωτον· Θεός γάρ. Σημεῖωσαι δέ ὅτι τήν οἰκείαν οἶδεν ἀρχήν ἐκ τῆς θεουργίας αὐτοῦ.

δ'. Σεραφίμ περίστησι: Σημεῖωσαι, διά τί τῷ θείῳ μύρῳ περιίστανται τά ἑξαπτέρυγα. Ἀπαράλλακτον δέ εἶπεν ἢ ὡς πρός τό κατά πάντα τῆς καθ' ἡμᾶς φύσεως ὁμοιωθῆναι ἡμῖν χωρίς ἀμαρτίας, ἢ ὡς μή ὑπομείναντα παραλλαγῆν ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα κατά τήν θεότητα, ἐν τῷ προσλαβεῖν τό ἀνθρώπινον. Σημεῖωσαι δέ τήν ὀλικήν ἐνανθρώπησιν, διά τούς ἄνουν αὐτόν λέγοντας.

ε'. Τόν ἀγιαζόμενον: Μᾶλλον τότε οὕτως ἐφέρετο ἐν τῇ πρός Ἑβραίους· «ὁ τε γάρ ἀγιαζών καί ὁ ἀγιαζόμενος».

Τό μύρον: Διά τί σταυροειδῶς τό μύρον ἐν τῷ βαπτιστηρίῳ ἐκχεῖται.

Ἵπ' ὄψιν ἄγει: Ἀντί τοῦ φανερώς κηρύττει.

Θεογενεσίας καταδεόμενον: Ἀνέστη γάρ τριήμερος, μή κρατηθεῖς ὑπό τοῦ θανάτου.

Ἀκρατήτω: Ἀνέστη γάρ τριήμερος μή κρατηθεῖς.

Τούς εἰς τόν θάνατον: Ἔστι γάρ ἀπόκρυφος ἡ αἰτιολογία τοῖς πολλοῖς τοῦ μυστηρίου, διά τί τό εἰς Χριστόν βάπτισμα, ὅτιπερ εἰς τόν θάνατον αὐτοῦ βαπτιζόμεθα.

(14E_396 > § 11. Ἀνθρωποπρεπῶς. Σημεῖωσαι καί ἐνταῦθεν, ὁ Χριστός, καί ὡς ἄνθρωπος, δέχεται τό Πνεῦμα τό ἅγιον ἀγιαζόμενος, καί ὡς Θεός, δίδωσιν αὐτό. Σημεῖωσαι καί τό τῆς οὐσιώδους θεότητας, καί ὅτι ἀναλλοίωτος ἔμεινεν.

Ἐξει τό θειότατον: Εἰ, ἐπί τῶν ἀγγέλων οὐσιώδεις ἕξεις ἀκούοντες, οὐ ποιότητας ἕξωθεν κατά συμβεβηκός ἐπιγινόμενας νοοῦμεν, ὡς καί πρό ὀλίγου εἴρηται, καί ἐν τῷ Περί τῆς οὐρανίας ἱεραρχίας λόγῳ κεφαλαίῳ ἐβδόμῳ διεσαφήσαμεν, πολλῶ μᾶλλον ἐπί τοῦ καί ὑπέρ οὐσίαν κυρίως ὄντος Θεοῦ τήν ἕξιν οὐ ποιότητα δεξόμεθα, τήν ἐπί τοῖς συνθέτοις συμβαίνουσας, ἀλλ' ἕξιν οὐσιώδους θεότητος, τήν φυσικῶς ἔχουσας ἐξ αὐτῆς τά τῆς ἀγαθότητος ἅπαντα. Τέως δέ σημαίνει, ὅτι καί ἡ θεότης οὐκ αὐτοουσία ἐστί τοῦ Θεοῦ, ἀλλά τῆς οὐσίας δόξα.

§ 12. Θυσιαστηρίου: Ὅτι καί τό θυσιαστήριον μύρῳ τελειοῦται, καί διά τί.

Θυσιαστήριον Ἰησοῦς: Ὅτι Ἰησοῦς ἐστί τό θυσιαστήριον· καί σημεῖωσαι τό μέγεθος καί τό ὕψος τοῦ τοιούτου θυσιαστηρίου, ὅπερ ἐστίν ὁ Χριστός.

Μυστικῶς ὀλοκαυτούμενοι: Τό τέλος αἰνίττεται τοῦ πεντηκοστοῦ ψαλμοῦ.

Μύρου τελετήν: Ὅτι μύρου τελετή ἐκλήθη, καί διά τί.

Θεουργικῶς ἅπαντα: Ὁ φησι τοῦτό ἐστί· Πάσης θείας θεοφανείας καί ἐργασίας διά συμβόλων δεικνυμένης, ἀκόλουθον τοῦ ἀλληλουῖα τοῦ τῶν προφητῶν μέλους τό σύμβολον, θεωρήσαι τί δηλοῖ.

Φασίν οἱ τά Ἑβραίων: Σημεῖωσαι κατά Ἀκεφάλων.

Θεοφανείας: Ποῖος λέγεται ψαλμός, καί δῆλον ὅτι εἷς τῶν ἐπιγεγραμμένων «Ἀλληλουῖα».

ΕΙΣ ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

§ 1. Ἀποκληρώσεις: Ἀποκληρώσεις ταύτας καλεῖ διά τό (14E_398 > ἐκάστην τάξιν ἱερατικῆν ἀφωρισμένως ἔχειν ἱερατείας ὑπηρεσίας, οἷον ἀποκεκληρωμένας αὐτῇ, ἅς ὑπερβῆναι οὐ δύναται· δῆλον γάρ ἐστί τό ἔργον τοῦ διακόνου καί τῶν ἄλλων ὁμοίως. Δυνάμεις δέ καί ἐνεργείας ἐν τούτοις, ἔστι μὲν λαβεῖν ἐφ' ἐνός νοήματος, τό αὐτό δηλούντων· τήν γάρ τοῦ καθαίρειν καί φωτίζειν διδασκαλικῶς δύναμιν ἔχειν λέγονται οἱ ταῦτα ἐνεργεῖν ἀφιέμενοι· ἔστι δέ καί ἑτέρως διαστείλασθαι, ὡς δυνάμεις μὲν λαβεῖν τὰς πνευματικὰς δωρεάς καί ἀξίας, ἐνεργείας

δέ τās λειτουργίας· τās γάρ τελειώσεις, πρόδηλον, ὡς ἐπὶ τῶν καταστάσεων, ἤγουν χειροτονιῶν ἐκληψόμεθα.

Καί τήν μέν· Ἐξῆς σαφηνίζει, τίς τε ἡ τριαδική διαίρεσις, καί τίς ἡ τριάς τῶν ὑπερβεηκικῶν τάξεων, περί ὧν καί προεξέθετο ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ τοῦ παρόντος λόγου. Καί σημείωσαι ὅτι ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας τριαδική διαίρεσίς ἐστι, καί ὅποια.

Ἦ καθ' ἡμᾶς ἱερά παράδοσις διαιρεῖται

εἰς μυστήριον· τοῦτο γάρ ἡ τελετή, εἰς μύστην, εἰς μουυμένους.

§ 2. Ἦ μέν ἀγιωτάτη: Τίς ἡ ἐν οὐρανοῖς ἱεραρχία, καί ὅτι τελετή ἐστι τῆς οὐρανίας ἱεραρχίας ἡ τοῦ Θεοῦ κατά δύναμιν γνώσις καί ἕξις. Μῦσται δέ ταύτης αἱ περί Θεόν πρῶται τάξεις, τελούμενοι δέ αἱ μετ' αὐτάς παρ' αὐτῶν μουυμένοι καί διδασκόμενοι τάξεις.

Μετ' ἐκείνην: Τίς ἡ κατά τοὺς δύο λαοὺς ἱεραρχία.

Τήν κατά νόμον: Περί τῆς κατά νόμον ἱεραρχίας.

Οὐκ εὐδιάκριτον: Σημείωσαι, ὅτι οὐκ εὐληπτον λέγει καί εὐδιάκριτον τήν τῶν νομικῶν διατάξεων θεωρίαν καί ἀλληγορίαν.

Ταύτη δέ τῆ κατά νόμον: Τίς ἡ τελετή τῶν ἐν νόμῳ.

(14E_400 > Μύστου καί ἡγεμόνος· Μωσέως δηλαδή.

Ἰερογραφῶν τήν: Κατά τό εἰρημένον· «ὄρα, ποιήσεις πάντα κατά τόν τύπον τόν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει».

Τήν τελειοτέραν: Περί τῆς νέας ἱεραρχίας τῆς ἐν Ἐκκλησίᾳ λέγει, ὅτι κλήρωσις ἐστι τῶν κατά νόμον. Ταῦτα δέ ὁ Ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους φησί, καί ὁ Κύριος· «οὐκ ἦλθον καταλῦσαι τόν νόμον, ἀλλά πληρῶσαι».

Τῆ μεσότητι: Σημείωσαι, πῶς μέση ἐστίν οὐρανίας ἱεραρχίας, καί τῆς νομικῆς ἡ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχία, καί πῶς ταῖς δύο κοινωνεῖ, τῆ μέν τῷ πνεύματι, τῆ δέ τῷ γράμματι, τουτέστι τοῖς συμβόλοις.

Τό τρισσόν: Πῶς ἡ εἰς τρία διαίρεσις τῶν τάξεων,

Θεοειδεῖς τῶν ἱερῶν: Τουτέστιν, εἰς ἱεράν γνῶσιν, καί διδασκάλους, καί διδασκομένους.

Τῶν καθ' ἡμᾶς: Τῶν ἀγγέλων.

Διαιρεῖται ἡ τῶν τελετῶν ἱερουργία

εἰς κάθαρσιν, μύησιν, τελειωσιν.

Ἦ τῶν ἱερουργῶν διακόσμησις

εἰς κάθαρσιν εἰς φωταγωγίαν εἰς τελείωσιν

τῶν ἀτελέστων, τῶν καθαρθέντων, τῶν φωτισθέντων.

Ἦ τῶν τελουμένων δύναμις

εἰς καθαιρομένους, εἰς φωτιζομένους, εἰς τελειουμένους.

§ 3. Δύναμιν τήν ἱεράν: Ἐν τούτοις σκόπησον εὐκρινῶς δεικνυμένην τήν τριαδικήν τῆς ἱεραρχίας διαίρεσιν.

Ἦ δέ τῶν ἱερουργῶν: Περί τῶν τελούντων.

Ἀποκαθαίρει: Τί ἐστίν ἀποκαθαίρειν, καί τί τό φωτίζειν, καί τί τό τελειοῦν, εἶπεν ἐν τῷ Περί τῆς ἐν οὐρανοῖς ἱεραρχίας κεφαλαίῳ γ' περί τό τέλος, καί ὧδε προϊόν ἐρεῖ· αὕτη δέ ἡ τριάς.

(14E_402 > Τελειώσεις: Πρώτην τό καθαίρειν τοὺς ἀτελέστους, μέσην καθ' ἣν ἄλλους μουυσιν, ἐσχάτην δέ τό τελειωθῆναι μόνον.

Ἦ πρώτη μέν: Ἀντί τοῦ ἡ τριάς τῶν ὑποβεηκικῶν τάξεων.

Ἦ τρισσή: Τίς ἡ τρισσή δύναμις τῶν ἱερέων.

Συναξέως: Ἀπό κοινοῦ τό, ἀποδειχθείσης.

Νῦν δέ τήν: Ἐκ γάρ τῶν θείων Γραφῶν καθαιρόμεθα καί ἐλλαμπόμεθα πρός τήν ἱεράν θεογενεσίαν· ἐκ τῆς συνάξεως δέ καί τῆς τοῦ μύρου τελετῆς ἐπιστημόνως τελειούμεθα. Σημείωσαι καί ἐνταῦθα ὁμοίως δηλουμένην τήν τριαδικήν διαίρεσιν.

Διαιρεῖται ἡ ἱερατική διακόσμησις

εἰς καθαρτικήν, φωτιστικήν, τελειωτικήν.

§ 4. Ἡ οὐχί καί τὰς αἰσθητάς: Ὡς ἐπί τῆς ὑέλου δεχομένης τόν ἥλιον, ὅπερ καί ἄνωτέρω εἶπε· καί οἶον ἐπί τοῦ πυρός ἢ τοῦ φωτός ἔστιν ἰδεῖν, τοῦ μὲν διά τῶν ἀραιῶν καί διαφανῶν σωμάτων καταλάμποντος καί τὰ παχύτερα καί ἀλαμπῆ, τοῦ δέ πυρός διά τῆς εὐκαταπρήστου ὕλης καί τὰς ἀνεπιτηδείους πρός μετουσίαν αὐτοῦ ἐκπυροῦντος φύσεις.

Ἑλλάμπει: Ἡ ἐνέργεια τοῦ ἱεράρχου δηλονότι.

Τούτων οὖν ἔστι: Κατά κοινοῦ ληπτέον τό ἔστι· προσυπακούεται γάρ ἐπί ὄλων τῶν ἐν τῷ τόπῳ.

Θεοπτικῶν, τό τοῖς: Σημείωσαι, ὅτι θεοπτικῶς ὁ ἱεράρχης πρῶτον ἐλλάμπεται, εἶτα μεταδίδωσι τοῖς ὑπ' αὐτόν, εἶτα τελειοῖ τούτοις, οἷς μεταδίδωσι τῆς ἐλλάμψεως.

§ 5. Πρώτη μὲν ἔστι. Σημειωτέον, πῶς ἡ αὐτή πρώτη καί ἐσχάτη τάξις.

Ἡ δέ τῆς ἱεραρχικῆς: Περί τῆς τῶν τάξεων δυνάμεως. Οὕτω δέ χρή νοῆσαι τὰ προκείμενα, ὅτι πάντα μὲν τὰ ἱερατικῶς τελούμενα εἰς τόν ἱεράρχην τήν ἀναφοράν ἔχει, ὡς αὐτοῦ διά τῶν ὑπ' αὐτοῦ ταγμάτων ταῦτα ἐνεργοῦντος, οἷς καί παρέσχε (14E_404 > τήν δύναμιν τοῦ ταῦτα ἐνεργεῖν, ὅμως ἐν ἐξαιρέτῳ τῷ ἱεράρχῃ πρός αὐτουργίαν, καί οὐ διά τῆς ἐτέρων ὑπουργίας ἀποκεκλήρωται ὁ τοῦ μύρου ἁγιασμός καί ἡ τοῦ θυσιαστηρίου καθιέρωσις καί ἡ τῶν ἱερατικῶν χειροτονία, ἅτινα καί τελεσιουργούς εἰκόνας τῆς θείας δυνάμεως ἀπεκάλεσεν· ὀλότητα δέ φησι πάσας τὰς τάξεις, ὡς εὐθύς ἐπεξηγεῖται.

Αὗται δέ εἰσι: Τουτέστιν αἱ τελειοῦσαι τόν ἅγιον ἄρτον εἰς σῶμα Χριστοῦ, καί τό ποτήριον εἰς ἅγιον αἷμα, καί τό ὕδωρ εἰς ἁγίαν κάθαρσιν, καί τόν ἀφώτιστον εἰς υἰοθεσίαν, καί πάντα τὰ λοιπά ὁμοίως.

Εἰ γάρ καί πρός τῶν ἱερῶν: Σημείωσαι, ὅτι καί ἀγιάσαι καί τελειῶσαι τό μύρον οὐκ ἔστι πρεσβυτέρων, οὐς καί ἱερεῖς καλεῖ, ἀλλ' οὔτε θυσιαστήριον τελειῶσαι, ἵνα καί προσενέγκῃ ἐπ' αὐτοῦ, οὔτε μήν χειροτονῆσαι. Ταῦτα γάρ μόνος ὁ ἱεράρχης ποιεῖ, ὣν ἐκτός ὁ πρεσβύτερος, οὔτε βαπτίσει, οὔτε προσοίσει, ἀλλ' εἰς τὰ προτελεσθέντα ὑπό τοῦ ἐπισκόπου ἱεουργήσει.

Ἀγιστεῖαν: Ἡτοι χειροτονίαν.

Ἐνιαίως: Μονομερῶς.

Τὰς ἐπιστήμας: Ὅτι ἡ διδασκαλική τῶν μυστηρίων δύναμις τοῖς ἱεράρχαις ἀρμόζει.

§ 6. Ἡ δέ τῶν ἱερέων: Τίς ἡ τῶν ἱερέων τάξις, ἡγουν τῶν πρεσβυτέρων.

Αὐτή δρᾶ: Ἡ τῶν ἱερέων τάξις δηλονότι.

Ἡ δέ τῶν λειτουργῶν: Τίς ἡ τῶν λειτουργῶν τάξις, τουτέστι τῶν διακόνων.

Ἀποκαθαίρει: Πῶς ἀποκαθαίρουσιν οἱ διάκονοι.

Ὅθεν ἐπί τῆς ἱεράς: Θεωρία τῆς καθάρσεως. Σημείωσαι δέ, ὅτι τῶν διακόνων ἔστι τό ἀποδύειν καί ὑπολύειν τοὺς βαπτιζομένους, καί πρός δυσμάς ἰστᾶν, καί αὐθις πρός ἀνατολήν μετέγειν.

(14E_406 > Διό καί ταῖς ἱεραῖς: Σημείωσαι, ὅτι οἱ διάκονοι τότε τὰς θύρας εἶχον, νῦν δέ οἱ ὑποδιάκονοι·

§ 7. Δέδεικται τοίνυν: Ἀνακεφαλαίωσις.

Δηλαδή τῆς ἱεραρχικῆς: Ὅτι ὁ ἐπίσκοπος καί τὰ τῶν ὑφειμένων ποιεῖ, καί οἱ πρῶτοι τὰ τῶν δευτέρων καί τῶν μετ' αὐτούς ποιοῦσιν οὐκ ἀνάπαλιν δέ, οἱ δεῦτεροι τὰ τῶν πρώτων.

Ἐγχειρεῖν ἀλαζονείαν: Ὅτι ἕκαστον χρή μὴ κατατολμᾶν τῶν μειζόνων.

Εἰκόνες αἱ ἱερατικάι: Τίνοσ τύποι αἱ ἱερατικάι τάξεις, τὰ παρά τοῦ Θεοῦ περὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐνεργοῦσαι.

Ἐπειδὴ γάρ: Περί τῶν οὐρανίων τάξεων, πῶς ὑπὸ Θεοῦ ἱεουργοῦνται.

Β'. Ὁ μὲν ἱεράρχης: Χειροτονία ἐπισκόπου, πρεσβυτέρου καί διακόνου.

Ἄμφω τῷ πόδε: Νῦν ἐτέρως ἐπιτελεῖται.

Ἐνα τῶν ποδῶν: Ἄδηλον δέ ποῖον πόδα φησί.

Καθ' ἕκαστον: Σημεῖωσαι, ὅτι χρή πάντας τοὺς ἐν τῷ ἱερατείῳ τόν χειροτονούμενον ἀσπάζεσθαι.

Γ'. § 1. Ἀνάρρησις ἱερά. Ἀνάρρησις οἰονεῖ κήρυξις ἐξ ὀνόματος· σφραγίζων γάρ αὐτόν ὁ χειροτονῶν ἀρχιερέυς, ἐξ ὀνόματος φάσκει· Ἐσφραγίζεται ὁ δεῖνα ἀπὸ πρεσβυτέρου εἰς ἐπίσκοπον ἐν ὀνόματι Πατρός καί Υἱοῦ καί ἁγίου Πνεύματος· ὁμοίως καί ἐπὶ πρεσβυτέρου καί διακόνου.

Ἐπόπτωσις: Ἐπόπτωσις ἢ γονυκλισία, ἀνάρρησις δέ, ὅπερ νῦν καλοῦσιν ἐπικήρυξιν ἢ ἀνακήρυξιν.

Ἡ ἀνάρρησις: Ἡ ἐπὶ τῶν χειροτονιῶν ἀνακήρυξις, οἷον ἐπὶ τῆς τοῦ ἐπισκόπου· Ἐπὶ τοῦ ἁγίου πατρός ἐπισκόπου τοῦδε· Ἐπὶ δέ πρεσβυτέρου· Ἐπὶ τοῦδε πρεσβυτέρου· Ἐπὶ (14E_408 > δέ διακόνου· Ἐπὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν τοῦδε διακόνου· Τόδε ἀνάρρησιν φησιν ὅταν ἐν αὐτῷ τῷ χειροτονεῖν κηρύττη· Τόν χειροτονούμενον ἢ θεία χάρις προχειρίζεται τόνδε εἰς τόνδε'.

§ 2. Ἡ μὲν οὖν: Θεωρία.

§ 4. Εἰς τὴν ἀνδρικήν. Σημεῖωσαι τὴν ἀνδρικήν ζωὴν τοῦ Ἰησοῦ καί θεαρχικήν ἀναμαρτησίαν.

Ἀνάρρησιν: Τίς ἢ ἀνάρρησις.

§ 5. Οὐδέ ἀδελφόν: Ὡραῖον καί πάνυ ἀναγκαῖον καί ἀσφαλές, ὅτι οὐδέ ἀδελφόν χωρὶς Θεοῦ ἐποίει τις.

Ἱεροτελεστής: Ὡς ἄνθρωπος, καί ἀρχιερέυς γέγονεν ὁ Χριστός. Σημεῖωσαι τοῦτο κατὰ Ἀκεφάλων καί Νεστοριανῶν.

Διό καί αὐτός. Σημεῖωσαι πότε ἐχειροτονήθησαν ἱερεῖς οἱ μαθηταί, καί ὅτι Ἰησοῦς, καίτοι Θεός ὢν, αὐτός οὐκ ἐχειροτόνησεν, ἀλλ' ἐπηγγείλατο πέμπειν ἀπὸ τοῦ Πατρός τό Πνεῦμα τό ἅγιον, ὅτε ὡς πύρινα γλῶσσαι ἐφάνησαν αὐτοῖς.

Τελετάρχην: Τόν Κύριον κατὰ τὴν θεότητα καλεῖ.

Ὁ τῶν μαθητῶν: Ὁ ἅγιος Πέτρος δηλονότι μετὰ τῶν λοιπῶν, ὅτε τόν Ματθίαν προχειρίσατο εἰς ἀπόστολον.

Περί δέ τοῦ Θεοῦ. Σημεῖωσαι τί φησι περὶ τοῦ κλήρου τοῦ πεσότοντος ἐπὶ Ματθίαν, καί τί νοεῖ τοῦτον.

Δοκεῖ γάρ μοι τὰ λόγια: Τό ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων λόγιον περὶ τούτων ἐν μὲν ἐνίοις βιβλίοις εὖρον οὕτως ἔχον· «καί ἔδωκαν κλήρους αὐτοῖς», ἐν δέ τισι, «καί ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν». Τό μὲν οὖν αὐτοῖς συναγωνίζεται τῷ νῦν εἰρημένῳ ὑπὸ τοῦ θεοῦ Διονυσίου, ὡς τοῦ κλήρου σύμβολόν τι δηλοῦντος, ἐξ ἀποκαλύψεως ἴσως ἢ ἐνεργήματος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πίπτοντος ἐπὶ τόν κληρούμενον· ὅθεν καί περὶ τοῦ Ἰσκαριώτου φησὶν ὁ μέγιστος Πέτρος, ὅτι, «ἔλαχε σύν ἡμῖν τόν (14E_410 > κληρον τῆς διακονίας ταύτης», καίτοι συνήθης ἡμῖν κληρὸς οὐκ ἦν ἐπὶ τῶν ἀποστόλων γεγονώς ὑπὲρ Κυρίου τοῦ ἐκλεξαμένου αὐτοῦς.

§ 7. Ὁ δέ ἱεράρχης: Περί τοῦ ἐπισκόπου, διὰ τί ἐπιτίθεται μόνῳ αὐτῷ τὰ ἅγια Εὐαγγέλια.

Θεουργίας, θεοφανείας: Προσυπακουστέον τό 'ὑπάρχοντα' κατά παράλειψιν γάρ τοῦ ρήματος πολλάκις ἢ σύνταξις. Σημείωσαι δέ πόσων μεταλαμβάνει ὁ ἐπίσκοπος θείων πλεονεκτημάτων.

Ἱερολογιῶν: Τουτέστιν ἐρμηνειῶν.

Τοῖς δέ ἱερεῦσι: Περί πρεσβυτέρων.

Ἡ μὲν οὖν κλίσις: Τί ἢ κλίσις δηλοῖ.

§ 8. Αἱ τρεῖς τῶν ἱεροτελεστῶν: Τουτέστιν ἱεραρχῶν, ἱερέων, καί λειτουργῶν.

Ταῖς τρισὶ τῶν τελουμένων: Τουτέστι τῶν καθαιρομένων, τῶν φωτιζομένων, καί τῶν θεωρητικῶς τελουμένων.

Ἡ λειτουργικὴ τάξις: Περί διακόνου ἕνα πόδα κλίνοντος.

Οἱ δέ ἱερεῖς: Τί τό τούς δύο πόδας κλίνειν τούς πρεσβυτέρους.

Ἄμφω τῷ πόδε: Τί τό τούς δύο πόδας κλίνειν τον ἱεράρχην, καί διά τί αἱ Γραφαί ἐπιτίθενται τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ.

ΕΙΣ ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ'

Α'. Τριάδα τῶν τελουμένων: Ὅτι τρεῖς αἱ τελούμεναι τάξεις.

§ 1. Λέγομεν τοῖνυν: Τίνες οἱ καθαιρόμενοι, καί πῶς.

Ἀποδιαστελλόμενοι πληθύες: Τουτέστιν οἱ κατηχούμενοι, οἱ ἐν μετανοίᾳ, καί ἐνοχλούμενοι. Διαφορὰν δέ εἰσηγεῖται τῶν ἐν μετανοίᾳ ἐν τοῖς ἐξῆς.

Τῆς δέ, ὡς: Τῶν ἐν μετανοίᾳ μετὰ τό βάπτισμα ἀμαρτανόντων.

(14E_412 > Τῆς δέ, ὡς ἔτι: Τῶν χειμαζομένων καί ἐνεργουμένων.

Τῆς δέ, ὡς ἔτι πρὸς: Τῶν ἀπό αἰρέσεων ἢ ἀσελγειῶν.

Τῆς δέ, ὡς μεταχθείσης: Τῶν μὴ τελείως ἐξ ἀσελγείας ἐπιστρεψάντων εἰς ἀγιασμόν ἢ τῶν κατηχομένων.

§ 2. Μέση δέ τάξις: Ὁ πιστός λαός.

Ἡ καθαρθεῖσα πάσης: Τὴν πᾶσαν κάθαρσιν τοῦ λαοῦ.

Αἱ καθαιρόμεναι τάξεις διαιροῦνται.

Εἰς τούς ἐκβαλλομένους τῶν ἱερῶν,

Εἰς τόν πιστόν λαόν,

Εἰς μοναχούς, ἧτοι θεραπευτάς.

Τὴν τοῦ ἱεροῦ λαοῦ: Σημείωσαι ὅτι μέσην τάξιν τόν ἱερόν λαόν ἀποκαλεῖ, ἧγουν τούς ἐν λαϊκῷ τάγματι τό ὀλόκληρον, ἧτοι τό ἀνεπιτίμητον ἔχοντας· τούς δέ μοναχούς, ἧτοι τούς θεραπευτάς, τὴν πασῶν ὑψηλοτέραν.

§ 3. Ἡ τῶν μοναχῶν: Μέτρα μοναχικῆς καταστάσεως.

Οἱ μὲν, θεραπευτάς: Διά τί οἱ μοναχοὶ θεραπευταὶ ἐκλήθησαν.

Καί ἐνιαίας: Τί μονάς ἀμέριστος καί ἐνιαία ζωή.

Τῶν διαιρετῶν ἱεραῖς: Διαιρετὰ φησι τὰ βιωτικά.

Θεοειδῆ μονάδα: Πῶς τελειοῦται ὁ μονάζων, καί διά τί ἰδικὴν τελείωσιν καί ἐπίκλησιν καί κατάστασιν ἔχει ὁ μοναχός.

Β'. Ὁ μὲν ἱερεὺς: Σημείωσαι ὅτι, ὁ μὲν ἱερεὺς φησι, καί οὐχ ὁ ἱεράρχης, καί ὅτι κατά τοῦτον τοῦ Πατρός τόν λόγον, οὐ δεῖ σχῆμα μοναχοῦ ἐπίσκοπον διδόναι, ἀλλὰ μόνον πρεσβύτερον.

Ταῖς διαιρεταῖς: Ταῖς βιωτικαῖς καί πολυσχιδέσιν, οἷον ἐμπορίαῖς φημί καί τοῖς ἄλλοις συναλλάγμασι. 'Φαντασίαις' δέ, τουτέστι ταῖς κατά διάνοιαν ἐπιθυμίαις καί τῶν παθῶν ἀνατυπώσεσιν.

Ἄποκείρει: Πῶς κείρεται ὁ μοναχός.

Τὴν τρισσὴν: Σημείωσαι δέ τὴν τρισσὴν ὑπόστασιν.

(14E_414 > Γ'. § 1. α'. Μοναχική τάξις: Διά τι λέγεται μοναχός καί τίς ἡ μοναχική κατάστασις καί ἐπιτήδευσις,.

§ 2. Ἀποταγή: Τίς ἡ ἀποταγή.

β'. Διό καί πολλά: Σημείωσαι κατά Λαμπετιανῶν, ἦτοι Μεσσαλιανῶν ἢ Ἀδελφιανῶν, ταῦτόν δέ εἰπεῖν Μαρκιανιστῶν, οἵτινες τριετίαν μόνον ἄκρως ἀσκήσαντες, μετὰ ταῦτα ἐπὶ τοσοῦτον ἀδιαφοροῦσι τόν λοιπόν τῆς ἑαυτῶν ζωῆς χρόνον, ὡς πᾶσαν ἀτοπίαν πράττειν ἀδεῶς· μοιχεύειαι γάρ καί ἀσελγείαις, γαστριμαργίαις καί ἀλληλογαμίαις, καί ἀπαξαπλῶς ἐν πάσαις ἀσωτίαις ἐγκαλινδούμενοι, τά τοιαῦτα πράττειν ἀπαθῶς τερατεύονται· καί ἀναισθητῶς νοσοῦντες τήν ἐμπάθειαν καί ἀναλήγῃ ὑφ' ἑαυτῶν πάσχοντες καί τῶν ἐν αὐτοῖς οἰκούντων δαιμόνων, ὡσπερ οἱ φρενίτιδι κατεχόμενοι νόσῳ, ἀγάλλονται μᾶλλον καί οὐκ ἀνιῶνται.

γ'. Ἀπείρηται: Σημείωσαι ὅτι πολλά κωλύεται ὁ μοναχός ποιεῖν, ὧν οἱ λαϊκοί τήν ἐπιτροπήν καί ἐξουσίαν ἔχουσιν· οἶον ὁ γάμος, καί τό στρατείας ἢ ἐμπορίας ὀμιλεῖν, καί ἑτέροις, ἐν οἷς ὁ λαϊκός οὐ κατακρίνεται.

§ 3. Τριχῶν ἀπόκαρσις: Τίς ἡ ἀπόκαρσις.

§ 4. Ἡ δέ τῆς προτέρας: Τί τό μεταλλάσσειν τήν ἐσθῆτα αὐτοῦ.

§ 5. Καί πάντες: Τί ὁ ἀσπασμός.

Ἐπὶ τήν θεαρχικήν: Τί τό εὐθύς κοινωνεῖν.

Ἐπὶ τήν μετάληψιν: Διά τί οἱ χειροτονούμενοι εὐθέως κοινωνοῦσι.

Μεταδίδοται πρός: Πάντες γάρ ὁμοίως μετὰ τήν χειροτονίαν τῶν θείων ἀξιοῦνται μυστηρίων, ὅπερ ἐμφαίνει τήν πρός Θεόν οἰκειότητά τε καί ἔνωσιν.

Τελεταί, κάθαρσις: Τί αἱ τελεταί δηλοῦσι.

(14E_416 > Τάξις: Ἰδοῦ καί ἐνταῦθα σαφέστερον ἐδίδαξεν ὁ Πατήρ, τίνες αἱ ὑπερβεβηκυῖαι τάξεις, ὧν ἀνωτέρω ἐμνήσθη.

§ 6. Ἄλλ' ἔρεῖς ὅτι: Καί ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν οὐρανῷ καθαιρόμενος, καί περὶ ἀγγέλων.

Ἔστι τις οὐρανία: Σημείωσαι ὅτι οὐδεμία λώβη τυγχάνει ἐν τινι τῶν οὐρανίων δυνάμεων, ὃ δοξάζει Ὁριγένης καί οἱ τά τούτου φρονοῦντες, φάσκοντες, ὅτι κατά τήν ἀναλογίαν τῆς παρατροπῆς ἕκαστον τῶν οὐρανίων ταγματῶν τήν τοιάνδε καί ὀνομασίαν καί τάξιν ἐκλήρωσατο, καί σώμασιν ἐνεδέθησαν λεπτοτέροις, εἰς παιδείαν τῆς ἑαυτῶν ἐπὶ τό χειρόν παρατροπῆς· ἀλλά πάναγνοι εἰσι δηλονότι καί ἀσώματοι νόες, ὡς ἐξ ἀρχῆς ἐκτίσθησαν· ὅτι δέ ἀσώματοι εἰσι αἱ οὐράναι δυνάμεις, διαφόρως ἔγνωσ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, Ἄλλως. Ἄλλ' οὐδεὶς αὐτῶν τῶν οὐρανίων νοῶν μετὰ τήν τῶν δαιμόνων ἀπόπτωσιν ἐάλω ποτέ· τοῦτο γάρ οὐδέ παρά τῆς θείας Γραφῆς ἔγνωμεν, οὐδέ τις τῶν θεοσόφων εἶρηκε Πατέρων. Οὗτος δέ ὁ ἅγιος κατά συγχώρησιν αὐτό φησιν, ὡς ἄν εἴποι τις, ὅτι πάναγνοι μὲν εἰσι καί ἀλώβητοι καί οὐ δέονται καθάρσεως· πλὴν, εἰ καί δοίημεν ἐν τινι λώβη γενέσθαι αὐτῶν τινα, πάντως εἰς τὰς ἐναντίας ἐχώρει δυνάμεις, ὥστε τὰς λοιπὰς τό ἀλώβητον ὡσαύτως ἔχειν, καί ὁμοίως μὴ δεῖσθαι καθάρσεως. Καί ὅτι τοῦτό ἐστι, σαφῶς ἔδειξεν· εἰπὼν γάρ πρός τήν ἀντίθεσιν τήν ἰδίαν γνώμην καί ἀληθῆ, ἐπήγαγε τό, Εἰ γάρ τις, ἀντί τοῦ, εἰ δέ καί τις δοίη τινά παρατραπήναι, τοῦ χοροῦ τούτων ἐξέπεσεν, ὅπερ ἐγὼ οὐ λέγω, φησίν, ἀλλά τούναντίον, ὅτι πάναγνοι διαμένουσιν εἰσαεὶ, ἐπεὶ ἐκπέσομι τοῦ καθεστῶτος. Μὴ οὖν τις τῶν Ὁριγένους μυστῶν οἰέσθω τό παρόν ρητόν συνηγορεῖν τῇ κακοπίστῳ αὐτοῦ δόξῃ, φάσκων, ὅτι ἀεὶ πῶσις καί ἀνάκλισις καί μετάπτωσις τῶν οὐρανίων γίνεται νοῶν, ὡς φησιν Ὁριγένης μὲν ἐν τῷ Περὶ ἀρχῶν (14E_418 > πρώτῳ λόγῳ, οὕτως· "Ὁ τοίνυν λόγος, οἶμαι, δείκνυσι πᾶς, πᾶν ὅ,τι ποτέ λογικόν, ἀπό παντός οὐτινοσοῦν λογικοῦ δύνασθαι γενέσθαι· καί μετὰ βραχεῖα ἐπάγει λέγων· 'Μετὰ τό ἐπὶ πᾶσι τέλος, πάλιν ἀπόρρευσις καί κατάπτωσις. γίνεται'. Εὐάγριος δέ ἐν

τῷ ἑβδομηκοστῷ ὀγδόῳ τῆς δευτέρας ἑκατοντάδος κεφαλαίῳ οὕτω φησίν·
"Ἐκαστον τάγμα τῶν οὐρανίων δυνάμεων, ἢ ὅλον ἐκ τῶν κάτω, ἢ ὅλον ἐκ τῶν ἄνω,
ἢ ἐκ τῶν ἄνω καί ἐκ τῶν κάτω συνέστηκε". Καί ἐν τῷ ιθ' τῆς ε' ἑκατοντάδος λέγει
οὕτως· "Ἐξ ἀγγελικῆς καταστάσεως καί ἀρχαγγελικῆς, ψυχικῆ κατάστασις γίνεται·
ἐκ δέ τῆς ψυχικῆς, δαιμονιώδης καί ἀνθρωπίνη· ἐκ δέ τῆς ἀνθρωπίνης, ἄγγελοι
πάλιν καί δαίμονες γίνονται".

Ταῖς ὑφειμέναις: Ποία ἐστίν ἡ τῶν οὐρανίων κάθαρσις καί διακόσμησις.
Ἄλλως. Ὅτι κάθαρσις τῶν οὐρανίων δυνάμεων ἐστίν ἡ ἐπί τελεωτέραν γνῶσιν
ἔλλαμψις· καί σημείωσαι ὅτι προκόπτουσιν ἐπί γνῶσιν, καί ὅτι δαίμονες οὐ λέγουσι
καθαίρεσθαι, διά τούς φάσκοντας καί αὐτούς ἐν τῇ παρ' αὐτῶν μυθευομένη
ἀποκαταστάσει, σώζεσθαι μετά τῶν ἁγίων.

Οὕτω καί φωτιζόμεναι: Σημεῖωσαι τά περί τῶν ἀγγέλων, πῶς φωτίζονται καί
τελειοῦνται.

ΕΙΣ ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

Α'. § 1. Οὕτω καί πρόσ: Ὅτι οὐκ ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις ἀπάγονται οἱ
τελευτῶντες πάντες, καί περί ἀναστάσεως.

Ὀλικῆς ἀναστάσεως: Τῆς μετά τοῦ σώματος δηλονότι.

Αἱ μὲν γάρ: Περί δικαίων λέγει.

Τά δέ καθαρὰ τῶν: Περί ἀναστάσεως σωμάτων.

(14E_420 >

Τῶν δοξαζόντων ἀνάστασιν καί κρίσιν,
οἱ μὲν μετά τῶν αὐτῶν σωμάτων οἱ δέ δίχα οἱ δέ μετ' ἄλλων σωμάτων
ἐγείρεσθαι τήν ψυχὴν φασιν, ὡς οἱ σώματος· τῶν ξένων, καί βίον ἔχειν,
Χριστιανοί· οἶον νῦν.

Τῶν κεκοιμημένων,
οἱ μὲν εἰσι ἱεροί·

οἱ δέ ἀνιέροι.

Ἐνωθέντα γάρ: Ὅτι ἐνοῦνται ταῖς ψυχαῖς τά σώματα.

[Σημεῖωσαι δέ καί τήν ὀλικὴν ἀνάστασιν].

§ 2. Τῶν δέ ἀνιέρων: Περί θανάτου ἀμαρτωλῶν, καί τί νομίζουσι μετά
θάνατον γίνεσθαι οἱ Ἕλληνες, ὧν τὰς δόξας ἐκτίθεται. Τούτων γάρ οἱ μὲν
ἀλογιστότεροι οὔτε ἀθάνατον τήν ψυχὴν ὁμολογοῦσιν, ὧν ἐστὶ καί Βίας, οὐχ ὁ
Πριηνεύς, ἀλλ' ἕτερός τις, ἀλλά θνητὴν καί λύεσθαι αὐτήν, ὅν τρόπον καί τό σῶμα,
καί εἰς τό μή εἶναι χωρεῖν· οἱ δέ δῆθεν αὐτῶν λογικώτεροι, καί περί ἀθανασίας
ψυχῆς φιλοσοφήσαντες, ὡς Πλάτων καί οἱ τοιοῦτοι, μετά θάνατον τό μὲν σῶμα οὐκ
ἔτι συστήσεσθαι φασιν, ἀλλ' εἰς αἰῶνα οὐχ ὑποστρέφειν ἔτι, πρὸς ἣν ἔσχε σύστασιν.
Τοῦτο γάρ ἐστίν ὃ φησιν εἰσάπαξ, ἀντί τοῦ μηκέτι συστησόμενον, ἐπειδὴ ἀνάξιον
εἶναι φασὶ τό ὑλικόν συνδιαιωρίζειν ψυχῇ, τήν δέ ψυχὴν μόνον ἀθανάτως ὑπάρχειν.
Ταῦτα καί αἰρετικοὶ λέγουσι διαφόρως, ὡς οἱ ἀπὸ Σίμωνος τοῦ μάγου, καί
Μενάνδρου, καί Οὐαλεντίνου, καί Μαρκίωνος, καί Μάνεντος· καί νῦν δέ οἱ ἀπὸ τῶν
Ὀριγένους προερχόμενοι μύθων, οὐ γάρ δογμάτων. Καί ὁρᾶτε τίσι θέλουσι
συναριθμεῖσθαι, καί ποίας ἀτόπους δόξας τῇ ἀνωμότητι τῶν Χριστιανῶν πίστει
προσάπτουσιν οἱ στυγητοὶ παρά Θεῷ καί ἀνθρώποις εὐφρονοῦσιν ὑπάρχοντες.

Οἱ δέ τήν σωματικὴν: Τουτέστι ψυχῶν μόνων γίνεσθαι ἀνάστασιν, σωμάτων
χωρίς.

Ἄρθεῖσαν ἤδη: Ὅ λέγει ὁ Ἀπόστολος ἀρραβῶνα καί ἀπόδειξιν τῆς μετά
σώματος καθολικῆς ἀναστάσεως τόν Κύριον (14E_422 > ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν

γεγενῆσθαι· καί ὅτι ἐν αὐτῷ νῦν κέκρυπται ἡ ζωὴ ἡμῶν, ἐν τῷ Θεῷ φανερωθησομένη ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ.

Ψυχαῖς συζυγίας: Αἰρετικοὶ τινες τότε γεγονάσιν, ὡς οἱ περί Σίμωνα τόν μάγον καί τούς σύν αὐτῷ, οἳ τινες αἰθέριον ἔφασκον, εἴ γε καί ἄρα ἔσεσθαι σῶμα ταῖς ψυχαῖς. Ἰστέον δέ ὅτι καί Ὁριγένης τό αὐτό φησιν ἐν τινι τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων· ἐν ἄλλοις δέ καί αὐτό παντελῶς ἀπαρνεῖται, πᾶσαν σωματικήν φύσιν εἰς ἀνυπαρξίαν χωρεῖν δογματίζων. Ἀνάγνωθι Μεθοδίου τοῦ ἁγίου μάρτυρος καί Ὀλυμπίου Ἀδριανουπόλεως ἐπισκόπου τῆς Λυκίας τά κατ' αὐτοῦ ὑπ' αὐτῶν περί ἀναστάσεως γραφέντα, καί Ἀντιπάτρου τοῦ Βόστρων ἐπισκόπου, καί μαθήσῃ τήν μυθώδη αὐτοῦ καί ἀλλόκοτον ληρωδίαν.

Καί μακαριωτάτην: Ταῦτά φησιν αἰνιττόμενος, οἶμαι, Παπίαν τόν Ἱεραπόλεως τῆς κατ' Ἀσίαν τότε γενόμενον ἐπίσκοπον, καί συνακμάσαντα τῷ θεῷ εὐαγγελιστῇ Ἰωάννῃ. Οὗτος γάρ ὁ Παπίας ἐν τῷ τετάρτῳ αὐτοῦ βιβλίῳ τῶν Κυριακῶν ἐξηγήσεων τάς διά βρωμάτων εἶπεν ἐν τῇ ἀναστάσει ἀπολαύσεις, εἰς ὅπερ δόγμα μετὰ ταῦτα ἐπίστευσεν Ἀπολλινάριος, καθὼς ἐμφαίνεται ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ, ὃ καλοῦσιν τινες χιλιονταετηρίδα. Πῶς οὖν Ἀπολλιναρίου τά τοῦ ἁγίου Διονυσίου συγγράμματα, κατὰ τούς τινῶν λήρους, τά ἀναιροῦντα Ἀπολλινάριον; Καί Εἰρηναῖος δέ ὁ Λουγδούνου ἐν τῷ Κατά αἰρέσεων πέμπτῳ λόγῳ, τό αὐτό φησι, καί παράγει μάρτυρα τῶν ὑπ' αὐτοῦ εἰρημένων τόν λεχθέντα Παπίαν.

Ἵταν ἐπί τό τέλος: Φρικτά καί λίαν φοβερά τά τῶν ἀμαρτωλῶν τέλη.

Ἐτέροις ὀφθαλμοῖς: Ἐτέρους ὀφθαλμούς φησι τούς τοῦ νοῦ, λοιπόν καθαρωτέρου ὄντος καί τά εἰς ἄδου σκοποῦντος καί στρεφομένου εἰς τήν προδοκίαν τῆς γεέννης, ἣν οὐ πρότερον πεπιστεύκει· διό καί δυσανασχετεῖ καί ὀδύρεται τόν θάνατον, ἐννοῶν (14E_424 > μήποτε ἀληθεῖς ὦσιν αἱ κάτω τιμωρίαι· ὥστε καί οἱ ἀμαρτωλοὶ ἐν τῷ σώματι ἐγείρονται.

Β'. Συναγαγών: Περί ἱερατικῶν τελευτώντων.

Εἰ δέ τοῖς εὐαγέσι: Περί μοναχῶν, δικαίων καί λαϊκῶν.

Ἐν τοῖς θείοις: Σημείωσαι τι ἀναγινώσκειται καί τί ψάλλεται ἐπί τῶν κεκοιμημένων μοναχῶν καί λαϊκῶν· ὁμολόγους δέ καί ταῦτοδυνάμους ὡδὰς λέγει ταῖς προαναγνωσθείσαις περί ἀναστάσεως ἀψευδέσιν ἐπαγγελίαις ἄδειν τούς λειτουργούς.

Γ'. § 1. Ἰησοῦ φωταγωγοῦντος: Ὅτι πρὸς τόν βίον καί οἱ τόποι τῶν κεκοιμημένων.

Ἵπέρ ταύτης τῆς θείας: Ὅτι δικαιοσύνης ἐστὶ τό πρὸς τόν βίον δοῦναι καί τόν τόπον.

Εὐχὴν ἱεράν: Διά τί ἡ εὐχή.

§ 2. Αἱ δέ τῶν θεαρχικῶν: Διά τί ὡδαί καί ἀναγνώσματα. Σημείωσαι δέ ὅποια ἦν ἡ ἐπί τοῖς κεκοιμημένοις παλαιὰ ἀκολουθία καί τάξις.

Σκόπει δέ, ὅτι νῦν: Ὅτι ἐπί τοῖς τελευτῶσιν, οὔτε οἱ ἐνεργούμενοι, οὔτε οἱ ἐν μετανοίᾳ ἐξίασιν, ἀλλὰ μόνοι οἱ κατηχούμενοι, καί διά τί.

Οἱ κατηχούμενοι: Οὐδέν μὲν μικρόν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς μυστηρίοις, ἀλλὰ πάντα μεγάλα· αὐτά μέντοι, πρὸς ἄλληλα συγκρινόμενα, διαφορὰν ἔξουσι πρὸς μεγαλειότητα. Τῶν γάρ δρωμένων ἐπί τοῖς τελευτῶσι μέγιστα καί ἀπαράβλητα τά τῶν θείων λουτρῶν καί φωτισμάτων καί μεταλήψεων μυστήρια· διό καί μικρά τά ἐπί τοῖς κεκοιμημένοις ὠνόμασε· πλὴν οὐδέ τούτων ἄξιοι οἱ ἔτι κατηχούμενοι.

Βλαβήσονται γάρ: Ταῦτα ἀκολουθεῖ τοῖς ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους πρώτῃ εἰρημένοις παρὰ τοῦ Ἀποστόλου περί τῶν ἀναξίως κοινωνούντων· ὧδε δέ καί περιφρονεῖν αὐτούς λέγει τῶν θείων μυστηρίων.

§ 4. Ἡ μὲν οὖν εὐχή: Σημείωσαι τί εὐχεται.

(14E_426 > Ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν: Τουτέστι τὰ ψιλὰ τῶν ἀμαρτημάτων.

§ 5. Ἀναλόγοις σημασιαις: Ἀναλόγοις σημασίαις ἔφη, τουτέστι ταῖς ἡμῖν γνωρίμοις τε καί συνήθεσι, καί οὐχ ὑπὲρ τὴν ἡμετέραν νόησιν, λέξεσί τε καί ὀνομασίαις σημαινόμενα.

Τῆς πραγματικῆς αὐτῶν. Τουτέστι καθ' ὃ δυνάμεθα νοεῖν καί ἐκ τῶν ἡμῖν γνωρίμων λέξεων τε καί ὀνομάτων τὰς ἐκεῖ ἀπολαύσεις ὁ Θεός ὠνόμασεν, εἰπὼν, μὴ εἶναι ἐκεῖ λύπην ἢ νόσον ἢ πόνον ἢ στεναγμόν, ἀλλὰ φῶς εἶναι· πλὴν οὐ τοῦτο τὰ ἐκεῖ ἀγαθὰ, ἀλλ' ὡς ἀληθῶς ἄγνωστα τέως ἡμῖν καί ἀκατάληπτα, «ἅ γὰρ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε», καί τὰς ἐξῆς, ἀλλ' ἐξ ὧν οἶδαμεν, ὑποδείγματα δίδωσι μακαριότητος. Σημεῖωσαι δέ, πῶς λαμβάνει τό, «εἰς κόλπους Ἀβραάμ καί Ἰσαάκ καί Ἰακώβ».

§ 6. Ὅτου ἔνεκα: Ἀπορεῖ περὶ τῆς γινομένης εὐχῆς παρὰ τοῦ ἱεράρχου ἐπὶ τοῖς ἐν ἀμαρτίαις κεκοιμημένοις.

Τῶν δικαίων αἱ προσευχαί: Σημεῖωσαι ὅτι μόνους τοὺς ἀξίους τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ ὠφελοῦσιν αἱ τῶν δικαίων προσευχαί, εἴτε ζῶντας, εἴτε τελευτήσαντας, οὐ μὴν ἀμαρτωλούς καί ἀξιοκατακρίτους καί ὧδε καί μετὰ θάνατον.

Ἦ τί πρὸς τοῦ Σαμουήλ: Οὔτε γάρ τὸν Σαούλ κάκιστον ὄντα ὠφέλησεν ὁ Σαμουήλ εὐξάμενος, οὔτε τοὺς Ἑβραίους ἀμαρτωλούς ὄντας ὁ Μωϋσῆς· εἶπε γάρ ὁ Κύριος πρὸς αὐτόν· «μὴ προσεύχου περὶ τοῦ λαοῦ τούτου».

Ἡλίου τὰ οἰκεῖα: Ὅρα μὴ πού γε νομίσης, ὅτι τὸν ἥλιόν φησι δωρεῖσθαι τὰ ἑαυτοῦ φῶτα (πῶς γάρ ἂν ἄψυχος δωρήσαστο; προαιρέσεως γάρ ἢ δωρεά), ἀλλὰ κατὰ ἠθοποιάν οἰονεῖ τινα τό προκείμενον λέγει. Ὡσπερ γάρ εἴ τις ὑπόθοιτο τὸν ἥλιον λέγειν· Ἐγὼ τοῖς ἔρρωμένοις ὀφθαλμοῖς δίδωμι φῶς. (14E_428 > Εἶτα ἀσθενῶν τις τὰ ὄμματα εἶποι· Δός κάμοι· ἔρρωμαι γάρ. Ἔπειτα δεξάμενος τὴν ἀκτίνα, καί ὁ ἐώρα ἀπολέσει. Τὸν αὐτόν τρόπον καί ὁ ἀμαρτωλός, αἰτῶν δίκαιον εὐξασθαι ὑπὲρ αὐτοῦ, πάσχει· ἀμβλυώττων γάρ ὁ ἀμαρτωλός καί δεχόμενος τῆς τοῦ δικαίου εὐχῆς τὴν ἀκτίνα, οὐ συγχωρεῖ αὐτήν τὰ κατὰ φύσιν ἐνεργεῖν καί φωτίζειν, ἀλλὰ σκότος ἑαυτῷ προξενεῖ, τῷ μῆτε προσέχειν διὰ καθαροῦ βίου ταῖς τοῦ Θεοῦ δωρεαῖς, καί τῇ ἀποφοιτήσῃ μέντοι, ἡγουν ἀναχωρήσει τῶν φωτιζουσῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, καί οὐδέν ὑπὸ δικαίου εὐχῆς ὠφεληθήσεται. Ὅτι δέ τὰ περὶ τοῦ ἥλιου οὕτω νοεῖ, καί ἐν τῷ Περι θείων ὀνομάτων κεφαλαίῳ δ' σημαίνει.

Ὁφέλιμοι: Πῶς καί πότε ὠφελεῖ δικαίου εὐχή ζῶντα μόνον· καί φησιν, ὅτε μετανοοῦντα κατὰ τὸν Ἀπόστολον, «κλαίειν μετὰ κλαιόντων», ὅτε καί τό λόγιον ἐκεῖνο πληροῦται, «μέγα ἰσχύει εὐχή δικαίου ἐνεργουμένη διὰ τῆς μετανοίας τοῦ δεομένου», τῆς εὐχῆς. δηλονότι. Ἐάν γάρ εἷς οἰκοδομῆ, τουτέστιν ὁ δίκαιος, καί εἷς, οἷον ὁ ἀμαρτάνων, καταστρέφῃ, ἀτέλεστον μένει τό ἔργον, ὡς ἔγνωμεν ἐπὶ τοῦ κατὰ τὸν Σαούλ καί τὸν Σαμουήλ ὑποδείγματος.

Ἐξιν ἱεράν ἔχων: Ἐξιν δέ ἱεράν ἐνταῦθα τὴν τοῦ οἰκείου βίου πρὸς ἀρετὴν διάθεσιν εἶρηκε. Συλλήπτορα δέ, ἀντὶ τοῦ βοηθόν.

Ὁμιλίαν: Οὐχ ἀπλῶς τοῦ πρὸς θεῖαν ἡμᾶς ὀμιλίαν χωρεῖν, καί δι' ἑαυτῶν αἰτεῖσθαι παρὰ Θεοῦ τὰ κρεῖττονα καί σωτήρια, ἀπείργει ὁ πατήρ, εἰδὼς τὸν Ἀπόστολον προστάσσοντα ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι, ἀλλὰ τοῦ, οἰήσει τινα κρατούμενον (14E_430 > ὑπερφρονεῖν τῶν ἀγίων, καί ἀντ' οὐδενός τίθεσθαι τὰς τούτων εὐχάς.

Περὶ δέ τῆς: Ἐνθεν ἄρχεται λέγειν, ὡς ὠφελεῖ τὸν νεκρόν ἢ εὐχή. Καί σημεῖωσαι ὅτι καί πρό αὐτοῦ ἐζητήθη τό ἄπορον τοῦτο.

§ 7. Παρορώσης. Ποίας ἡμῶν ἀμαρτίας ὁ Θεός παρορᾷ διὰ τῆς τοῦ ἱερέως προσευχῆς καί δεήσεως.

Αἰτεῖ δέ αὐτά: Τί αἰτεῖ ὁ ἱερεύς.

Τοῖς παροῦσι: Τουτέστι τοῖς δικαίοις καί εὐσεβέσι.

Κατά θείαν ζωήν: Τουτέστιν ὅσα νομίμως καί ἀκολουθῶς ὁ δίκαιος ἐπίσκοπος αἰτήσῃ, λήψεται, ἀλλ' ἐπί δικαίων· εἴρηται γάρ τῷ ἁγίῳ Πέτρῳ· «ὅσα ἄν δήσῃς ἐπί τῆς γῆς», καί τὰ ἐξῆς· κατά μίμησιν δέ τοῦ ἁγίου Πέτρου εἰσὶν οἱ ἐπίσκοποι, ὡς μετὰ μικρόν λέγει. Σημεῖωσαι δέ μέγεθος ἱεραρχίας καί ὕψος καί καθαρότητα.

Διό τοῖς ἀνιέροις: Σημεῖωσαι ὅτι ταῦτα τοῖς ἀμαρτωλοῖς οὐκ ἐπεύχεται.

Τελετάρχου: Τουτέστι τοῦ θείου Πνεύματος.

Αἰτεῖτε καί: Ἐκ τῆς Ἰακώβου Ἐπιστολῆς τό ρητόν, διδάσκον ἡμᾶς, ὡς οὐ δεῖ προσεύχεσθαι περὶ κακοῦ τινος προσώπου ἢ πράγματος.

Τὰς ἀφοριστικὰς ἔχουσι: Περί τῶν ἀκοινωνησιῶν καί ἀφορισμῶν τῶν παρὰ τοῦ ἱεράρχου· δυνάμεις γάρ φησι τὰς ἐκ Θεοῦ δεδομένας αὐτοῖς γνωστικὰς δοκιμασίας καί κρίσεις, δι' ὧν ἀφορίζουσι τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἐκ τῶν δικαίων, ἢ τὸ ἔμπαλιν.

Ἀλόγοις ὀρμαῖς: Σημεῖωσαι ὅτι, ἐάν παρὰ τὸν σκοπὸν τοῦ Θεοῦ ἀφορίσῃ ὁ ἱεράρχης, οὐχ ἔπεται αὐτῷ τό θεῖον κρῖμα· κατά γάρ θείαν κρίσιν καί οὐ διὰ θέλημα ἴδιον ταῦτα ὀφείλει ἐπιφέρειν.

(14E_432 > Τό Πνεῦμα. Σημεῖωσαι τί παρέσχε τοῖς ἀποστόλοις τό μετὰ τήν ἀνάστασιν αὐτοῖς δοθέν ἅγιον Πνεῦμα διὰ τοῦ ἐμφυσήματος τοῦ Κυρίου.

Ἑλλαμπομένῳ: Τῷ ἁγίῳ Πέτρῳ.

Ὅς ἐκείνου καί παντός: Πῶς χρή λαμβάνειν τό τοῦ Εὐαγγελίου ρητόν, «ὃ ἐάν δήσῃς» καί τὰ ἐξῆς.

Καί τοῦ ἱεράν: Ἱεράν θεολογίαν φησί τό, «Σύ εἶ ὁ Χριστός ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος», ὃ σημειωτέον κατά τε Βασιλειανῶν καί Νεστοριανῶν καί Παυλιανιστῶν καί τῶν ὁμοίων.

Ὅπως ἄν: Καθώς,

Ἱεραρχικῶς: Ἀσφαλέστατα ἐπί τούτων εἶπε τό ἱεραρχικῶς.

§ 8. Θεογενεσίαν, πρό τοῦ: Ὅτι ἐπί μὲν τῶν βαπτιζομένων πρῶτόν ἐστι τό ἅγιον ἔλαιον, ἐπί δέ τῶν κεκοιμημένων τελευταῖον.

Καί τότε μὲν: Διὰ τί ἡ τοῦ ἐλαίου χρίσις ἐπί τῶν βαπτιζομένων, καί διὰ τί ἐπί τῶν κεκοιμημένων.

§ 9. Μετὰ τοῦ σφετέρου: Ὅτι ἐκάστης ψυχῆς ἴδιον σῶμα ὑπάρχει, μεθ' οὗ καί τὰς ἀνταποδόσεις κομίζεται· διό καί ἐκάτερα μετέχει τῶν ἁγιασμάτων· κατά κοινοῦ δέ τό ἀμφοῖν δωρεῖται.

Θεαρχικὰς κοινωνίας: Θεία θεσμοθεσία δηλονότι.

Τόν ὅλον ἄνθρωπον: Σημεῖωσαι ὅτι ὅλον ἄνθρωπον καλεῖ τὸν ἐκ τῆς νοεράς ψυχῆς καί σώματος, ὡς δηλοῖ τό ἐν καθαρᾷ θεωρία καί ἐπιστήμῃ· καί ὅτι ὀλικὴν φησι σωτηρίαν τῆς ψυχῆς καί τοῦ σώματος· διὰ τοῦτο δέ ταῦτα δεῖ σημειώσασθαι, ἵνα, ὅταν εἴπῃ ἐν ἑτέροις λόγοις, 'ὀλικῶς οὐσιωθῆναι τὸν ὑπερούσιον Ἰησοῦν καθ' ἡμᾶς', νοήσῃς ἐκ ψυχῆς νοεράς καί σώματος τήν ἐνανθρώπησιν.

§ 10. Τελεστικὰς ἐπικλήσεις. Τελεστικὰς ἐπικλήσεις φησί τὰς ἐπί τῆς χειροτονίας εὐχὰς. Σημεῖωσαι δέ διὰ τί ταύτας, ἦτοι τὰς ἁγίας ἐπικλήσεις καί τὰς ἐνεργείας ἐσιώπησεν.

(14E_434 > § 11. Παῖδας οὕπω: Σημεῖωσαι τί φησιν ὁ Πατήρ περὶ τοῦ τὰ βρέφη βαπτίζεσθαι. Ταῦτα δέ ὡς ἐρωτήσαντι τῷ ἁγίῳ Τιμοθέῳ ἔγραψεν, ὡς εἶναι δῆλον, ὅτι καί τὰ πρότερα καί τοὺς ἄλλους λόγους πρὸς ἐρωτῶντας ἔγραφε.

Τὰς ἱεράς παραδόσεις: Ὅτι καί τότε ἦσαν οἱ σκώπτοντες τὰ μυστικά ἡμῶν, ὡς καί τὰ περὶ τῶν βαπτιζομένων παίδων, ὧν μὴ δυναμένων λαλῆσαι, οἱ προσφέροντες αὐτούς ἀποτάσσονται ὑπὲρ αὐτῶν, καί συντάσσονται τὰ σύμβολα· περὶ τοῦ

σκώμματος ἀπολογεῖται, προστιθείς, ὅτι οὐ πάντα πᾶσι γνωστά. Σημείωσαι δέ ὡς καὶ οἱ ἄγγελοι πολλά ἀγνοοῦσιν.

Ἐπιστητάς: Ἐπιστητάς, ἦτοι γινωσκομένας.

Φασί γάρ ὄπερ: Σημείωσαι πῶς παρέλαβεν ἐκ τῶν πρό αὐτοῦ περί τῶν παίδων.

Καθηγεμόσιν: Καθηγεμόνας τούς ἀποστόλους φησίν.

Ἄγαθῷ τά θεῖα: Σημείωσαι τίνι παραδίδοται ὁ παῖς ὑπό τῶν γονέων, ὅταν βαπτισθῇ, ὅτι ἀναδόχῳ μεμνημένῳ τά θεῖα πρὸς ἀναγωγὴν ἱεράν.

Καθηγεμόνα: Σημείωσαι ὅτι καὶ τόν ἀνάδοχον καθηγεμόνα καλεῖ.

Γιγνομένην: Τὴν ζωὴν δηλονότι.